

Finnish
Consulting
Group

Himoksen Patalahden poh- joispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus

KAAVASELOSTUS

Jämsän kaupunki

FCG Rakennettu Ympäristö Oy

21.3.2025

P50523

Sisällys

1	Perustiedot	7
1.1	Tunnistetiedot	7
1.2	Suunnittelun tausta ja tarkoitus	7
1.3	Suunnittelualueen sijainti ja yleiskuvaus	8
1.4	Kaavaprosessin vaiheet.....	9
1.4.1	Vireille tulo	9
1.4.2	Valmisteluvaihe	9
1.4.3	Ehdotusvaihe	9
1.4.4	Hyväksymisvaihe.....	9
1.4.5	Voimaantulo	9
1.5	Osallistuminen ja vuorovaikutus	9
1.5.1	Osallistuminen ja tiedotustavat	9
1.5.2	Aloitusvaiheen palaute	10
1.5.3	Luonnosvaiheen palaute	10
1.5.4	Ehdotusvaiheen palaute	10
1.6	Kaavoitustyön yhteydessä laaditut erillisselvitykset	11
2	Lähtökohdat.....	11
2.1	Suunnittelutilanne	11
2.1.1	Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT).....	11
2.1.2	Maakuntakaavoitus	11
2.1.3	Keski-Suomen maakuntakaava.....	11
2.1.4	Keski-Suomen maakuntakaava 2040	16
2.1.5	Yleiskaavoitus	17
2.1.6	Asemakaavoitus.....	20
2.1.7	Rakennusjärjestys	22
2.1.8	Muut suunnitelmat.....	23
2.2	Alueen nykytilanne	25

21.3.2025

SA

2.2.1	Maanomistus.....	25
2.2.2	Väestö ja asuminen.....	25
2.2.3	Palvelut ja työpaikat	26
2.2.4	Maa- ja kallioperä sekä topografia	26
2.2.5	Luonnonympäristö.....	28
2.2.5.1	Luonnonympäristö ja kasvillisuus	28
2.2.5.2	Linnusto ja muu eläimistö	30
2.2.5.3	Suojellut alueet ja kohteet	31
2.2.5.4	Arvokkaat ja huomionarvoiset luontokohteet	31
2.2.6	Pohja- ja pintavedet.....	34
2.2.7	Maisema.....	35
2.2.8	Virkistys	36
2.2.9	Rakennettu kulttuuriympäristö.....	36
2.2.10	Muinaisjäännökset ja arkeologia.....	38
2.2.11	Liikenne	40
2.2.11.1	Liikennemelu.....	43
2.2.12	Kunnallistekniikka ja energiahuolto.....	45
3	Kaavan tavoitteet.....	46
3.1	Yleiset tavoitteet.....	46
4	Osayleiskaavan kuvaus.....	47
4.1	Mitoitus	47
4.2	Kaavan rakenne	48
4.3	Maankäyttö	48
4.3.1	Asuminen	48
4.3.2	Työpaikka-alueet	49
4.3.3	Virkistysalueet	49
4.3.4	Maa- ja metsätalousalueet	50
4.3.5	Liikennealueet	50
4.3.6	Erityisalueet.....	51
4.3.7	Rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaisjäännökset	51

4.4	Luontoarvot	51
4.4.1	Muut merkinnät ja määräykset	51
5	Vaikutukset	52
5.1	Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön	52
5.2	Vaikutukset luonnonympäristöön	52
5.3	Vaikutukset maisemaan, kulttuuriympäristöön ja rakennettuun ympäristöön	52
5.3.1	Vaikutukset kyläkuvaan ja rakennettuun ympäristöön	52
5.3.2	Vaikutukset maisemaan ja kulttuuriperintöön	53
5.4	Vaikutukset liikenteeseen ja liikenneturvallisuuteen	53
5.5	Vaikutukset elinkeinoelämään	56
5.6	Vaikutukset ilmastoon	56
5.7	Vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen	56
5.8	Yleiskaavan suhde muihin suunnitelmiin	57
5.9	Yleiskaavan suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin	57
5.10	Yleiskaavan suhde maakuntakaavaan	57
5.11	Yleiskaavan suhde Master Plan 2035:een	60
6	Osayleiskaavan toteutuminen	60
7	Yhteystiedot	61

Liitteet

1. Osallistumis- arviointisuunnitelma
2. Patalahden pohjoispuoleisen osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi, Heilu Oy 2024
3. Patalahden pohjoispuolisen alueen osayleiskaavojen maisemaselvitys, FCG 2024
4. Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, FCG 2024
5. Liikenneselvitys, FCG 2025
6. Meluselvitys, FCG 2025
7. Luontoselvitysraportti, FCG 2024 (lisätään aineistoon myöhemmin)

21.3.2025

SA

*FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas") toimeksianton ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. **FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.***

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

21.3.2025

SA

1 Perustiedot

1.1 Tunnistetiedot

Kunta:	Jämsän kaupunki
Kaavan nimi:	Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus
Kaavan laatija:	FCG Finnish Consulting Group Oy Arto Sipinen Ins. YAMK
Vireilletulo:	23.9.2021
Hyväksyminen:	___.___.202_ § __

Kaavaselostus koskee 21.3.2024 päivättyä kaavakarttaa.

1.2 Suunnittelun tausta ja tarkoitus

Osayleiskaavan tarkoituksena on laatia Alueidenkäyttölain 132/1999 (42 §) mukainen oikeusvaikutteinen Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus.

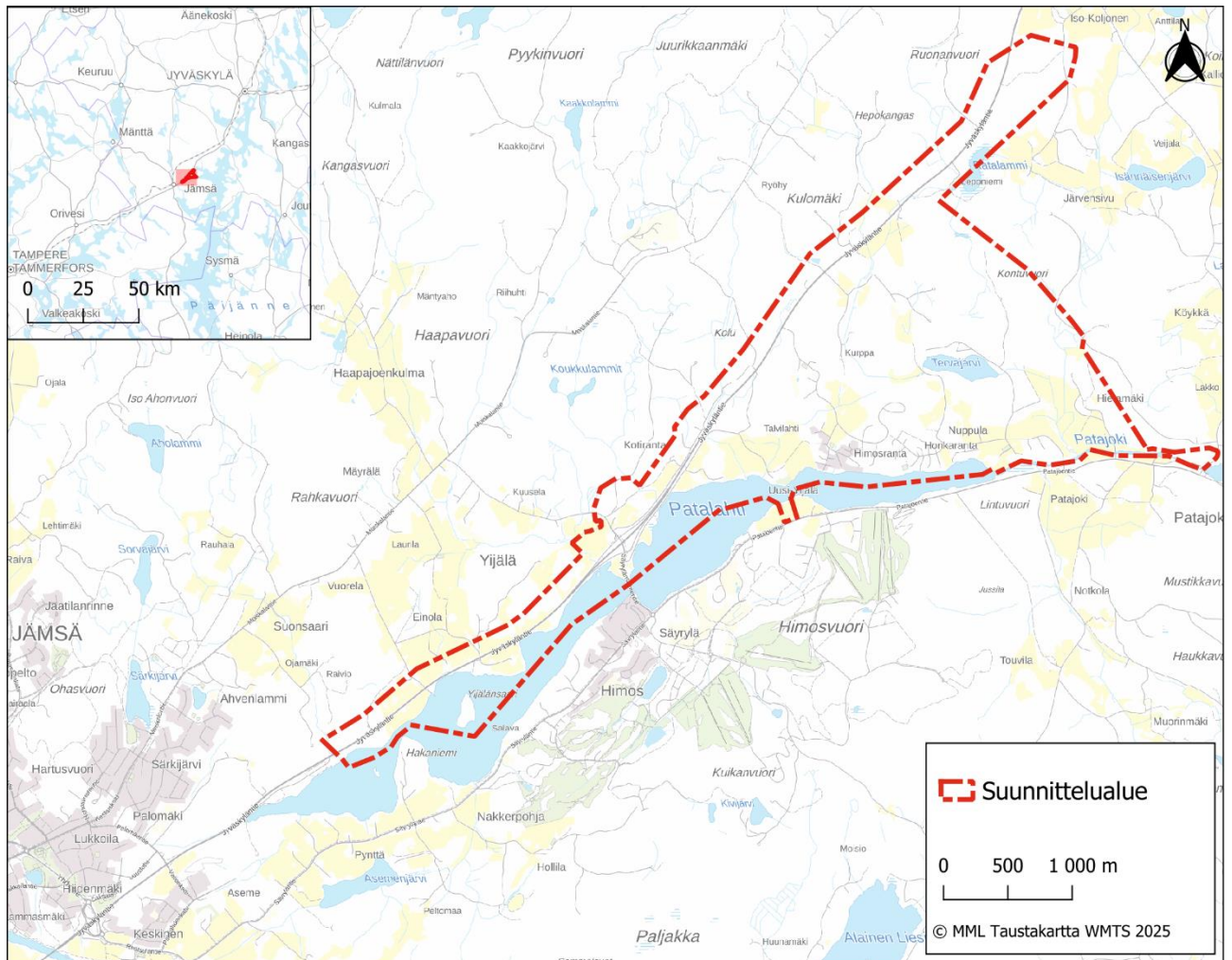
Suunnittelutyön tarkoituksena on laatia osayleiskaava päivittämällä alueen osayleiskaavoja ja laajentamalla osayleiskaava-aluetta. Osayleiskaava laaditaan oikeusvaikutteisena ohjaamaan asemakaavoitusta.

Kaavahankkeen keskeisimmät tavoitteet ovat:

- Liikenneyhteyksien selvittäminen valtatie 9:ltä Himoslehtelän ja Honkarannan alueelle
- Valtatie 9 Säyrylän eritasoliittymän tiesuunnitelman huomioon ottaminen yleiskaavassa
- Valtatie 9, Haapaojantien ja Säyrylänsalmentien risteysalueen tulevaisuuden maankäytön selvittäminen
- Säyrylän eritasoliittymän yhteyteen liikerakentamisen mahdollisuuden selvittäminen
- Alueen matkailua tukevan virkistysalueiden ja reitistön selvittäminen
- Nykyisten loma-asuntoalueiden laajentamismahdollisuuksien selvittäminen
- Yleiskaavan päivittäminen toteutuneen maankäytön mukaan.

1.3 Suunnittelualueen sijainti ja yleiskuvaus

Suunnittelualue sijaitsee Jämsän kaupungin keskustaajaman itä-koillispuolella, valtatie 9:n varrella, Patalahden rannalla, Himoksen matkailukeskuksen läheisyydessä. Himoksen Patalahden pohjoispuolen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen kaava-alueen pinta-ala on noin 772 hehtaaria.

Kuva 1.1 Suunnittelualueen sijainti. Kaava-alueen lopullinen rajaus voi poiketa suunnittelualueen rajauksesta.

1.4 Kaavaprosessin vaiheet

1.4.1 Vireille tulo

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen laatiminen tuli vireille Jämsän kaupungin kaavoituskatsauksessa 2021 (hyväksytty elinvoimalautakunnassa 23.9.2021).

1.4.2 Valmisteluvaihe

Suunnittelun aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu järjestettiin 01.02.2023.

Maanomistajille suunnattu palautekysely toteutettiin ennen luonnosvaiheen nähtäville asettamista loppuvuodesta 2024.

Elinvoimalautakunta käsitteli osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa kokouksessaan 23.2.2023 ja päätti asettaa sen julkisesti nähtäville. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä 31.3.-14.4.2023.

Valmisteluvaiheessa kaavaluonnos asetetaan julkisesti nähtäville.

1.4.3 Ehdotusvaihe

Täydennetään myöhemmin.

1.4.4 Hyväksymisvaihe

Täydennetään myöhemmin.

1.4.5 Voimaantulo

Täydennetään myöhemmin.

1.5 Osallistuminen ja vuorovaikutus

1.5.1 Osallistuminen ja tiedotustavat

Yleiskaavan osallistamisesta ja vuorovaikutuksesta on laadittu osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS), joka on kaavaselostuksen liitteenä (liite 1). Osallistumis- ja

21.3.2025

SA

arviointisuunnitelmaan on kirjattu mm. kaavan osalliset, joita ovat erilaiset viranomaiset, yhteisöt, yritykset, maanomistajat ja alueen asukkaat, joita suunnitelma koskee.

Osallisilla on oikeus ottaa osaa kaavan valmisteluun, arvioida sen vaikutuksia ja lausua kaavasta mielipiteensä. Osallinen voi olla yhteydessä kaavan laatijaan ja kunnan virkamiehiin kaavaan liittyvissä asioissa koko kaavaprosessin ajan. Yhteystiedot on esitetty luvussa 7 Yhteystiedot.

Kaavoituksen eri vaiheissa esitetyt mielipiteet ja muistutukset kirjataan kaavaselostukseen tai erilliseen vastineraporttiin, jossa esitetään kirjalliset vastineet mielipiteisiin ja muistutuksiin.

Kaavoituksesta tiedotetaan kaupungin kuulutuksilla Jämsän Seutu- ja/tai Vekkari -lehdissä sekä kaupungin ilmoitustaululla, kotisivuilla Ilmoitustaulu – Jämsän kaupunki (jamsa.fi) ja karttapalvelussa Jämsän karttapalvelu (jamsa.fi).

1.5.2 Aloitusvaiheen palaute

Elinvoimalautakunta on 23.2.2023 kokouksessaan päättänyt asettaa osallistumis- ja arviointisuunnitelma nähtäville. OAS oli nähtävillä 31.3.-14.4.2023. OAS-vaiheessa saatiin kolme mielipidettä. Mielipiteet koskivat niiden jättäjien omien kiinteistöjen rakentamistoiveita.

Ennen luonnosvaihetta syksyllä 2024 toteutettuun maanomistajille suunnattu karttakysely, jossa pyydettiin palautteita alueen suunnittelussa huomioon otettavista seikoista. Palautteita saatiin 16 kappaletta. Palautteissa tuotiin esille huomioita alueen reitistöistä ja kulkuyhteyksistä. Yijälänsalmentien ja Arontien välille toivottiin uutta yhteyttä, koska Arontien nykyinen liittymä koetaan vaaralliseksi. Ulkoilu- ja latureitistöistä esitettiin toiveita ja huomioita. Uuden rakentamisen paikkoja esitettiin lähinnä olemassa olevan rakentamisen yhteyteen. Toisaalta, joissain palautteissa ei toivottu omalle kiinteistölle uutta rakentamista.

Osayleiskaavan tavoitteiden puitteissa saatu palaute on huomioitu kaavan laadinnassa osoittamalla kaavaluonnosvaiheessa uusia rakentamisen alueita sekä uusi kulkuyhteys Yijälänsalmentie ja Arontien välille noudattaen valtatie 9 parantamissuunnitelmassa osoitettua kulkuyhteyttä.

1.5.3 Luonnosvaiheen palaute

Täydennetään luonnosvaiheen jälkeen.

1.5.4 Ehdotusvaiheen palaute

Täydennetään luonnosvaiheen jälkeen.

1.6 Kaavoitustyön yhteydessä laaditut erillisselvitykset

- Luontoselvitys (2024, FCG)
- Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys ja rakennusinventointi (2024, FCG)
- Maisemaselvitys (Maisemaselvitys, 2024, FCG)
- Arkeologinen inventointi (Himos Patalahden pohjoispuoleisen osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2024, Heilu Oy)

Kaavatyössä on huomioitu alueelle aiemmin laaditut selvitykset kuten *Valtatien 9 ohituskaistojen parantaminen välillä Patalahti-Lahdenvuori* -tiedustelun yhteydessä laaditut suunnitelmat ja selvitykset. <https://www.vayliensuunnittelu.fi/suunnitelma/1.2.246.578.5.1.2542451224.661446208/suunnittelu>

2 Lähtökohdat

2.1 Suunnittelutilanne

2.1.1 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT)

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat osa alueidenkäyttölain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää. Ne on otettava huomioon ja niiden toteuttamista on edistettävä maakunnan suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa. Valtioneuvosto päätti valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista vuonna 2017 (YM/2017/81). Päätöksellä valtioneuvosto korvasi valtioneuvoston vuonna 2000 tekemän ja 2008 tarkistaman päätöksen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Valtioneuvoston päätös tuli voimaan huhtikuussa 2018.

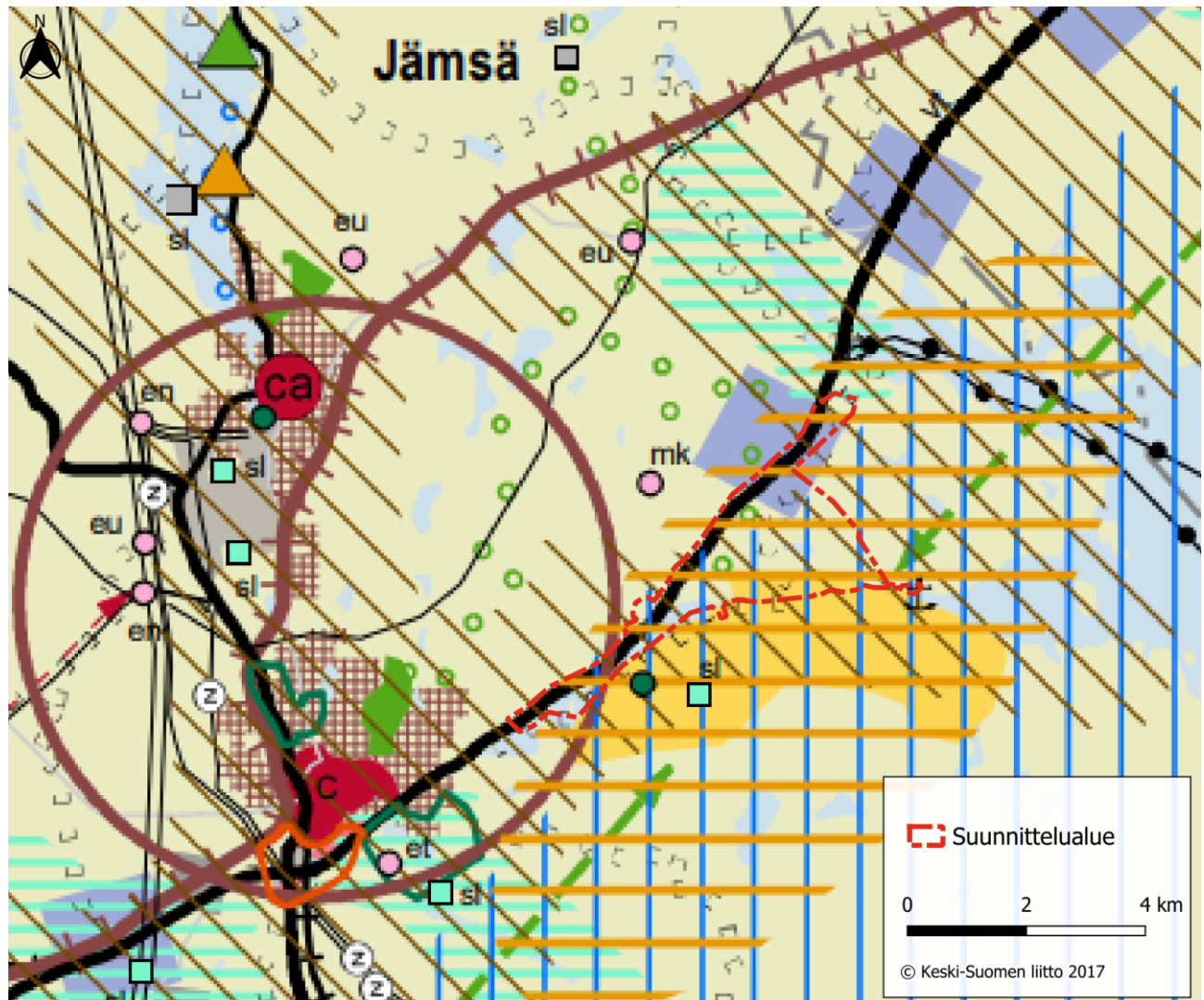
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet käsittelevät seuraavia kokonaisuuksia:

- Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen
- Tehokas liikennejärjestelmä
- Terveellinen ja turvallinen elinympäristö
- Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat
- Uusiutumiskykyinen energiahuolto

2.1.2 Maakuntakaavoitus

2.1.3 Keski-Suomen maakuntakaava

Suunnittelualueella on voimassa Keski-Suomen maakuntakaava, jonka Keski-Suomen maakuntavaltuusto on hyväksynyt 1.1.2017 ja se on tullut lainvoimaiseksi 28.1.2020.

Kuva 2.1 Suunnittelualueen sijoittuminen suhteessa Keski-Suomen maakuntakaavaan (Keski-Suomen liitto 2017). Suunnittelualueen raja on lisätty kaavakartan päälle punaisella katkoviivalla.

Suunnittelualueelle sijoittuvat tai sitä sivuavat seuraavat Keski-Suomen maakuntakaavan kaavakohteet ja kaavamääräykset (Keski-Suomen liitto 2017):

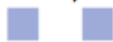
21.3.2025

SA

Biotalousalueen tukeutuva alue

Merkinnällä osoitetaan pääasiassa maa- ja metsätaloustuotantoon tarkoitettuja alueita.

Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa varmistetaan maa- ja metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytykset sekä turvataan hyvien ja yhtenäisten metsä- ja peltoalueiden säilyminen maaseutuelinkeinojen käytössä.

Valta-/rautatien kehittämisakseli

Merkinnällä osoitetaan Keski-Suomen Strategiassa määritelty toiminnallisesti merkittävä liikennekäytävä.

Suunnittelumääräys: Alueidenkäytön suunnittelussa kehittämisakselilla tulee kiinnittää huomiota pitkämatkaisen liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen sekä liikenteen ja matkailun palveluihin ja yritystoiminnan edistämiseen. Väylien kehittämisen tulee perustua matkojen ja kuljetusten käyttäjälähtöiseen palvelutasoajatteluun. Kehittämisakselit ovat myös joukkoliikenteen laatuikäytäviä, joiden liityntäyhteyksiä ja -pysäköintialueita tulee kehittää.

Satama

Merkinnällä osoitetaan satama-alueita laiva- ja veneliikenteelle sekä vesiliikenteen satamatoimintoja varten. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Valtatie/kantatie (vt/kt)vt/kt

Valtateina osoitetaan valtakunnallista ja maakuntien välistä pitkämatkaista liikennettä välittäviä maanteita. Kantateina osoitetaan valtateita täydentäviä, maakuntia palvelevia maanteita, jotka yhdistävät kaupunkitaajamien keskuksiä tärkeimpiin liikennesuuntiin. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys: Valta- ja kantateita tulee kehittää käyttäjälähtöiseen palvelutasoajatteluun perustuen siten, että varmistetaan etenkin pitkämatkaisen liikenteen sujuvuus ja turvallisuus. Valtatietä 4 kehitettäessä tulee ottaa huomioon EU:n TEN-T-ydinliikenneverkolle asetut vaatimukset.

Teillä tulee varautua kevytvyöryjärjestelyihin taajamien ja kylämaisen asutuksen kohdalla sekä linjausmuutoksiin, eritasoliittymiin, rinnakkaistie- ja liittymäjärjestelyihin sekä lisäkaistoihin/ohituskaistoihin, jotka täsmennyvät tarkemman suunnittelun yhteydessä.

21.3.2025

SA

Asumisen ja vapaa-ajan asumisen vetovoima-alue

Merkinnällä osoitetaan sekoittuneen vakituisen asumisen, vapaa-ajan asumisen sekä matkailun ja virkistysalueen vetovoima-alue.

Suunnittelumääräys: Kehittämisyöhykkeellä on mahdollista ympäröivää maaseutua tiiviimpi vapaa-ajan ja pysyvän asumisen toisiaan täydentävä rakentaminen. On varmistettava yhdyskuntateknisen huollon järjestäminen ja lähipalvelujen saatavuus. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee edistää luonto- ym. matkailuelinkeinojen ja virkistyspalvelujen sijoittumista alueelle ja turvattava luontoarvot. Biotallouden toimituksissa on vetovoima-alue otettava huomioon ja kiinnitettävä erityistä huomiota yhteensovitukseen. Alueen käytön suunnittelussa on huolehdittava, ettei hanke tai suunnitelma yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden kanssa merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston perusteena olevia luonnonarvoja.

Matkailun ja virkistysalueen vetovoima-alue

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti tärkeät matkailu- ja virkistyskäytössä olevat tai siihen soveltuvat alueet.

Suunnittelumääräys: Alueidenkäytön suunnittelussa turvataan toimivat reitistöt ja virkistysalueet ja niiden maisema- ja ympäristöarvot sekä matkailullinen hyödyntäminen. Alueen käytön suunnittelussa on huolehdittava, ettei hanke tai suunnitelma yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden kanssa merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston perusteena olevia luonnonarvoja. Metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.

Matkailupalvelujen alue, kohde

Merkinnällä osoitetaan merkittävä matkailupalvelujen alue.

Rakentamismääräys: Alueella sallitaan matkailupalveluja tukeva rakentaminen. Alueen rakentamisen suunnittelussa uusi rakentaminen on sopeutettava ympäristöön.

21.3.2025

SA

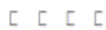
Ulkoilun yhteystarve

Merkinnällä osoitetaan virkistysalue- ja ulkoilureittiverkostoon liittyvä tavoitteellinen reittiyhteys.

Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla tulee turvata ulkoilureittien jatkuvuus.

Moottorikelkkailureitti

Merkinnällä osoitetaan moottorikelkkailun runkoreitistö ohjeellisena.

Ulkoilureitti

Merkinnällä osoitetaan Keski-Suomen maakunta- ja eräitä muita sitä tukevia ulkoilureittejä ohjeellisina.

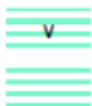
Kulttuuriympäristön vetovoima-alue

Merkinnällä osoitetaan maakunnan kulttuuriympäristön monimuotoiset aluekeskittymät.

Suunnittelumääräys: Alueen kehittämisessä tulee hyödyntää kulttuuriympäristön monimuotoisuutta. Alueidenkäytön suunnittelulla edistetään kulttuuriympäristöjen kestävästä käytöstä ja hoitoa. Alueilla metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.

Valtakunnallisesti (v) ja maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukainen valtakunnallisesti arvokas maisema-alue sekä maakunnallisesti arvokas maisema-alue.

Suunnittelumääräys: Alueella tulee edistää kestävästä maatalouden harjoittamisesta. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon arvokkaan maisema-alueen kokonaisuus, ominaispiirteet ja identiteetti. Alueilla metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.

Seutukeskus

Keski-Suomen maakuntakaavassa on annettu koko maakuntaa koskevia suunnittelumääräyksiä liittyen biotalouteen, turvetuotantoon, vähittäiskaupan suuryksiköihin, uusiutuvaan energiaan, erityistoimintoihin, kulttuuriympäristöön ja luonnonvaroihin:

”Biotalous: Maa- ja metsätalous sekä turvetuotanto tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että kulloinkin voimassa olevassa Keski-Suomen pintavesien toimenpideohjelmassa esitetyt vesienhoidon tavoitteet saavutetaan.

Uusiutuva energia: Asuin-, kauppa-, teollisuus-, työpaikka- tai vapaa-ajan alueita suunniteltaessa on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä geoenergian ja puun hyödyntämismahdollisuudet.

Kulttuuriympäristö: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon tunnetut muinaisjäännökset ja maakunnallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön kohteet sekä arvokkaat perinnemaisemat. Ajantasainen tieto on tarkistettava museoviranomaiselta ja perinnemaisemien osalta toimivaltaiselta viranomaiselta. Maakunnallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön kohteet on esitetty maakuntakaavan alueluettelossa.”

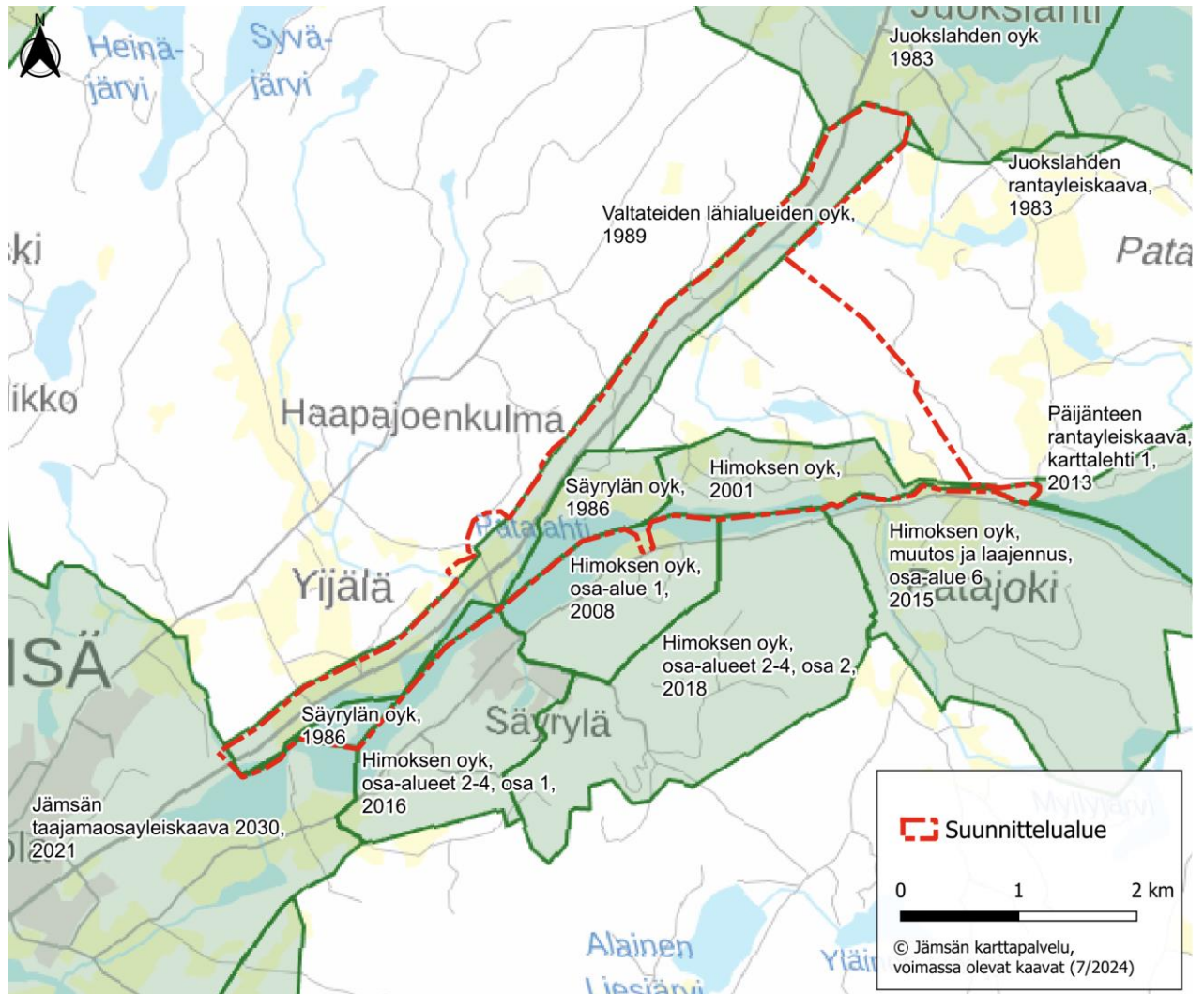
2.1.4 Keski-Suomen maakuntakaava 2040

Keski-Suomen maakuntavaltuusto on hyväksynyt 8.12.2023 Keski-Suomen maakuntakaavan 2040. Maakuntahallitus päätti kokouksessaan 23.2.2024 määrätä maakuntakaavan tulemaan voimaan maankäyttö- ja rakennuslain 201 §:n nojalla ennen kuin se on saanut lainvoiman. Kaava tuli voimaan 19.3.2024. Kaavasta on valitettu ja valitus on Hämeenlinnan hallinto-oikeuden käsittelyssä. Hämeenlinnan hallinto-oikeuden loppuvuodesta 2024 tekemän päätöksen mukaan maakuntakaavan laadinta- ja hyväksymisprosessi on ollut lainmukainen. Hallinto-oikeuden päätökseen on mahdollista hakea valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Mikäli kukaan valittajista ei hae valituslupaa tai korkein hallinto-oikeus ei myönnä lupaa valittaa, Keski-Suomen maakuntakaava 2040 saa lainvoimaisuuden.

Keski-Suomen maakuntakaava 2040 käsittelee seudullisesti merkittävää tuulivoiman tuotantoa ja liikennettä. Lisäksi kaavaprosessin aikana on tarkasteltu hyvinvoinnin aluerakennetta. Maakuntakaava 2040 muuttaa ja täydentää voimassa olevaa maakuntakaavaa näiden teemojen osalta, muilta osin Keski-Suomen maakuntakaava jää voimaan.

2.1.5 Yleiskaavoitus

Himoksen alueella on useita osayleiskaavoja. Suunnittelualueelle sijoittuu Himoksen osayleiskaava (vahvistettu 10.1.2001), johon on tehty muutoksia ja laajennuksia, valtateiden lähialueiden osayleiskaava (hyväksytty 13.11.1989) ja Säyrylän osayleiskaava (hyväksytty 24.3.1986). (Kuva 2.2)

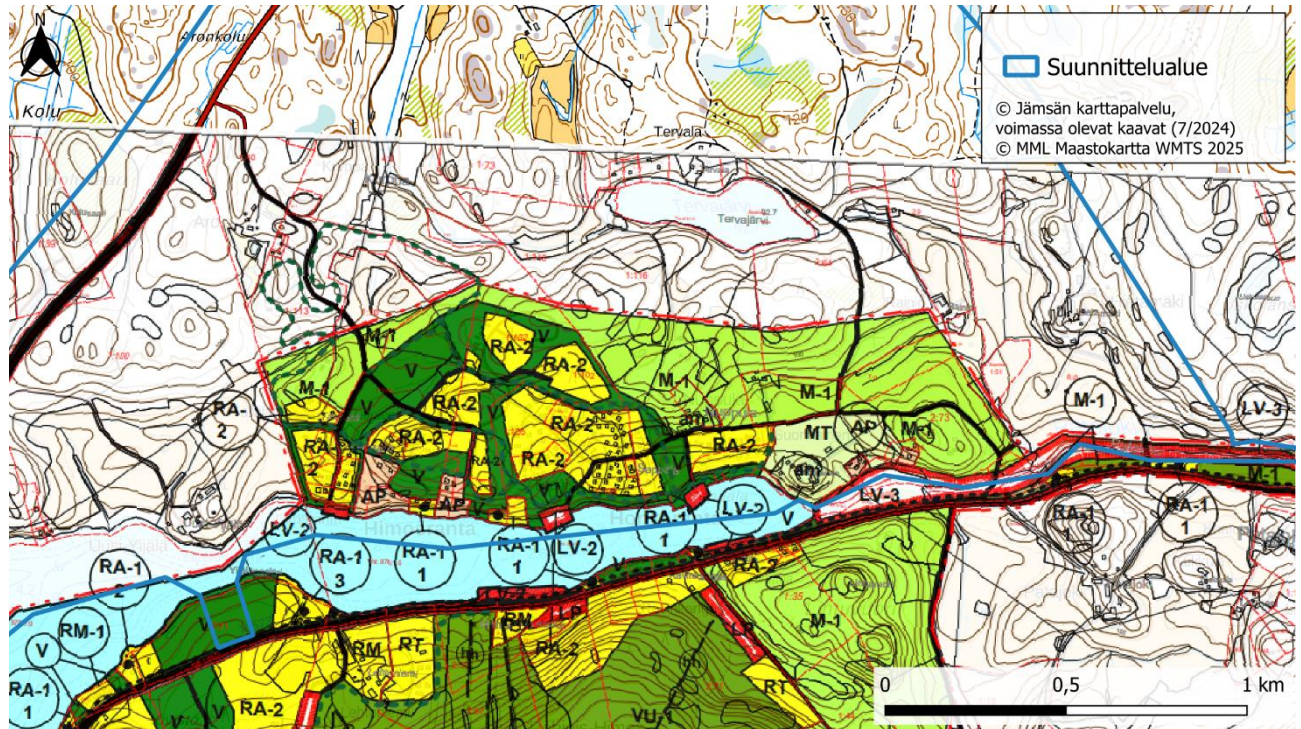

Kuva 2.2 Voimassa olevat yleiskaavat suunnittelualueella ja sen läheisyydessä (vihreät alueet). Suunnittelualueen rajaus on lisätty kuvaan punaisella katkoviivalla.

Himoksen osayleiskaavassa suunnittelualueelle on osoitettu maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M-1), maa- ja metsätalousaluetta (MT), loma-asuntoaluetta (RA-1/ normaali loma-asuntoalue ja RA-2/lomakyläalue), pientalovaltaista asuntoaluetta (AP) ja vesiliikenteen aluetta (LV-2/laiturialue ja LV-3/väyläalue). Lisäksi suunnittelualueella on kaksi am-

kaavakohdetta (alueen osa, jonne saa sijoittaa maatilan talouskeskuksen ja maatilamatkailuun liittyviä rakennuksia. (Kuva 2.3)

Patalahden pohjoispuolinen osa Himoksen osayleiskaavasta on pääosin asemakaavoitettu.

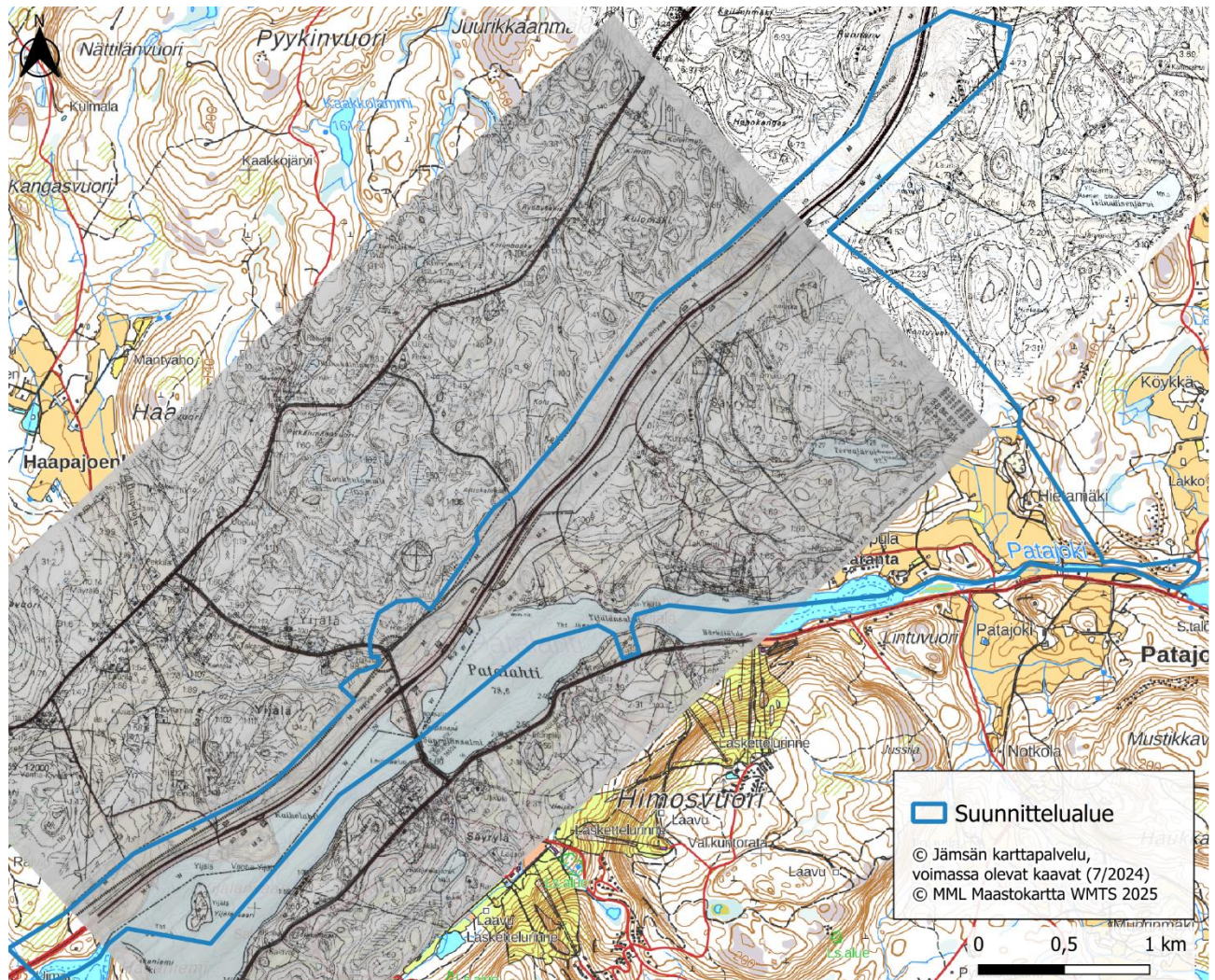

Kuva 2.3 Ote Himoksen osayleiskaavasta (2001). Suunnittelualueen raja on lisätty kuvaan sinisellä viivalla.

Valtatie 4:n ja valtatie 9:n lähialueiden maankäytön ja liikenteen osayleiskaava on voimassa oikeusvaikutuksettomana. (Kuva 2.4)

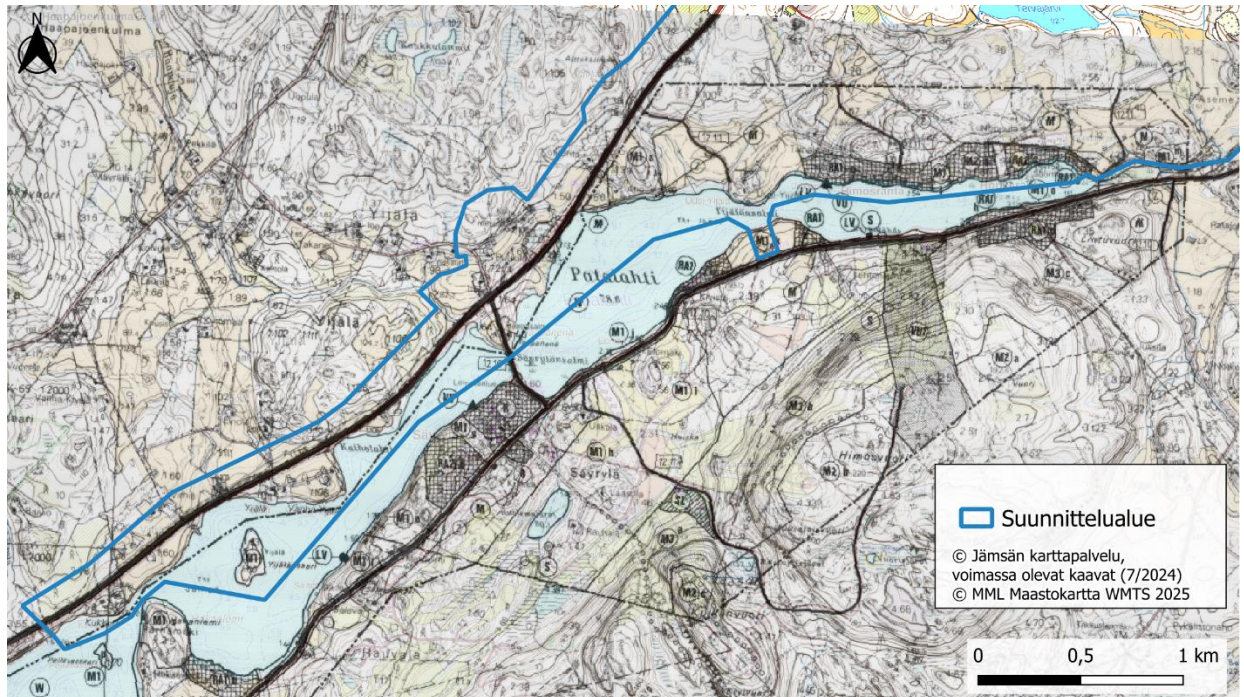
21.3.2025

SA

Kuva 2.4 Ote valtateiden lähialueiden osayleiskaavasta (1989). Suunnittelualueen raja on lisätty kuvaan sinisellä viivalla.

Säyrylän osayleiskaava on voimassa oikeusvaikutuksettomana. Osayleiskaavassa suunnittelualueelle on osoitettu maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M), maa- ja metsätalousvaltaista aluetta, jolla on ympäristöarvoja (M1) ja vesialuetta (W). (Kuva 2.5)

Kuva 2.5 Ote Säärylän osayleiskaavasta (1986). Suunnittelualueen raja on lisätty kuvaan sinisellä viivalla.

2.1.6 Asemakaavoitus

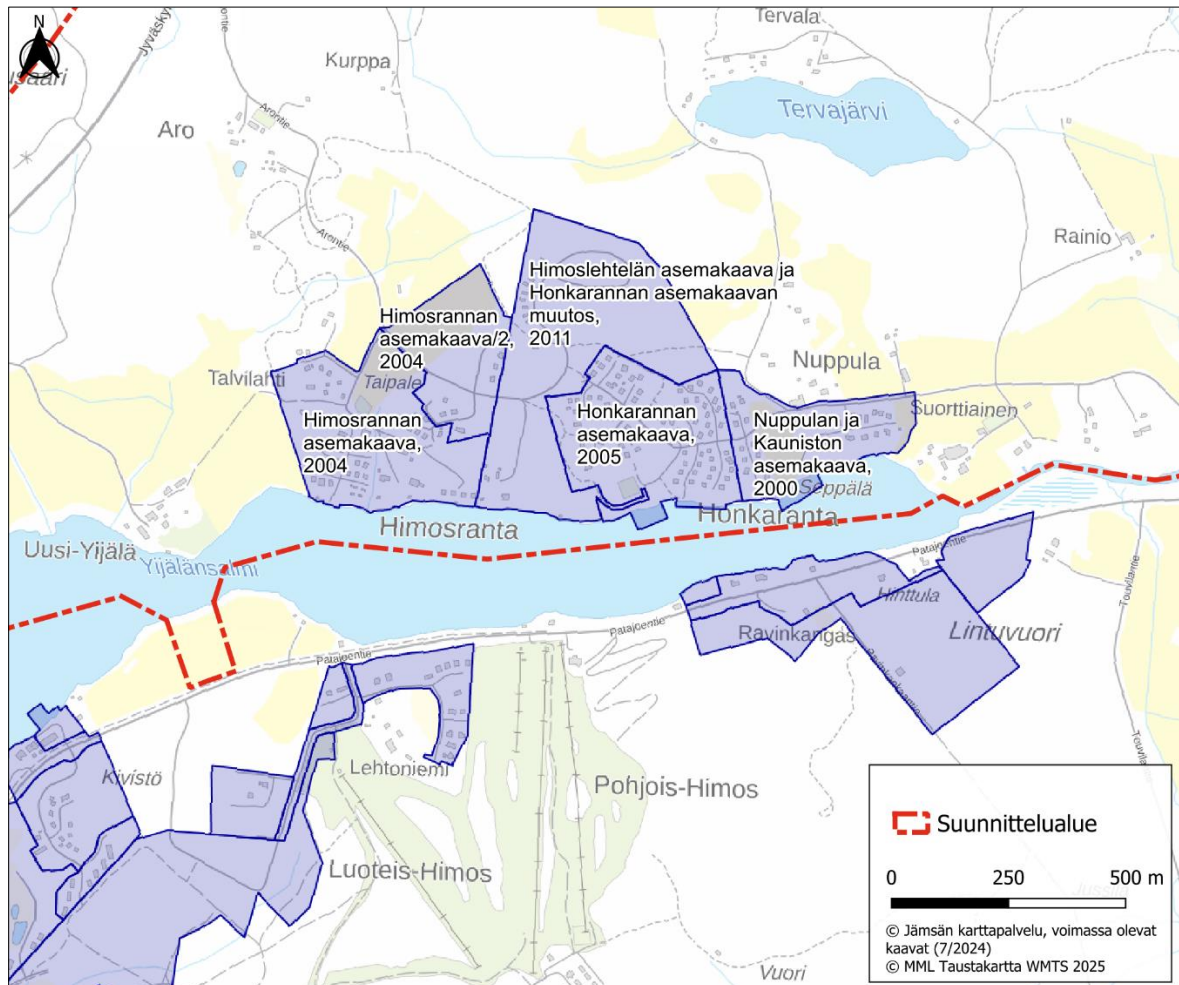
Suunnittelualueella on voimassa:

- Himosrannan asemakaava (vahvistettu 17.02.2004),
- Himosrannan asemakaava/2 (vahvistettu 21.6.2004),
- Himoslehtelän asemakaava ja Honkarannan asemakaavan muutos (vahvistettu 31.1.2011),
- Honkarannan asemakaava (vahvistettu 26.9.2005) ja
- Nuppulan ja Kauniston asemakaava (vahvistettu 27.3.2000).

Himoslehtelässä on vireillä asemakaavan muutos, jonka tavoitteena on selvittää, voidaanko suunnittelualueen voimassa olevassa asemakaavassa rakennuskortteleiden käyttötarkoituksmerkintää muuttaa niin että se sallii loma-asuntorakentamisen lisäksi vakituisen asumisen.

21.3.2025

SA

Kuva 2.6 Voimassa olevat asemakaavat suunnittelualueella (siniset alueet). Suunnittelualueen raja on lisätty kuvaan punaisella katkoviivalla.

Kuva 2.7 Ajantasa-asemakaava suunnittelualueella.

2.1.7 Rakennusjärjestys

Jämsän kaupungin rakennusjärjestys on hyväksytty Jämsän kaupunginvaltuustossa 26.1.2009 § 1 ja se on tullut voimaan 1.1.2009.

Uusi rakentamislaki tuli voimaan 1.1.2025, rakentamislain 28§:n mukaan kunnat on uusittava rakennusjärjestyksensä rakentamislain mukaiseksi viimeistään 1.1.2027 mennessä. Jämsän kaupungilla on käynnissä rakennusjärjestyksen uudistaminen, Rakennusjärjestysluonnos on ollut nähtävillä 18.2.-20.3.2025. Tavoite on saattaa rakennusjärjestys kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi keväällä 2025.

2.1.8 Muut suunnitelmat

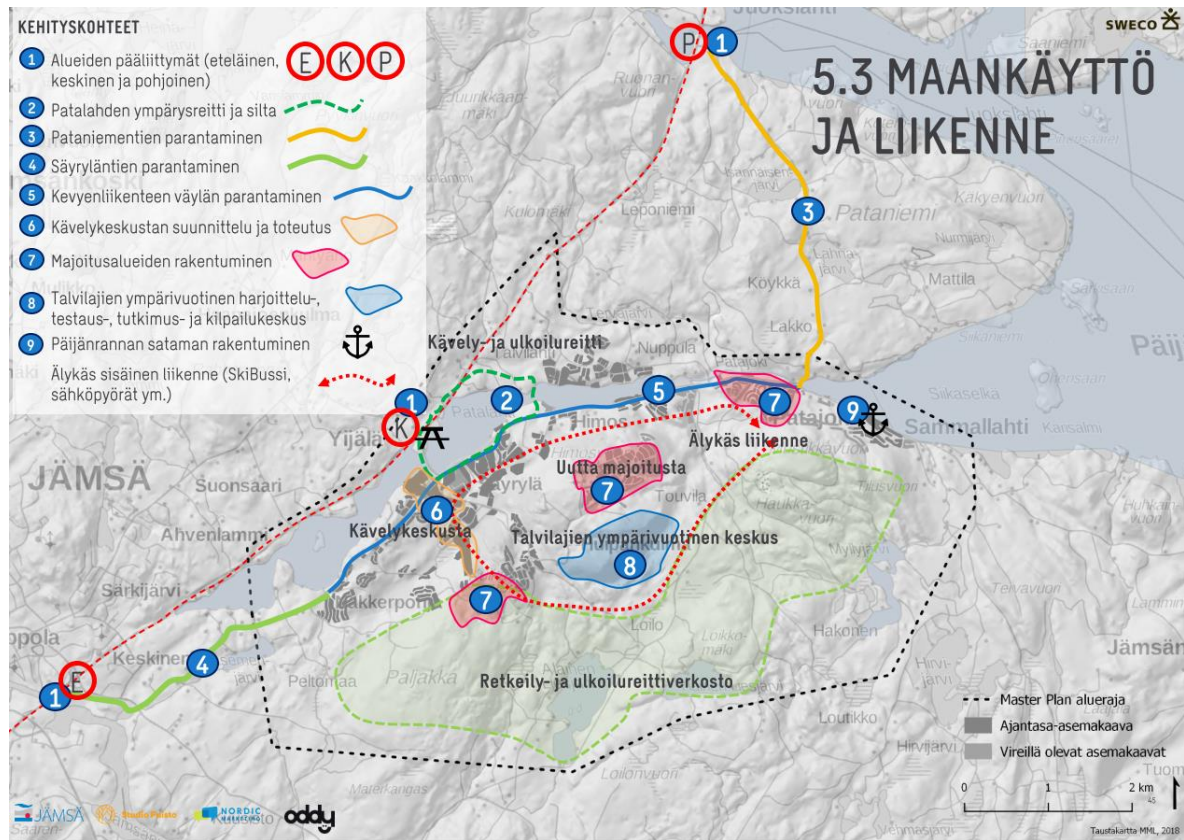
Tiesuunnitelma

Suunnittelualueella on käynnissä tiesuunnitelma Valtatien 9 ohituskaistojen parantaminen välillä Patalahti-Lahdenvuori. Tiesuunnitelmassa tutkitaan nykyisten ohituskaistojen parantamista valtatiellä 9 Patalahden ja Lahdenvuoren välillä. Tiesuunnitelmassa tutkitaan ohituskaistojen parantamista, mm. ohituskaistoja pidentämällä, katkaisemalla yksityistieliittymät ohituskaistaosuuksilta sekä toteuttamalla rinnakkaistie ja yksityistiejärjestelyjä sekä parantamalla liittymäjärjestelyjä.

Himos Master Plan 2035 ja Himoksen keskusta-alueen yleissuunnitelma

Himos Master Plan 2035 on matkailun kehittämisen visio, jonka tavoitteena on luoda vuoteen 2035 ulottuva kehittämissuunnitelma, jossa otetaan huomioon matkailutrendien ja toimintaympäristön muutokset ja hyödynnetään niitä Himoksen kehittämisessä. Tavoitteena on ollut päivittää vuonna 2008 laadittu Himos-Päijänne Master Plan -suunnitelmaa. Master Plan 2035 suunnitelmassa Himokselle on visioitu esimerkiksi keskuksen laajentamista yhä enemmän ympärivuotiseen käyttöön ja matkailupalveluiden lisäämistä. Alueelle on suunniteltu kävelykeskustaa ja lisää kaupan rakentamista. Jämsän kaupunginvaltuusto hyväksyi Himos Master Plan 2035 suunnitelman keväällä 2019 (27.5.2019 § 23).

Master Plan 2035:ssa suunnittelualueelle kehityskohteiksi on merkitty Patalahden ympäristö ja silta.

Kuva 2.8 Master Plan 2035 kehityskohteet (Lähde: Himos Master Plan 2035, Sweco)

Master Planin toimenpideohjelmassa on yhdeksi kehittämistoimenpiteeksi ehdotettu erita-
soisten ulkoilu-, maastopyöräily-, patikointi-, polkujuoksu- ja lumikenkäilyreittien laadukas
toteuttaminen käyttäjien tarpeisiin. Esimerkiksi Patalahden ympäri on suunniteltu ranta-
reitti. Yhtenä toimenpide-ehdotuksena on Himoksen keskusta-alueen viite- ja jatkosuunnit-
telu. Jämsän kaupunki on käynnistänyt 2023 Himoksen keskusta-alueen viitesuunnitelman
laadinnan. Viitesuunnittelun tavoitteena oli tutkia suunnittelualueen täydennysrakentamis-
ja kehittämismahdollisuuksia. Himoksen keskusta-alueen yleissuunnitelma on hyväksytty
kaupunginhallituksen kokouksessa keväällä 2024. Yleissuunnitelma ei kohdistu suunnittelu-
alueelle.

Jämsän rakennemalli 2025

Jämsän rakennemallin tehtävänä on ollut muodostaa Jämsän kaupungin alueelle toteutta-
miskelpoinen ja toimiva, ekologisesti kestävä, alueen kilpailukykyä lisäävä, kaupungin eri-
tyispiirteet huomioiva ja kokonaistaloudellisesti edullinen rakennemalli. Rakennemallin pe-
riaatteisiin kuuluu Himoksen kehittäminen matkailukeskuksena. Alueelle kaavoitetaan ja
rakennetaan uutta majoituskapasiteettia ja matkailun aktiviteetteja Himoksen matkailun

kehittämissuunnitelmien mukaisesti. Lisäksi periaatteisiin kuuluu Vt 9 ja 24 risteysalueen kehittäminen.

2.2 Alueen nykytilanne

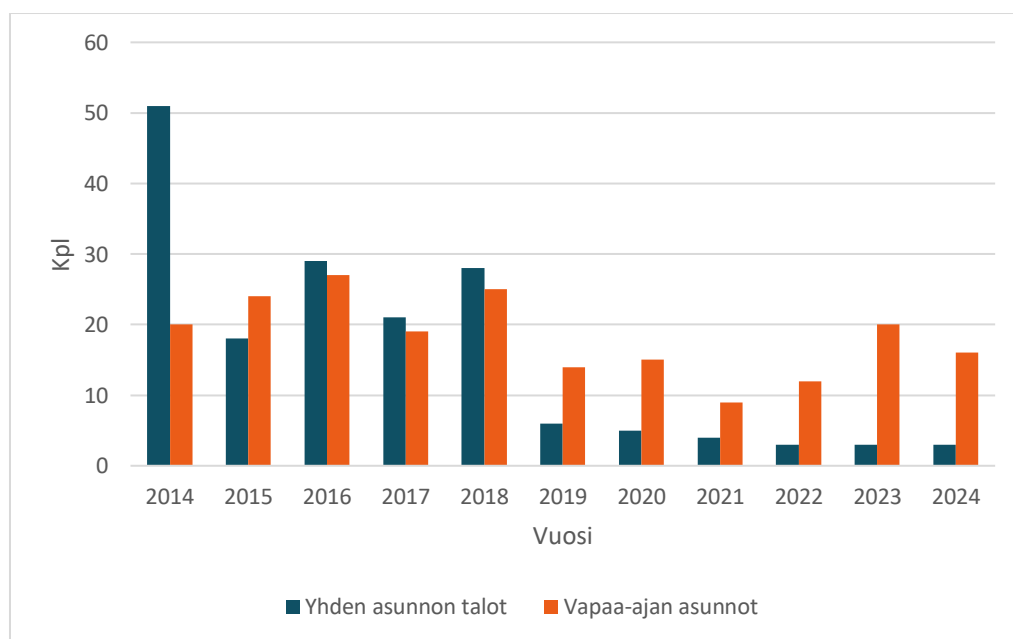
2.2.1 Maanomistus

Suunnittelualue on pääosin yksityisessä maanomistuksessa.

2.2.2 Väestö ja asuminen

Tilastokeskuksen väestötietojen mukaan väestömäärä Jämsässä oli 21 808 vuonna 2014 ja 19 182 vuonna 2023. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan väestömäärä Jämsässä vähenee nykyisestä noin 19 000 asukkaasta reiluun 15 000 asukkaaseen vuoteen 2045 mennessä.

Jämsässä omakotitalojen rakentaminen on hiipunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vapaa-ajan asuntojen määrä on pysynyt kohtalaisella tasolla. (Kuva 2.9)

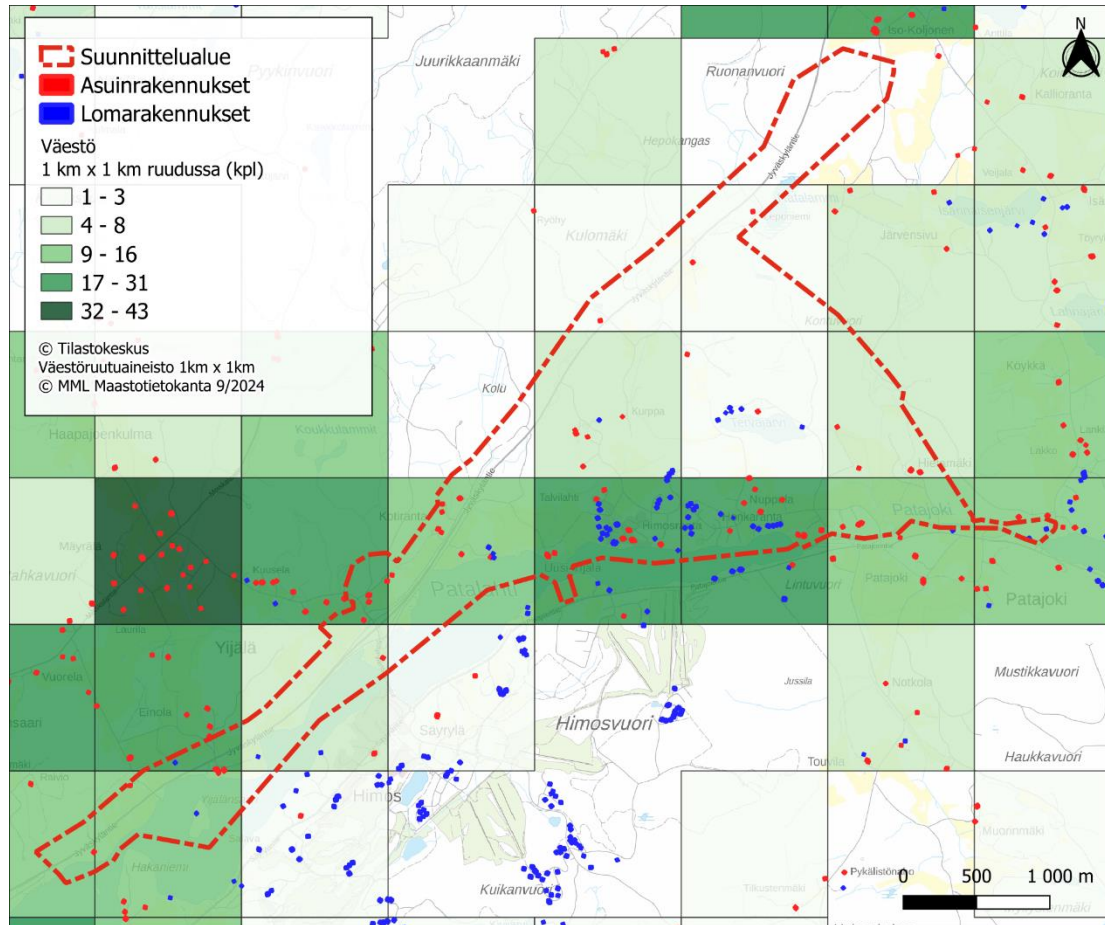
Kuva 2.9 Jämsässä rakennetut omakotitalot ja vapaa-ajan asunnot vuosina 2014–2024. (Tiedot: Jämsän kunta.)

Tilastokeskuksen väestöruutuaineiston (1km x 1km) mukaan suunnittelualueella asui noin 70 asukasta vuonna 2023. Maanmittauslaitoksen maastotietokannan mukaan

21.3.2025

SA

suunnittelualueelle sijoittuu 57 lomarakennusta ja 51 asuinrakennusta. Asutuksen tiheys ja jakauma alueella on esitetty seuraavassa kuvassa.

Kuva 2.10 Aukkaat (Tilastokeskus, väestöruutuaineisto 2023) sekä asuin- ja lomarakennukset (Maanmittauslaitos, maastotietokanta 2024) suunnittelualueella.

2.2.3 Palvelut ja työpaikat

Alueella toimii Ravintola Patapirtti ja sen yhteydessä viinimyymälä. Patapirtti tarjoaa ravintola-, majoitus- ja saunapalveluita. Muutoin alueen palvelu muodostuvat lähinnä majoituspalveluista. Alueen majoituspalvelut tuottavat alueelle huolto- ja siivouspalveluita. Alueen työpaikat muodostuvat muutoin maa- ja metsätalouteen liittyvistä töistä.

2.2.4 Maa- ja kallioperä sekä topografia

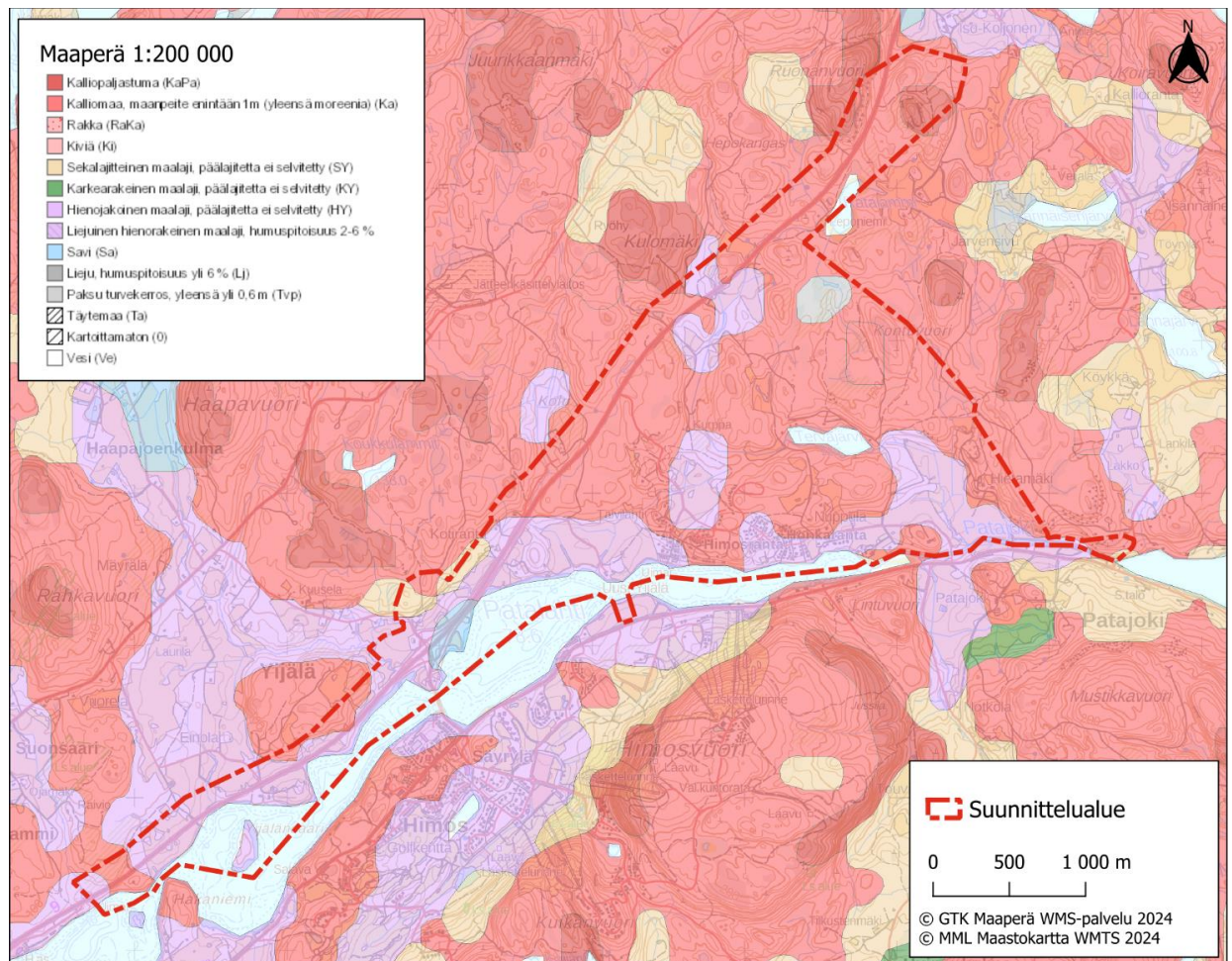
Suunnittelualueen kallioperä on graniittia, joka tulee näkyviin monin paikoin avokallioina etenkin mäkien lakialueilla ja jyrkillä rinteillä. Maaperä on valtaosin kalliomaata (moreeni-peite alle metrin paksuinen), jota reunustavat moreenikerrostumat. Kalliomaiden välissä ja

21.3.2025

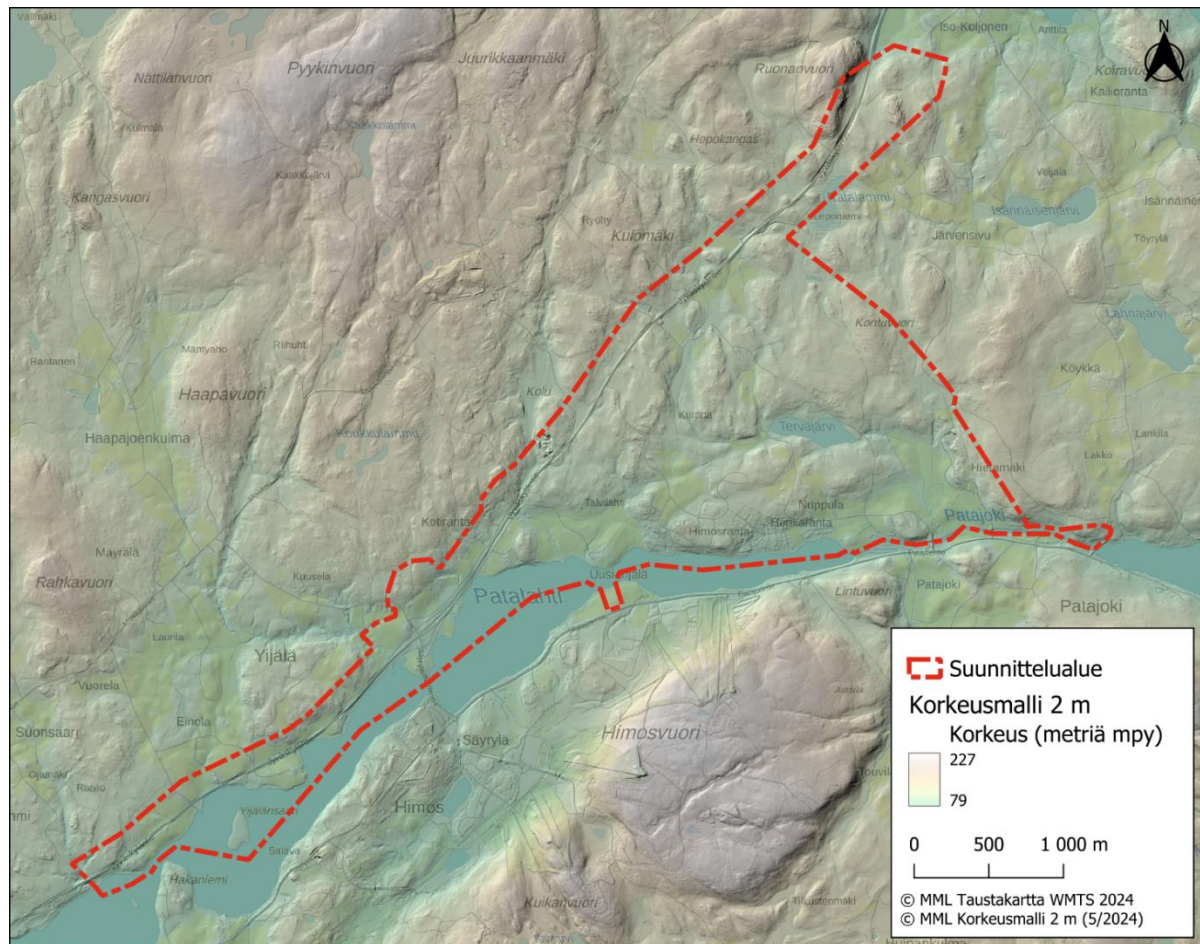
SA

Patalahden ja Patajoen alavat rantamaat ovat hiesua ja ovat savea. Pienialaiset suot ovat saraturvetta.

Tarkastelualue on maastonmuodoiltaan vaihtelevaa. Selvitysalueen itäosassa, jonne sijoittuu Kontuvuori, maasto kohoaa melko korkealle noin 137 metriä meren pinnan yläpuolelle. Ylävintä aluetta onkin tarkastelualueen itäreuna ja keskiosat. Alueen topografia on matallimmillaan Patalahden kohdalla ja sen rannalla. Patalahden korkeustaso on 78.9 metriä meren pinnan yläpuolella. Selvitysalueen sisällä suhteelliset korkeuserot ovat noin 25 metriä viljelylaaksosta sitä rajaavan selänteen laelle. Tervajärven äärellä suhteellinen korkeusero yltää yli 40 metriin. Selvitysalueen pinnanmuodot ovat melko vaatimattomia verrattuna Patalahden eteläpuolella kohoaviin ”vuoriin” (Himosvuori, Mustikkavuori, Haukkavuori, Tilusvuori), joista Himosvuori kohoaa yli 225 metrin ja Mustikkavuori 200 metrin korkeuteen mpy. (Kuva 2.12)

Kuva 2.11 Suunnittelualueen maaperä. Suunnittelualueen rajausta on lisätty kuvaan punaisella katkoviivalla.

Kuva 2.12 Suunnittelualueen pinnanmuodot värjätyn korkeusmallin avulla esitettynä. Suunnittelualueen rajaus on lisätty kuvaan punaisella katkoviivalla.

2.2.5 Luonnonympäristö

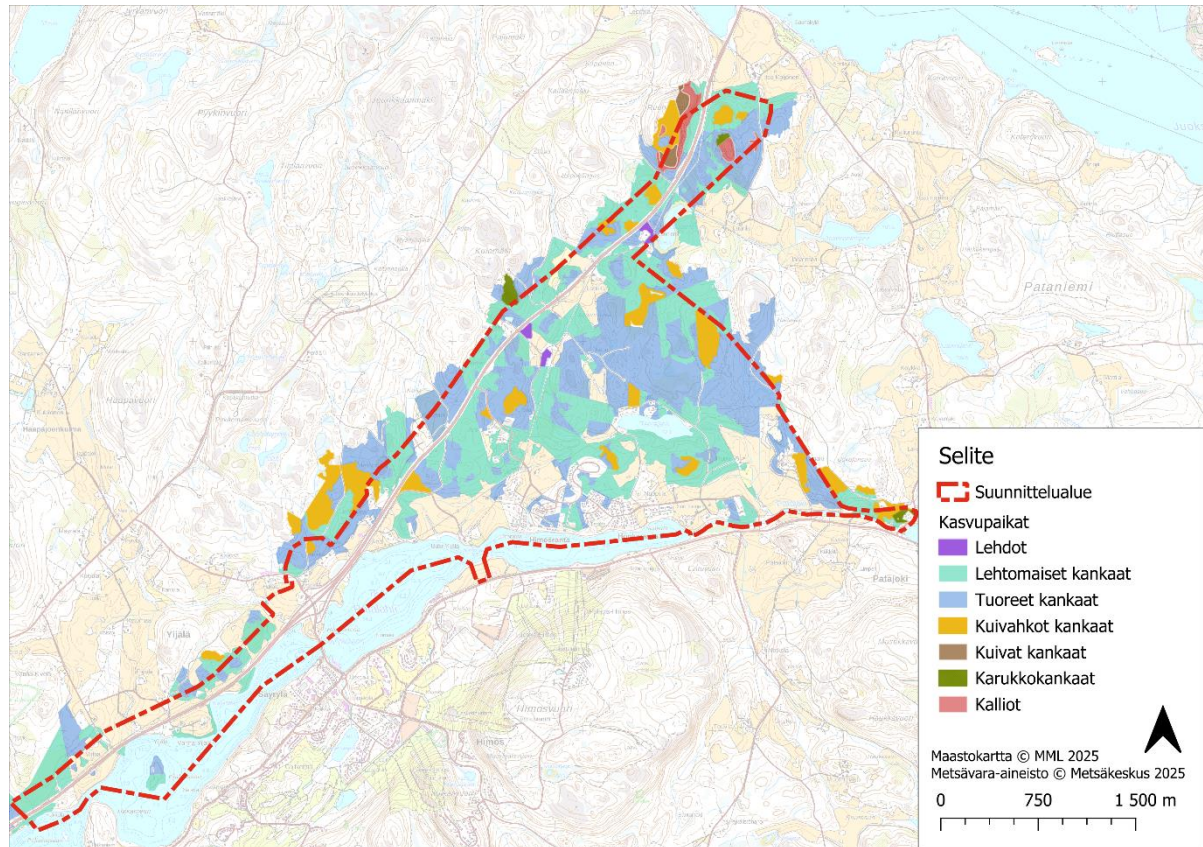
Suunnittelualueelta on kartoitettu viitasammakot, liito-oravat, luontotyypit ja kasvillisuus 6.5, 2.6, 7.8 ja 15.8.2024. Luontoselvitysraportti valmistuu myöhemmin. Työstä on vastaan-
nut FM biologi Jari Kärkkäinen ja FM Mikko Saviranta.

2.2.5.1 Luonnonympäristö ja kasvillisuus

Suunnittelualue sijaitsee eteläborealisella kasvillisuusvyöhykkeellä, Järvi-Suomen kasvi-
maantieteellisellä alueella. Alue kuuluu Etelä-Hämeen eliömaakuntaan.

Kasvillisuus vaihtelee pienipiirteisesti kallioiden lakialueiden tasaikäisistä mäntykankaista
rinnekuusikoihin ja notkelmien reheviin, lehtipuuvaltaisiin puronvarsimetsiin. Metsätty-
peistä käenkaali-mustikkatyyppin (OMT) lehtomaiset ja mustikkatyyppin (MT) tuoreet kankaat
ovat vallitsevia (Kuva 2.13). Myös puolukkatyyppin (VT) kuivahkoja kankaita on runsaasti

kallioisilla mäkialueilla, joissa karuimmilla kohdin esiintyy lisäksi kanervatyypin (CT) kuivia kankaita.

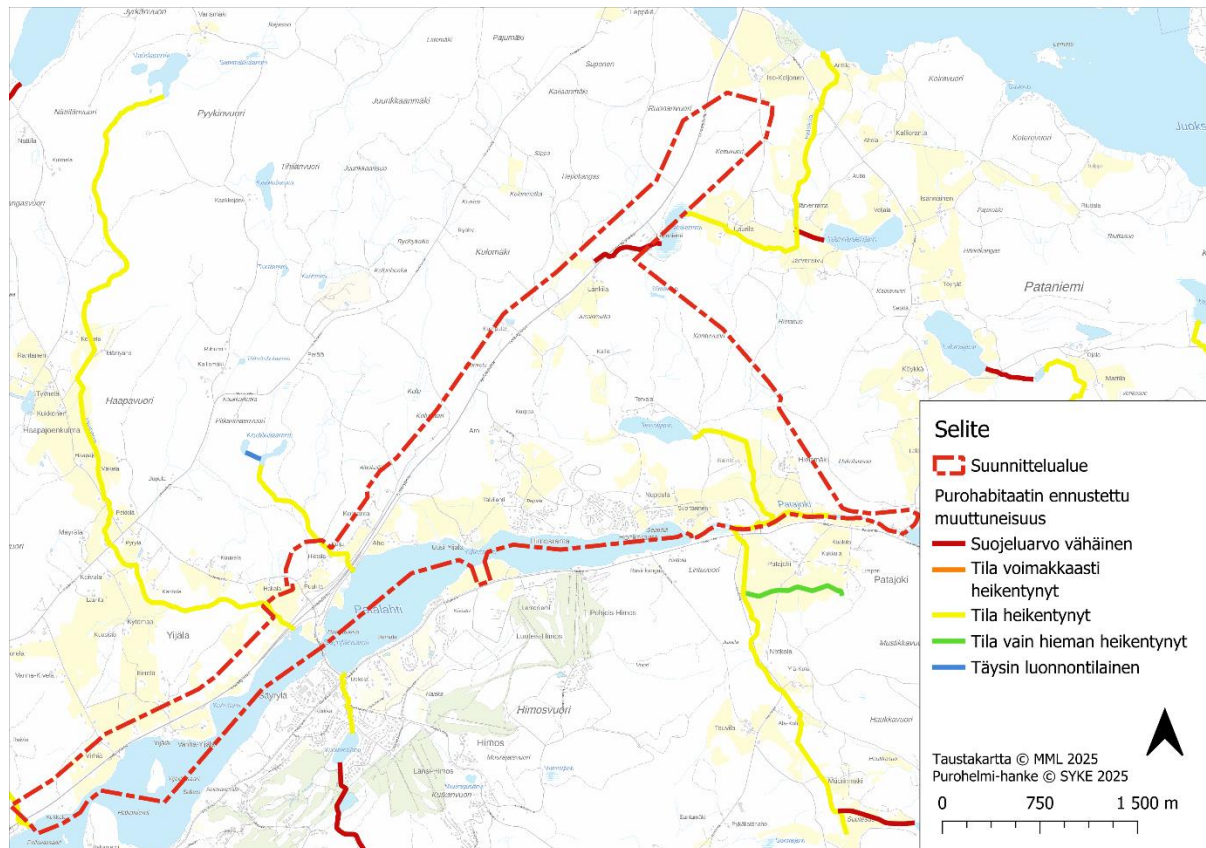

Kuva 2.13 Suunnittelualueella vallitsevat lehtomaiset ja tuoreet kankaat kasvupaikat.

Lehdot ovat yleensä pienialaisia ja ne sijaitsevat pääosin purojen ja ojien varsille sekä lähdeympäristöissä. Purojen varsilla lehdot ovat tyypillisimmin kosteita saniaistyyppin (FT) lehtoja tai käenkaali-mesiangervotyyppin suurruholehtoja. Paikoin on myös käenkaali-oravanmarjatyyppin (OMaT) tuoreita lehtoja, jotka ovat tyypillisimmin varttuneita kuusimetsiä. Vaateliaampaa lehtolajistoa selvitysalueella edustavat mm. kotkansiipi, sudenmarja, mustakonnanmarja ja lehtotesma. Lähdeympäristöjen lajistoa ovat mm. kevätlinnunsilmä, metsäkorte, huopaohdake, ojakellukka ja leskenlehti. Suunnittelualueella olevien purojen luonnontila on heikentynyt (Kuva 2.14).

21.3.2025

SA

Kuva 2.14 Suunnittelualueen purojen luonnontila on heikentynyt.

2.2.5.2 Linnusto ja muu eläimistö

Suunnittelualueella ei sijaitse kansainvälisesti tai valtakunnallisesti tärkeiksi luokiteltuja linnustoalueita (IBA- ja FINIBA-alueet) tai maakunnallisesti tärkeäksi luokiteltua linnustoaluetta (MAALI-alueet). Patalahti ja Patajoen suisto ovat vesilintujen muutonaikaisia levähdys- ja ruokailualueita.

Pensastoiset, lehtipuuvaltaiset lehdot, pellonreunusmetsät sekä puronvarsien rantapensaikot ovat monien lintulajien elinympäristöä. Linnustoon kuuluu pääosin yleisiä havu- ja lehtimetsien lajeja kuten peippo, tiltalti, pajulintu, talitiainen ja rastaat. Lehtipuusekametsien tyypillinen laji on lehtokurppa. Muuta linnustoa mm. sirittäjä, närhi, sepelkyhky ja korppi. Metsälajistoon kuuluvat myös uhanalaiset hömö- ja töyhtötiainen. Metsäkanalinnuista pyy elää eri puolilla selvitysalueetta.

Selvitysalueen vesistöjen vesi- ja rantalinnusto on niukkaa. Patalahdella ja Patajoella ruokailevat kalalokki, harmaalokki ja naurulokki. Runsain lajisto on Ratalammella, jonka lajistoon kuuluvat ruokokerttunen, haapana, tavi, telkkä ja pajusirkku. Ratalammin läheisyydessä on havaittu lehtopöllö.

21.3.2025

SA

Nisäkäslajistoon kuuluvat mm. hirvi, jänis, orava ja liito-orava.

Suunnittelualueella on viitasammakon ja lummelampikorenon lisääntymis- ja levähdyspaikkoja (Ratalampi ja Haapannenän luhta). Ratalammella esiintyy runsaasti lummelampikorentoa. Lammen eteläpäässä on todettu myös täplälampikorento.

2.2.5.3 Suojellut alueet ja kohteet

Alueella ei sijaitse Natura-alueita tai luonnonsuojelualueita. Suunnittelualueen pohjoisosassa valtatie 9 länsipuolella sijaitsee kansallisesti arvokas kallioalue Ruonanvuori (KAO090039), joka on korkeiden vierekkäisten kallioselänteiden muodostama maisemallisesti hyvin merkittävä kallioalue. Alueen kivilaji on Keski-Suomen granitoidikompleksin karkearakeista, punertavaa, porfyyrista graniittia. Ruonanvuoren kalliokasvillisuus on valtaosin karua ja pystypinnoilta yleensä jäkälävaltaista. Varjoisilla tyvillä on myös sammalvaltaisia yhteisöjä. Ruonanvuoren itärinteen tyvellä on järeäpuustoista, tuoretta lehtoa.

Ruonanvuoren itärinteellä on kolokärppäsammalen esiintymä. Laji on uhanalainen (EN) ja erityisesti suojeltava.

2.2.5.4 Arvokkaat ja huomionarvoiset luontokohteet

Valtatien 9 parantamisen tiesuunnittelun liittyen Säyrylän kohdalta on tehty luontoselvityksiä vuosina 2020 ja 2023 (Latvasilmu 2023 ja Sitowise 2020). Näissä selvityksissä on kartoitettu linnustoa, liito-oravaa ja muita luontodirektiivin liitteen IV(a) lajien esiintymistä (viitasammakko, sudenkorentolajit, tummaverkkoperhonen, lepakot).

Suunnittelualueelta on aikaisemmin todettu kolme liito-oravan ydinaluetta, jotka ovat Kulomäen metsä, Jussinmutkan metsä ja Tervajärven metsä. Kevään ja alkukesän 2024 kartoituksessa ei näiltä kohteita todettu liito-oravaa kuten ei myös muualta lajille sopivista metsistä. Kulomäen metsästä on löytynyt 2023 papanoita 8 puun juurelta ja metsä todennäköinen lisääntymispaikka. Alue on kuusivaltainen. Kuusien joukossa sekapuina on harvakseltaan haapaa. Jussinmutkan kuusimetsästä on tehty 2023 papanahavaintoja 17 puun juurelta. Yhden kolohaavan alla oli myös runsaasti papannoita, jolloin alueella on lajin lisääntymis- ja levähdyspaikka. Tervajärven metsä on kuusivaltainen ja alueelta on havaittu useana vuonna papanoita yhden puun alta.

Kevään 2024 maastokartoituksessa löytyi myös viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikkoja Haapannenän luhdalta ja Ratalammelta, missä on myös lummelampikorenon ja täplälampikorenon lisääntymis- ja levähdyspaikkoja. Lajit on mainittu luontodirektiivin IV(a) -liitteessä. Viitasammakosta on havaintoja aikaisemmilta vuosilta näiltä kohteilta. Nämä

21.3.2025

SA

kohteet on osoitettu omalla merkinnällään kaavassa. Suunnittelualueella on muutama arvokas metsä, suo, lehto ja puro sekä useita vesilain nojalla suojeltuja lähteitä ja noroja.

Taulukko 2.1 Selvitysalueen luontokohteet. Arvoluokka (Mäkelä. & Salo 2023).

Nro	Nimi	Lyhyt kuvaus	Arvoluokka
1	Ruonavuoren lehto (ei kaava-alueella)	Pohjavesivaikutteinen runsasravinteinen kostea lehto (OFiT), paikoin myös lähteistä lehtokorpea.	Luokka 3: Monimuotoisuutta turvaava kohde
2	Ruonanvuoren lähde (ei kaava-alueella)	Lähde on vaatimaton pohjaveden purkautumiskohta Ruonanvuoren rinteessä aivan valtatie tuntumassa.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
3	Ketunvuoren suo	Pieni suo, missä kasvillisuus on korpi- ja isovarpurämettä. Suon laiteella on vanhoja oja.	Luokka 3: Monimuotoisuutta turvaava kohde
4	Ratalammin lähde	Lammen pohjoispuolisessa rinteessä on pieni luonnontilainen lähteikkö. Lähteen vieressä on kosteaa runsasravinteista lehtoa (OFiT).	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
5	Ratalampi	Ratalampi on suorantanainen lampi, jossa on viitasammakon ja lummelampikorenon lisääntymis- ja levähdyspaikkoja.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
6	Hepokankaan lähde 1	Lähde ei ole luonnontilainen. Lähteessä on betonirengas, mutta lähteisyyttä ilmentävää lajistoa on kaivon ympärillä.	Luokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet
7	Hepokankaan lähde 2	Avolähde, lähdealtaan koko on 1,5 x 1,5 m.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
8	Lankilan vanha metsä ja puro	Varttunut ja osin ikääntynyt metsäkuvio. Alarinteen lehtomaisista kankaista (OMT) lakialueen kuivahkoon kankaaseen (VT). Alueella on paikoin kohtalaisesti lahopuuta.	Luokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet
9	Silmänen	Alle 0,2 ha kokoinen suolampi. Suolampea reunustaa nevamainen suoranta.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet

21.3.2025

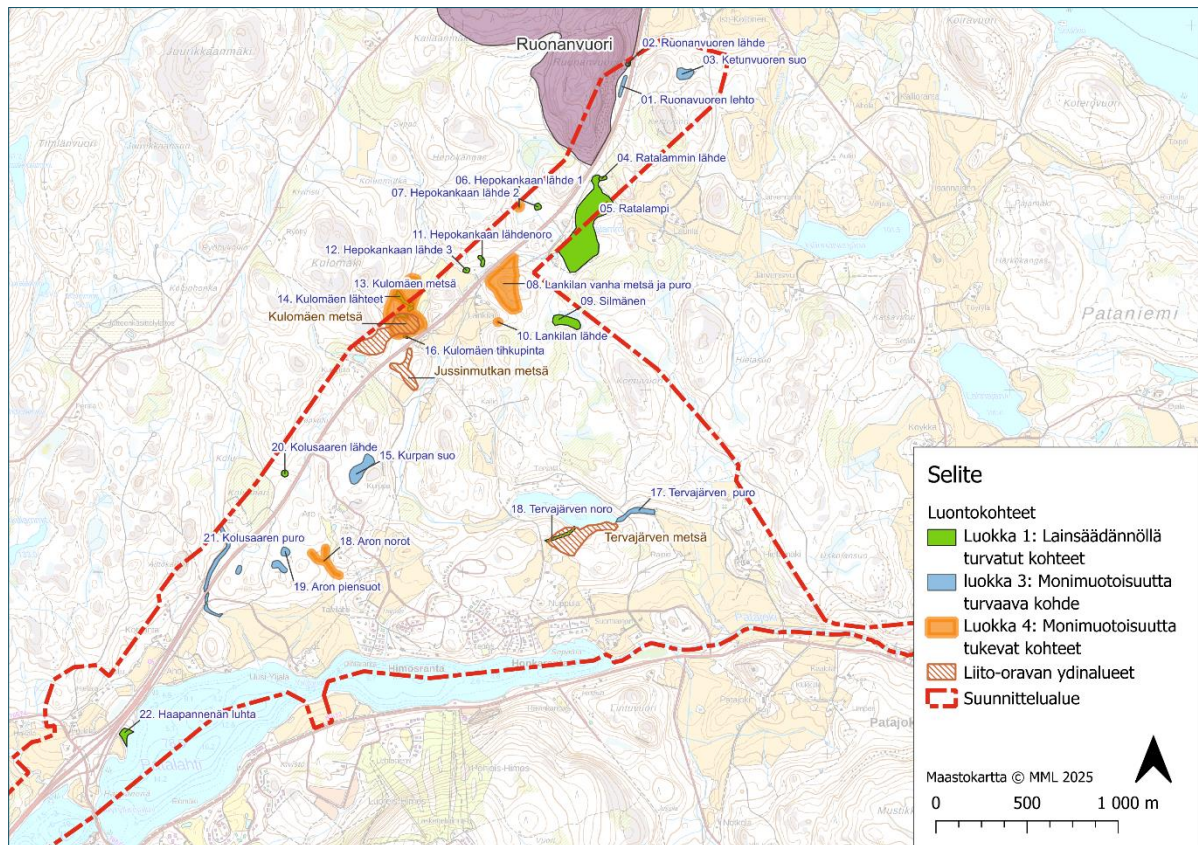
SA

10	Lankilan lähde	Lähde ei ole luonnontilainen. Lähteellä on betonirengas, mutta lähteisyyttä ilmentävää lajistoa on kaivon ympärillä.	Luokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet
11	Hepokankaan lähdenoro	Valtatien 9 pohjoispuolella oleva lähteikkö ja siitä valtatieä kohti laskeva lähdenoro.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
12	Hepokankaan lähde 3	Luonnontilainen tihkupintainen lähde, jonka ympäristössä on tuoretta (OMaT) lehtokasvillisuutta.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
13	Kulomäen metsä	Varttuneen metsän alue, jolla monenlaisia monimuotoisuusarvoja. lehtomaisen kankaan (OMT) sekametsää. Kuusi on valtapuuna, siellä täällä järeitä haapoja. Puustossa on eri-ikäisrakennetta. Lahopuun määrä ei ole merkittävä.	Luokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet
14	Kulomäen lähteet	Kohde tihkupintaisten lähteikköjen muodostama kokonaisuus, joka käsittää kolme pohjaveden purkautumiskohtaa ja niistä laskevat kasvillisuudeltaan rehevät norot lähiympäristöineen.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
15	Kurpan suo	Pienialainen korpiräme, jonka laiteella on kangaskorpirämettä.	Luokka 3: Monimuotoisuutta turvaava kohde
16	Kulomäen tihkupinta	Luonnontilainen tihkupintainen lähde.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
17	Tervajärven puro	Kivinen puro, jonka varressa kasvaa mm. kotkansiipeä. Puronvarressa on lehtoa.	Luokka 3: Monimuotoisuutta turvaava kohde
18	Tervajärven noro	Luonnontilainen noro, missä ilmenee läheisyyttä.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
19	Aron norot	Kohde on uomaltaan muutettu, mutta osin luonnontilaisen kaltainen kaksiharainen noro Aron talon eteläpuolella.	Luokka 4: Monimuotoisuutta tukevat kohteet

21.3.2025

SA

20	Kolusaaren lähde	Luonnontilainen avolähde. Lähdeallas on kooltaan 3 x 3 m.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet
21	Kolusaaren puro	Uomaltaan luonnontilainen puro, jonka kasvillisuudessa ilmenee lähteisyyttä.	Luokka 3: Monimuotoisuutta turvaava kohde
22	Haapannenän luhta	Luhdalla on viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikka.	Luokka 1: Lainsäädännöllä turvatut kohteet

Kuva 2.15 Suunnittelualueen luontokohteet.

2.2.6 Pohja- ja pintavedet

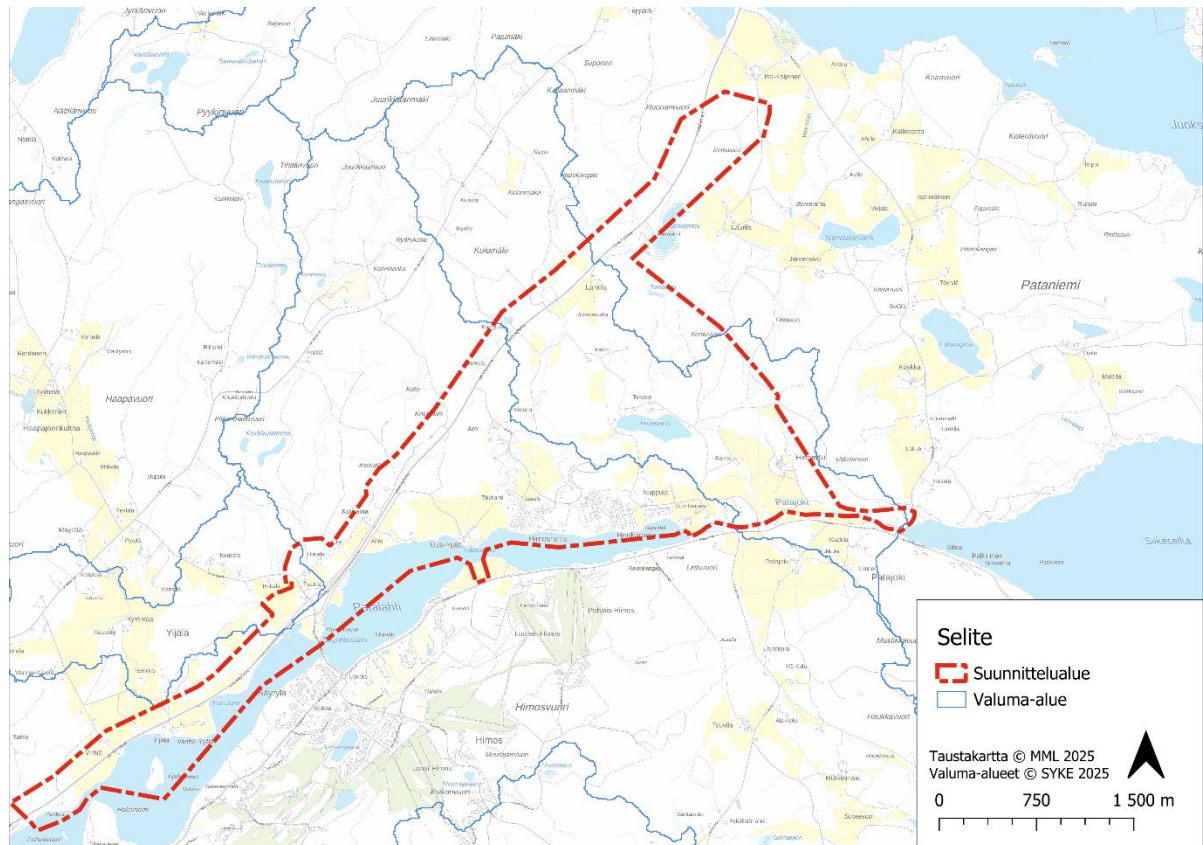
Suunnittelualueella ei sijaitse luokitettuja pohjavesialueita. Lähin vedenhankintaa varten tärkeä pohjavesialue (Lahdenkylä) sijaitsee noin 2,7 kilometrin etäisyydellä suunnittelualueen rajasta. Alueella on useita lähteitä tai pohjavedestä riippuvaisia luontotyyppejä.

Suunnittelualue sijoittuu neljälle valuma-alueelle (Kuva 2.16).

21.3.2025

SA

Suunnittelualueen keskiosassa sijaitsee Tervajärvi. Suunnittelualueen etelärajaan sijoittuu Patalahti, jonka ekologinen tila on hyvä Suomen ympäristökeskuksen ja elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen Vesikartta-karttapalvelun mukaan. Suunnittelualueen eteläosaan, osittain suunnittelualueen aluerajauksen ulkopuolelle sijoittuu Patajoki. Patalahti on Patajoen välityksellä yhteydessä Päijänteeseen, joka sijoittuu suunnittelualueen itäpuolelle.

Kuva 2.16 Suunnittelualueen valuma-alueet.

2.2.7 Maisema

Alue on osin rakennettua ympäristöä, loma-asuntoja ja tilakeskuksia ja osin rakentamattomaa pelto- ja metsäaluetta. Ympäristöministeriön maisemamaakunnallisessa aluejaossa Himos kuuluu Hämeen viljely- ja järvimaahan ja tarkemmin määriteltynä Päijänteen seutuun.

Patalahti muodostaa halkeaman jyrkkäpiirteisen Himoksen ”vuorialueen” ja vaatimattomammista korkeuseroista muodostuvan Patalahden pohjoispuolisen kaava-alueen välille. Selvitysalue on suurelta osin sulkeutunutta metsävyöhykettä. Peltojen ja vesistöjen muodostamat avotilat ovat metsäalueisiin verrattuna selvästi pienempiä. Alueen vanhempi rakentaminen on pääsääntöisesti sijoittunut peltojen yhteyteen kumpareille tai

vaihtumisyöhykkeeseen tai Patalahden ja Tervajärven rannalle. Uudempaa, pääasiassa matkailua ja lomailua palvelevaa, rakentamista sijoittuu Patalahden rannalle ja tuntumaan.

Suunnittelualueelle ei sijoitu valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (VAMA 2021).

2.2.8 Virkistys

Virkistyspalveluiden osalta alue nojautuu vahvasti Himoksen palveluihin, jossa sijaitsee liikuntapaikkoja ja ulkoilureittejä. Suunnittelualueen läpi kulkee ulkoilureitti pohjoiseteläsuunnassa. Suunnittelualueella kulkee myös moottorikelkkareitti, joka kulkee Säyrylän keskustasta Juokslahdelle päin.

2.2.9 Rakennettu kulttuuriympäristö

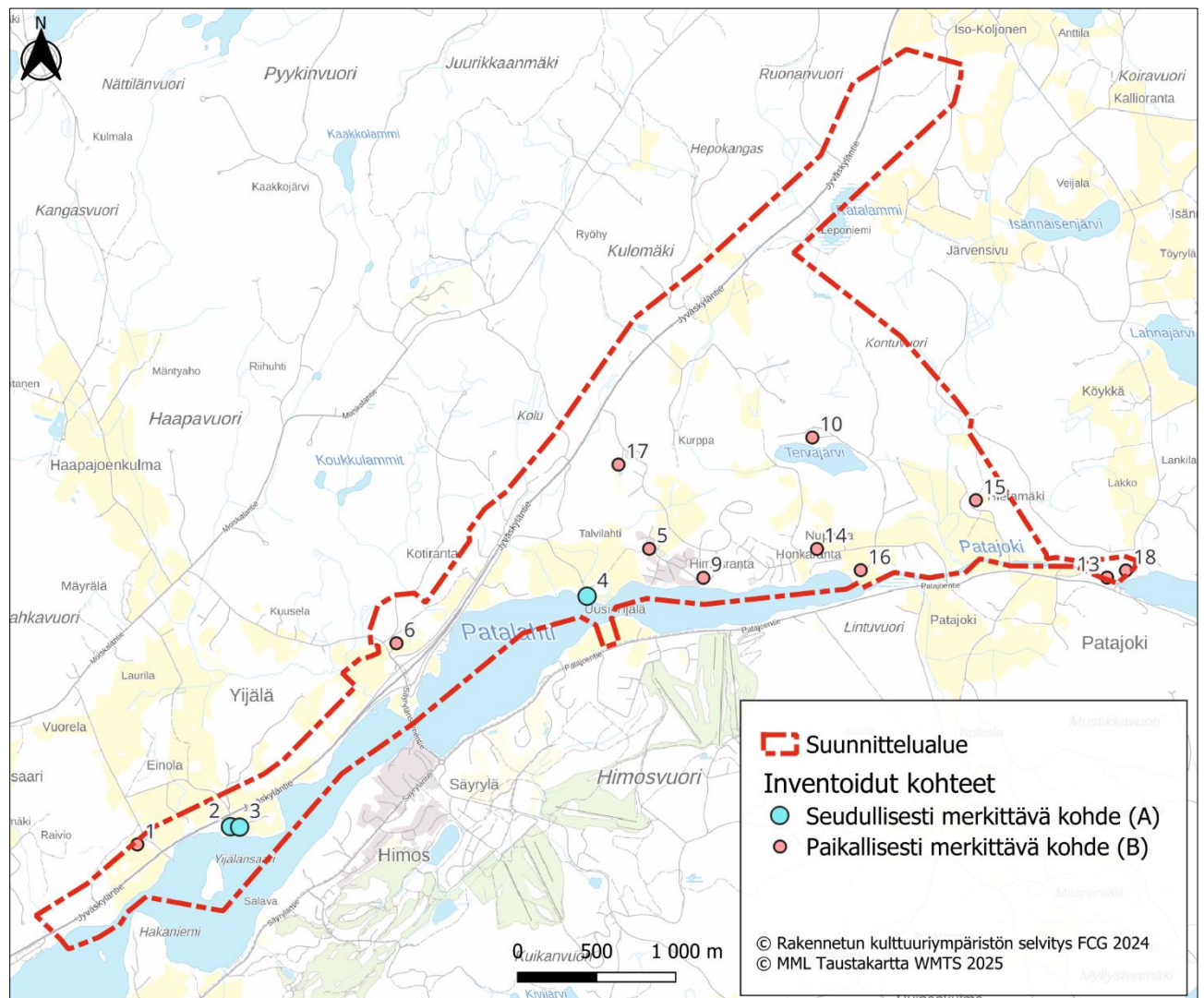
Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY 2009) inventoinnin kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä.

Suunnittelualueella ei sijaitse RKY-kohteita (Kuva 2.18). Noin 400 metrin etäisyydellä suunnittelualueesta sijaitsee RKY-kohde Suur-Jämsän empiretalot. Lisäksi noin 1,5 km etäisyydellä suunnittelualueesta etelään sijaitsee RKY-kohde Jämsänjoen agraarimaisema.

Suunnittelualueelle on toteutettu rakennetun kulttuuriympäristön selvitys vuonna 2024. Kohteet ja rakennukset on arvioitu ja selvityksessä on laadittu suositukset kaavoitusta varten. Kolme inventoitua kohdetta kuuluvat arvoluokkaan seudullisesti merkittävät kohteet (A) ja ne suositellaan huomioitavan yleiskaavassa suojeltavina rakennuksina tai rakennusryhminä (sr-1). Kohteista 11 katsottiin kuuluvan arvoluokkaan paikallisesti merkittävät kohteet (B) ja ne suositellaan huomioimaan yleiskaavassa arvokkaina rakennuksina tai rakennusryhminä (sr-2). (Kuva 2.17)

21.3.2025

SA

Kuva 2.17 Seudullisesti ja paikallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön kohteet suunnittelualueella (Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys FCG 2024).

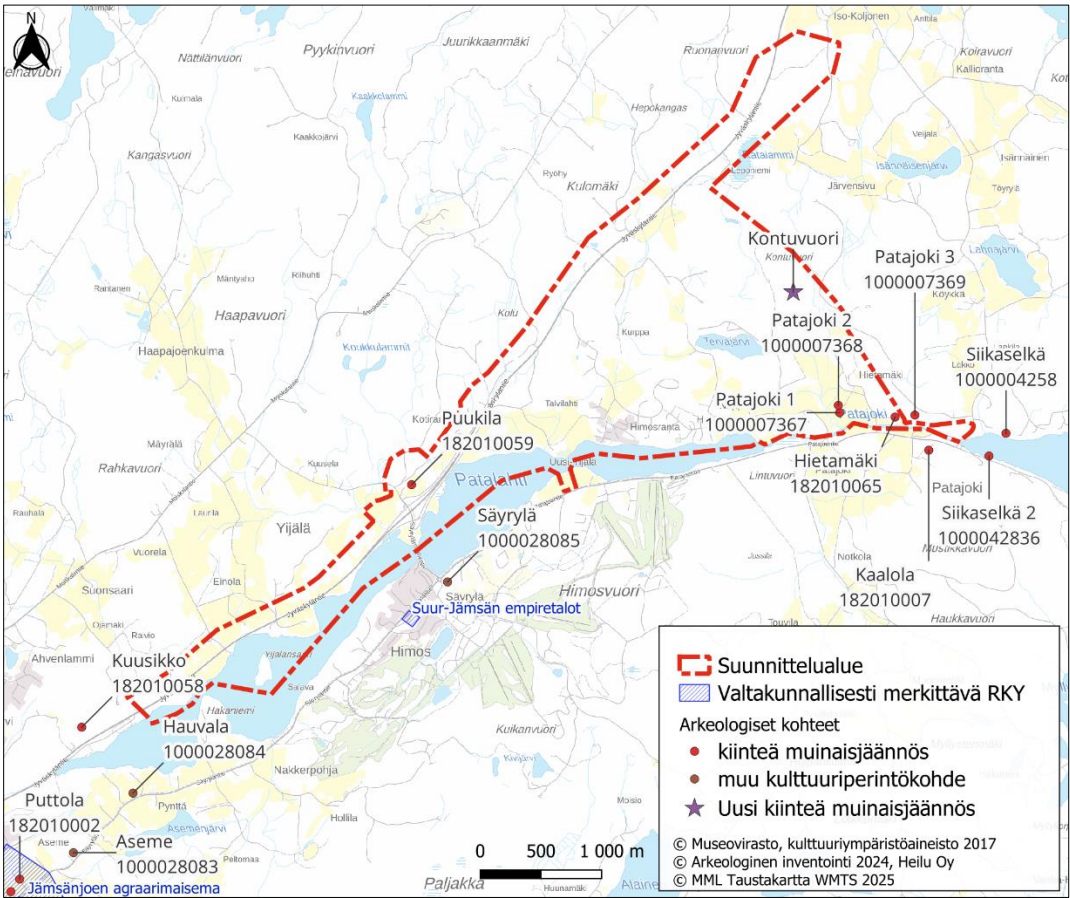
Taulukko 2.2 Kulttuuriympäristön inventointikohteiden numerointi, nimet ja numerointi kaavakartalla.

Inventointi-kohteen nro	Kohteen nimi	Suositus kaava-merkinnäksi	Kaavamerkintä ja -numerointi
1	Virhiä	sr-2	sr-2/ 1
2	Koivuranta (Yijälä)	sr-1	sr-1/ 2
3	Vanha-Yijälä	sr-1	sr-1/ 3
4	Uusi-Yijälä	sr-1	sr-1/ 4
5	Talvilahti	sr-2	sr-2/ 5
6	Puukila (asuinrak.)	sr-2	sr-2/ 6
9	Takaharju	sr-2	sr-2/ 9
10	Tervajärvi	sr-2	sr-2/ 10
13	Joensuu	sr-2	sr-2/ 13
14	Nuppula (otsa-aitta)	sr-2	sr-2/ 14
15	Hietämäki	sr-2	sr-2/ 15
16	Suortiainen (savusauna) (aitta)	sr-2	sr-2/ 16.1 sr-2/ 16.2
17	Aro	sr-2	sr-2/ 17
18	Joenmäki	sr-2	sr-2/ 18

2.2.10 Muinaisjäännökset ja arkeologia

Aiemmin tunnettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä suunnittelualueella oli neljä. Kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta.

Suunnittelualueelle on toteutettu arkeologinen inventointi kesän ja syksyn 2024 aikana. Arkeologisen inventoinnin raportti on kaavaselostuksen liitteenä. Inventoinnin aikana tarkastettiin kaikki neljä alueelta tunnettua kiinteää muinaisjäännöstä. Kaikki kohteet olivat ennallaan aiempiin havaintoihin nähden. Inventoinnissa havaittiin yksi uusi kiinteä muinaisjäännös (hiilihauta). (Kuva 2.18 ja Taulukko 2.3).

Kuva 2.18 Suunnittelualueella sijaitsevat kiinteät muinaisjäännökset sekä suunnittelualueen ympäristössä sijaitsevat kiinteät muinaisjäännökset, muut kulttuuriperintökohteet sekä RKY-alueet (Museovirasto).

Taulukko 2.3 Suunnittelualueella sijaitsevat kiinteät muinaisjäännökset (Museovirasto 2017) ja arkeologisessa inventoinnissa havaittu uusi kiinteä muinaisjäännös (Heilu Oy 2024). Kiinteä muinaisjäännös on muinaismuistolain (295/1963) tarkoittama arkeologinen jäännös.

Mj-tunnus	Kohdenimi	Laji	Tyyppi	Muinaisjäännös-kohde/alue kaavassa
182010059	Puukila	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	sm-1
182010065	Hietämäki	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	sm-2
1000007367	Patajoki 1	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	sm-3
1000007368	Patajoki 2	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	sm-4
	Kontuvuori	kiinteä muinaisjäännös	hiilihauta	sm-5

21.3.2025

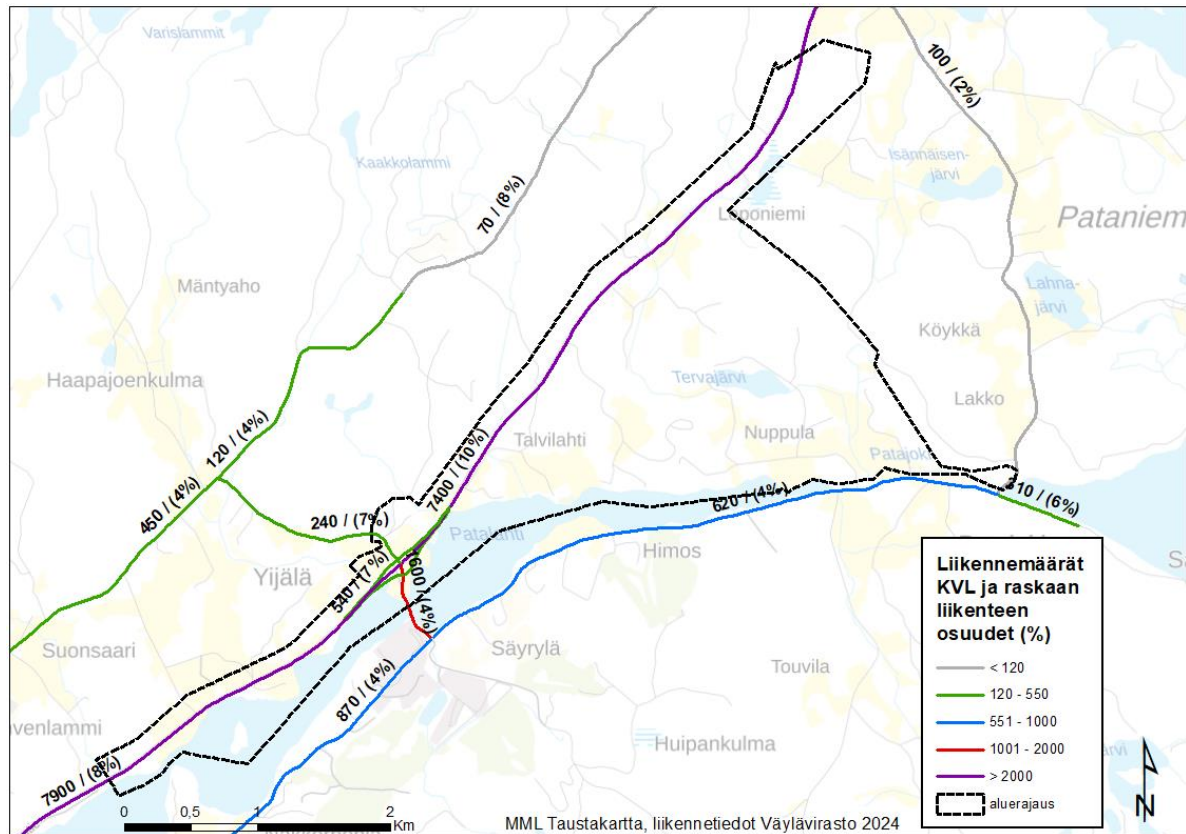
SA

Kaava-alue on saavutettavissa joukkoliikenteellä. Jyväskylän liikenne liikennöi bussilinjaa Jämsänkoskelta Jyväskylään, joka pysähtyy suunnittelualueella pysäkeillä Soljana, Yijälä ja Säyrylänsalmen silta noin kahden tunnin välein. Jämsän linja-autoasemalta kulkee myös noin viisi kertaa päivässä Jyväskylän liikenteen suora bussilinja Jyväskylään pysähtyen Säyrylänsalmen sijaan Himoksen tienhaaran pysäkillä. Valtatien 9 pysäkeistä ainoastaan Himoksen tienhaaran pysäkillä on turvalliset jalankulku- ja pyöräily-yhteydet ylikulun kautta. Muille valtatie 9 pysäkeistä ei ole turvallisia yhteyksiä valtatie suuntaisesti tai valtatie poikki.

Valtioneuvoston päätös melutason ohjearvoista (993/1992) määrittelee, että asumiseen käytettävillä alueilla melutaso ei saa ylittää päiväohjearvoa 55 dB ja loma-asumiseen käytettävillä alueilla päiväohjearvoa 45 dB.

Liikennemäärät

Valtatien 9 keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) suunnittelualueella vuonna 2024 on noin 7400–7900 ajoneuvoa vuorokaudessa ja raskaan liikenteen osuus on noin 8–10 % riippuen valtatie kohdasta. Säyrylänsalmentiellä Himoksen keskustan ja valtatie 9 välillä kulkee vuorokaudessa keskimäärin 1600 ajoneuvoa. Säyryläni läpi menevän Säyryläntien ja Patjoentien liikenne on noin 600–870 ajoneuvoa vuorokaudessa. Moiskalantien liikennemäärä on noin 70–450 ajoneuvoa vuorokaudessa riippuen tien kohdasta. Näillä yhdysteillä raskaan liikenteen osuus on pienempi, vain noin 4 %. Yleinen huomio on, että samalla tiellä liikennemäärät kasvavat lounaaseen päin eli mitä lähempänä Jämsän keskustaa ollaan. Kuvassa 2.17 on esitetty vuonna 2024 maanteiden keskimääräiset vuorokausiliikennemäärät sekä raskaan liikenteen osuudet niistä.

Kuva 2.20 Väylien keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) ja raskaan liikenteen osuudet (%).

Säyrylän eritasoliittymä on tällä hetkellä merkittävin liittymä ja ainoa eritasoliittymä suunnittelualueella. Sen keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) ja raskaan liikenteen osuudet liikennemääristä vuonna 2024 on esitetty kuvassa 7. Lounaaseen eli Jämsän keskusta päin olevien ramppien keskimääräiset liikennemäärät ovat noin 490–540 ajoneuvoa vuorokaudessa, mikä on selvästi enemmän kuin koilliseen eli Jyväskylään päin olevien ramppien liikennemäärät, mitkä ovat noin 220–240 ajoneuvoa vuorokaudessa. Raskaan liikenteen osuudet ovat noin 11–14 % koilliseen päin olevilla rampeilla, mikä on enemmän kuin lounaaseen päin olevilla rampeilla, joilla osuus on noin 7–8 %.

Suunnittelualueella valtatiellä 9 on paljon yksityisteiden tasoliittymiä. Ohituskaijojen kohdalla valtatiellä on suoria yksityisteiden tasoliittymiä, jotka aiheuttavat vaaratilanteita ja onnettomuuksia. Suunnittelualueella on tapahtunut 14 poliisin tietoon tullutta liikenneonnettomuutta vuosina 2019–2023

2.2.11.1 Liikennemelu

Osayleiskaavan taustaselvityksenä suunnittelualueelle laadittiin meluselvitys (FCG 2025). Selvityksessä laskettiin melumallinnuksena osayleiskaava-alueeseen kohdistuvan melun päivä- ja yöajan keskiäänitasot ennustetilanteessa (v. 2050). Selvityksestä on laadittu erillinen raportti, joka on kaavaselostuksen liitteenä (liite 6). Raportissa on tarkasteltu, alittuvatko melun ohjearvot eri kaavamerkintäalueilla.

Melulaskennat tehtiin SoundPlan 9.0 -melulaskentaohjelmalla. Ohjelma käyttää melun leviämisen mallintamiseen digitaalista maastomallia ja pohjoismaisia tieliikennemelun ja rai-deliikennemelun laskentamalleja. Suunnittelualueesta ja sen ympäristöstä laadittiin kolmi-ulotteinen maastomalli Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan ja 2 metrin korkeusmal-lin avulla. Päiväaikaiselle melulle on laskettu keskiäänitasot. Ohjelmalla on laadittu lasken-nan tulosten perusteella meluvyöhykkeet 5 dB välein välille 45–75 dB.

Nykyiset yleiset tiet, jotka sisällytettiin maastomalliin, olivat valtatie 9 (Jyväskylätie), maantie 16574 (Haapaojantie ja Säyrylänsalmentie) sekä kaava-alueen ulkopuolelta maan-tie 16573 (Säyryläntie, Patajoentie ja Sammallahdentie) ja maantie 16577 (Pataniemi).

Maastomalliin ei ole sisällytetty uusia tielinjauksia tai -rakenteita, koska niitä ei ole ollut vielä saatavilla. Siten valtatie 9 ohituskaistojen parantamisen tiesuunnitelmaa välillä Pata-lahti – Lahdenvuori ei ole otettu huomioon.

Taulukko 1. Yleiset melutasojen ohjearvot (VnP 993/1992) asumiseen ja loma-asumiseen käytettävillä alueilla.

Ulkona	L_{Aeq} , klo 7-22	L_{Aeq} , klo 22-7
Asumiseen käytettävät alueet, virkistys-alueet taajamissa ja niiden välittömässä läheisyydessä sekä hoito- tai oppilaitok-sia palvelevat alueet	55 dB	50 dB ¹⁾²⁾
Loma-asumiseen käytettävät alueet, lei-rintäalueet, taajamien ulkopuoliset vir-kistysalueet ja luonnonsuojelualueet	45 dB	40 dB ³⁾⁴⁾

Melumallinnuksen tulokset

Oheisissa liikennemelun keskiäänitason kartoissa (kuvat 2.21. ja 2.22) on esitetty tiemelun päivä- ja yöajan keskiäänitasot vuoden 2050 ennustetilanteessa ilman melusuojausratkai-suja. Kartoissa taustalla ovat alustavan kaavaluonnoksen mukaiset kaavamerkintärajat. Kar-tat esitetty myös liitteessä 6.

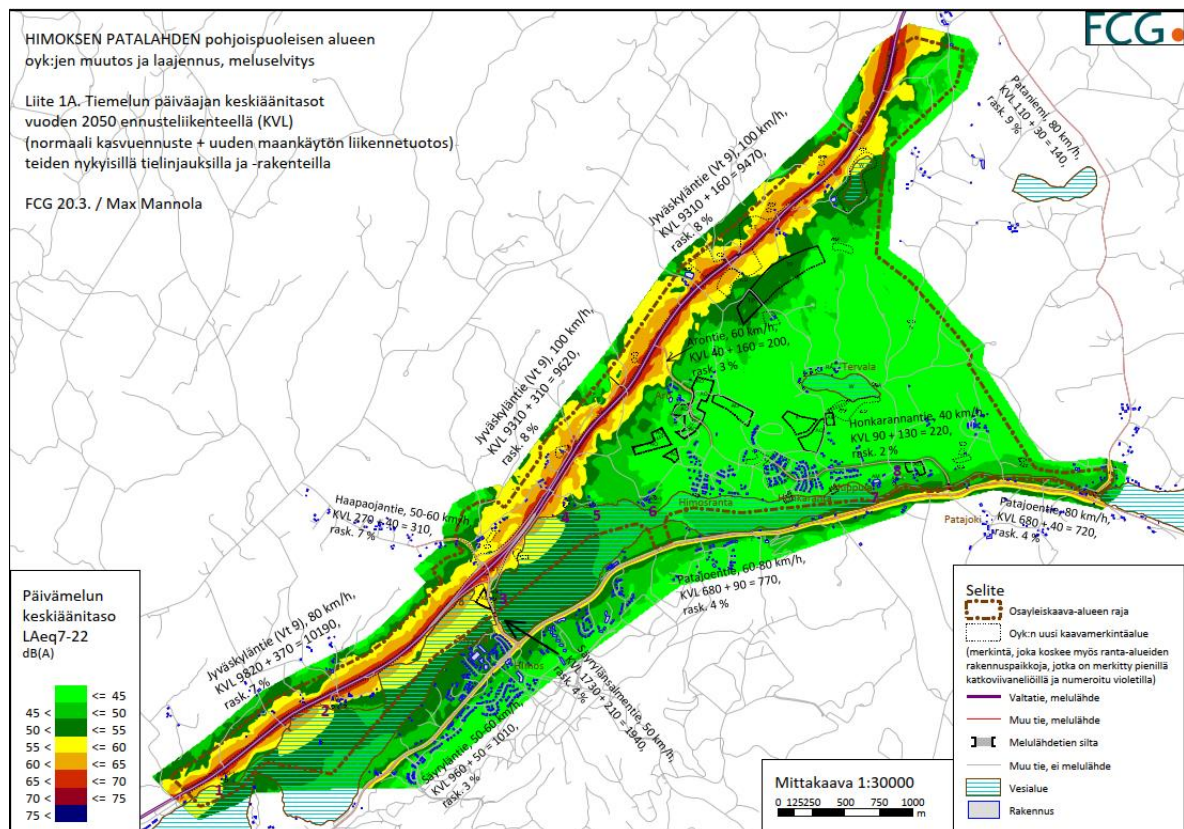
21.3.2025

SA

Asuinalueiden (AO- ja AP-alueet) ulko-oleskelualueiden ohjearvojen mukaan päivämelun keskiäänitason yläraja on 55 dB. Jos jonkin tontin oleskelualueella esiintyy yli 55 dB olevia päivämelun keskiäänitasoja (kartalla keltainen ja sitä tummemmat punertavat värit), saat-taa lisämelusuojaus olla tarpeellinen. Samaa tulkintaa noudatetaan taajamissa olevilla, ny-kyisten loma-asuntojen tonteilla.

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen osayleiskaavan alueelle tehtiin melumallinnus en-nustevuodelle 2050, jossa huomioitiin alueella tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat tärkeimmät tiet (mm. valtatie 9, Säyrylänsalmentie, Säyryläntie, Patajoentie). Valtatien 9 parantamissuunnitelmassa esitettyjä uusia teitä sen sijaan ei ollut melumallinnuksessa mu-kana.

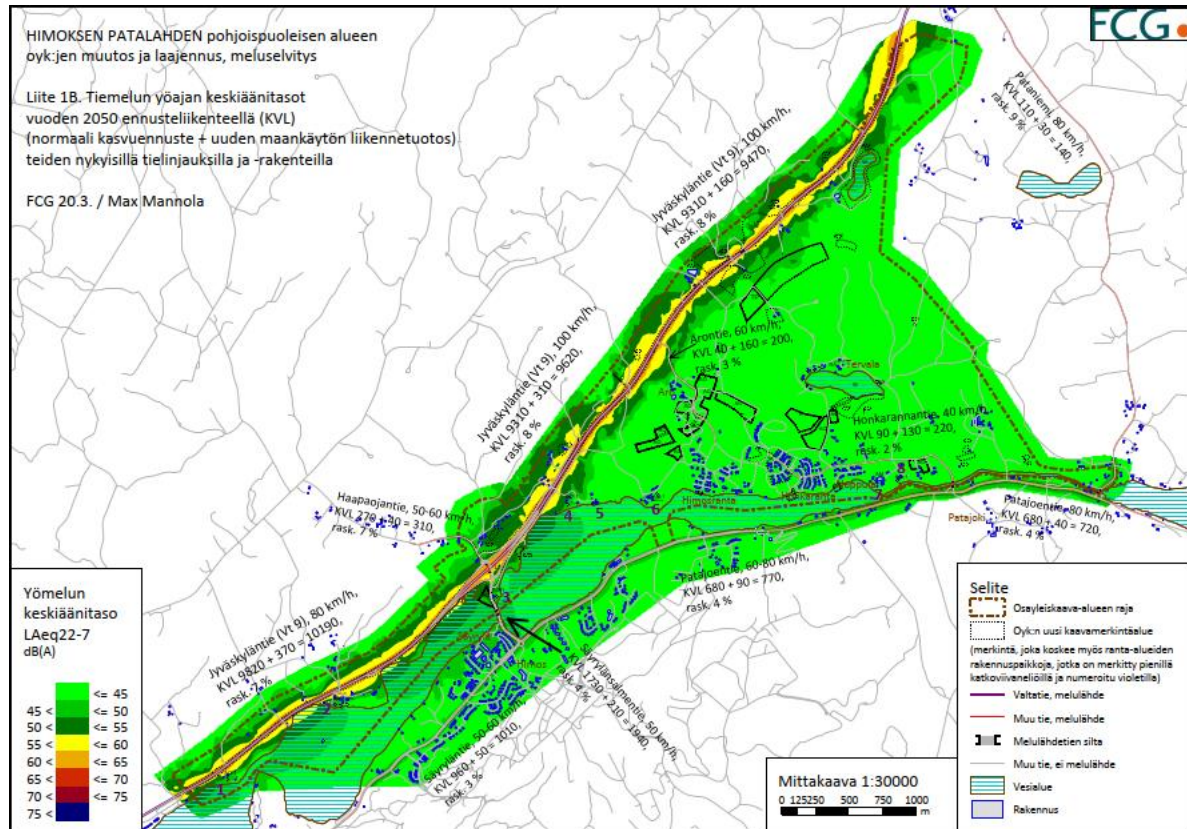
Melulaskentojen tulosten analyysin mukaan melutasojen ohjearvot eivät ylity millään uu-della vakituisen tai vapaa-ajan rakentamisalueella. Kaikilla Aron alueen sekä Honkarannan ja Tervan välisillä uusilla AO- ja R-alueilla ohjearvojen melutasot alittuvat sekä päivällä että yöllä. Sen sijaan useimmilla valtatie 9 lähellä sijaitsevilla vanhoilla asuinrakentamisen alueilla melun ohjearvot ylittyvät.

Kuva 2.21 Tiemelun päiväajan keskiäänitasot vuoden 2050 ennusteliikenteellä (KVL). Hi-moksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus, melu-selvitys, FCG 2025)

21.3.2025

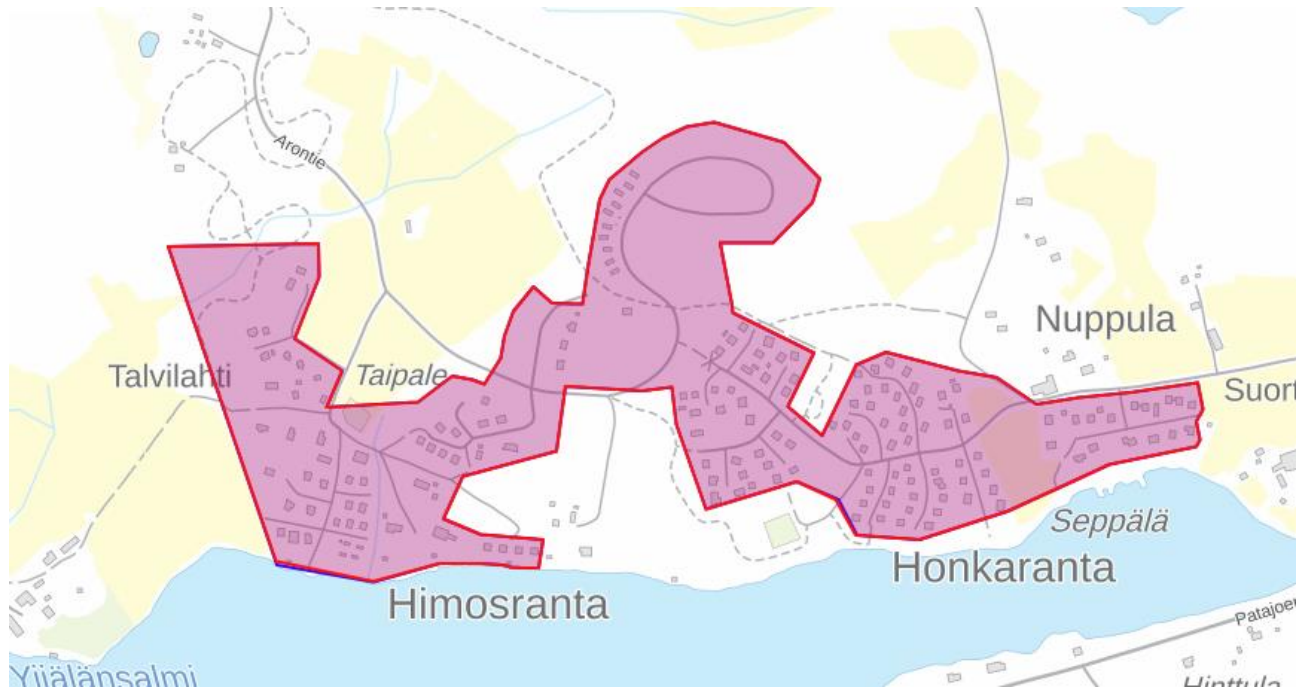
SA

Kuva 2.22 Tiemelun päiväajan keskiäänitasot vuoden 2050 ennusteliikenteellä (KVL). Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osa-yleiskaavojen muutos ja laajennus, meluselvitys, FCG 2025)

2.2.12 Kunnallistekniikka ja energiahuolto

Alueen kunnallistekniikasta vastaa kunnallistekniikkayhtiö Himos-Infra, joka hoitaa alueen vesihuoltolaitoksen tehtävät sekä valvoo tehtyjen yhteistoimintasopimusten noudattamista. Uusien maankäyttösopimusten periaatteiden mukaisesti yhtiö toimii vesihuollon rakennuttajana. Kuvassa 2.23 on osoitettu Himos-Infran toiminta-alue. Toiminta-alueella on vesi- ja viemäriverkosto.

Kuva 2.23 Himos-Infran toiminta-alue.

3 Kaavan tavoitteet

3.1 Yleiset tavoitteet

Himoksella Patalahden pohjoispuolella on voimassa useampi eri yleiskaava, joista vanhin on vuodelta 1986 ja viimeisin alueella voimassa oleva yleiskaava on vahvistettu 2001. Alueella on voimassa kolme eri yleiskaavaa, joista yksi on oikeusvaikutteinen ja kaksi ovat oikeusvaikutuksettomia. Suunnittelutyön tarkoituksena on laatia osayleiskaava päivittämällä alueen osayleiskaavoja ja laajentamalla osayleiskaava-aluetta.

Kaupungin asettamat keskeisimmät tavoitteet yleiskaavalle ovat:

- Laajenemis-/täydennysrakentamisen alueet (loma-asuminen ja vakituinen asuminen, palvelut, liikenne)
- Liikenneverkon toimivuus
- Kulttuuriympäristö- ja maisema-arvojen huomioon ottaminen
- Virkistysalueiden ja -reitistöjen aluevaraukset

4 Osayleiskaavan kuvaus

4.1 Mitoitus

Asuminen

Osayleiskaavan mitoitus perustuu alueen nykyiseen ja ennustettuun väestökehitykseen, viime vuosien rakennuslupien määrään, maankäytön tarpeisiin sekä ympäristön asettamiin reunaehtoihin. Pelkästään Jämsän väestökehitykseen ja viime vuosien myönnettyjen rakennuslupiin perustuen osayleiskaavassa on ylimitoitusta rakentamisalueiden suhteen. Osayleiskaavan arvellaan palvelevan alueen maankäyttöä noin 15-20 vuotta. Kaavan laatimisan hetkellä uusien omakotitalojen rakentaminen on vuositasolla vähäistä.

Taulukossa 2 on esitetty osayleiskaavan mitoitus. Rakentamisalueiden merkitseminen ja uusien rakennuspaikkojen määrä ja sijoittaminen perustuvat kaavatyön aikana tehtyihin tarkasteluihin, selvityksiin, maanomistajien kuulemiseen ja kunnan tavoitteisiin. Kaikkia rakentamistoiveita ei ole voitu ottaa huomioon sellaisenaan esimerkiksi luontoarvojen vuoksi. Rakennuspaikkojen laskennallinen määrä perustuu rakennuspaikan pinta-alaan, joka pientalojen (AP) rakennuspaikoilla on 3000-5000m². Valituilla pinta-aloilla uusien pientalon rakennuspaikkojen määrä on 58-139 kpl. Olemassa olevien AP- osalta on laskettu, että rakennuspaikkojen täydennysrakentaminen mahdollistaisi noin 15 uuden rakennuspaikan lohkomisen nykyisten rakennuspaikkojen yhteyteen kun tarkastellaan pinta-alaa. Maatilan talouskeskusten rakennuspaikoilla on mahdollista rakentaa samaan pihapiiriin kaksi asuinrakennusta. Tämä kaavamääräys mahdollistaa kahdeksan uuden rakennuspaikan toteuttamisen.

Uusien asukkaiden määrä osayleiskaavan alueella kaikkien rakennuspaikkojen toteutuessa olisi noin 146-203 asukasta kun mitoituksena käytetään 2,5 asukasta/uusi rakennuspaikka.

Loma-asuminen

Olemassa olevia lomarakentamisen paikkoja kaava-alueella on 176 ja näistä lähes kaikki on asemakaavoituksen piirissä. Olemassa olevia omakotiaisia rakennuspaikkoja kaavassa on 7 Tervajärvellä. Kaavassa on osoitettu yksi uusi lomarakentamisen alue, jolle laskennallisesti mahtuu noin 17 uutta lomarakennuspaikka. Tämä alue tulee suunnitella tarkemmin asemakaavalla.

21.3.2025

SA

Taulukko 4.1 Osayleiskaavan asumisen- ja loma-asumisen mitoitus

Käyttötarkoitus	Pinta-ala (ha)	Olevat rakennuspaikat	Uusien rakennuspaikkojen määrä Vakituinen (5000m ²)	Asukasmäärän lisäys 2,5 asukasta/rakennuspaikka
Vakituinen asuminen				
AP rakennettu	34	40	15	38
AP uusi	17		35-58	88-145
AM	11	8	8	20
	yht.	48	58-139	146-203
			Loma-asunto (1000m ²)	
Loma-asuminen				
RA rak (omarrantainen)	5	9	0	
R uusi	3		17	
R rakennettu	25	176	49	
	yht.	185	49	

Työpaikka-alue

Osayleiskaava-alueelle on suunniteltu noin 12 ha kokoinen työpaikka-alue, jonka aluetehokkuus on 0,5. Tonttien määräksi arvioidaan kuusi kappaletta ja työntekijämääräksi noin 100 uutta työntekijää.

4.2 Kaavan rakenne

Kaavaratkaisu on esitetty kaavakartalla, jonka yhteydessä on myös esitetty kaavaa koskevat kaavamerkinnät ja määräykset.

4.3 Maankäyttö**4.3.1 Asuminen****AO ERILLISPIENTALOVALTAINEN ASUNTOALUE**

Erillispientalovaltaisina alueina on osoitettu olemassa olevien asuinrakennusten pihapiirit sekä uudet alueet, joille voidaan toteuttaa uutta asumista. Uusi asuminen on osoitettu olemassa olevan asutusrakenteen yhteyteen.

AM / AM--1 MAATILOJEN TALOUSKESKUSTEN ALUE

Maatilojen talouskeskusten alueeksi on osoitettu alueet, joilla on joko toiminnassa olevan eläin- tai viljatilalan talouskeskus. Talouskeskusten alueella voi olla myös maatilamatkailu-tyyppistä yritystoimintaa ja alueella voidaan harjoittaa muuta alueelle soveltuvaa yritystoimintaa.

RA LOMA-ASUNTOALUE

Merkinnällä on osoitettu olemassa olevien omantaraisen loma-asuntojen pihapiirit. Uusia lomarakennuspaikkoja ei ole osoitettu rantavyöhykkeelle.

4.3.2 Työpaikka-alueet

TP TYÖPAIKKA-ALUE

Osayleiskaavan laadinnan yhteydessä tutkittiin kaava-alueen pohjoisosassa sijaitsevan Jusinmutkan läheisyydessä olevan alueen toteuttamiskelpoisuutta esim. pienteollisuusalueeksi lähinnä massatasapaino tarkastelulla. Alue on osoitettu kaavassa TP-merkinnällä. Alueen pinta-ala on 11,9 ha.

Alueen tasaaminen teollisuuskäyttöön onnistuu sisäisillä massojen siirroilla ja massatasapainon saavuttaminen on mahdollista. GTK:n maaperäkartan mukaan tasattava alue on pääosin kallioista ja välissä on hiesuamaita. Alustavasti laskettuna siirrettävien leikkaus-/täyttömassojen määrä on noin 250 000 m³.

Valtatien 9 ohituskaistojen parantaminen välillä Patalahti – Lahdenvuori tiesuunnitelma on keväällä 2025 vireillä. Alustavissa suunnitelmissa on esitetty Kulomäen eritasoliittymä. Alue on hyvin saavutettavissa valtatieltä uuden Kulomäen eritasoliittymän toteutuessa. Myös liittyminen nykyiseen vesihuoltoverkkoon on mahdollista. Karttatarkastelun pohjalta hulevesien määrällinen ja laadullinen ohjaaminen alueen sisällä ei tuota ongelmia.

Työpaikka-alueen toteutuminen edellyttää Kulomäen eritasoliittymän sekä läheisten pienempien teiden valmistumista. Työpaikka-alueen työntekijöiden voidaan olettaa saapuvan alueelle Jämsän talousalueelta.

KL LIKERAKENNUSTEN ALUE / UUSI

Säyrylänsalmen liittymässä on osoitettu uutena alueen liikerakennusten alue, jolle saa sijoittaa työpaikka- ja palvelutoimintaa. Alue palvelee Himoksen alueen matkailua sekä ohikulkuvaa liikennettä.

4.3.3 Virkistysalueet

VL VIRKISTYSALUE

Merkinnällä osoitettu asemakaavoissa osoitetut lähivirkistys- ja viheralueet.

4.3.4 Maa- ja metsätalousalueet

M MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan metsätalouskäyttöön tarkoitettuja alueita, joilla on mahdollista rakentaa alueen käyttötarkoitusta palvelevaa rakentamista.

MA MAISEMALLISESTI ARVOKAS PELTOALUE

Maisemallisesti arvokaina peltoalueina on osoitettu maisemaselvityksen arvokkaat ja tärkeät peltoalueet. Alueella on mahdollista rakentaa alueen käyttötarkoitusta palvelevaa rakentamista. Rakentamisessa on otettava huomioon maisema-arvot.

4.3.5 Liikennealueet

LT YLEISEN TIEN ALUE

Valtatien liikennealue on osoitettu yleisen tien alueena. Muut tiet on osoitettu viivamerkinnoin.

LV VENESATAMA/VENEVALKAMA

Merkinnällä on osoitettu asemakaavoissa osoitetut venevalkamat.

LV VENESATAMA/VENEVALKAMA

tr ALUE, JOTA KOSKEE TOIMENPIDERAJOITUS

Himosrannan ja Honkarannan välillä Lehtelänkujan ja Honkarannan välissä oleva yhteys on Himoslehtelän asemakaavassa ja Honkarannan asemakaavan muutoksessa merkitty merkinnällä *Jalankululle ja polkupyöräilylle varattu katu/tie, jolla huoltoajo on sallittu*. Katuyhteydestä on annettu asemakaavoituksen yhteydessä lausunto, että katuyhteyden avaaminen on mahdollista avata, kun valtatie 9 liittymäjärjestelyt ovat sellaisella tasolla, että se mahdollistaa katuyhteyden avaamisesta syntyvän liikennetuotoksen kasvun valtatie liittymässä. Osayleiskaavassa yhteydelle annettu kaavamääräys on ajallisesti sidottu valtatie liikennejärjestelyjen toteutumiseen.

OHJEELLINEN KEVYENLIIKENTEN YLIKULKU

Patalahden yli on kaavassa osoitettu ohjeellinen kevyenliikenteen ylikulku. Merkintä perustuu Himos Master Plan 2035 matkailukehittämisen visioon, jossa kehityskohteiksi on merkitty Patalahden ympärysreitti ja silta.

ULKOILUREITTI

Kaavassa on osoitettu ulkoilureitit lähinnä olemassa olevien reittien ja hiihtolatujen mukaisesti. Ulkoilureitin sijainti on ohjeellinen.

4.3.6 Erityisalueet

EO MAA-AINESTEN OTTOALUE

Merkinnällä on osoitettu kaksi olemassa olevaa maa-ainestenottoaluetta.

4.3.7 Rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaisjäännökset

sm MUINAISJÄÄNNÖSKOHDE / ALUE

Merkinnällä on osoitettu alueella sijaitsevat kiinteät muinaisjäännökset.

sr-1 SEUDULLISESTI KULTTUURIHISTORIALLISESTI ARVOKAS KOHDE

Merkinnällä on osoitettu kohteet, jotka on osoitettu Patalahden osayleiskaava-alueen rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan A-luokan kohteina.

sr-2 PAIKALLISESTI KULTTUURIHISTORIALLISESTI ARVOKAS RAKENNUS TAI RAKENNUSRYHMÄ

Merkinnällä on osoitettu kohteet, jotka on osoitettu Patalahden osayleiskaava-alueen rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä kulttuurihistoriallisilta arvoiltaan A-luokan kohteina.

4.4 Luontoarvot

luo-1 LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ERITYISEN TÄRKEÄ ALUE.

Luo-1 merkinnällä on osoitettu luontodirektiivin liitteen IV(a) eläinlajien lisääntymis- ja levähdyspaikat.

luo-2 LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ERITYISEN TÄRKEÄ ALUE.

Luo-2 merkinnällä on osoitettu vesilain 2 luvun 11§ mukaiset kohteet.

4.4.1 Muut merkinnät ja määräykset

Olemassa olevien omarantaisten rakennuspaikkojen määrä Tervajärvellä on osoitettu rakennuspaikan symbolilla.

5 Vaikutukset

5.1 Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön

Kaava luo toimintaedellytyksiä Himoksen kehittymiseen. Uudisrakentaminen ja ympärivuotinen asuminen ja loma-asuminen lisää alueen käyttöä, joka voi vaikuttaa positiivisesti Himoksen palvelutarjontaan. Asumisalueiden laajentuessa yksityisautoilu lisääntyy, mikä voidaan kokea negatiivisena. Kaavassa osoitettu työpaikka-alue toteutuessaan lisää raskaan liikenteen määrää Kulomäen rampin läheisyydessä.

Kaava parantaa Himoksen alueen virkistys- ja vapaa-ajanreitistöjen käyttömahdollisuuksia, sillä kaavalla luodaan mahdollisuus ylittää Patalahti. Myös saavutettavuus Patalahden pohjoispuolelta Himoksen palveluihin paranee.

Kaavassa otetaan huomioon kiinteistöjen tasapuolinen kohtelu osoittamalla rakentaminen olemassa olevan rakentamisen yhteyteen kuitenkin säilyttäen alueelle luonteenomainen väljyys. Maanomistajien kaavasta antama palaute on olennainen osa kiinteistöjen tasapuolisen kohtelun toteutumisessa. Rakennuspaikkojen toteutuminen riippuu kiinteistönomistajien tahdosta, eikä uusien rakennuspaikkojen merkitseminen kaavaan aiheuta maanomistajille velvoitteita.

Kaavalla ei ole merkittäviä vaikutuksia terveysoloihin. Rakentamisen sijoittelussa on otettu huomioon valtatie meluolosuhteet ja niissä tapahtuvat muutoksen liikennemääräennusteiden perusteella.

5.2 Vaikutukset luonnonympäristöön

Arvokkaat luontokohteet on huomioitu kaavassa, eikä muuttuvaa maankäyttöä ole osoitettu luonnonympäristön kannalta arvokkaille alueille. Kaava-alueella olevia metsäalueita muuttuu osittain rakentamisalueeksi.

5.3 Vaikutukset maisemaan, kulttuuriympäristöön ja rakennettuun ympäristöön

5.3.1 Vaikutukset kyläkuvaan ja rakennettuun ympäristöön

Kaavassa on osoitettu uudisrakentamista (loma ja vakituinen asuminen), joten yleiskaava muuttaa asuinympäristöä taajaan asutummaksi. Suurin osa uudesta rakentamisesta on kuitenkin osoitettu olemassa olevan loma- ja vakituisen asutuksen yhteyteen. Uudet

rakennuspaikat mahdollistavat osaltaan väestömäärän pysymisen ja kasvun kaava-alueella ja sitä myötä mahdollistavat palvelujen kehittymisen.

Kaavassa on osoitettu yritysalueita, joiden rakentuminen muuttaa ympäristöä rakennetuksi ympäristöksi.

5.3.2 Vaikutukset maisemaan ja kulttuuriperintöön

Kaava-alueelle on laadittu maisemaselvitys, jossa on selvitetty alueen maisemarakennetta ja vahvuuksia. Keskeisimpiä maisemaelementtejä selvitysalueella ovat Patalahti ja muutamat viljelyaluekokonaisuudet. Viljelyaukeiden yli avautuvat näkymät ovat osaltaan alueen vahvuuksia. Kolme vanhasta rakennuskannasta ja ympäröivästä kasvillisuudesta tai/ja viljely/laidunmaasta muodostuvaa kokonaisuutta ovat myös tärkeitä kiinnekohtia maisemassa.

Suunnittelualueelle ei sijoitu valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita eikä valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Pieni alue (noin 20 hehtaaria) tarkastelualueen pohjoisosassa sijoittuu osin Juokslahden maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen sisään. Suunnittelualueella ei sijaitse Keski-Suomen maakuntakaavassa osoitettuja maakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Selvitysalue sijaitsee maakuntakaavan kulttuuriympäristön vetovoima-alueella.

Rakentaminen voi vaikuttaa paikallisesti maisemakuvaan. Suurin osa uudesta rakentamisesta on kuitenkin osoitettu olemassa olevan loma- ja vakituisen asutuksen yhteyteen.

Merkittävimmät maisemallisesti arvokkaat pelto- ja laidunalueet on huomioitu kaavassa MA-merkinnällä.

Kaava-alueelle on toteutettu rakennetun kulttuuriympäristön selvitys ja arkeologinen inventointi. Kulttuuri- ja rakennushistorialliset kohteet on osoitettu yleiskaavassa sr-1 ja sr-2 merkinnöin ja muinaisjäännökset sm-merkinnöin.

5.4 Vaikutukset liikenteeseen ja liikenneturvallisuuteen

Kaavaselostuksen kohdassa 2.1.8 on käsitelty tiesuunnitelma Valtatien 9 ohituskaistojen parantaminen välillä Patalahti-Lahdenvuori. Tiesuunnitelmassa tutkitaan ohituskaistojen parantamista, mm. ohituskaistoja pidentämällä, katkaisemalla yksityistieliittymät ohituskaistaosuuksilta sekä toteuttamalla rinnakkaistie ja yksityistiejärjestelyjä sekä parantamalla liittymäjärjestelyjä.

Kaavassa on huomioitu tiesuunnitelman mukaiset muutokset (rinnakkaistie, yksityistieliittymien katkaiseminen, liittymäjärjestelyt. Kulomäen eritasoliittymä ja lukuisten pienempien

21.3.2025

SA

liittymien poistuminen valtatie 9 varrelta parantavat liikenneturvallisuuksi vähentäen liikenneonnettomuuksien riskiä, kun liikenteen konfliktipisteiden määrä valtatie 9 varrella pienenee ja liittymissä tapahtuvien onnettomuuksien vakavuus lieventyy. Kohtaamisonnettomuuksien ja peräänajojen riski myös vähenee. Vaaralliset liittymät kuten Arontien -liittymän poistuvat valtatie 9 parantamisen yhteydessä. Valtatie 9 parantamisen yhteydessä toteutuvat Kulomäen liittymä parantaa alueen saavutettavuutta ja liikenneturvallisuuksi.

Kaava-alueen liikennemäärät kasvavat osayleiskaavan maankäytön toteutuessa. Kaava-alueelle on arvioitu vuoteen 2050 mennessä sijoittuvan noin 150–200 uutta vakituista asukasta. Osayleiskaava-alueelle kaavoitettu asuminen tuottaa noin 300 uutta henkilöautomatkaa vuorokaudessa. Uusi asuminen kytkeytyy valtatiehen 9, jonka välityskyky kestää maankäytön kehityksen myötä pitkällä aikavälillä tapahtuvan liikennemäärien kasvun. Yhteys valtatielle 9 on kahden eritasoliittymän kautta. Pohjoisen suunnasta yhteys valtatielle 9 on Kulomäen eritasoliittymän kautta, joka on suunnitteilla osana tiesuunnitelmaa *Valtatie 9 ohi-tuskaistojen parantaminen välillä Patalahti - Lahdenvuori, tiesuunnitelma, Jämsä ja Jyväskylä*. Etelän suunnasta yhteys valtatielle 9 on Säyrylän eritasoliittymän kautta.

Himos Patalahden kaava-alueelle on arvioitu vuoteen 2050 mennessä sijoittuvan noin 17 uutta vapaa-ajan rakennuspaikkaa, jotka tuottavat arviolta noin 50 uutta henkilöautomatkaa vuorokaudessa. Kun otetaan huomioon myös rakentamattomien rakennuspaikkojen tuottama liikennetuotos vuoteen 2050 mennessä, on kaava-alueen liikennetuotos noin 130 uutta henkilöautomatkaa vuorokaudessa verrattuna nykytilaan. Liikennetuotoksen lisääntyminen painottuu viikonloppuihin ja loma-aikoihin.

Himosrannan ja Honkarannan välillä Lehtelänkujan ja Honkarannan välissä oleva yhteys on Himoslehtelän asemakaavassa ja Honkarannan asemakaavan muutoksessa merkitty merkinnällä *Jalankululle ja polkupyöräilylle varattu katu/tie, jolla huoltoajo on sallittu*. Katuyhteydestä on annettu asemakaavoituksen yhteydessä lausunto, että katuyhteyden avaaminen on mahdollista avata, kun valtatie 9 liittymäjärjestelyt ovat sellaisella tasolla, että se mahdollistaa katuyhteyden avaamisesta syntyvän liikennetuotoksen kasvun valtatie 9 liittymissä. Osayleiskaavassa on annettu tämän perustella määräys, jonka mukaan katuyhteyden avaaminen ajoneuvoliikenteelle Lehtelänkujan ja Honkarannantien välissä on mahdollista, kun valtatie 9 liittymäjärjestelyt ovat sellaisella tasolla, että se mahdollistaa katuyhteyden avaamisesta syntyvän liikennetuotoksen kasvun valtatie 9 liittymissä.

Kävely ja pyöräily

Uusi maankäyttö tuottaa vain vähän kävely- ja pyöräilyliikennettä. Kaava-alueelta jalankulku- ja pyöräilyliikenne suuntautuu pääosin ajoneuvoliikenteen väyliä pitkin liittyen nykyisiin jalankulun ja pyöräilyn väyliin Patajoentiellä ja Säyrylänsalmenttiellä.

Jalankululle ja pyöräilylle soveltuva ylikulku Patalahden yli kaava-alueen eteläosassa parantaa yhteyksiä etelään Himoksen keskukseen päin. Ylikulun sijainti on osoitettu

mahdollisimman kapeaan kohtaan. Ylikulun sijainti on ohjeellinen ja sen sijainti ja toteuttamiskelpoisuus tulee tutkia yksityiskohtaisemmillä suunnitelmilla. Toteutuessaan ylikulku parantaisi huomattavasti Himoksen rinne- ja palvelualueiden saavutettavuutta Patalahden pohjoispuolelta kevyenliikenteen osalta. Ylikulku tukee nykyisen ulkoilureitin käyttämistä ympäri vuoden. Patalahden ylikulku vaatii yksityiskohtaisempaa toteutussuunnittelua. Osayleiskaavassa ei oteta kantaa ylikulun tekniseen toteutukseen. Toteutuksessa tulee kuitenkin ottaa huomioon mm. veneilyliikenne. Kuvassa 2.18 yksi toteutusesimerkki Nilsiä Tahkolta.

Kuva 5.24 Esimerkkikuva Nilsiä Tahkolta vesistön ylittävästä kevyenliikenteen sillasta. Kuva: Google. (2023). Google Maps. Haettu osoitteesta <https://maps.google.fi/>

Joukkoliikenne

Uusi maankäyttö tuottaa vain vähän joukkoliikenteen kysyntää. Maankäytön kehittäminen alueella parantaa joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä. Uusi liikenneverkko mahdollistaa,

että linja-autolinja voi kulkea eritasoliittymien välillä Himosrannan läpi valtatie 9 rinnakkaisella väylällä. Linja-autolinjan kulkeminen Himosrannan läpi edellyttää linja-autopysäkkien rakentamista alueelle. Kulomäen eritasoliittymän ja työpaikka-alueen rakentuessa valtatiellä 9 kohdalla olevasta Uosukaisen pysäkkiparista voi tulla keskeisempi pysäkki, jota käyttävät työpaikka-alueella käyvät.

5.5 Vaikutukset elinkeinoelämään

Yleiskaava mahdollistaa vakituisen asumisen ja loma-asumisen lisäksi maatilojen talouskeskuksen alueita sekä työpaikka-alueen. Maatilojen talouskeskusten alueet ovat olemassa olevia, mutta työpaikka-alue on uusi. Uuden elinkeinotoiminnan kehittämisellä on myönteinen vaikutus alueen talouden kehitykseen.

Suuri osa kaava-alueesta osoitetaan maa- ja metsätalousvaltaisena alueena. Jonkin verran maa- ja metsätalousalueita menetetään rakentamisen myötä.

5.6 Vaikutukset ilmastoon

Ilmastonmuutoksen myötä erityisesti rankkasateet voivat pahentua, tulvat voivat lisääntyä ja vedenpinta voi nousta. Kaava-alueelle sijoittuva Patajoki on kaava-alueen itäisimmässä osassa vesi.fi karttapalvelun mukaan tulvavaara-alueella (melko yleinen tulva, harvinainen tulva). Muutoin kaava-alueella ei ole tulvavaara-alueita. Osayleiskaavan ranta-alueille ei ole osoitettu uutta rakentamista.

Metsää poistuu rakentamisen tieltä. Uudet rakennuspaikat on kaavassa osoitettu pääsääntöisesti olemassa olevan asutuksen yhteyteen, joten yhdyskuntarakenne tiivistyy alueella.

5.7 Vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen

Osayleiskaava tiivistää olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta keskeisillä jo rakennetuilla alueilla ja tehostaa jo rakennetun infrastruktuurin käyttöä. Tämä tarkoittaa, että osayleiskaavassa ei osoiteta uusia, olemassa olevasta rakenteesta irrallista asutusta, joka laajentaisi tai hajottaisi yhdyskuntarakennetta verrattuna vallitsevaan tilanteeseen.

Kaavassa osoitettu rakentaminen on pääasiassa lomarakentamista ja pientalorakentamista. Kaavassa ei ole osoitettu rakennuspaikkojen määriä. Rakentamisen luvittaminen tapahtuu sijoittamisluvan edellytysten tarkastelulla AP-alueilla. Uudessa alueidenkäyttölaissa suunnittelutarveratkaisu (STR) on korvattu sijoittamisluvan edellytysten tarkastelulla rakentamisluvan yhteydessä. Tämä tarkoittaa, että aiemmin erillisenä päätöksenä tehty

21.3.2025

SA

suunnittelutarveratkaisu on nyt osa rakentamisluvan harkintaa. Kaavassa ei ole laadittu rantarakentamisen mitoitusta eikä ole osoitettu uusia lomarakentamisen paikkoja rannalle.

Kaavassa on osoitettu Kulomäen eritasoliittymän yhteyteen noin 12,5 ha kokoinen alue työpaikka rakentamiseen, johon saa sijoittaa ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta työpaikkatoimintaa. Alueelle ei ole mahdollista sijoittaa päivittäistavarakauppaa. Teollisuus- ja varastorakennuksille osoitettaville alueille on kuitenkin mahdollista sijoittaa niiden pääkäyttötarkoitukseen liittyviä myymälä-, toimisto- ja terminaalitiloja. Kaavatyön yhteydessä on tarkasteltu työpaikka-alueen soveltuvuutta maastollisesti rakentamiseen. Alueen massatasapaino on melko hyvä, eli alueen louhinnan ja täytön suhde on melko hyvä. Alue sijoittuu osittain melualueelle, jolle ei esimerkiksi voi sijoittaa asumista.

Osayleiskaava-alueen suunnitelma ei edellytä yhdyskuntateknisten rakenteiden laajentamista. Osayleiskaava-alueen tiiveimmin rakennetulla alueella toimii Himos-Infra, joka vastaa alueen vesi- ja viemäriverkosta. Uusien alueiden on mahdollista pääosin liittyä olemassa olevaan vesihuoltoverkkoon.

5.8 Yleiskaavan suhde muihin suunnitelmiin

5.9 Yleiskaavan suhde valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on esitetty kaavaselostuksen luvussa **Error! Reference source not found.** Laadittu yleiskaava ei ole ristiriidassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa. Kaava toteuttaa osaltaan alueen elinvoimaa ja luo edellytyksiä elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi sekä edistää vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta ja elinympäristön laatua.

5.10 Yleiskaavan suhde maakuntakaavaan

Keski-Suomen maakuntakaavan ja Keski-Suomen maakuntakaavan 2040 sisällöt on esitetty kaavaselostuksen luvuissa 2.1.3 ja 2.1.4. Suunnittelualueelle sijoittuvat Keski-Suomen maakuntakaavan merkinnät on huomioitu seuraavan taulukon mukaisesti. Lisäksi yleiskaavassa on huomioitu maakuntakaavan yleiset suunnittelumääräykset. Yleiskaava ei ole ristiriidassa Keski-Suomen maakuntakaava 2040:n kanssa.

Taulukko 5.1. Suunnittelualueelle osoitetut Keski-Suomen maakuntakaavan merkinnät ja merkintöjen huomioimen osayleiskaavassa.

Maakuntakaavan merkintä	Huomioiminen yleiskaavassa
Biotalousalueen tukeutuva alue Suunnittelumääräys: Alueen suunnittelussa varmistetaan maa- ja metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytykset sekä turvataan hyvien ja yhtenäisten metsä- ja peltoalueiden säilyminen maaseutuelinkeinojen käytössä.	Suuri osa kaava-alueesta osoitetaan maa- ja metsätalousalueena. Maaseutuelinkeinojen toiminta- ja kehittämisedellytykset on huomioitu kaavassa. Yhtenäisten metsä- ja peltoalueiden säilyminen on turvattu.
Valta-/rautatien kehittämisakseli Suunnittelumääräys: Alueidenkäytön suunnittelussa kehittämisakselilla tulee kiinnittää huomiota pitkämatkaisen liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen sekä liikenteen ja matkailun palveluihin ja yritystoiminnan edistämiseen. Väylien kehittämisen tulee perustua matkojen ja kuljetusten käyttäjälähtöiseen palvelutasoajatteluun. Kehittämisakselit ovat myös joukko- liikenteen laatukäytäviä, joiden liityntäyhteyksiä ja -pysäköintiä tulee kehittää.	Kaava-alueella on käynnissä tiesuunnitelma Valtatien 9 ohituskaistojen parantaminen välillä Patalahti-Lahdenvuori. Kaavassa on huomioitu tiesuunnitelman mukaiset muutokset (rinnakkaistie, yksityistieliittymien katkaiseminen, liittymäjärjestelyt). Valtatie 9 rinnakkaistie parantaa huomattavasti liikenneturvallisuutta.
Valtatie/kantatie (vt/kt) Suunnittelumääräys: Valta- ja kantateita tulee kehittää käyttäjälähtöiseen palvelutasoajatteluun perustuen siten, että varmistetaan etenkin pitkämatkaisen liikenteen sujuvuus ja turvallisuus. Teillä tulee varautua kevytväyläjärjestelyihin taajamien ja kylämäisen asutuksen kohdalla sekä linjausmuutoksiin, eritasoliittymiin, rinnakkaistie- ja liittymäjärjestelyihin sekä lisäkaistoihin/ohituskaistoihin, jotka täsmentyvät tarkemman suunnittelun yhteydessä.	Kaavassa on huomioitu tiesuunnitelman mukaiset muutokset (rinnakkaistie, yksityistieliittymien katkaiseminen, liittymäjärjestelyt). Valtatie 9 rinnakkaistie parantaa huomattavasti liikenneturvallisuutta.
Asumisen ja vapaa-ajan asumisen veto-voima-alue Suunnittelumääräys: Kehittämisyöhykkeellä on mahdollista ympäröivää maaseutua tiiviimpi vapaa-ajan ja pysyvän asumisen toisiaan täydentävä rakentaminen. On varmistettava yhdyskuntateknisen huollon järjestäminen ja lähipalvelujen saatavuus. Yksityiskohtaisemmassa	Kaavassa on osoitettu uutta vapaa-ajan ja pysyvää asumista. Kaava-alueella on osittain jo olemassa oleva vesi- ja viemäriverkosto.

21.3.2025

SA

suunnittelussa tulee edistää luonto- ym. matkailuelinkeinojen ja virkistyspalvelujen sijoittumista alueelle ja turvattava luontoarvot. Biotalous toimissa on vetovoima-alue otettava huomioon ja kiinnitettävä erityistä huomiota yhteensovitukseen. Alueen käytön suunnittelussa on huolehdittava, ettei hanke tai suunnitelma yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden kanssa merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston perusteena olevia luonnonarvoja.	
Matkailun ja virkistysvetovoima-alue Suunnittelumääräys: Alueidenkäytön suunnittelussa turvataan toimivat reitistöt ja virkistysalueet ja niiden maisema- ja ympäristöarvot sekä matkailullinen hyödyntäminen. Alueen käytön suunnittelussa on huolehdittava, ettei hanke tai suunnitelma yksinään tai yhdessä muiden hankkeiden kanssa merkittävästi heikennä Natura 2000 -verkoston perusteena olevia luonnonarvoja. Metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.	Kaavassa on osoitettu ulkoilureitistö. Yleiskaavatyön yhteydessä on selvitetty alueen luonto- ja maisema-arvot ja ne on huomioitu kaavassa. Suuri osa kaava-alueesta osoitetaan maa- ja metsätalousalueena. Alueella on mahdollista liikkua ja retkeillä jokaisenoikeuksien nojalla. Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet ei sijoitu yleiskaava-alueelle.
Matkailupalvelujen alue, kohde Rakentamismääräys: Alueella sallitaan matkailupalveluja tukeva rakentaminen. Alueen rakentamisen suunnittelussa uusi rakentaminen on sopeutettava ympäristöön.	Kaava-alueella on alueelle soveltuvaa matkailua palvelevaa majoitustoimintaa.
Moottorikelkkailureitti	Ohjeellisen moottorikelkkailun runkoreitistön on mahdollista kulkea kaava-alueella.
Ulkoilureitti	Kaavassa on osoitettu ulkoilureitistö. Valtatie 9 parantamisuunnitelmassa on huomioitu ulkoilureitistön jatkuminen valtatie alituksella.
Kulttuuriympäristön vetovoima-alue Suunnittelumääräys: Alueen kehittämisessä tulee hyödyntää kulttuuriympäristön monimuotoisuutta. Alueidenkäytön suunnittelulla edistetään kulttuuriympäristöjen kestävä käyttöä ja hoitoa. Alueilla metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.	Yleiskaavatyön yhteydessä on toteutettu rakennetun kulttuuriympäristön selvitys ja arkeologinen inventointi.

5.11 Yleiskaavan suhde Master Plan 2035:een

Master Plan 2035 toimii yleiskaavatyön pohjana. Master Plan 2035:ssa suunnittelualueelle kehityskohteiksi on merkitty Patalahden ympärysreitti ja silta. Yleiskaavalla luodaan mahdollisuus ylittää Patalahti, joten yleiskaava on Master Plan 2035 suunnitelmien mukainen.

6 Osayleiskaavan toteutuminen

Hyväksytty yleiskaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Osayleiskaavan lisäksi kaupungin rakennusjärjestys ohjaa omalta osaltaan rakentamista. Voimassa olevien asemakaavojen alueella noudatetaan asemakaavan määräyksiä.

Uusia rakentamislaki on tullut voimaan 1.1.2025. Rakentamislain myötä lupajärjestelmästä on tarkoitus tulla yksinkertaisempi kun rakennuslupa, toimenpidelupa ja toimenpideilmoitus korvataan yhdellä lupamuodolla, rakentamisluvalla. Vaikka lupaa edellyttävien rakentamishankkeiden kynnystä on nostettu, tulee rakentamisessa edelleen noudattaa muun muassa rakentamismääräyksiä (esimerkiksi palomääräyksiä), kaavamääräyksiä ja rakennusjärjestystä. Uudet rakennukset kuluttavat jatkossakin tontin rakennusoikeutta, joten tontin tai kiinteistön mahdollisesti jäljellä oleva rakennusoikeus on huomioitava.

Rannoille ei saa edelleenkään rakentaa rakennusta ilman asemakaavaa tai sellaista yleiskaavaa, jossa on erityisesti määrätty yleiskaavan tai sen osan käyttämisestä rakentamisluvan myöntämisen perusteena. Mikäli tällaista kaavaa ei ole, tarvitaan ranta-alueelle myönteinen poikkeamispäätös. Ranta-alueelle voi kuitenkin edelleen rakentaa ilman poikkeamispäätöstä olemassa olevan asuinrakennuksen kanssa samaan pihapiiriin kuuluvan talousrakennuksen. Myös tällöin on noudatettava alueella mahdollisesti voimassa olevan kaavan määräyksiä ja rakennusjärjestystä.

Koko kaava-alue on määrätty suunnittelutarvealueeksi. Asuinrakentamisen osalta sijoittamisen edellytykset tutkitaan rakentamislupaharkinnan yhteydessä. Menettelyllä varmistetaan osaltaan, että suunnitellulla rakentamisella ei vaikeuteta osayleiskaavan toteuttamista. Menettelyllä huomioidaan rakentamisen lisäksi teiden, vesijohdon tai viemärin rakentamiseen ja vapaa-alueiden järjestämisen mahdollisuudet. Uudet loma-asuntoalueet vaativat yksityiskohtaisemman asemakaavan laatimista. Olemassa olevien jo rakennettujen rakennuspaikkojen täydennysrakentaminen tapahtuu suoraan rakentamisluvilla, kun kyse on luvanvaraisen rakennuksen rakentamisesta.

Rakentamiseen ryhtyvän tulee selvittää rakentamisen luvanvaraisuus ennen rakentamisen aloittamista. Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä, että rakennuksen suunnittelu ja toteutus tapahtuvat rakentamista koskevien säännösten, määräysten sekä

21.3.2025

SA

myönnetyn luvan mukaisesti. Jämsän kaupungin rakennusvalvonta antaa rakentamiseen liittyvää ennakko-ohjausta ja neuvontaa.

Suurin osa yleiskaava-alueesta on yksityisessä omistuksessa ja alueiden toteutuminen riippuu maanomistajien tahtotilasta toteuttaa kaavan ratkaisuja. Vastuu kaavan toteutumisen seurannasta on Jämsän kaupungilla.

7 Yhteystiedot

Jämsän kaupunki

Elinvoima

Maankäyttö ja elinvoima / Kaavoitus ja tonttituotanto

Postiosoite: Paattilantie 2, 42100 Jämsä

Käyntiosoite: Kenraalintie 12, 42300 Jämsänkoski

Rainer Nyholm

Maankäyttöinsinööri

040 838 0122

rainer.nyholm@jamsa.fi

Kaavan laatija

FCG Rakennettu Ympäristö Oy

Puistokatu 2 A, 40100 Jyväskylä

Arto Sipinen

Projektipäällikkö, Ins. YAMK, YKS-707

041 731 9560

arto.sipinen@fcg.fi

Liite 5.

MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAIN 63 §:n MUKAINEN

OSALLISTUMIS- JA ARVIOINTISUUNNITELMA

**Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen
osayleiskaavojen muutos ja laajennus**

Kunnan kaavatunnus: 26

Päiväys 17.11.2023

Näkymä Patalahden pohjoispuolelta Jämsän keskustan suuntaan, lounaaseen. Kuvan oikeassa laidassa valtatie 9. Himoksen alue näkyy Patalahden takana. Kuva: Röni-Kuva Oy, 6/2022.

Sisällysluettelo

1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma.....	3
2. Suunnittelualue ja lähtökohdat	3
3. Osayleiskaavan tavoitteet	5
4. Suunnittelun lähtökohdat, suunnittelutilanne	6
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	6
Maakuntakaava	7
Yleiskaavat	9
Asemakaavat.....	11
Muut alueen suunnitelmat	13
5. Laadittavat selvitykset ja suunnitelmat.....	16
6. Vaikutusten arviointi	16
7. Osalliset	17
8. Tiedottaminen ja osallistumisen järjestäminen	18
9. Viranomaisyhteistyö	18
10. Suunnitteluvaiheet	19
Suunnittelun käynnistäminen.....	19
Valmisteluvaihe (selvitykset ja kaavaluonnoksen laadinta).....	19
Ehdotusvaihe	19
Kaavan hyväksyminen.....	20
10. Suunnittelun alustava aikataulu	20
11. Palaute osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta	21
12. Yhteystiedot	22

1. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 63 §) mukainen kaavan laatimiseen liittyvä asiakirja, jossa esitetään suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista.

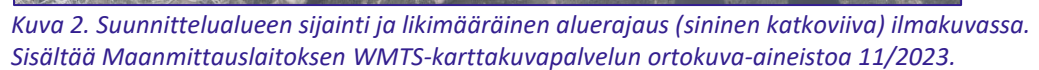
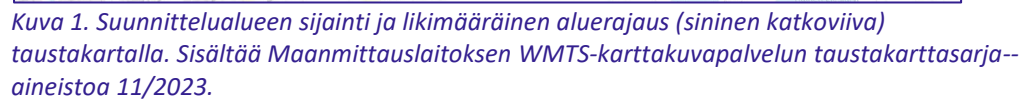
Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) sisältää perustiedot kaavahankkeesta ja sen valmisteluprosessista niin, että osalliset voivat arvioida kaavan merkitystä ja tarvetta osallistua sen valmisteluun. OAS kertoo mitä suunnitellaan, mitkä ovat suunnittelun lähtökohdat ja tavoitteet, mitä selvityksiä tehdään ja mitä vaikutuksia arvioidaan, ketkä ovat osallisia sekä milloin ja miten suunnitteluun voi vaikuttaa.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa voidaan tarvittaessa tarkentaa kaavoitus-hankkeen aikana ehdotusvaiheeseen asti.

2. Suunnittelualue ja lähtökohdat

Suunnittelualue sijaitsee Jämsän keskustaajaman itä-koillispuolella, valtatie 9:n varrella, Patalahden rannalla, Himoksen matkailukeskuksen läheisyydessä.

Himoksen Patalahden pohjoispuolen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen kaava-alueen pinta-ala on noin 772 hehtaaria. Suunnittelualueen rajausta on tarkennettu alkuperäisestä osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtävilläoloaikana saatujen palautteiden johdosta.

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen laatiminen tuli vireille Jämsän kaupungin kaavoituskatsauksessa 2021 (hyväksytty elinvoimalautakunnassa 23.9.2021).

Kaavoituskatsauksessa todetaan yleiskaavan laadinnan tarpeesta seuraavaa:

Himoksella Patalahden pohjoispuolella on voimassa useampi eri yleiskaava, joista vanhin on vuodelta 1986 ja viimeisin alueella voimassa oleva yleiskaava on vahvistettu 2001. Kaiken kaikkiaan alueella on voimassa kolme eri yleiskaavaa, joista yksi on oikeusvaikutteinen ja kaksi ovat oikeusvaikutuksettomia. Alueen yleiskaavoja olisi syytä päivittää ja ottaa uusia alueita mukaan yleiskaavoituksen piiriin.

3. Osayleiskaavan tavoitteet

Suunnittelutyön tarkoituksena on laatia osayleiskaava päivittämällä alueen osayleiskaavoja ja laajentamalla osayleiskaava-aluetta. Osayleiskaava laaditaan oikeusvaikutteisena ohjaamaan asemakaavoitusta.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan yleiskaavan tarkoituksena on kunnan yhdyskuntarakenteen ja maankäytön yleispiirteinen ohjaaminen sekä toimintojen yhteen sovittaminen (MRL 35 § ja 9 §). Yleiskaavassa esitetään tavoitellun kehityksen periaatteet ja osoitetaan tarpeelliset alueet yksityiskohtaisen kaavoituksen ja muun suunnittelun sekä rakentamisen ja muun maankäytön perustaksi.

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

- ♥ turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista
- ♥ yhdyskuntarakenteen ja alueiden käytön taloudellisuutta
- ♥ riittävän asuntotuotannon edellytyksiä
- ♥ rakennetun ympäristön kauneutta ja kulttuuriarvojen vaalimista
- ♥ luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä
- ♥ ympäristönsuojelua ja ympäristöhaittojen ehkäisemistä
- ♥ luonnonvarojen säästeliästä käyttöä
- ♥ yhdyskuntien toimivuutta ja hyvää rakentamista
- ♥ yhdyskuntarakentamisen taloudellisuutta
- ♥ elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittymistä
- ♥ palvelujen saatavuutta
- ♥ liikenteen tarkoituksenmukaista järjestämistä sekä erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiä.

Kaupungin asettamat keskeisimmät tavoitteet yleiskaavalle ovat:

- ♥ Suunnittelualueen vetovoimatekijöiden selvittäminen
- ♥ Laajenemis-/täydennysrakentamisen alueet (loma-asuminen ja vakituinen asuminen, palvelut, liikenne)
- ♥ Liikenneverkon toimivuus
- ♥ Kulttuuriympäristö- ja maisema-arvojen huomioon ottaminen
- ♥ Virkistysalueiden ja -reitistöjen aluevaraukset

- ♥ Arvioidaan voimassa olevien yleis- ja asemakaavojen ajantasaisuus
- ♥ Kuntalaisten osallistaminen ja vuorovaikutus

Kaavahankkeen keskeisimmät tavoitteet ovat:

- ♥ Liikenneyhteysien selvittäminen valtatie 9:ltä Himoslehtelän ja Honkarannan alueelle
- ♥ Valtatie 9 Säyrylän eritasoliittymän tiesuunnitelman huomioon ottaminen yleiskaavassa
- ♥ Valtatie 9, Haapaojantien ja Säyrylänsalmentien risteysalueen tulevaisuuden maankäytön selvittäminen
- ♥ Säyrylän eritasoliittymän yhteyteen liikerakentamisen mahdollisuuden selvittäminen
- ♥ Alueen matkailua tukevan virkistys- ja reitistöpotentiaalin selvittäminen
- ♥ Nykyisten loma-asuntoalueiden laajentamismahdollisuuksien selvittäminen
- ♥ Yleiskaavan päivittäminen toteutuneen maankäytön mukaan.

4. Suunnittelun lähtökohdat, suunnittelutilanne

Yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista suunnittelujärjestelmää. Maankäyttö- ja rakennuslain 24 §:n mukaan tavoitteet on otettava huomioon kaikessa alueiden käytön suunnittelussa, kuntien kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa.

Yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon maakuntakaavan ohjausvaikutus (MRL 48 §). Maakuntakaavassa tehdyt alueidenkäyttöratkaisut on otettava yleiskaavoituksen perustaksi.

Yleiskaava laaditaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvoston hyväksymät tarkistetut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tulivat voimaan vuonna 2018. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää maakunta-, yleis- ja asemakaavojen ohella. Yleiskaavoituksessa varmistetaan, että kaavan ratkaisut edistävät valtakunnallisia tavoitteita. Valtakunnallisissa tavoitteissa on painotettu erityisesti yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja kestävästä liikkumisesta. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on haluttu mm. varmistaa seuraavien valtakunnallisesti tärkeiden asioiden huomioiminen kaavoituksessa ja viranomaisten toiminnassa:

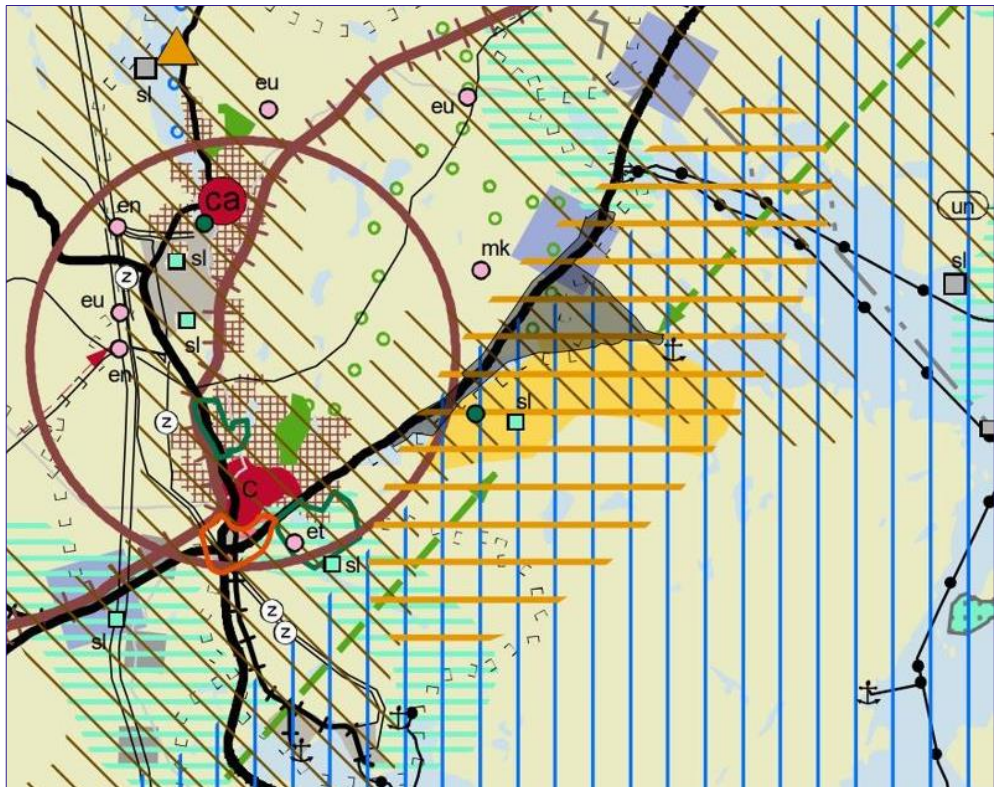
- ♥ toimivan yhdyskunnan ja kestävästä liikkumisesta osalta luoda edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle sekä vahvistaa yhdyskuntarakenteen eheyttä
- ♥ edistetään kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä
- ♥ tehokkaan liikennejärjestelmän osalta kehittää ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteys- ja verkostoja sekä matkaketjuja

- ♥ terveellisen ja turvallisen elinympäristön osalta varaudutaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sekä ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja
- ♥ elinvoimaisen luonto- ja kulttuuriympäristöjen sekä luonnonvarojen osalta huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta sekä virkistysalueiden riittävydestä
- ♥ energiahuollon osalta varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon tarpeisiin.

Maakuntakaava

Maakuntakaava on yleispiirteinen maakunnan alueidenkäyttösuunnitelma. Siinä esitetään alueidenkäytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa.

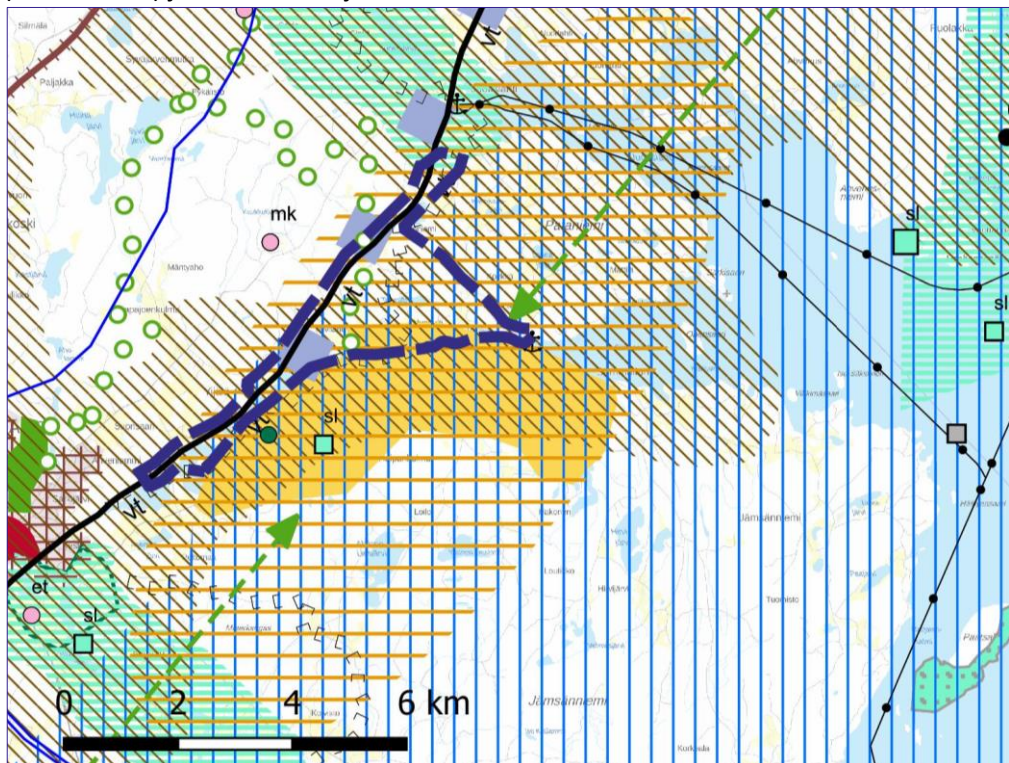
Suunnittelualueella on voimassa Keski-Suomen tarkistettu maakuntakaava, joka tuli lainvoimaiseksi 28.1.2020. Maakuntakaavan tarkistus koski aikaisempaa Keski-Suomen maakuntakaavaa, 1., 2., 3. ja 4. vaihemaakuntakaavaa sekä Pirkanmaan 1. maakuntakaavaa Jämsän Länkipohjan osalta. Tarkistuksen yhteydessä käsiteltiin asutusrakennetta, liikennettä, teknistä huoltoa, luonnonvaroja, erityistoimintoja, kulttuuriympäristöä, luonnonsuojelua ja virkistystä. Lopputuloksena saatiin kaikki aiemmin voimassa olleet maakuntakaavat korvaava Keski-Suomen tarkistettu maakuntakaava.

Kuva 3. Ote Keski-Suomen tarkistetusta maakuntakaavasta. Alustava suunnittelualan rajausta merkitty maakuntakaavakartalle likimääräisesti (harmaa alue ■).

Suunnitteluala sijoittuu maakuntakaavassa **biotalousalueen tukeutuvalle alueelle** (beige), **matkailun ja virkistysalueen vetovoima-alueelle** (sininen pystyviivitus), **asumisen ja vapaa-aajan asumisen vetovoima-alueelle** (okran värinen vaakaviivitus) ja **kulttuuriympäristön vetovoima-alueelle** (ruskea vinoviivitus) sekä osittain **matkailupalvelujen alueelle** (keltainen alue). Suunnittelualaen läheisyyteen on merkitty maakuntakaavassa **ulkoilun yhteystarve** (vihreä nuoli) ja **satama** Patajoen suulle.

Kuva 4. Alustava suunnittelualaen raja (sininen katkoviiva) likimääräisesti maakuntakaavaotteella. Sisältää Maanmittauslaitoksen taustakartta-aineistoa rajapinnasta 2/2023 ja maakuntakaava-aineistoa <https://geoserver.lounaistieto.fi/geoserver/keski-suomi/>.

Keski-Suomen liitto on aloittanut maakuntakaavan päivityksen. Kaavasta käytetään nimeä Keski-Suomen maakuntakaava 2040. Maakuntakaava päivitetään rullaavan maakuntakaavoituksen periaatteiden mukaisesti, jossa voimassa olevaa maakuntakaavaa muutetaan kertyneiden muutostarpeiden mukaisesti. Muutostarpeet liittyvät seudullisesti merkittävään tuulivoimatuotantoon, liikenteeseen ja hyvinvoinnin aluerakenteeseen. Muilta osin voimassa oleva Keski-Suomen maakuntakaava jää voimaan sellaisenaan. Jämsään ei ole tulossa muutoksia.

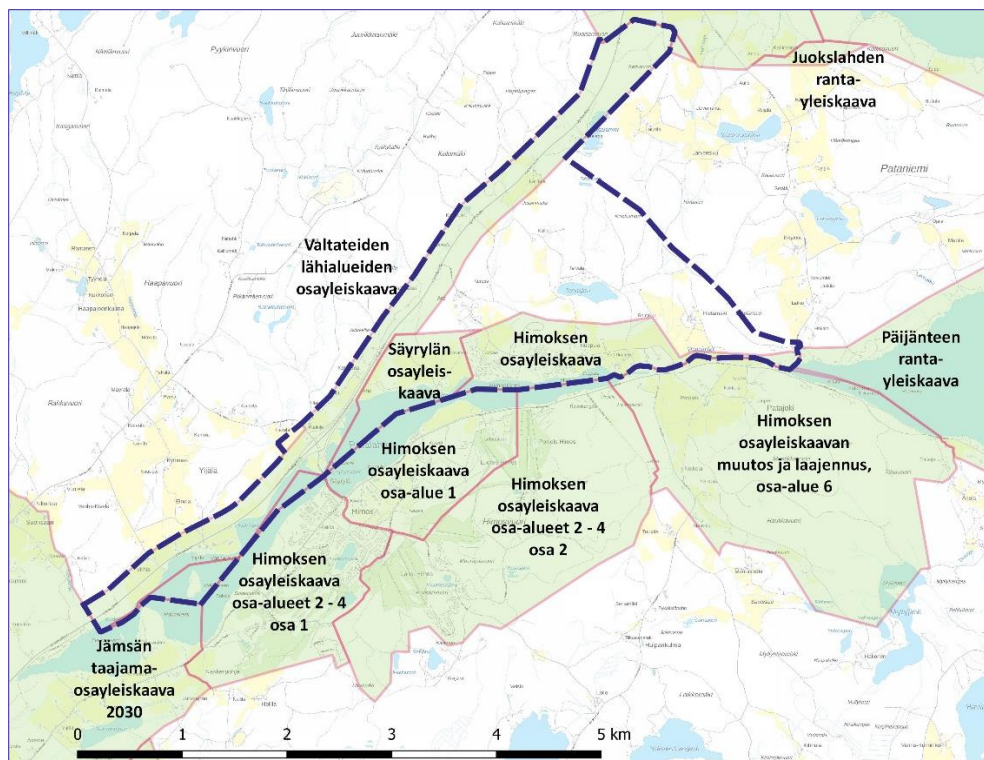
Yleiskaavat

Yleiskaava on kunnan yleispiirteinen maankäytön suunnitelma, jolla ratkaistaan tavoitellun kehityksen periaatteet. Yleiskaava voi koskea koko kuntaa tai vain osaa siitä, jolloin puhutaan osayleiskaavasta. Yleiskaava ohjaa alueen asemakaavojen laatimista.

Himoksella Patalahden pohjoispuolella on voimassa kolme eri yleiskaava, joista vanhin on vuodelta 1986 ja viimeisin on vahvistettu vuonna 2001.

Suunnittelualueella on voimassa kolme yleiskaavaa:

- Säyrylän osayleiskaava (1986)
- Valtateiden lähialueiden osayleiskaava (1989)
- Himoksen osayleiskaava (2001), johon on tehty muutoksia ja laajennuksia.

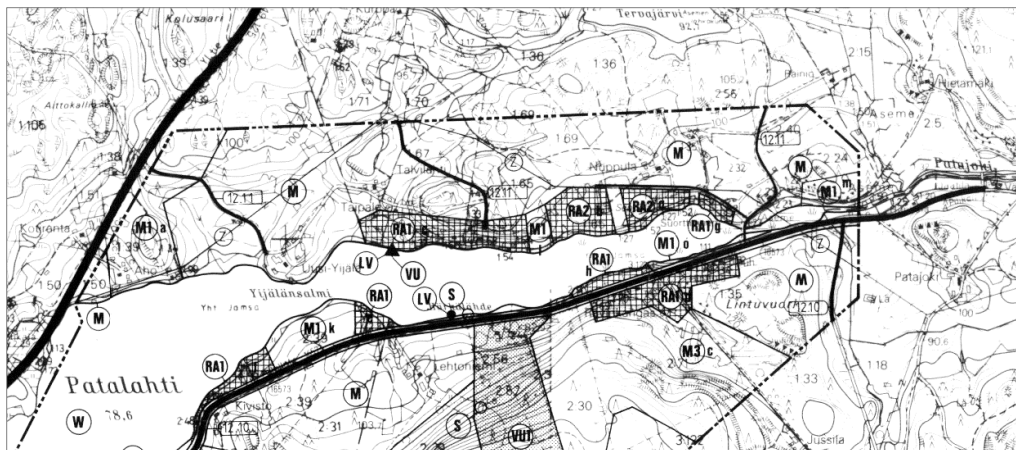

Kuva 5. Alueella voimassa olevat osayleiskaavat (vaaleanvihreät alueet) ja alustavan suunnittelun alueen raja (sininen katkoviiva). Sisältää Maanmittauslaitoksen taustakarttaineistoa 1/2023.

Säyrylän osayleiskaava

Säyrylän osayleiskaava on voimassa oikeusvaikutuksettomana. Jämsän kaupunginvaltuusto hyväksyi Säyrylän osayleiskaavan 24.3.1986.

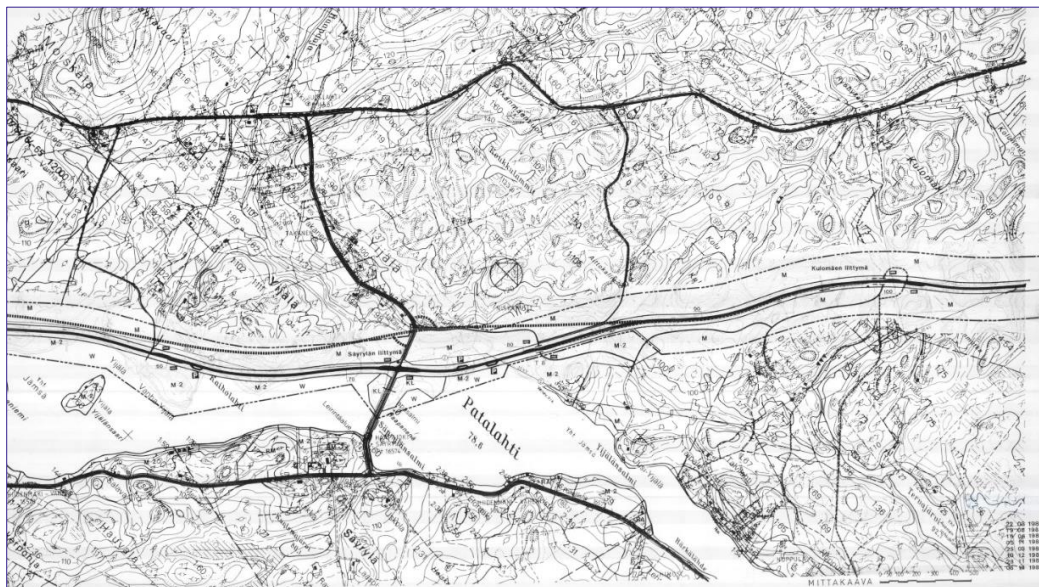
Patalahden pohjoispuolinen alue on voimassa olevassa osassa Säyrylän osayleiskaavaa suurelta osin maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M) ja osin sellaista maa- ja metsätalousvaltaista aluetta, jolla on ympäristöarvoja (M1).

Kuva 6. Ote Säyrylän osayleiskaava-kartasta.

Valtateiden lähialueiden osayleiskaava

Valtatie 4:n ja valtatie 9:n lähialueiden maankäytön ja liikenteen osayleiskaava on voimassa maankäyttö- ja rakennuslain mukaisena oikeusvaikutuksettomana yleiskaavana. Jämsän kaupunginvaltuusto hyväksyi yleiskaavan 13.11.1989.

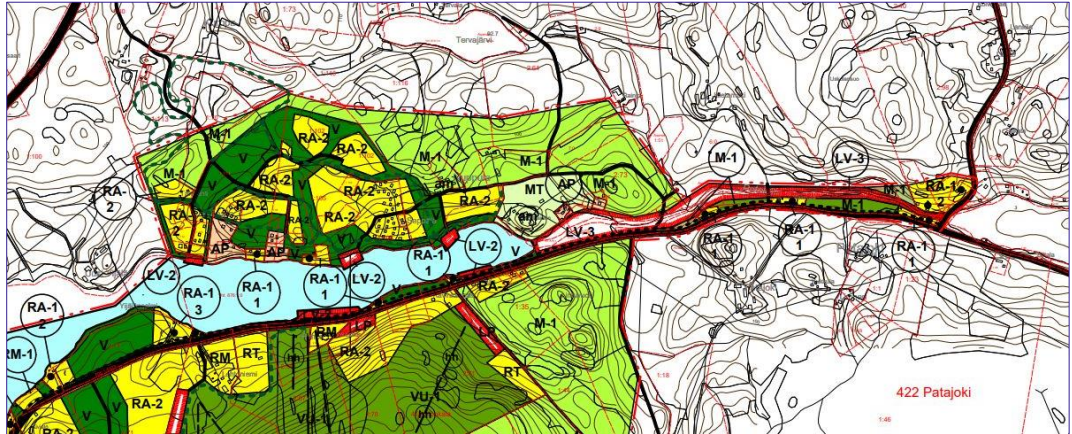
Kuva 7. Ote Valtateiden lähialueiden osayleiskaavakartasta.

Himoksen osayleiskaava

Himoksen osayleiskaava on voimassa oikeusvaikutteisena (vahvistettu 10.1.2001).

Patalahden pohjoispuolinen osa Himoksen osayleiskaavasta on pääosin asemakaavoitettu, lukuun ottamatta osayleiskaavan maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M-1) ja Patajokea.

Patajoki on Himoksen osayleiskaavassa merkitty Vesiliikenteen alueeksi/ väyläalueeksi, alue varataan kunnostettavaa vesiväylää varten (LV-3).

Kuva 8. Ote Himoksen osayleiskaavakartasta.

Päijänteen rantayleiskaava ulottuu suunnittelualan itärajaan asti, Patajoen suulle. Päijänteen rantayleiskaava vahvistettiin vuonna 2016 ja se on voimassa oikeusvaikutteisena.

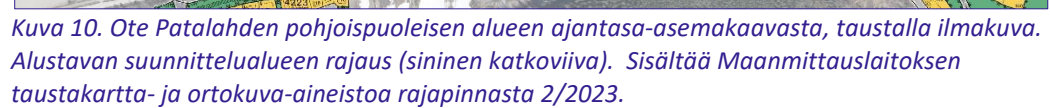
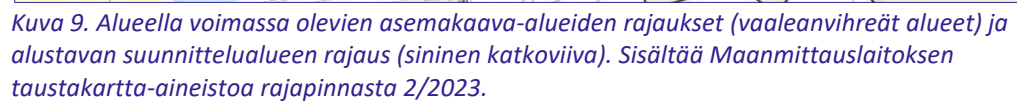
Asemakaavat

Suunnittelualueella on asemakaavoitettua aluetta yhteensä noin 47 hehtaaria.

Alueella ovat voimassa seuraavat asemakaavat:

- Nuppulan ja Kauniston asemakaava (27.3.2000).
- Himosranta (vahvistettu 17.2.2004)
- Himosranta 2 (vahvistettu 21.6.2004)
- Honkaranta (26.9.2005)
- Himoslehtelän asemakaava ja Honkarannan asemakaavan muutos (KVALT 31.1.2011, VT 12.3.2011)

Asemakaavoissa on osoitettu rakennusoikeutta pääasiassa loma-asuntojen korttelialueille. Himosrannan, Honkarannan ja Nuppulan asemakaava-alueilla on venevalamat. Honkarannan ja Nuppulan asemakaava-alueilla on lisäksi uimaranta-alue.

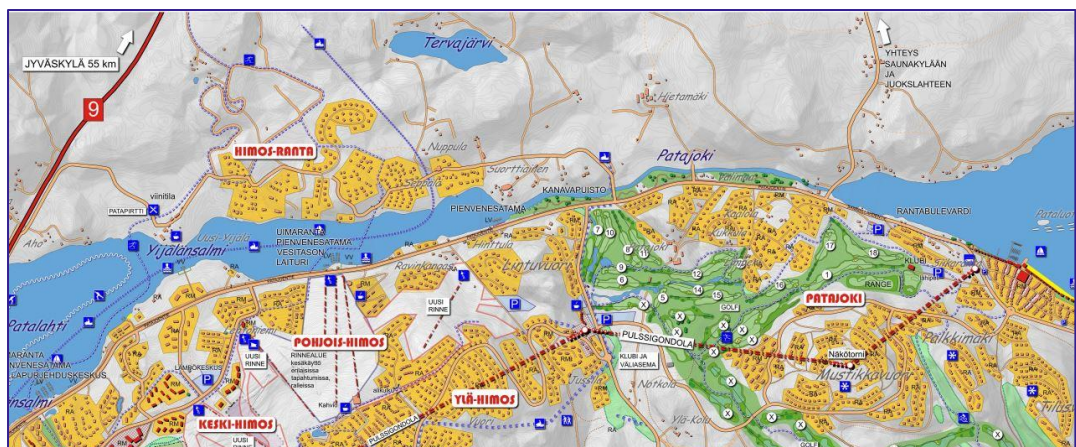

Kuva 11. Viistoilmakuva Patalahden pohjoispuolelta. Kuvan vasemmassa laidassa Honkarannan aluetta, keskellä Nuppulaa. Kuva: Röni-Kuva Oy, 6/2022.

Muut alueen suunnitelmat

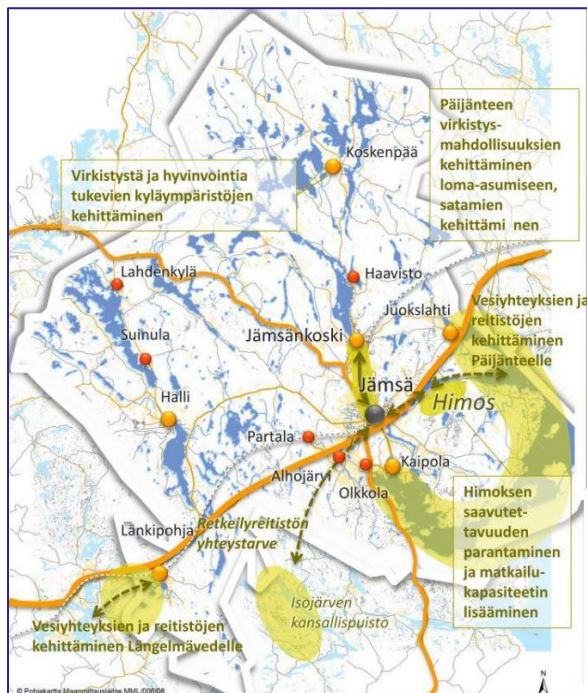
Himos-Päijänne Master Plan 2025

Himoksen alueelle alettiin laatia Master Plan suunnitelmia 2000-luvun alkupuolella. Master Plan suunnitelmaan liittynyt maankäytön suunnitelma toimii pohjamateriaalina tulevassa yleiskaavoituksessa. Keskeisenä teemana suunnittelussa oli majoituskapasiteetin lisäämisen ja tiivistämisen lisäksi ympärivuotisuuden kehittäminen ja myös ohjelmanpalvelutoiminnan edellytysten huomiointi. Maankäyttösuunnitelmassa esitettiin aiempaa enemmän ulkoilu- ja liikuntareittejä Himoksen alueelle.

Kuva 12. Ote Himos-Päijänne 2025-suunnitelmasta. (FCG, 2011)

Jämsän rakennemalli 2025

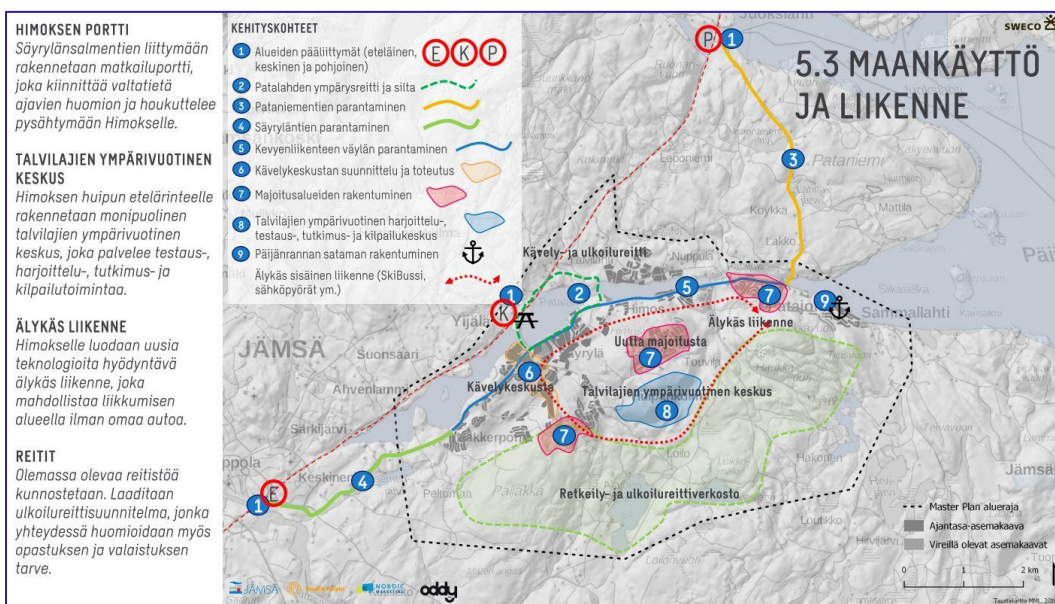

Himoksen alueen kehittämistä on tarkasteltu myös Jämsän rakennemallissa. Rakennemallilla oli tarkoitus luoda kehittämisen raamit tulevalle maankäytön suunnittelulle ja kaavoitukselle. Jämsän kaupunginvaltuusto hyväksyi Jämsän rakennemallin 28.5.2012. (Jämsän rakennemalli 2025, loppuraportti 5.3.2012, AIRIX Ympäristö)

Kuva13. Matkailu ja virkistys – karttakaavio raportista Jämsän rakennemalli 2025.

Himos Master Plan 2035, matkailun kehittämisen visio

Jämsän Himoksen matkailualueelle laadittiin Master Plan vuonna 2008 ja sitä päivitettiin vuosina 2012 ja 2019. Master Planin tarkoituksena oli huomioida kaikki aluetta koskevat tavoitteet ja muodostaa yhteinen visio, jotta koko Himosta voidaan kehittää hallitusti ja suunnitelmallisesti. Suunnitelman pääkonseptit ovat majoitusrakentaminen, näyttävä saapuminen Himokselle, kävelykeskusta, retkeilystä tuotteistettava elämys ja talvilajien keskus. Jämsän kaupunginvaltuusto hyväksyi Himos Master Plan 2035 –suunnitelman 27.5.2019 § 23. Master Plan on luonteeltaan kaavoituksen esiselvitys, se ei ole oikeusvaikutteinen.

Kuva 14. Ote Himos Master Plan 2035-visiosta (Sweco 2019)

Kuva 15. Viistoilmakuva valtatie kohdalta keskustan suuntaan, lounaaseen. Kuvan vasemmassa laidassa Himoksen aluetta. Kuva: Röni-Kuva Oy, 6/2022. Säyrylän eritasoliittymä valmistui loppukesällä 2022.

Osayleiskaavan laadinnassa hyödynnetään suunnittelualueella aikaisemmin laadittujen maakuntakaavojen, yleiskaavojen ja asemakaavojen yhteydessä tehtyjä selvityksiä. Aikaisemmin laadittujen selvitysten osalta arvioidaan tapauskohtaisesti, onko niissä esitetty tieto vielä ajan tasalla ja voidaanko niitä hyödyntää yleiskaavan laadinnassa.

- o maakuntakaavan tarkistusta varten tehty selvitykset
- o aiempaa yleis- ja asemakaavoitusta varten tehty selvitykset

- Tiesuunnitelma Valtatien 9 parantaminen välillä Alhojärvi-Hyrkkölänmäki sekä tiesuunnitelman muutossuunnitelma välillä Patalahti-Juokslahti (2011) [Vt 9 Alhojärvi-Hyrkkölänmäki - Väylävirasto \(vayla.fi\)](#)
- Tie- ja rakennussuunnitelmat koskien Valtatien 9 parantamista Himoksen kohdalla, Jämsä. Säyrylän eritasoliittymä on valmistunut 2022.
- Valtatie 9 Orivesi - Jyväskylä toimenpideselvitys (Keski-Suomen ELY-keskus, 2022)
- Vt 9 Jämsä - Korpilahti ohituskaistat-hanke, tiesuunnitelma (Keski-Suomen ELY-keskus, Väylävirasto, 2023-)
- Patajoen ruoppauksen/kanavoinnin ympäristövaikutusten arviointi, 1996 LT-Jyväskylä Oy
- Himoksen yleiskaavoitusta (Himoksen osayleiskaavan muutos ja laajennus osa-alueet) varten tehty luonto- ja maisemaselvitys 2008
- Vakituksen asumisen sijoittumisen vaikutusten arviointi Honkarannan, Nakkerpohjan ja Patajoen etelärannan alueilla
-

5. Laadittavat selvitykset ja suunnitelmat

Suunnittelualueesta laaditaan seuraavat selvitykset ja suunnitelmat:

- ♥ luontoselvitys
- ♥ maisemaselvitys
- ♥ muinaisjäännösinventointi
- ♥ rakennetun ympäristön selvitys
- ♥ liikenneselvitys
- ♥ meluselvitys
- ♥ (ulkoilureittiselvitys) käynnissä on Jämsän ulkoilureittisuunnitelman laatiminen

6. Vaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointi on keskeinen osa osayleiskaavan laadintaa (MRL 9 § ja MRA 1 §) ja vuorovaikutteista suunnittelua. Arvioinnin tehtävänä on tuottaa suunnittelijoille, osallisille sekä päättäjille tietoa kaavan toteuttamisen vaikutuksista, niiden merkittävydestä sekä haitallisten vaikutusten lieventämismahdollisuuksista. Vaikutusten arviointi tehdään osayleiskaavan edellyttämällä tarkkuudella.

Kaavan vaikutuksia selvitetessä otetaan huomioon osayleiskaavan tehtävä ja tarkoitus sekä kaavahankkeen aikana ja aiemmin tehdyt selvitykset siinä laajuudessa, että voidaan riittävässä määrin arvioida osayleiskaavan toteuttamisen vaikutuksia. Vaikutusten arvioinnin tukena ovat myös viranomaistahoilta saadut lausunnot sekä asukkailta ja muilta osallisilta saadut mielipiteet. Kaavan vaikutuksia arvioidaan koko kaavaprosessin ajan. Vaikutusten arviointi toteutetaan asiantuntijatyönä.

Osayleiskaavan toteuttamisen vaikutuksia arvioidaan:

- ♥ ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön
- ♥ maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon
- ♥ kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin
- ♥ alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen
- ♥ taajamakuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön
- ♥ elinkeinoelämän toimivan kilpailun kehittymiseen.

7. Osalliset

Yleiskaavan valmisteluun voivat osallistua kaikki asiasta kiinnostuneet. Maankäyttö- ja rakennuslaki (62 §) määrittelee, että osallisia ovat kaava-alueen ja sen vaikutusalueen maanomistajat ja -haltijat, asukkaat ja asuinosa- ja kiinteistöyhtiöt, alueella toimivat yritykset ja elinkeinon harjoittajat ja työssäkäyvät eli kaikki ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa. Lisäksi osallisia ovat yhdistykset, järjestöt ja yhteisöt, jotka toimivat alueella. Osallisia ovat myös viranomaiset, joiden toimialaa kaavassa käsitellään.

Osallisia ovat ainakin:

Yksityiset

- ♥ kaava-alueen asukkaat ja maanomistajat
- ♥ kaavan vaikutusalueen ja kunnan asukkaat ja maanomistajat
- ♥ yritysten työntekijät ja käyttäjät
- ♥ alueen elinkeinonharjoittajat
- ♥ kaikki muut toimijat, jotka ovat keskeisiä kaavatyössä

Viranomaiset

- ♥ Keski-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus
- ♥ Keski-Suomen liitto
- ♥ Keski-Suomen museo
- ♥ Keski-Suomen pelastuslaitos
- ♥ Väylävirasto
- ♥ naapurikunnat

Hallintoelimet

- ♥ Jämsän kaupungin hallintokunnat
- ♥ elinvoimalautakunta
- ♥ valvontajaosto
- ♥ kaupunginhallitus
- ♥ kaupunginvaltuusto

Muut yhteisöt ja järjestöt

- ♥ energia- ja verkkoyhtiöt
- ♥ kaava-alueella ja sen vaikutusalueella toimivat yhdistykset ja järjestöt

Osallisten listaa täydennetään tarvittaessa.

8. Tiedottaminen ja osallistumisen järjestäminen

Osallistumismenettelyistä ja tiedottamisesta on säädetty maankäyttö- ja rakennuslaissa. Lakisääteisenä osallistumismenettelynä ovat kaavan nähtävillä olot.

Osallistumista pyritään painottamaan kaavaprosessin alkuvaiheisiin, jolloin osallisilla on parhaat mahdollisuudet vaikuttaa kaavan sisältöön.

Aineistot laitetaan virallisesti nähtäville vähintään kolmessa eri vaiheessa, tämän osallistumis- ja arviointisuunnitelman valmistuttua sekä kaavaluonnos- että ehdotusvaiheessa.

Nähtävilläoloaikoina järjestetään tarpeen mukaan info- ja keskustelutilaisuuksia, joiden tarkoituksena on tiedottaa alueen asukkaille, maanomistajille ja muille asiasta kiinnostuneille suunnittelun etenemisestä ja vaikuttamisen mahdollisuuksista.

Nähtävillä olojen ja esittelytilaisuuksien lisäksi järjestetään mahdollisia sidosryhmäneuvotteluja ja kohdistettuja teemailtoja. Osallistua voi myös vapaamuotoisesti ottamalla yhteyttä kaavan valmistelijoihin.

Kaavoituksesta tiedotetaan kaupungin kuulutuksilla Jämsän Seutu- ja/tai Vekkari -lehdissä sekä kaupungin ilmoitustaululla, kotisivuilla [Ilmoitustaulu – Jämsän kaupunki \(jamsa.fi\)](#) ja karttapalvelussa [Jämsän karttapalvelu \(jamsa.fi\)](#).

Mielipiteen tai muistutuksen voi jättää postitse vapaamuotoisella kirjeellä tai sähköpostilla osoitteeseen tekninen(at)jamsa.fi tai kirjaamo(at)jamsa.fi tai käymällä henkilökohtaisesti joko kaupungin infopisteessä tai kaavoituksen henkilökunnan toimipisteessä. Kommentointi sähköisessä muodossa on toivottavaa, koska se helpottaa viestien käsittelyä prosessin eri vaiheissa.

Tarkemmat ohjeet mielipiteiden ja muistutusten jättämisestä ilmoitetaan eri kaavavaiheiden yhteydessä julkaistavissa kuulutuksissa.

9. Viranomaisyhteistyö

Hankkeen aloitusvaiheessa ja tarvittaessa kaavaehdotusvaiheessa järjestetään viranomaisneuvottelu. Lisäksi tarpeen vaatiessa järjestetään viranomaisten kanssa muita työneuvotteluja. Neuvotteluihin kutsutaan ne viranomaiset, joiden toimialaa suunnittelu koskee. Viranomaisilta pyydetään lausunnot kaavaluonnoksesta ja lausunnot kaavaehdotuksesta.

10. Suunnitteluvaiheet

Suunnittelun käynnistäminen

Osayleiskaavoitus käynnistyy työn ohjelmoinnilla sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) laadinnalla.

Suunnittelun aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu pidettiin 1.2.2023. Viranomaisneuvottelussa olivat edustajat Keski-Suomen liitosta, Keski-Suomen ELY-keskuksesta ja Keski-Suomen museosta. Neuvottelussa käsiteltiin alustavaa osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa, kaavan lähtökohtia sekä kaavan keskeisiä tavoitteita eri viranomaisten näkökulmasta.

Elinvoimalautakunta käsitteli osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa kokouksessaan 23.2.2023 ja päätti asettaa sen julkisesti nähtäville. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä 31.3.-14.4.2023.

Osalliset voivat antaa palautetta osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta koko kaavaprosessin ajan ja suunnitelmaa voidaan täydentää saadun palautteen pohjalta kaavaprosessin kuluessa. Suunnitelmaa koskevissa puutteellisuuksissa pyydetään kääntymään ensi sijassa kaupungin edustajien puoleen.

Valmisteluvaihe (selvitykset ja kaavaluonnoksen laadinta)

Osallisten kannalta keskeinen suunnitteluvaihe on kaavan valmistelu, jolloin tehdään mm. tarvittavia lisäselvityksiä kaava-aluetta koskien sekä täsmennetään kaavatyön tavoitteita ja suunnitteluperiaatteita.

Valmisteluvaiheessa laaditaan kaava-aluetta koskien kaavaluonnos.

Elinvoimalautakunnan käsittelyn jälkeen kaavan valmisteluaineisto asetetaan julkisesti nähtäville 30 päivän ajaksi. Nähtävilläoloaikana osallisilla on mahdollisuus esittää mielipiteitä kaavaluonnoksesta ja muusta valmisteluaineistosta. Viranomaistahoilta ja muilta tarvittavilta tahoilta pyydetään kaavaluonnoksesta lausunnot.

Kaavaluonnoksen nähtävillä oloaikana järjestetään mahdollisuuksien mukaan kaikille avoin yleisötilaisuus, jossa esitellään laadittuja maankäyttövaihtoehtoja ja osallisilla on mahdollisuus esittää niitä koskevia kannanottoja ja muutosehdotuksia sekä käsityksiä suunnitelmien vaikutuksista.

Kaavaluonnoksesta annetuista palautteista ja lausunnoista kootaan ns. palaute-raportti, jossa esitetään jätettyjen mielipiteiden ja lausuntojen ohella kaupungin kannanotot palautteisiin. Palauteraportti viedään elinvoimalautakunnan käsittelyyn.

Ehdotusvaihe

Kaavaluonnoksesta saadun palautteen pohjalta laaditaan osayleiskaavaehdotus, jonka elinvoimalautakunnan kautta kaupunginhallitus hyväksyy asetettavaksi julkisesti

nähtäville 30 päivän ajaksi. Nähtävillä oloaikana kaavaehdotuksesta voi jättää kirjallisen muistutuksen. Tarvittavilta viranomaisahoilta ja yhteisöiltä pyydetään kaavaehdotuksesta lausunnot. Muistutuksiin ja lausuntoihin annetaan kaupungin perusteltu vastine. Ehdotusvaiheessa järjestetään tarvittaessa neuvotteluita keskeisten osallisten kanssa. Kaavaehdotuksen oltua nähtävillä, siitä järjestetään tarvittaessa viranomaisneuvottelu. Muistutuksista ja lausunnoista tehdään yhteenveto, joka liitetään kaavaselostukseen.

Kaavan hyväksyminen

Kaavaehdotukseen tehdään muistutusten ja lausuntojen perusteella mahdollisesti tarkennuksia ennen sen lopullista käsittelyä. Jos tehtävät muutokset ovat oleellisia, kaavaehdotus asetetaan uudelleen nähtäville. Jos korjauksia tai muutoksia ei tarvita tai ne eivät ole olennaisia, korjattu osayleiskaavaehdotus viedään käsiteltäväksi kaupunginhallitukselle, joka esittää sen kaupunginvaltuuston hyväksyttäväksi.

Kaavan hyväksymisestä ilmoitetaan kuulutuksella kaupungin ilmoituslehdissä ja internetsivuilla. Lisäksi hyväksymispäätöksestä lähetetään tieto niille kunnan jäsenille ja muistutuksen tekijöille, jotka kaavan nähtävillä ollessa ovat sitä pyytäneet ja samalla ilmoittaneet osoitteensa.

Kaupunginvaltuuston kaavan hyväksymispäätöksestä voi valittaa kirjallisesti Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen ja edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

10. Suunnittelun alustava aikataulu

Elinvoimalautakunta käsitteli osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa kokouksessaan 23.2.2023 ja päätti asettaa sen julkisesti nähtäville. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma on ollut nähtävillä 31.3.-14.4.2023.

Talvella 2023-24 suoritetaan kaavan laatijan asiantuntijakilpailutus.

Kevään-syksyn 2024 aikana on tarkoitus laatia selvityksiä. Niiden pohjalta valmistellaan ensimmäinen versio yleiskaavakartasta eli yleiskaavaluonnos.

Tavoitteena on, että yleiskaavaluonnos käsitellään elinvoimalautakunnassa loppusyksystä 2024, jonka jälkeen se asetetaan julkisesti nähtäville.

Kaavaluonnoksesta saadun palautteen, vaikutusten arviointien, selvitysten yms. pohjalta yleiskaavaluonnos tarkennetaan yleiskaavaehdotukseksi ja asetetaan nähtäville keväällä-kesällä 2025.

Tämänhetkisen arvion mukaan yleiskaavaehdotus on kaupunginhallituksen sekä kaupunginvaltuuston hyväksymiskäsittelyssä syksyllä 2024.

	Aloitusvaihe	Valmisteluvaihe	Ehdotusvaihe	Hyväksymisvaihe
TYÖSTÄMINEN	Yleisten tavoitteiden asettelu, lähtötietojen kokoaminen, selvitysten laatiminen OAS:n laadinta.	Vaihtoehtotarkastelu ja kaavaluonnoksen laadinta.	Kaavaluonnoksesta saatujen mielipiteiden ja lausuntojen jälkeen luonnos työstetään kaavaehdotukseksi.	Mahdollinen ehdotuksen vähäinen tarkistaminen.
KÄSITTELY	Vireilletulo kaavoituskatsauksella. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) käsitellään elinvoimalautakunnassa (Elvoi).	Kaavaluonnos käsitellään Elvoi:ssa. Valmisteluaineisto nähtävillä 30 päivää.	Kaavaehdotus käsitellään Elvoi:ssa ja KH:ssa, joka asettaa ehdotuksen nähtäville 30 päiväksi.	Kaavan hyväksymisen päätöksenteossa, kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle kaavan hyväksymistä.
OSALLISTUMINEN	OAS:n riittävyyden arviointi. Suunnitelman riittävyydestä voi jättää kirjallisen mielipiteen .	Mielipiteen esittäminen valmistuneesta aineistosta kirjallisesti ja suullisesti nähtävilläolon aikana.	Mahdolliset muistutukset kirjallisesti nähtävillä olon aikana.	Mahdolliset valitukset Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle.
TIEDOTTAMINEN	OAS nähtäville. Nähtävillä olosta tiedotetaan Jämsän Seutu – lehdessä, virallisilla ilmoitustauluilla sekä kaupungin www-sivuilla.	Luonnos nähtävillä elinvoiman tiloissa, kaupungin www-sivuilla ja karttapalvelussa. Tiedottaminen virallisilla ilmoitustauluilla, Jämsän Seutu-lehdessä ja kaupungin www-sivuilla.	Ehdotus nähtävillä elinvoiman tiloissa, kaupungin www-sivuilla ja karttapalvelussa. Tiedottaminen virallisilla ilmoitustauluilla, Jämsän Seutu-lehdessä ja kaupungin www-sivuilla.	Kuulutus hyväksymispäätöksestä Jämsän Seutu-lehdessä ja virallisilla ilmoitustauluilla.

11. Palaute osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa voidaan muuttaa ja täydentää tarpeen vaatiessa suunnittelutyön aikana.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa koskevat palautteet tulee toimittaa kirjallisesti nähtävilläoloaikana osoitteeseen:

Jämsän kaupunki
Maankäyttö ja elinvoima / Kaavoitus
Paattilantie 2
42100 Jämsä
sähköposti: tekninen(at)jamsa.fi

12. Yhteystiedot

Jämsän kaupunki

Elinvoima

Maankäyttö ja elinvoima / kaavoitus ja tonttituotanto

Postiosoite: Paattilantie 2, 42100 Jämsä

Käyntiosoite: Kenraalintie 12, 42300 Jämsänkoski

Maankäyttöinsinööri Rainer Nyholm

puh. 040 838 0122

Sähköposti: etunimi.sukunimi(at)jamsa.fi

Lisätietoja kaavoituksesta:

Internet:

- <https://www.jamsa.fi/asuminen-ja-ymparisto/asuminen/rakentaminen-ja-tontit/kaavoitus/>
- <https://kartta.jamsa.fi>

JÄMSÄ

Himos

Patalahden pohjoispuoleisen osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2024

Tilaaaja:
FCG Finnish Consulting Group Oy

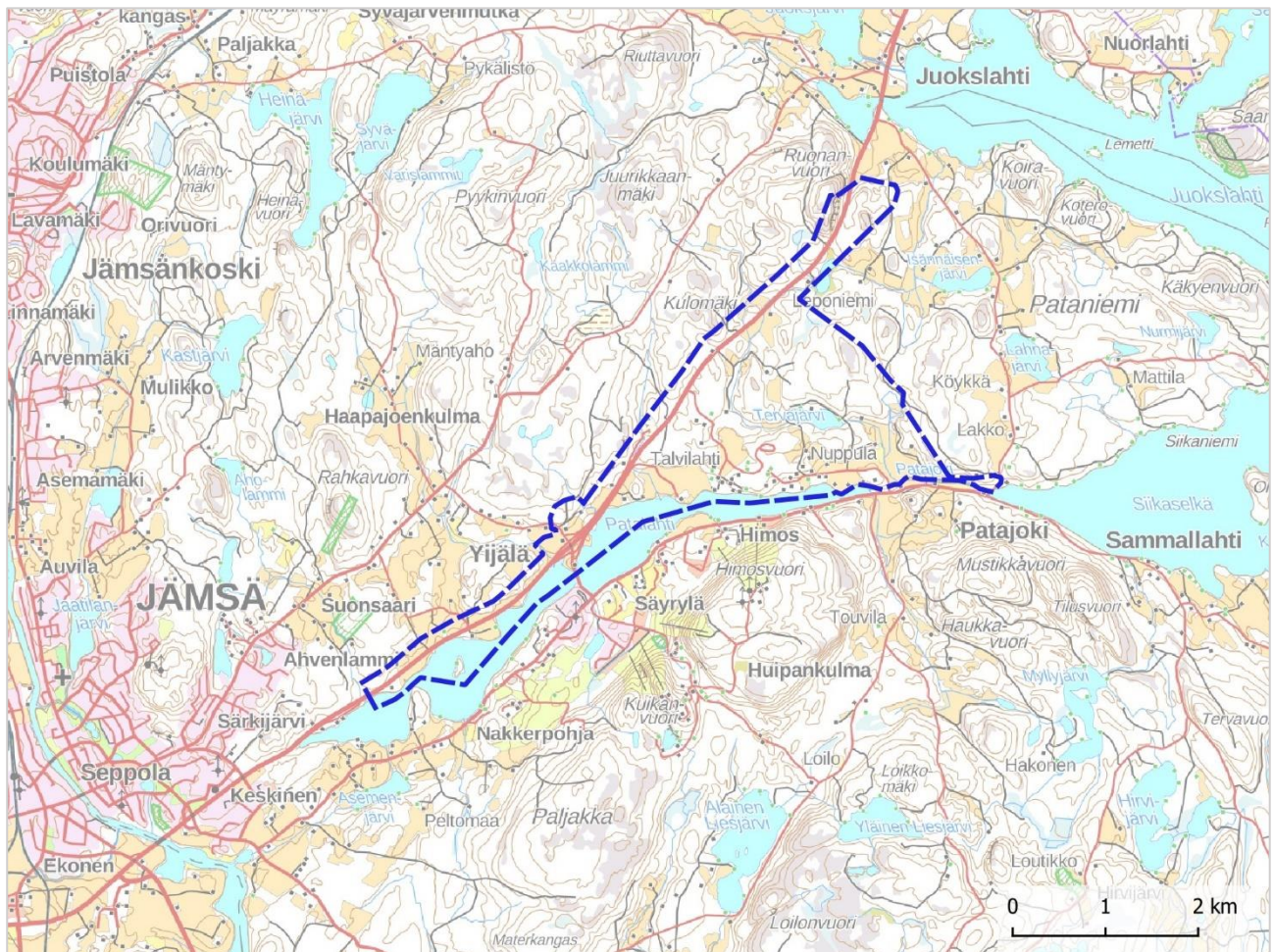
Toteuttaja:
Heilu Oy

JÄMSÄ Himos

Patalahden pohjoispuoleisen osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2024

Tiivistelmä

Jämsän kaupungilla on käynnissä Himoksen alueelle sijoittuvan Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavoitus. FCG Finnish Consulting Group Oy (Tuomo Järvinen) tilasi alueen arkeologisen inventoinnin Heilu Oy:ltä ja inventointi toteutettiin kesän ja syksyn 2024 aikana. Alueelta tunnettiin neljä kiinteää muinaisjäännöstä, viisi löytöpaikkaa ja yksi mahdollinen muinaisjäännös ennen inventointia. Inventoinnissa kaikki tunnetut kohteet tarkastettiin ja samalla paikallistettiin uusia. Tunnetut kohteet olivat ennallaan aikaisempiin havaintoihin nähden, eikä löytöpaikoilta tehty uusia havaintoja. Entuudestaan tunnettu mahdollinen muinaisjäännös määriteltiin havaintojen perusteella muuksi kulttuuriperintökohteeksi. Inventoinnissa havaittiin yksi uusi kiinteä muinaisjäännös ja yksi aiemmin tuntematon kivikautinen löytöpaikka.

Kartta 1. Lähestymiskartta. Inventointialue sijoittuu Himoksen pohjoispuolelle. MK 1: 80 000.

Arkistotiedot

Tutkimustyyppi:	Arkeologinen inventointi
Tutkimuksen tekijä:	Heilu Oy/ FM Sinikka Kärkkäinen ja FM Kalle Luoto
Kenttätöaika:	9. - 10.7. ja 18.9.2024
Tutkimusten rahoittaja:	FCG Finnish Consulting Group Oy
Lähialueen aikaisemmat tutkimukset:	Kaarlo Katiskoski inventointi 1994 Timo Jussila inventointi 2006 Vesa Laulumaa inventointi 2015-2016

Kansikuva: Näkymä Himoksen rinteille Kotirannan peltoalueelta. Kuvattu kaakkoon.

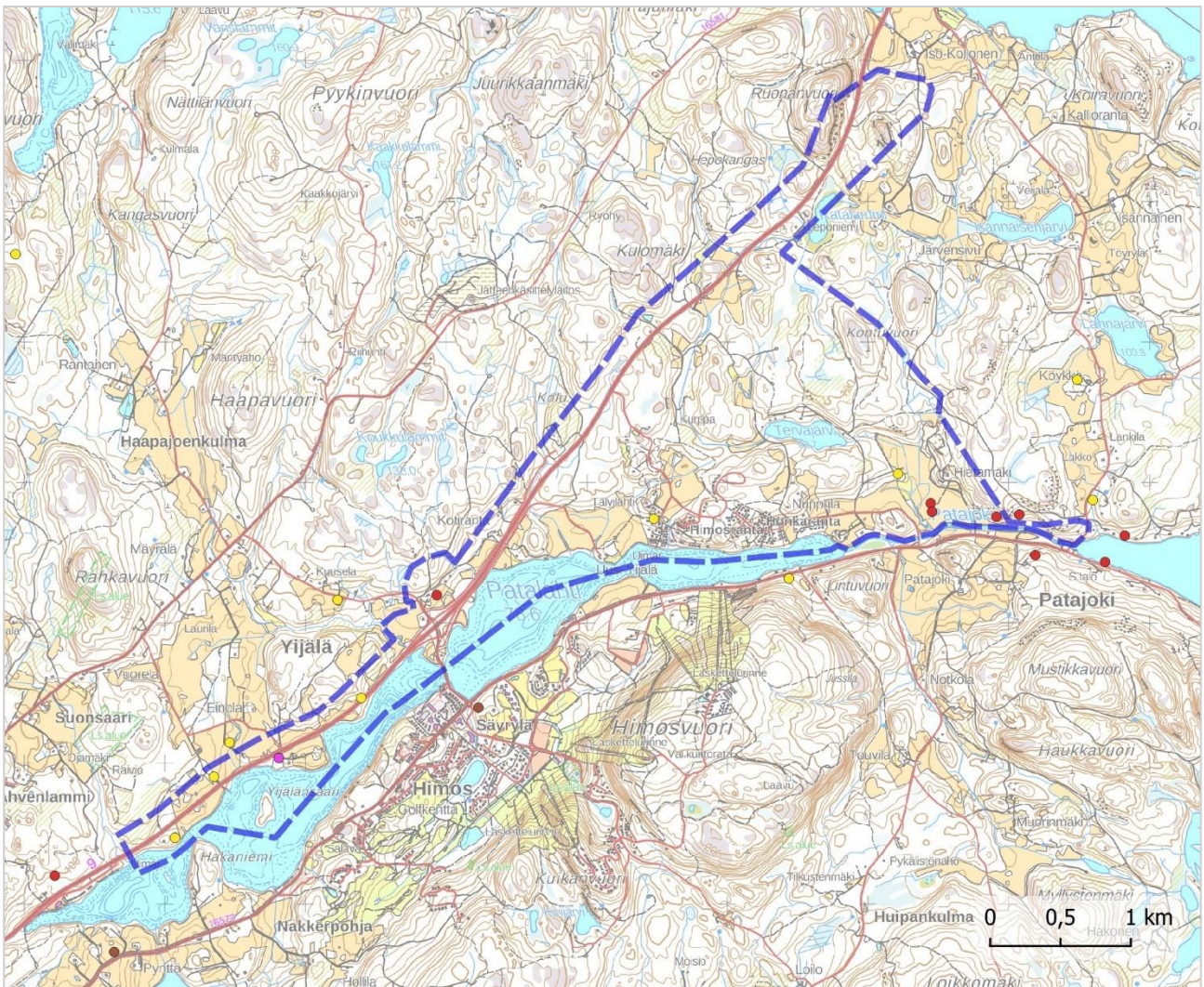
Taustakartat Maanmittauslaitoksen karttakuvapalvelusta (WMTS) 09/2024. Käytetty koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000. Raportin kuvat: Sinikka Kärkkäinen, ellei toisin mainita.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	5
2. Inventointialueen perustietoja	6
2.1. Ympäristö.....	6
2.2. Aiemmat tutkimukset ja tunnetut kohteet	6
3. Tutkimusmenetelmät.....	12
3.1. Esityöt	12
3.2. Maastotyöt ja raportointi.....	12
4. Havainnot	14
5. Yhteenveto	16
6. Arkeologisen kulttuuriperinnön kohteet.....	17
Kiinteät muinaisjäännökset	19
1. Puukila.....	19
2. Kontuvuori.....	21
3. Patajoki 2	23
4. Patajoki 1.....	24
5. Hietämäki	25
Muut kulttuuriperintökohteet.....	27
6. Yijälä	27
Löytöpaikat.....	29
7. Tapanila III	29
8. Virhiä.....	31
9. Kaiholahti	32
10. Hakala	34
11. Talvilahti.....	35
12. Rainio.....	37
Lähteet.....	39

1. Johdanto

Jämsän kaupungilla on käynnissä Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavan muutos ja laajennus. Suunnittelualue sijaitsee Jämsän keskustan itä-koillispuolella, Himoksen matkailukeskuksen pohjoispuolella. Kaava-alueen pinta-ala on noin 772 hehtaaria. Jämsän kaupunki tilasi alueen arkeologisen inventoinnin Heilu Oy:ltä. Alueellisen vastuumuseon ohjeistuksen mukaisesti inventointi tuli kohdistaa koko alueelle ja erityisesti arkeologisesti potentiaalisille alueille, kuten Talvilahden pelloille ja muihin vesistön läheisiin rinteisiin. Inventoinnin tavoitteena oli tarkastaa alueen tunnetut arkeologiset kohteet sekä paikantaa vielä tuntemattomia kohteita. Kaava-alueen maastotyöt toteutettiin kesän ja syksyn 2024 aikana.

Kartta 2. Inventointialueen rajausta sinisellä. Alueelta ennen inventointia tunnetut kiinteät muinaisjäännökset on merkitty punaisin ja löytöpaikat keltaisin pistein. Mahdollinen muinaisjäännös vaaleanpunaisella. MK 1: 50 000.

2. Inventointialueen perustietoja

2.1. Ympäristö

Patalahden inventointialue sijaitsee Jämsän keskustan itä-koillispuolella, noin 3-10 kilometrin etäisyydellä keskustasta. Alue sijoittuu valtatie 9:n ja Patalahden väliselle alueelle. Kaava-alueen kapea länsiosa on enimmäkseen viljelykäytössä olevaa peltoa ja alueella on harvahkoa omakotitaloasutusta. Himosrannan alueella on tiheämmin rakennettu uudehko mökkialue. Kaavan laajempi itäosa on harvaanasuttua, mäkistä metsäaluetta. GTK:n maaperäkartan mukaan Patalahden rantojen läheisyydessä maaperä on hiesua ja hietaa ja alueen itäosassa on enemmän hiekkamoreenia ja kalliomaata.

Patalahti kuuluu Päijänteen vesistöalueeseen. Muinais-Päijänne on kuroutunut Ancylus-järvestä omaksi järvaltaakseen noin 6500 eKr., jolloin veden pinta on ollut 97-98 metrin korkeudella nykyisestä merenpinnasta. Alun perin Päijänteen vedet ovat laskeneet pohjoiseen, Kalajokea pitkin Pohjanlahteen. Maankohoamisen myötä virtaamissuunta muuttui ja muinais-Päijänteen eteläosat joutuivat pikkuhiljaa tulvaveden alle. Noin 6000 tuhatta vuotta sitten tulvavedet mursivat itselleen lasku-uoman Salpausselkien läpi. Vesimäärän yhä lisääntyessä toinen purkautumisreitti muodostui Konniveden eteläpään Vuolenkosken kohdalle, ja siitä edelleen Kymijokeen noin 3000 tuhatta vuotta sitten. Kymijoen muodostumisen jälkeen Päijänteen pinta oli noin 5-6 metriä nykyistä korkeammalla, josta se on pikkuhiljaa laskenut nykyiselle tasolle 78,6 m mpy (Virkkala et al. 1954:37-40).

2.2. Aiemmat tutkimukset ja tunnetut kohteet

Jämsän Patalahden kaava-alueen läheisyydessä ja osittain sen alueella on tehty useita arkeologisia inventointeja aikaisemmin, mutta kokonaisuudessaan aluetta ei ole inventoitu. Kaarlo Katiskoski on inventoinut Patalahden peltoalueita vuonna 1994, jolloin hän paikansi useita kivikautisia asuin- ja löytöpaikkoja. Timo Jussila on tehnyt Himoksen osayleiskaava-alueen inventoinnin vuonna 2006, joka kattoi kapean alueen Patalahden pohjoispuolelta. Vesa Laulumaa on puolestaan tehnyt Jämsän taajaman osayleiskaava-alueen arkeologisen inventoinnin vuosina 2015-2016, joka ulottui nyt inventoitavan alueen lounaisosaan. Laulumaan raportissa on käyty kattavasti läpi myös Jämsän alueen historiaa.

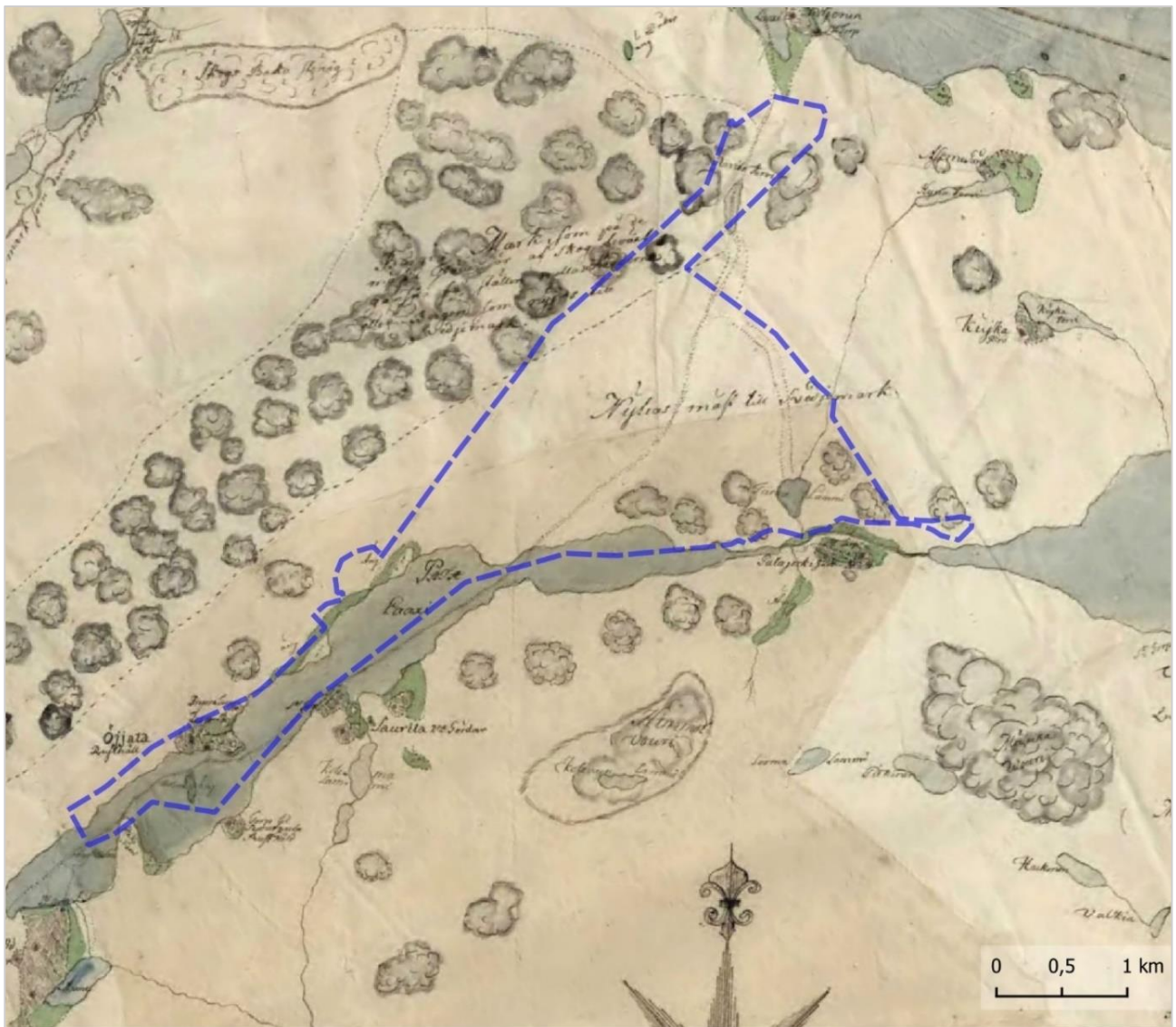
Ennen vuoden 2024 inventointia Patalahden kaava-alueelta oli tiedossa neljä kiinteää muinaisjäännöstä ja viisi löytöpaikkaa, joista kaikki ovat kivikautisia. Tunnetut kiinteät muinaisjäännökset sijoittuvat 82-90 metrin korkeudelle nykyisestä merenpinnasta ja tunnetut irtolöytöpaikat 88-95 metrin korkeudelle. Rautakautisia kohteita kaava-alueelta ei tunnettu. Jämsän alueen tunnetut rauta- ja varhaiskeskiaikaiset löydöt keskittyvät vahvasti kaava-alueen länsi- ja lounaispuolelle, Jämsänjoen varteen. Lähin tunnettu rautakautinen kalmisto, Puttola, sijaitsee noin 1,6 kilometrin päässä inventointialueesta. Ilmeisesti Jämsänjoelta ei ole mennyt

suoraa vesireittiä Patalahdelle enää rautakauden aikana, koska vedenpinnan korkeus on ollut silloin jo melko lähellä nykyistä tasoa. Varhaisimmat historialliset lähteet Jämsän alueen asutuksesta ovat 1400-luvulta. Rautakautisten kohteiden tavoin myös historiallinen asutus on keskittynyt Jämsänjoen varteen ja Patalahden kaava-alueella on sijainnut vain yksi tila, Yijälä, 1500-luvulla. Yijälän tilan alue oli määritelty mahdolliseksi muinaisjäännökseksi ennen 2024 inventointia, eikä sitä ollut tarkastettu maastossa arkeologin toimesta.

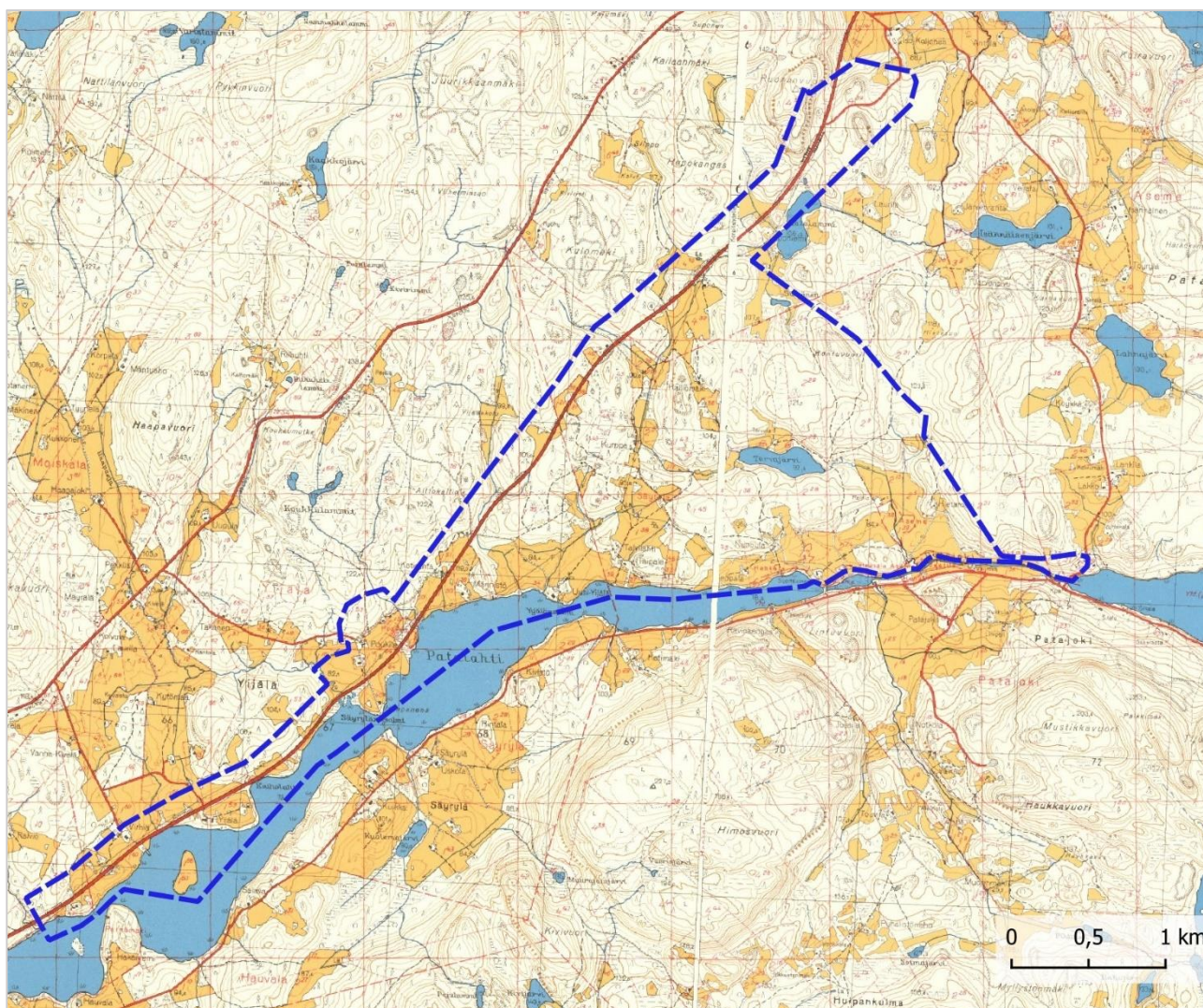
Vanhin inventointialuetta kuvaava kartta on yleispiirteinen sotilaskartta vuodelta 1696. Kartan mukaan alueella on sijainnut pari sotilastorppaa ja korpraalikunnan harjoittelukenttä 1600-luvulla. Alueen 1700-luvun kartoissa (pitäjänkartta ja isojaon toimituskartta) alueella näkyy vain Yijälän tila. Puhtaaksi piirrettyä isojakokarttaa alueesta ei ollut inventointia tehdessä saatavilla. 1800-luvun kartoilla näkyy Yijälän tilan lisäksi siitä lohkottu Uusi-Yijälä. Alueen asutus lisääntyy vasta 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Alueen halki kulkeva valtatie 9 on tehty 1950-luvulla ja 1900-luvun lopussa on alkanut alueen kehittäminen matkailutoimintaan.

Kuva 1. Ote vuoden 1696 kartasta (Riksarkivet). Inventointialue sijoittuu suurin piirtein sinisellä rajatulle alueelle.

Kartta 3. Inventointialueen rajaus sinisellä Jämsä geografisella kartalla (v. 1751-1752).

Kartta 6. Inventointialue vuoden 1963 peruskartalla.

3. Tutkimusmenetelmät

3.1. Esityöt

Inventointia valmisteltaessa käytiin läpi Patalahden alueella ja sen lähistöllä aikaisemmin tehtyt arkeologiset tutkimukset sekä tunnettujen arkeologisten kohteiden tiedot. Aineistoja haettiin Museoviraston ylläpitämästä Kulttuuriympäristön palveluikkunasta (www.kyppi.fi). Ennen maastoon menoa oltiin yhteydessä alueelliseen vastuumuseoon ja neuvoteltiin inventoinnin toteuttamisesta ja painopisteistä.

Esitöiden aikana käytiin läpi Maanmittauslaitoksen rinnevarjosteaineisto sekä varjostettu korkeusmalli arkeologisesti mielenkiintoisten maastonmuotojen, kuten tervahautojen, havaitsemiseksi. Tarkempaa 5p- laserkeilausaineistoa ei ollut saatavilla inventointia valmisteltaessa heinäkuussa 2024. Esitöissä perehdyttiin myös alueen historiaan ja Päijänteen vesistöalueen kehitykseen lähdekirjallisuuden avulla. GTK:n maaperäkartasta (20k) selvitettiin kivikautiselle asutukselle potentiaaliset hiesuiset ja hiekkaiset maastonkohdat.

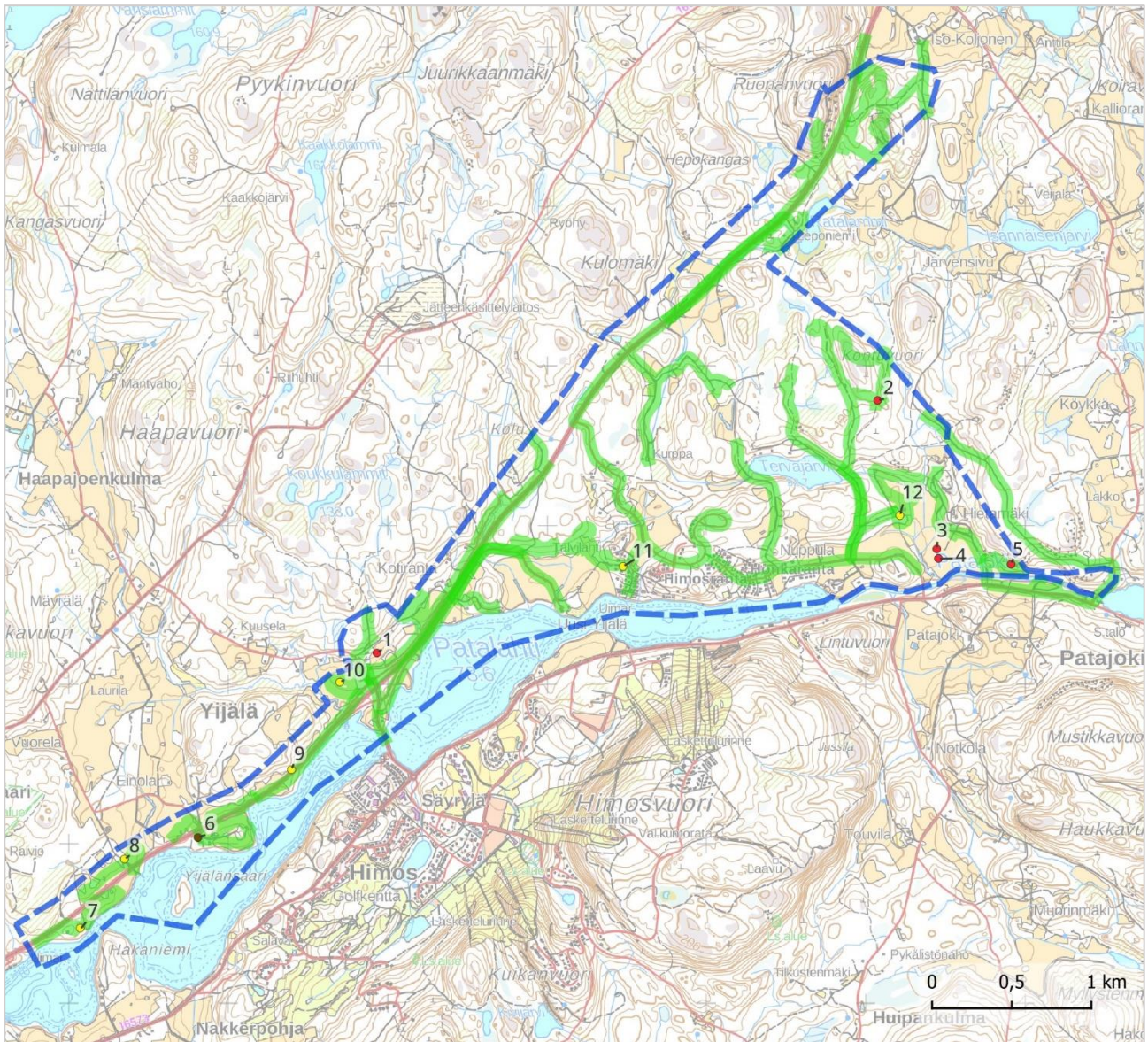
Inventointia valmistellessa etsittiin myös aluetta kuvaavat vanhat kartat 1600-1900-luvuilta. Karttoja haettiin Kansallisarkiston, Maanmittauslaitoksen ja Jyväskylän yliopiston arkistoista sekä Ruotsin kansallisarkistosta (Riksarkivet). Osa Kansallisarkiston 1700-luvun isojakokartoista oli digitoinnissa, joten niitä ei päässyt käymään läpi. 1900-luvun painetut karttalehdet ladattiin Maanmittauslaitoksen Vanhat painetut kartat- sivustolta. Kaikki historialliset kartat asemoitiin nykykartan päälle QGIS-ohjelmalla, jolloin karttoja oli mahdollista vertailla päällekkäin. Kartoista tarkasteltiin arkeologisesti mielenkiintoisia kohtia, kuten rajamerkkejä, vanhoja asuinpaikkoja, muuttuneita tielinjauksia ja myllynpaikkoja.

3.2. Maastotyöt ja raportointi

Hankealueen maastotyöt toteutettiin kahdessa vaiheessa, heinäkuussa ja syyskuussa. Allekirjoittanut teki metsäalueen inventoinnin sekä tunnettujen kohteiden tarkastuksia 9-10.7.2024. Samalla maastossa tarkastettiin kaikki esitöiden aikana rinnevarjosteesta ja vanhoista kartoista havaitut kohteet ja anomaliat. Vanhoista kartoista havaittuja torpanpaikkoja pyrittiin myös paikantamaan maastossa. Syyskuussa peltojen puintien jälkeen toteutettiin kivikautisten irtolöytöpaikkojen tarkastukset sekä muiden kivikautisesti potentiaalisten peltoalueiden inventointi. Maastotöihin osallistui FM arkeologi Kalle Luoto. Avoinna olevia peltoalueita pintapoimittiin ja tarvittaessa tehtiin pieniä lapionpistoja. Rautakaudelle potentiaalisia maastonkohtia käytiin läpi metallinilmaisimella, pääosin Yijälän tilan ympäristössä.

Inventointiraportti laadittiin syys- ja lokakuun 2024 aikana. Raportointivaiheessa kasattiin yhteen esitöissä ja maastossa tehty havainnot. Uudelle arkeologiselle kohteelle määriteltiin aluerajaus maastohavaintojen perusteella. Inventoinnissa tehdyille uusille kivikautisille löydöille haettiin

KM-numero Museovirastosta heti maastotöiden jälkeen. Löydöt luetteloidaan talven 2024/2025 aikana ja toimitetaan sen jälkeen Museoviraston kokoelmiin. Inventointiin liittyvät valokuvat ja raportin alkuperäiskappale tallennettiin Heilu Oy:n arkistoon Tampereelle.

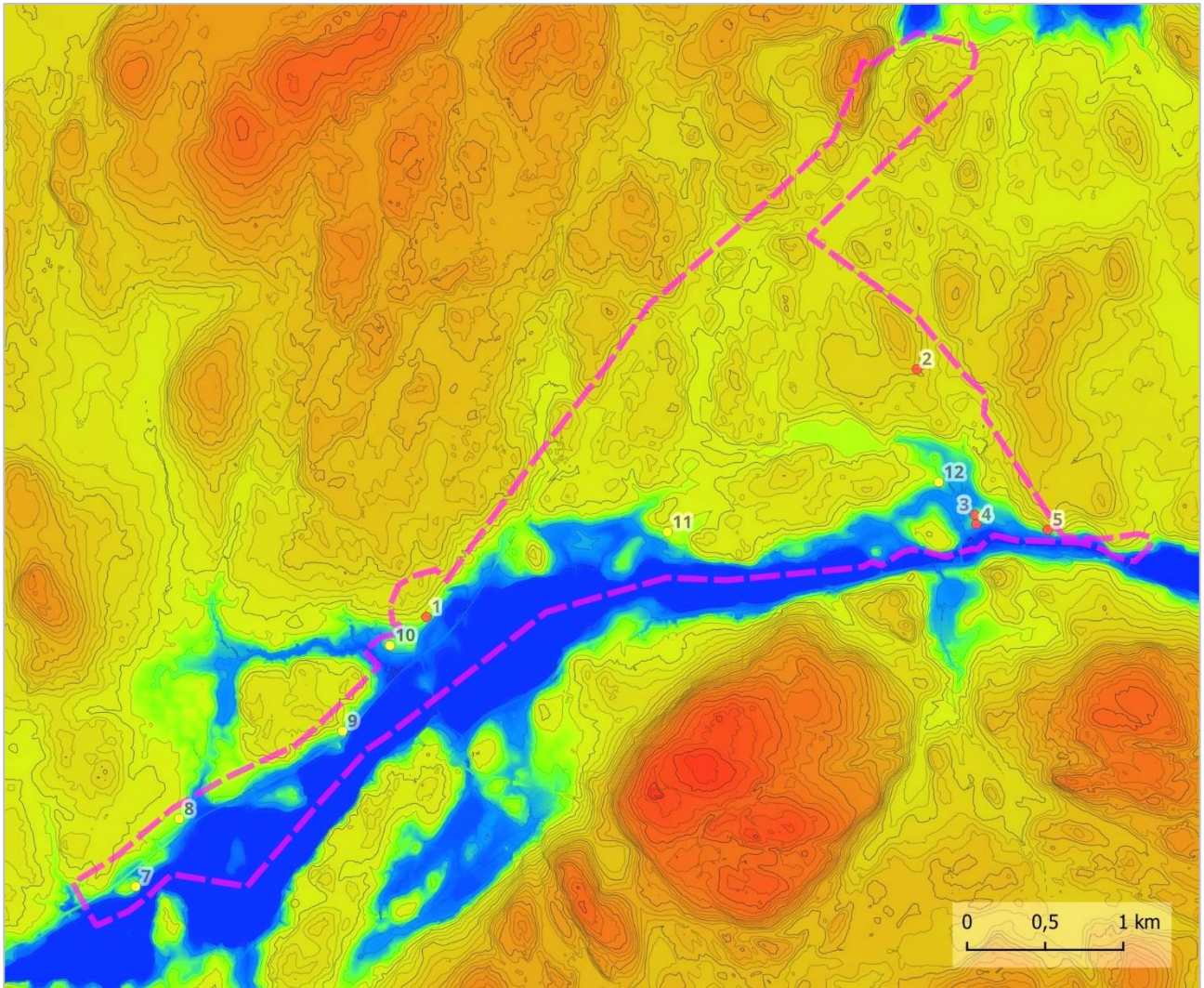
Kartta 7. Maastossa kuljetut reitit merkitty karttaan vihreällä. Arkeologiset kohteet esitetty punaisin, keltaisin ja ruskein pistein ja numeroin.

4. Havainnot

Inventoinnin maastotöiden aikana tarkastettiin kaikki alueelta tunnetut kiinteät muinaisjäännökset, jotka olivat kivikautisia asuinpaikkoja (raportin kohteet 1 ja 3-5). Kaikki kohteet olivat ennallaan aiempiin havaintoihin nähden. Lisäksi maastossa havaittiin yksi uusi kiinteä muinaisjäännös, kaksi vierekkäistä hiilihautaa Kontuvuoren itäosassa (raportin kohde 2).

Maastossa tarkastettiin myös kaikki tunnetut kivikautiset löytöpaikat (kohteet 7-9 ja 11-12). Peltojen pinnat olivat kuitenkin peitteisiä, eikä uusia havaintoja tehty. Patalahden vedenpinta on ollut kivikauden aikana jopa 20 metriä nykyistä korkeammalla ja maastossa tarkastettiin 80-100 metrin korkeuksilla olevia vanhoja rantavyöhykkeitä ja potentiaalisia lahdelmia. Maastossa havaittiin yksi uusi kivikautinen löytöpaikka Hakala (raportin kohde 10) syysviljalla olleen pellon pinnalta. Peltoa ei viljelytilanteen vuoksi voitu koekuopittaa. Inventointihetkellä Talvilahden pellot olivat inventoinnin aikana peitteisiä, eikä pintapoiminta ollut mahdollista. Talvilahden peltoaukean pohjoispuolisessa metsässä on terassimainen vanha rantamuodostelma noin 98,4-98,9 m korkeudella. Maaperä on Talvilahden itäosissa kivikaudelle potentiaalista hiekkaa ja hiesua, mutta länsiosa metsärinteistä on kivikkoisia ja jyrkkärinteisiä. Myös Puukilan kivikautisen asuinpaikan koillispuolista vanhaa rantaterassia Kotirannan alueella tarkasteltiin (ks. kartta kohteen 1 yhteydestä), koska alueella on kivikaudelle potentiaalista hiekkamaata. Silmämääräisesti potentiaalisimmiksi arvioiduille alueille tehtiin lapionpistoja, mutta Talvilahdelta tai muiltakaan alueilta ei tehty havaintoja kivikautisista kulttuurikerroksista.

Yijälän tila on ainoa inventointialueella sijaitseva historiallisen ajan asuinpaikka (raportin kohde 6). Yijälän vanha tila on asuttu ja pihapiiri hoidettu. Alueella on paljon rakentamattomia kohtia, joten alueella voi hyvin olla säilyneitä kerrostumia vanhemmasta asutuksesta. Kohteen status ehdotetaan muutettavaksi mahdollisesta muinaisjäännöksestä muuksi kulttuuriperintökohteeksi. Tilan ympärillä olevia peltoalueita käytiin läpi metallinilmaisimella mahdollisten rautakautisten kohteiden ja löytöjen havaitsemiseksi. Alueelta ei kuitenkaan tehty uusia havaintoja rautakaudesta. 1700-luvun toimeenpanokartassa Yijälän tilan koillispuolelle on merkitty kaksi torppaa. Niistä ei havaittu maan päälle näkyviä rakenteita ja ne ovatkin mitä todennäköisimmin jääneet Jyväskylän tien alle. Patalahden alueelle on merkitty muutamia sotilastorppia 1600-luvun karttaan, mutta niiden sijainnit ovat hyvin suurpiirteisiä, eikä torpanpaikoista tehty havaintoja maastossa. Saman kartan mukaan alueella on sijainnut myös korpraalikunnan harjoittelukenttä, mutta tästäkään ei tehty havaintoja. Pitäjänkartassa näkynyt rajapyykin paikka tarkastettiin, mutta maastossa ei havaittu rajamerkkiä.

Kartta 8. Korkeusmalli maanmittauslaitoksen aineiston perusteella. Vaaleanvihreä alue kuvaa rantalinjaa 85-95 metrin korkeudella. Kaikki kivikautiset kohteet sijoittuvat sen kohdalle. MK 1: 45 000.

5. Yhteenveto

Heilu Oy toteutti Jämsän Patalahden pohjoispuoleisen osayleiskaava-alueen arkeologisen inventoinnin kesän ja syksyn 2024 aikana. Inventoinnin aikana alueen tunnetut arkeologiset kohteet tarkastettiin. Kaikki tunnetut kohteet olivat ennallaan aikaisempiin havaintoihin nähden, eikä kivistä löytöpaikoilta tehty uusia havaintoja kiinteästä muinaisjäännöksestä. Mahdollisena muinaisjäännöksenä ollut Yijälän historiallisen ajan asuinpaikka määriteltiin havaintojen perusteella muuksi kulttuuriperintökohteeksi. Maastotöiden tuloksena alueelta havaittiin yksi uusi historiallisen ajan kiinteä muinaisjäännös (hiilihauta) ja yksi uusi kivikautinen löytöpaikka.

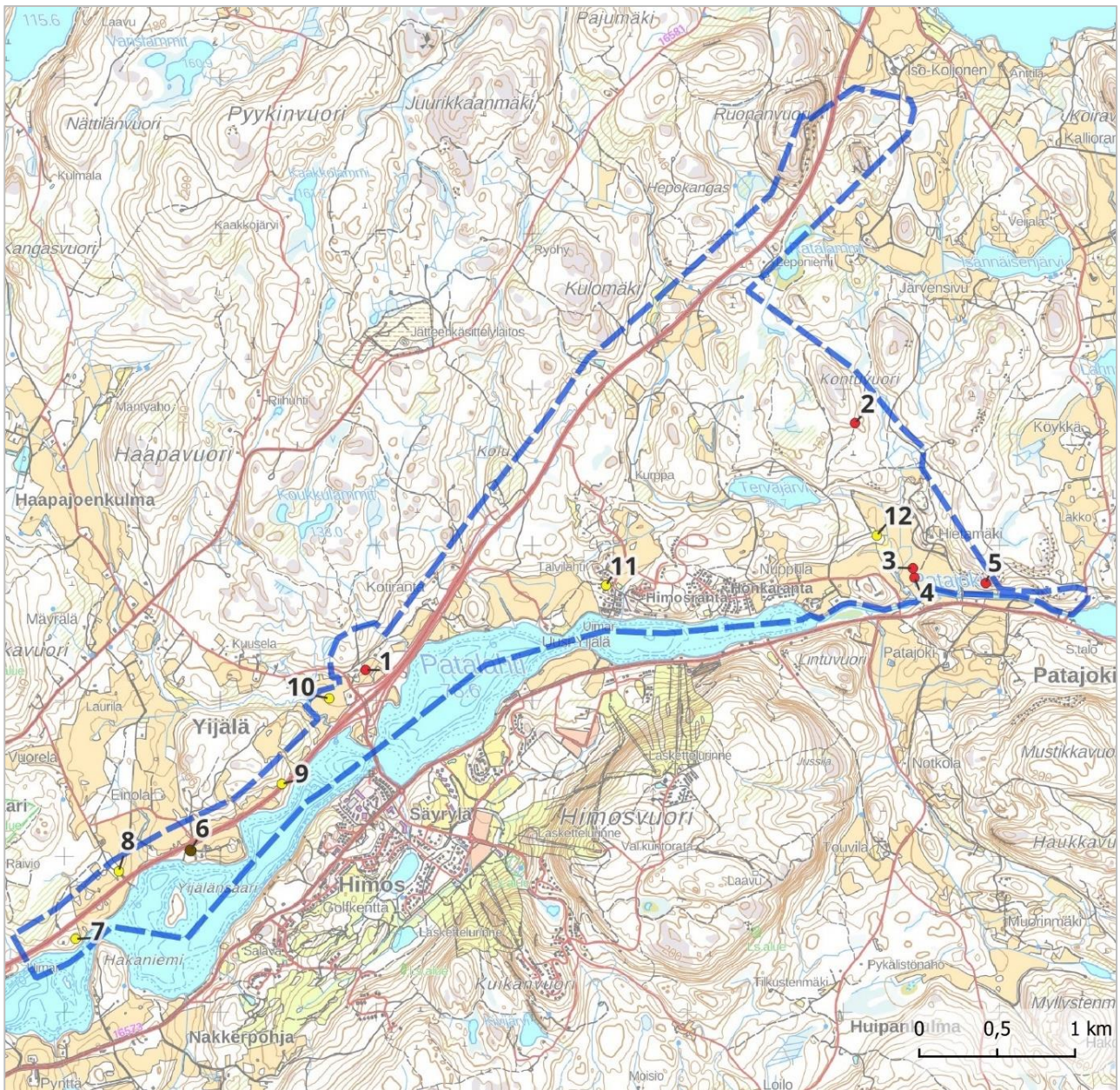
Patalahden pohjoispuolisten rantojen hiekkaiset ja hietaiset vanhat rantapenkereet ovat hyvin potentiaalisia kivistä asuinpaikoille ja löytöpaikkojen runsaus viittaa siihen, että alueelta voisi löytyä vielä tuntemattomia asuinpaikkoja. Niiden löytäminen ja rajaaminen vaatisi kuitenkin yleisinventointia kohdennetumpia tutkimuksia. Myös Patalahden metsäisiltä alueilta voisi havaita uusia elinkeinohistoriallisia kohteita, jos alueelta olisi saatavilla 5p- laserkeilausaineisto.

Pälkäneellä 8.10.2024
Sinikka Kärkkäinen

Tampereella 13.11.2024
Kalle Luoto

6. Arkeologisen kulttuuriperinnön kohteet

Nro	Nimi	Tunnus	Status	Tyyppi	Ajoitus
1	Puukila	182010059	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	kivikautinen
2	Kontuvuori	uusi kohde	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	kivikautinen
3	Patajoki 2	1000007368	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	kivikautinen
4	Patajoki 1	1000007367	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	kivikautinen
5	Hietämäki	182010065	kiinteä muinaisjäännös	asuinpaikat	kivikautinen
6	Yijälä	1000028082	muu kulttuuriperintökohde	asuinpaikat	historiallinen
7	Tapanila III	1000050110	löytöpaikka	löytöpaikat	kivikautinen
8	Virhiä	1000004362	löytöpaikka	löytöpaikat	kivikautinen
9	Kaiholampi	1000004365	löytöpaikka	löytöpaikat	kivikautinen
10	Hakala	uusi kohde	löytöpaikka	löytöpaikat	kivikautinen
11	Talvilahti	1000004373	löytöpaikka	löytöpaikat	kivikautinen
12	Rainio	1000004372	löytöpaikka	löytöpaikat	kivikautinen

Kartta 9. Kaava-alueen arkeologiset kohteet. Kiinteät muinaisjäännökset on merkitty punaisilla, löytöpaikat keltaisilla ja muu kulttuuriperintökohde ruskealla pisteellä.

Kiinteät muinaisjäännökset

1. Puukila

Muinaisjäännöstunnus: 182010059

Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Koordinaatit: N 6863198 E 409933 z 85-90 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Kaarlo Katiskoski inventointi 1994

Vesa Laulumaa inventointi 2015

Aiemmat löydöt: KM 28586:1-3 (diar. 1994)

Aiemmat tiedot:

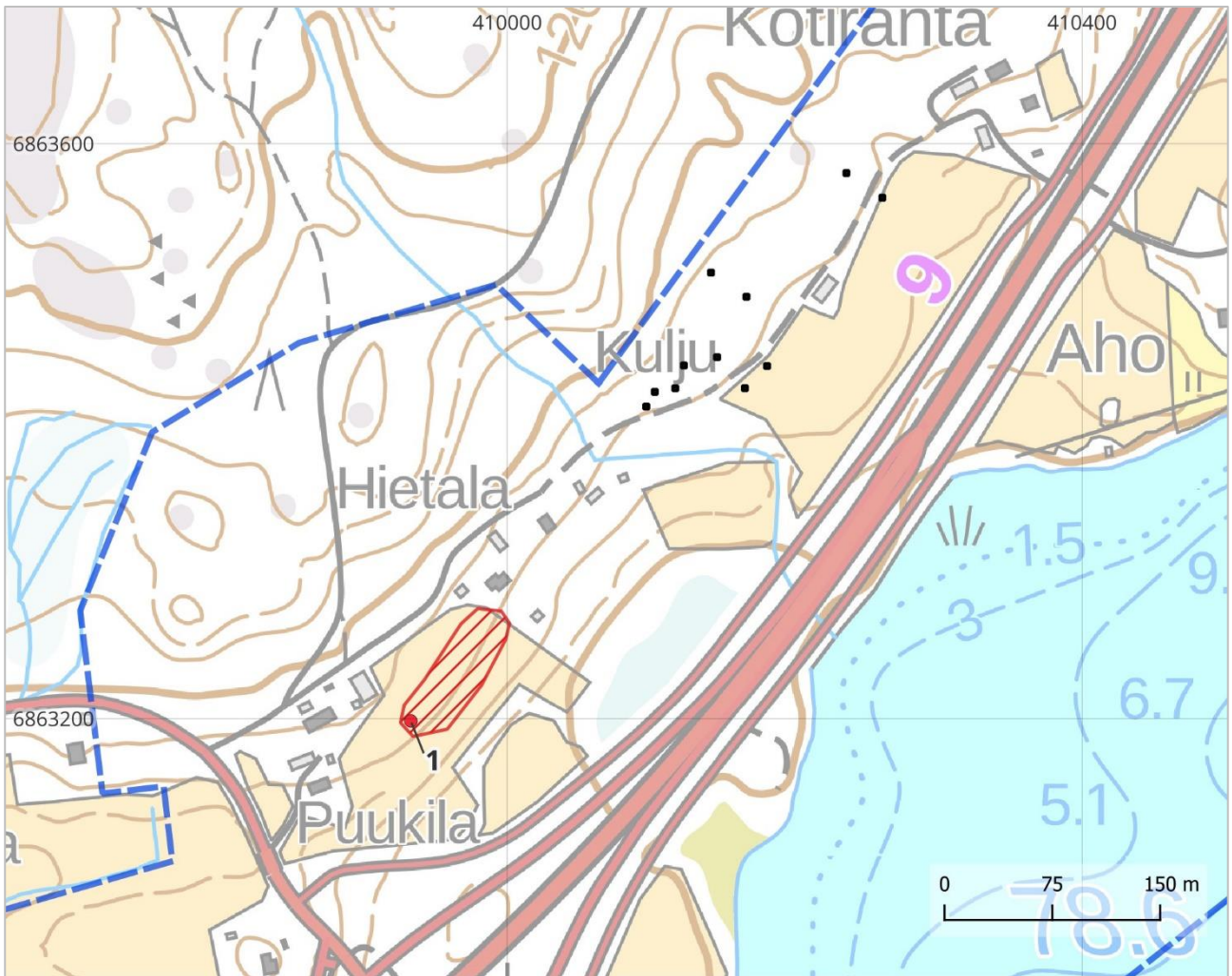
Kyppi: Asuinpaikka sijaitsee Patalahden pohjoisrannasta noin 200 metriä luoteeseen. Maasto on hietapohjaista rinnepeltoa, joka viettää kaakkoon Patalahdelle. Pellon keskiosan alapuolelta, sähkölinjan kohdalta löytyi vuoden 1994 inventoinnissa noin 80 - 90 metrin matkalta, 15 - 20 metrin levyiseltä alueelta, kvartsia ja palanutta luuta. Pellon ylä- ja alaosa olivat löydöttömiä. Muinaisjäännösalueen aluerajaus perustuu vuoden 1994 inventoinnissa tehtyyn rajaukseen.

Inventointihavainnot 2024:

Peltoalue on ennallaan aiempiin havaintoihin nähden, mutta paikalla ei kulje enää Katiskosken mainitsemaa sähkölinjaa. Inventoinnin aikana pelto oli heinällä, eikä lisähavaintoja tehty.

Kuva 2. Puukilan kivikautinen asuinpaikka sijaitsee rinteessä kuvan keskiosassa. Kuvattu pohjoiskoilliseen.

Kartta 10. Kohteen 1 sijainti ja aluerajaus. Mustilla pisteillä merkitty Kuljun ja Kotirinteen väliseen hiekkarinteeseen tehdyt lapionpistot. MK 1: 5000.

2. Kontuvuori

Muinaisjäännöstunnus: uusi kohde

Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännöstyyppi: työ- ja valmistuspaikat, hiilimiilut

Ajoitus: historiallinen

Koordinaatit: N 6864783 E 413073 z 121 m mpy

Koordinaattiselite: kuoppien keskipiste, GPS maastomittaus

Inventointihavainnot 2024:

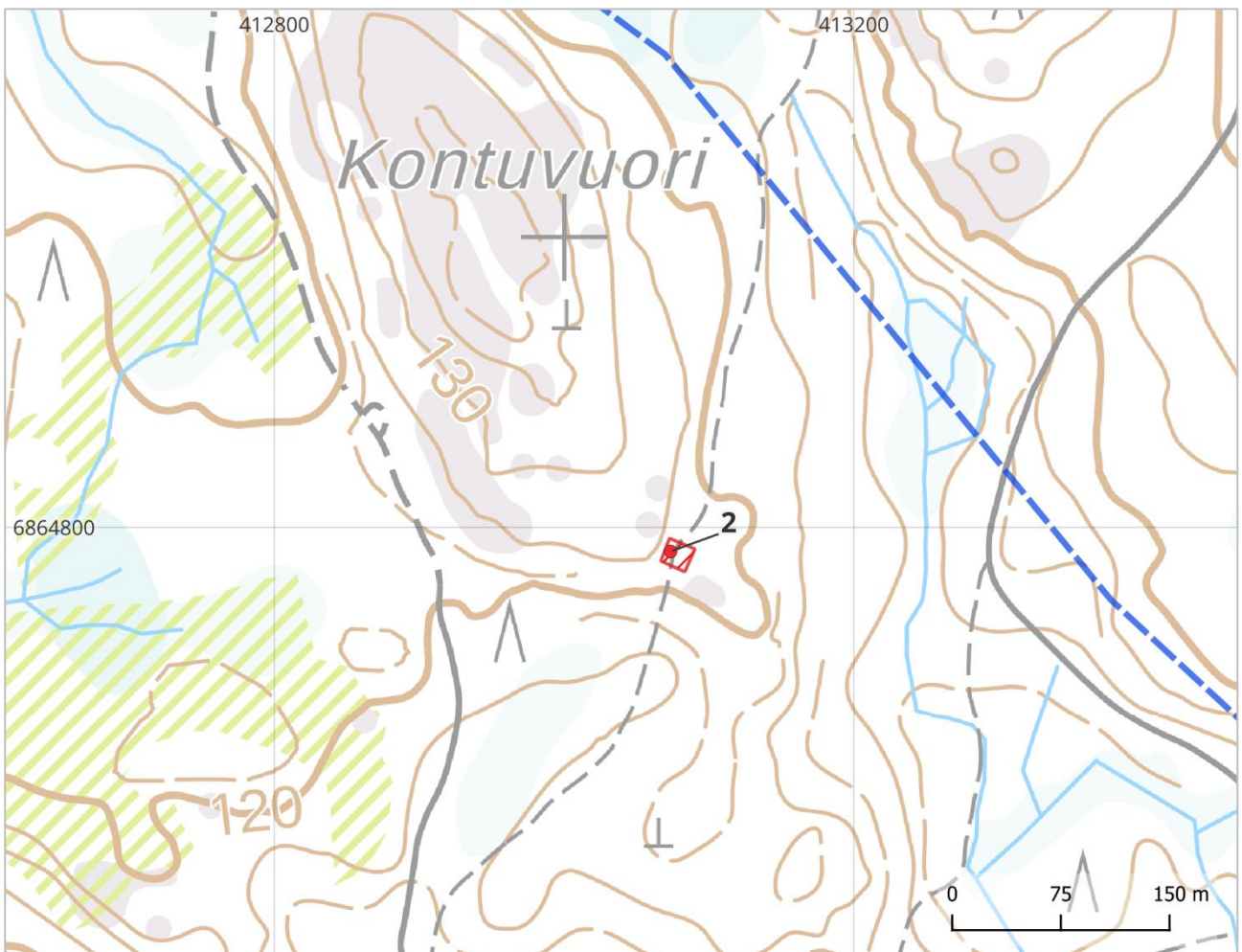
Kontuvuoren kaakkoisosassa, tuoreen hakkuuaukean reunassa havaittiin kaksi hiilihautaa. Suurempi kuopista sijaitsee metsäpolun länsipuolella. Se on muodoltaan suorakulmainen ja sen koko on noin 1,8 x 3 m ja syvyys noin 70 cm. Kuopan reunat ovat melko jyrkät ja reunojen ympärillä on loiva valli, jonka leveys on noin 1,2 metriä ja korkeus 15-20 cm. Kuopan keskelle tehdyssä lapionpistossa havaittiin ohuen (3 cm) turvekerroksen alla noin 7 cm nokista hiekkaa, joka vaihtuu kuin leikaten puhtaaseen hiesuun. Toinen kuoppa sijaitsee ensimmäisestä noin kuuden metrin päässä, metsäpolun itäpuolella. Se on soikeahko, loivareunainen ja sen koko on noin 1,6 x 2 metriä. Keskelle tehdyssä koepistossa havaittiin hiiltä ja nokista maata.

Kuva 3. Lapio on pystyssä suuremmassa kuopassa. Kuvattu pohjoiseen.

Kuva 4. Pienempi kuoppa, kuvattu koilliseen.

Kartta 11. Kohteen 2 sijainti ja aluerajaus. MK 1: 5000.

3. Patajoki 2

Muinaisjäännöstunnus: 1000007368

Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Koordinaatit: N 6863851 E 413444 z 85 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Timo Jussila (Mikroliitti Oy) inventointi 2006

Aiemmat löydöt: KM 36153:1 (diar. 6.11.2006)

Aiemmat tiedot:

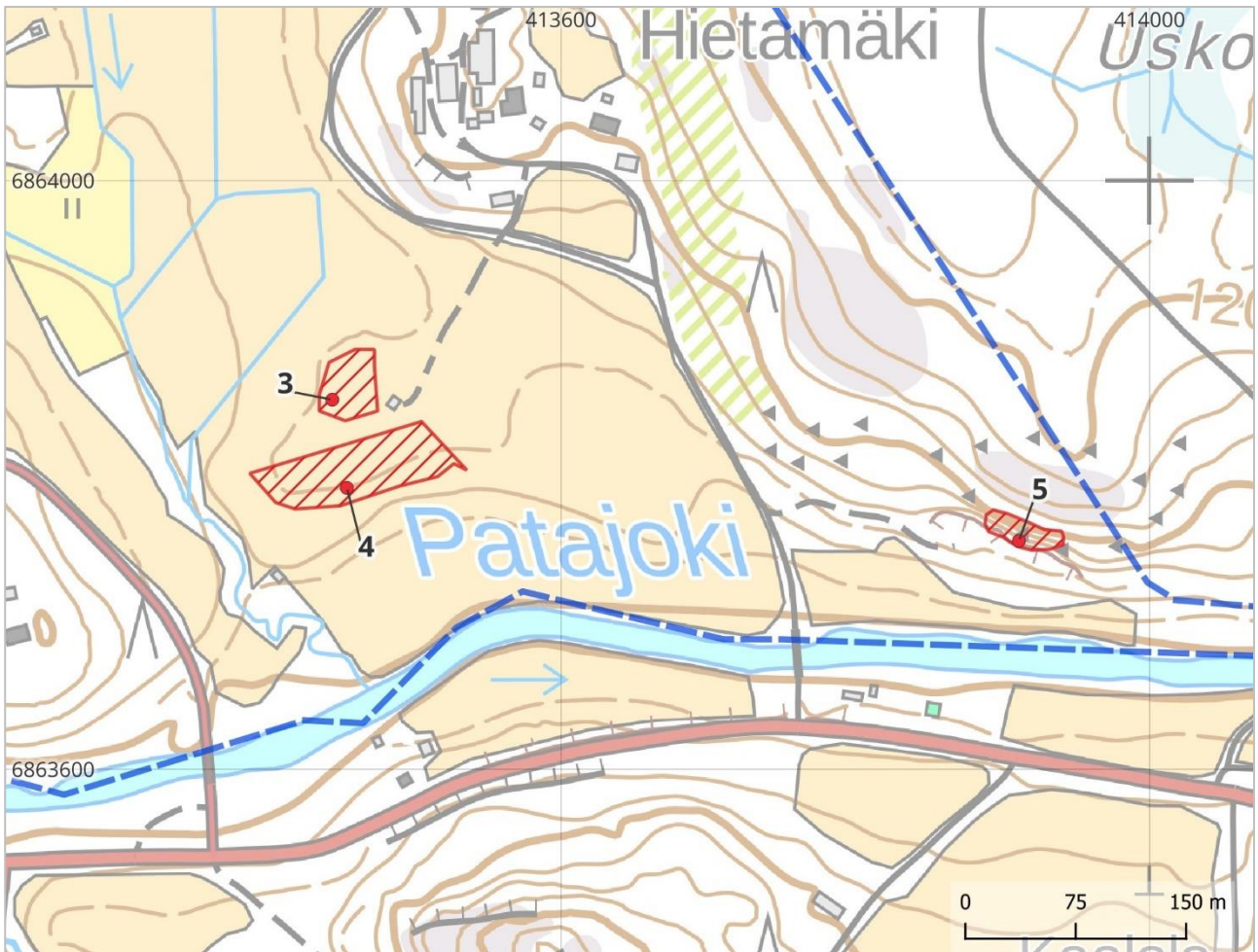
Kyppi: Asuinpaikka sijaitsee Patajoen pohjoispuolella, joesta noin 180 m pohjoiseen, Hietamäen talosta 200 m etelä-lounaaseen peltokumpareen lakitasanteella, ladon luoteispuolella. Löydöt paikalta ovat kvartsi-iskoksia suppealta alueelta. Lähellä sijaitsee Patajoki 1 -asuinpaikka.

Inventointihavainnot 2024:

Peltoalue on ennallaan aiempiin havaintoihin nähden. Inventoinnin aikana pellolla kasvoi heinää ja viljaa, eikä lisähavaintoja tehty.

Kuva 5. Kohde Patajoki 2 sijaitsee rakennuksen oikealla puolella kumpareen laella. Patajoki 1 jää pellon keskellä näkyvän rakennuksen taakse rinteeseen. Kuvattu lounaaseen.

Kartta 12. Kohteiden 3-5 sijainnit ja aluerajaukset. MK 1: 5000.

4. Patajoki 1

Muinaisjäännöstunnus: 1000007367

Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivekautinen

Koordinaatit: N 6863791 E 413454 z 82 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Timo Jussila inventointi 2006

Aiemmat löydöt: KM 36152:1-2 (diar. 6.11.2006)

Aiemmat tiedot:

Kyppi: Asuinpaikka sijaitsee Patajoen pohjoispuolella, joesta 100 m pohjoiseen, Hietämäen talosta 220 m etelään, peltokumpareen etelään ja etelä-kaakkoon viettävällä rinteellä. Paikka on hiekkainen pelto. Löydöt paikalta ovat kvartsi-iskoksia.

Inventointihavainnot 2024:

Peltoalue on ennallaan aiempiin havaintoihin nähden. Inventoinnin aikana pellolla kasvoi heinää ja viljaa, eikä lisähavaintoja tehty. Ks. kartta edellisen kohteen yhteydestä.

5. Hietämäki

Muinaisjäännöstunnus: 182010065

Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: kivikautinen, mesoliittinen, varhaismetallikautinen

Koordinaatit: N 6863755 E 413911 z 90 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Timo Sepänmaa tarkastus 1999

Jussi-Pekka Taavitsainen tarkastus 1999

Timo Sepänmaa & Jussi-Pekka Taavitsainen koekaivaus 2000

Mirja Miettinen kaivaus 2002

Miikka Kumpulainen kartoitus ja pelastusdokumentointi 2009

Aiemmat löydöt: KM 33373:1-143 (diar. 2002)

Aiemmat tiedot:

Kyppi: Asuinpaikka sijaitsee Jämsän Patajoella, Patalahden ja Päijänteen välisen Patajoen pohjoispuolella olevan jyrkän Hietämäen eteläreunassa. Mäen laella olevan kivikon juurella on kotitarvehiekkakuoppa. Sen yläreunalla noin 2 metrin syvyydessä tulvakerroksien alla on arviolta muutaman kymmenen metrin pituinen nokimaajuova, jossa on runsaasti luuta ja kvartsia. Yläpuolisessa kerroksessa "normaalilla syvyydellä" on asuinpaikan merkkejä, mm liesi (5270±50 BP, Su-3359), ja painanteena erottuva keittokuoppa (2480±50 BP, Su-3358). Ilmeisesti kohde on suhteellisen pienialainen, ja siinä on ainakin kaksi eri-ikäistä, tulvakerrosten erottamaa asutusvaihetta. Alueen tarkempi laajuus on määrittämättä. Pääosa kohteesta näyttää tuhoutuneen jo ennen paikan löytymistä.

Vuonna 2000 tutkittiin otos nokimaajuovasta, loput tutkittavissa olevista rippeistä seinämässä kaivettiin 2002. Tulvakerroksen alaisesta luu- ja nokikerrostumasta on myös tehty radiohiiliajoitukset (8250±70 BP, Su-3248 ja 8220±110 BP, Su-3249).

Kivikon ja kuopan reunan välillä on 0 - 10 m leveä kaista maata, jossa saattaa vielä olla vähäisiä jäänteitä asuinpaikasta, samoin niitä voi olla kuopan länsipäässä olevalla hakkuuaukiolla. Asuinpaikka tulee tuhoutumaan pikkuhiljaa kokonaan, kun hiekkakuopan seinämät romahtavat, ja kuten marraskuussa 2009 tehty kuoppalieden pelastusdokumentointi osoittaa.

Inventointihavainnot 2024:

Hiekkakuopan alue tarkastettiin inventoinnin yhteydessä. Alue on lähes umpeenkasvanut, mutta hiekkakuopan seinämät erottuvat vielä hyvin. Ne ovat kuitenkin alkaneet peittyä heinän ja sammaleen alle, mikä myös suojaa niitä sortumisilta. Hiekkakuopan pohjois-, itä- ja länsipuolen ehjiä maastonkohtia tarkastettiin, mutta alueet ovat tiheäkasvuista metsää, eikä lisähavaintoja tehty. Asuinpaikan säilyneitä osia voi olla hiekkakuopan molemmin puolin samalla maastonkorkeudella, mutta tarkemman aluerajauksen ja säilyneisyyden määrittelemisen vaatisi inventointia kohdennetumpia tutkimuksia. Ks. kartta kohteen 3 yhteydestä.

Kuva 6. Kuvan keskellä hiekkakuopan itäreuna, jossa pelastuskaivauksia suoritettiin vuonna 2009. Kuvattu koilliseen.

Muut kulttuuriperintökohteet

6. Yijälä

Muinaisjäännöstunnus: 1000028082

Muinaisjäännösstatus: muu kulttuuriperintökohde (oli mahdollinen muinaisjäännös)

Muinaisjäännöstyyppe: asuinpaikat, yksinäistalot

Ajoitus: historiallinen

Koordinaatit: N 6862040 E 408810 z 83-84 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

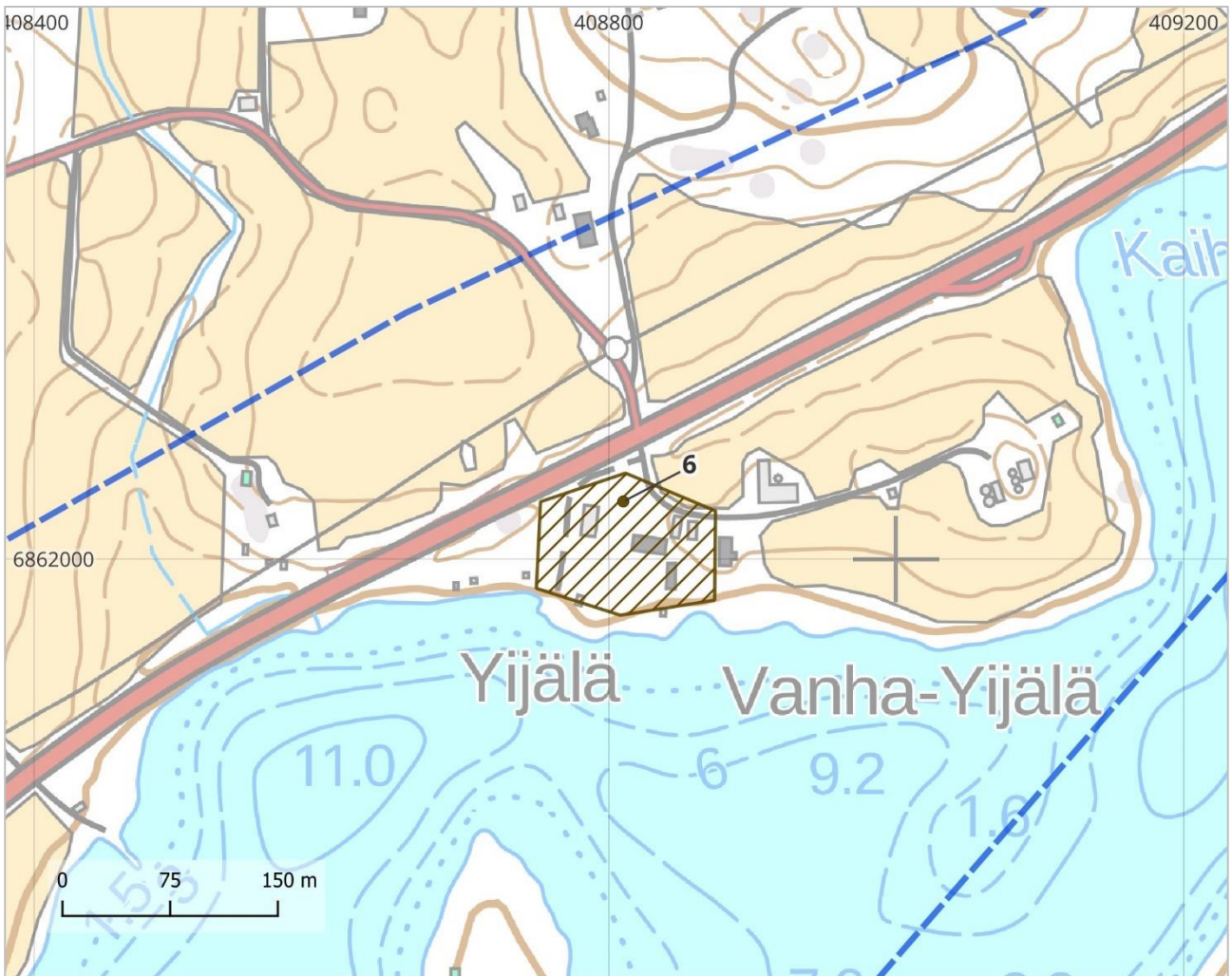
Aiemmat tutkimukset: Vesa Laulumaa, arkistoseelvitys 2015

Aiemmat tiedot:

Kulttuuriympäristön palveluikkuna: Kohde sijaitsee Patalahden pohjoisrannalla, välittömästi valtatie 9 eteläpuolella. Yijälässä oli v. 1539 yksi talo. Yijälä oli yksinäistalona vuoteen 1786 asti, jolloin se jaettiin Vanha-Yijälä ja Yijälä nimisiksi taloiksi. Yijälä jaettiin vielä vuonna 1795 kahteen osaan, joista kummastakin käytettiin Yijälä nimeä. Vuonna 1831 niistä toisesta oli vielä erotettu Virhiä niminen talo. (Suvanto 1954, s. 240). Nykyisellä peruskartalla on edelleen Yijälä ja Vanha-Yijälä nimiset talot. Kohdetta ei ole tarkastettu maastossa, koska Jämsän taajamien osayleiskaava-alue tarkentui niin, että kohde jäi sen ulkopuolelle ennen kuin tarkastusta ennatettiin tehdä.

Inventointihavainnot 2024:

Yijälän kantatilan alue on yhä asuttu tila ja pihapiiri on hoidettua. Keltainen päärakennus on omistajan mukaan peräsin 1700-luvulta. Inventoinnin aikana alueen isojakokartat olivat digitoinnissa, ja isojaon toimeenpanokartoille ei ole merkitty taloja. Yijälän talo on kuitenkin merkitty 1700-luvun geografiseen karttaan ja 1800-luvun karttoihin. Pihapiirissä on vanhoja rakennuksia ja paljon rakentamatonta aluetta, jossa on voinut säilyä kerrostumia vanhemmasta asutuksesta.

Kartta 13. Kohteen 6 sijainti ja aluerajaus. MK 1: 5000.

Löytöpaikat

7. Tapanila III

Muinaisjäännöstunnus: 1000050110

Muinaisjäännösstatus: löytöpaikka

Muinaisjäännöstyyppi: löytöpaikat, irtolöytöpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Koordinaatit: N 6861472 E 408072 z 90-91 m mpy

Koordinaattiselite: ilmoittajan antama suurpiirteinen arvio kartalta (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: yksityishenkilön ilmoitus

Aiemmat löydöt: kaksoistaltta (ei KM-numeroa)

Aiemmat tiedot:

Kyppi: Alueelta on löytynyt 1930-40 -lukujen välillä pohjalainen kaksoistaltta.

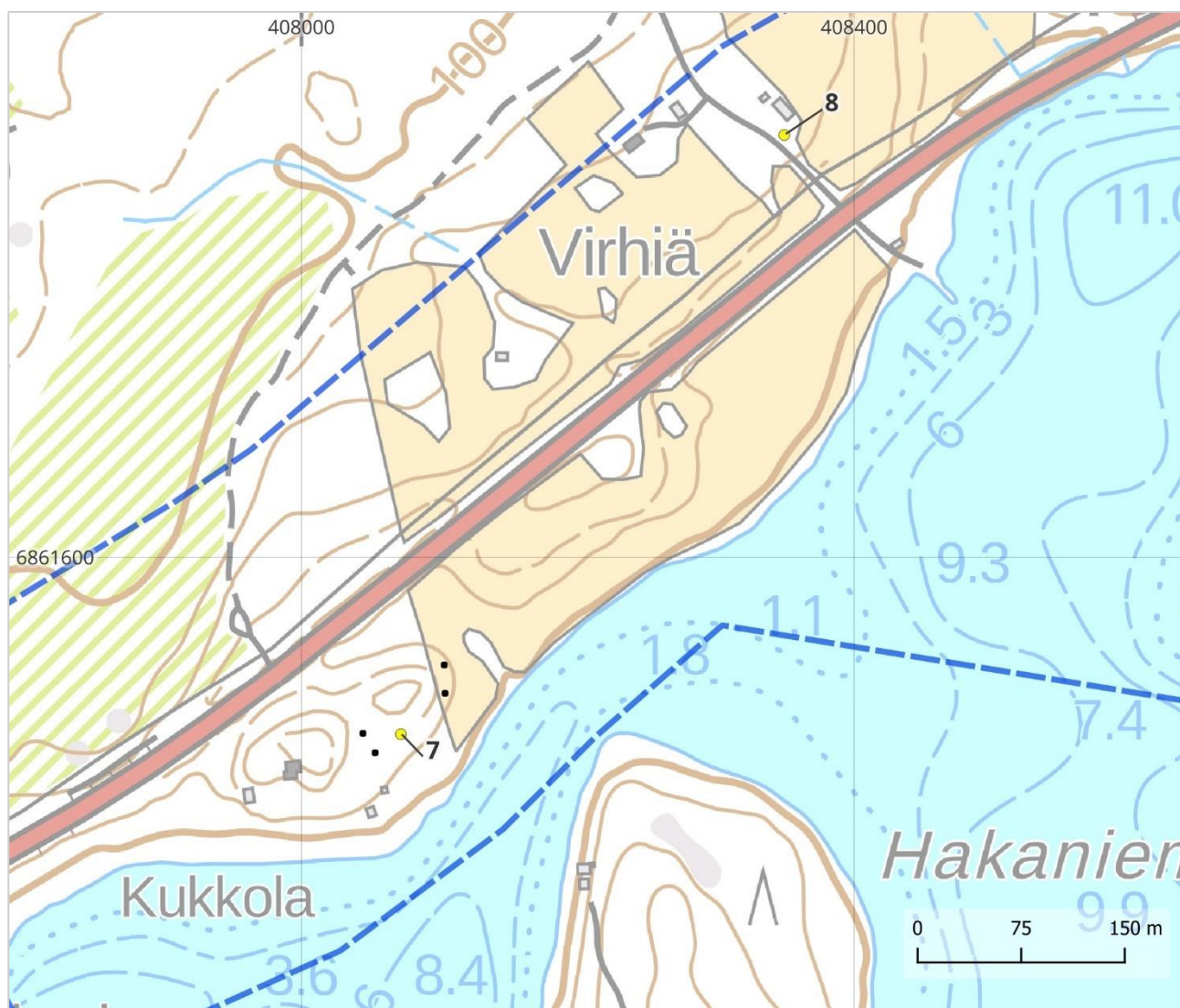
Lisätietoa viranomaiskäyttöön Ilppari ILM 17958.

Inventointihavainnot 2024:

Maanomistajan mukaan kaksoistaltta on löytynyt Tapanilan talon itäkoillispuolella sijaitsevalta vanhalta pellolta. Peltoalue on nykyisin heinittynyttä puutarhaa, jonka alueelle tehtiin muutamia lapionpistoja. Alueen maaperä on melko savista, eikä uusia kivikautisia havaintoja tehty. Löytöpaikan itäpuolista peltoaluetta tarkastettiin myös, mutta pellolla kasvoi heinää ja havainnointimahdollisuudet olivat olemattomat.

Kuva 7. Näkymä Tapanilan talon itäpuolelta kohti kaakkoa. Kuvaaja KL.

Kartta 14. Kohteiden 7 ja 8 sijainnit. Mustilla pisteillä merkitty kohteen 7 läheisyyteen tehdyt lapionpistot. MK 1: 5000.

8. Virhiä

Muinaisjäännöstunnus: 1000004362

Muinaisjäännösstatus: Löytöpaikka

Muinaisjäännöstyyppi: Löytöpaikat, irtolöytöpaikat

Ajoitus: Kivikautinen

Koordinaatit: N 6861906 E 408349 z 90-95 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Kaarlo Katiskoski inventointi 1994

Vesa Laulumaa inventointi 2015

Aiemmat löydöt: KM 2267:1 (diar. 1884)

Aiemmat tiedot:

Kyppi: Vuonna 1883 Virhiän rusthollin peltoa kuokittaessa löytynyt kaksoiskourutaltta (KM 2267:1). Vuoden 1994 inventoinnissa aluetta on koekuopitettu, mutta mitään kiinteään muinaisjäännökseen havaittavaa ei löytynyt.

Inventointihavainnot 2024:

Löytöpaikan läheistä peltoaluetta tarkasteltiin inventoinnin yhteydessä. Virhiän talon itäpuolella on jyrkähkö rinne, joka on muinaista rantapengertä. Pellon yläosat ovat kivikaudelle potentiaalisella maastonkorkeudella. Pellon pinta oli kuitenkin peitteinen inventoinnin aikana, eikä uusia havaintoja tehty. Ks. kartta edellisen kohteen yhteydestä.

Kuva 8. Näkymä Patalahdelle Virhiän talon itäpuoliselta peltoalueelta.

9. Kaiholahti

Muinaisjäännöstunnus: 1000004365

Muinaisjäännösstatus: löytöpaikka

Muinaisjäännöstyyppi: löytöpaikat, irtolöytöpaikat

Ajoitus: kivilautinen

Koordinaatit: N 6862467 E 409396 z 92,5-95 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Kaarlo Katiskoski inventointi 1994

Vesa Laulumaa inventointi 2015

Aiemmat löydöt: KM 28589 (diar. 1994)

Aiemmat tiedot:

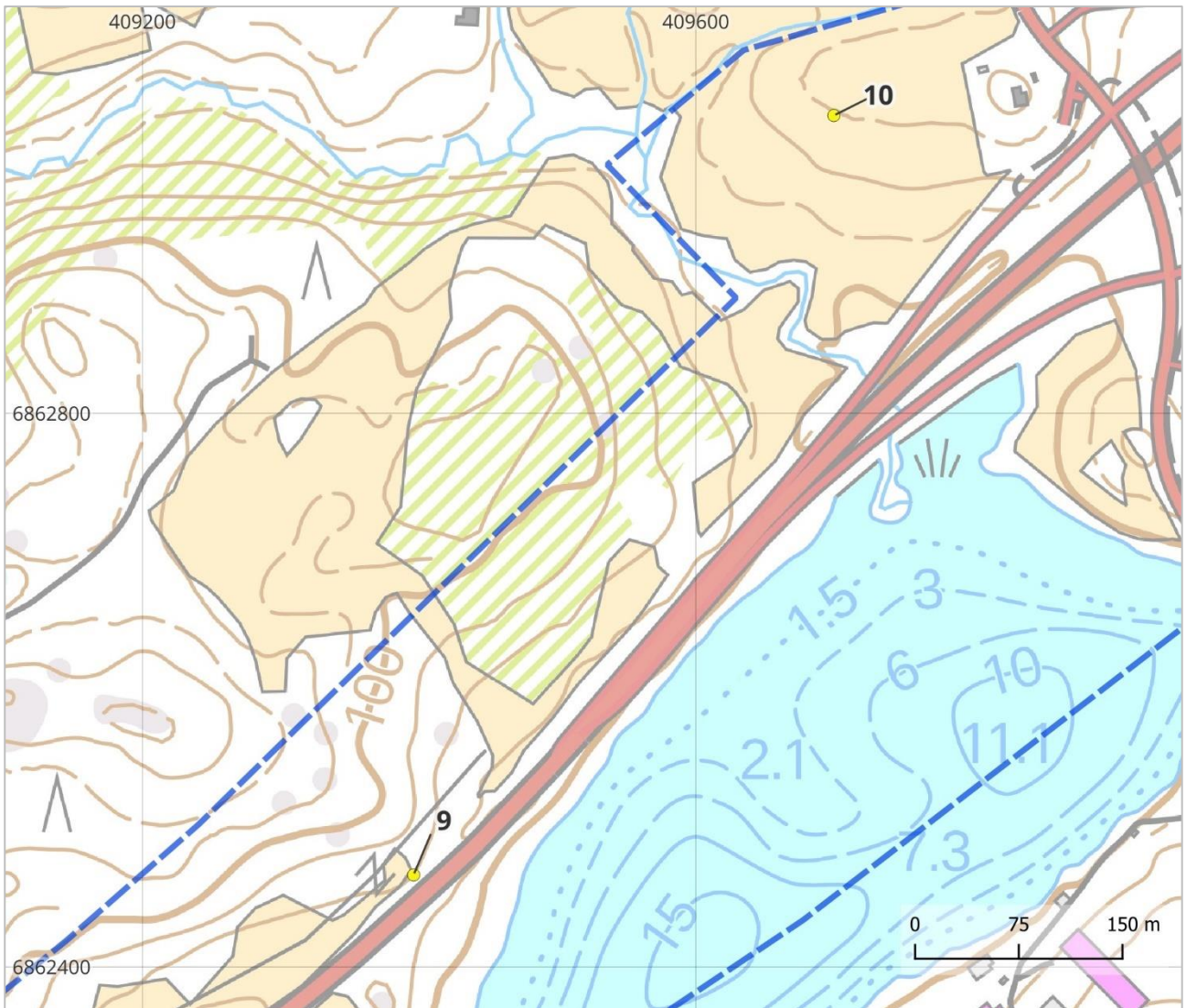
Kyppi: Vuoden 1994 inventoinnin yhteydessä löytyi paikalla olevalta pieneltä pellolta yksi kvartsi-iskos, jossa on heikkoja käyttöjälkiä. On mahdollista, että paikalle on tuotu hiekkaa muualta. Ympäristön tiheään pajukkoon ja kiviseen maastoon tehdyistä koekuopista ei tehty lisää löytöjä.

Inventointihavainnot 2024:

Löytöpaikan alue oli inventointihetkellä heinällä, eikä paikalta tehty lisähavaintoja.

Kuva 9. Löytöpaikka sijaitsee kuvan keskellä vasemmalle kohoavassa rinteessä. Kuvattu koilliseen.

Kartta 15. Kohteiden 9 ja 10 sijainnit. MK 1: 5000.

10. Hakala

Muinaisjäännöstunnus: uusi kohde

Muinaisjäännösstatus: löytöpaikka

Muinaisjäännöstyyppi: löytöpaikat, irtolöytöpaikat

Ajoitus: kivekautinen

Koordinaatit: N 6863015 E 409700 z 87-88 m mpy (alin)

Koordinaattiselite: löytöjen keskipiste, GPS maastomittaus

Inventointilöydöt: KM 47600 (diar. 30.9.2024)

Inventointihavainnot 2024:

Himoksen liittymän luoteispuoliselta peltorinteeltä löydettiin kolme kvartsi-iskosta. Paikalla on lounaaseen ja etelään laskeva peltorinne, jonka yläosa on melko tasainen. Kvartsi-iskokset löytyivät lakialueen eteläosasta, melko savisen pellon pinnalta. Pelto oli inventoinnin aikana syysviljalla, jonka vuoksi löytöjen alueelle ei kaivettu koekuoppia.

Ks. kartta edellisen kohteen yhteydestä.

Kuva 10. Peltoa Hakalan löytöpaikalla. Kuvattu kaakosta kohti luodetta. Kuvaaja KL.

11. Talvilahti

Muinaisjäännöstunnus: 1000004373

Muinaisjäännösstatus: löytöpaikka

Muinaisjäännöstyyppi: löytöpaikat, irtolöytöpaikat

Ajoitus: kivikautinen

Koordinaatit: N 6863741 E 411476 z 90-95 m mpy

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Kaarlo Katiskoski inventointi 1994

Aiemmat löydöt: KM 22565 (diar. 15.11.1984)

Aiemmat tiedot:

Kyppi: Kourutalta (KM 22565) on löytynyt Talvilahden maalta, eikä tarkempia sijaintitietoja ole olemassa. Vuoden 1994 inventoinnissa tarkastettiin tuloksetta talon ympäristön kesannolla tai nurmella olleita peltoja. Koekuopitusta paikalla ei ole tehty.

Inventointihavainnot 2024:

Talvilahden löytöpaikan läheisiä pelto- ja metsäalueita tarkastettiin. Kivikauden aikainen rantalinja on kulkenut Talvilahden peltoaukeiden pohjoispuolella. Hiekkaisiin maastonkohtiin tehtiin lapionpistoja, mutta kivikauteen viittaavia havaintoja ei tehty.

Kuva 11. Talvilahden löytöpaikan länsipuolinen peltoalue oli inventointihetkellä heinällä. Kuvattu etelään.

Kartta 16. Kohteen 11 sijainti. Mustilla pisteillä merkitty alueelle tehdyt koekuopat. MK 1: 5000.

12. Rainio

Muinaisjäännöstunnus: 1000004372

Muinaisjäännösstatus: löytöpaikka

Muinaisjäännöstyyppi: löytöpaikat, irtolöytöpaikat

Ajoitus: kivilautinen

Koordinaatit: N 6864061 E 413213 z 90 m mpy (alin)

Koordinaattiselite: kohteen tunnettu sijainti (kyppi)

Aiemmat tutkimukset: Kaarlo Katiskoski inventointi 1994

Aiemmat löydöt: kourutaltta (ei KM?)

Aiemmat tiedot:

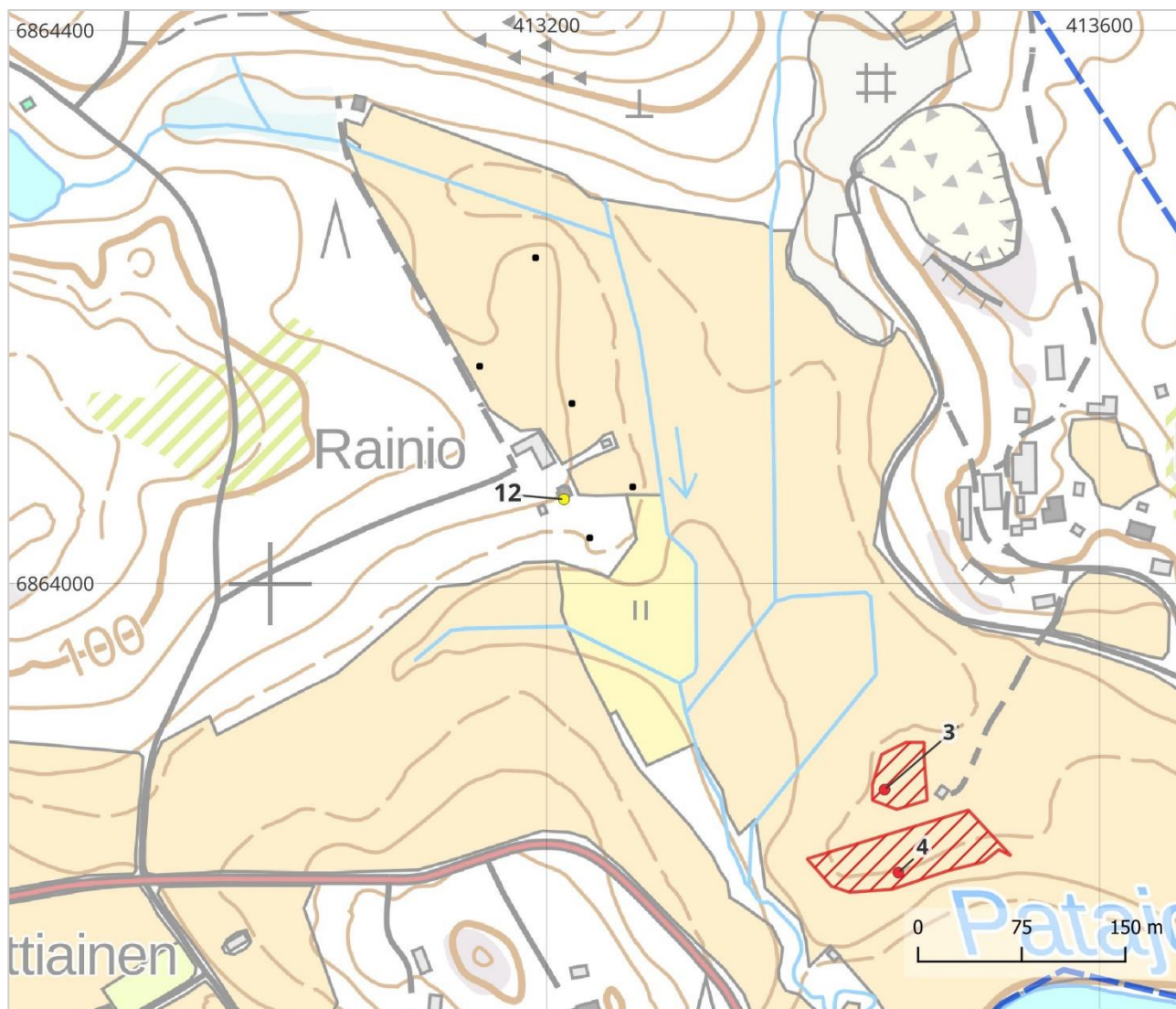
Jämsän Leustun koulun kokoelmissa olevan kourutaltan löytöpaikka on Patajoen pohjoispuolella, noin 500 metriä rannasta. Taltta on löytynyt Säyrylän kylän Rainion talon perustuksia kaivettaessa vuonna 1929. Löytäjä on ollut Abner Lehtinen. Talo sijaitsee hieman terassimaisella etelään viettävällä rinteellä. Vuoden 1994 inventoinnissa tarkastettiin tuloksetta talon luoteispuolinen kasvima. Koekuopitusta alueella ei ole tehty.

Inventointihavainnot 2024:

Rainion talo on asuttu ja pihapiiri on hoidettua puutarhaa. Talon eteläpuolista metsäaluetta sekä talon itäpuolista peltoaluetta tarkasteltiin. Pelto oli peitteinen, eikä pintapöimintä ollut mahdollista. Rinteen yläosaan tehtiin muutamia lapionpistoja, mutta uusia havaintoja kivilautisesta asuinpaikasta ei tehty.

Kuva 12. Rainion talo sijaitsee puiden takana kuvan oikeassa laidassa.

Kartta 17. Kohteen 12 sijainti. Mustilla pisteillä merkitty alueelle tehdyt lapionpistot. MK 1: 5000.

Lähteet

Painetut:

- Virkkala, K; Keskitalo, O; Suvanto, Seppo; Oja, Aulis, Luukko, Armas; Poppius, Liisa. 1954. Suur-Jämsän historia 1. Jämsän, Korpilahden, Petäjäveden, Muuramen, Säynätsalon, Jämsänkosken ja Koskenpään kunnat.

Tutkimusraportit:

- Laulumaa, Vesa 2016. Jämsä. Taajaman osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2015-2016. Museovirasto.
- Jussila, Timo 2006. Jämsä. Himoksen osayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi 2006. Mikroliitti Oy
- Kumpulainen, Miikka 2010. Jämsä Hietämäki. Kuoppalieden pelastusdokumentointi. Keski-Suomen museo.
- Kumpulainen, Miikka 2004. Historiallisen ajan muinaisjäännösten arkeologinen inventointi Keski-Suomessa 2004. Keski-Suomen museo.

Digitaaliset lähteet:

- Kulttuuriympäristön palveluikkuna: <https://www.kyppi.fi/>

Kartat:

Kansallisarkisto:

- Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto.
 - o 2233 07 Ia.* -/- Jämsä (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 16.2.2024. v. 1842
 - o 2233 10 Ia.* -/- Jämsä (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 20.2.2024.

Maanmittauslaitos:

- Separat förrättningskarta, storskifte, klyvning, Yijälä rusthålls bröstmakr
- Separat förrättningskarta, kartdel A, storskiftesreglering, Yjälä By
- Erillinen toimituskartta, lohkominen, Vanha Yijälä 1:2
- Separat förrättningskarta, kartdel A, storskifte, Aseme by, Säyrylä by
- Erillinen toimituskartta, karttaosa I, lohkominen, Iso-Koljonen 4:35 (SKAALATTU)

Vanhat painetut kartat- latauspalvelu:

- 2233 07 Jämsä, v. 1963
- 2233 10 Patajoki, v. 1963

Jyväskylän yliopisto:

- kra sera pf 7 xix a jamsa patajoki, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/item/50038>
- serB Pf 33 nr 2 Jamsa, <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-200907282914>

Riksarkivet:

- Geographisk charta över Jämsä sochn uti Tavastland och Tavastehus lähn, övre Säxmäki härad, affattad af underteknad förordnad commissionslandtmätare, uti åren 1751 ifrån junii månad och till augustii månads slut år 1752. Olof Borgström. [Papper, ritad, 290 x

183.] /Reversal/ 80/1850 - 13 - E: 22. Lantmäteristyrelsen, Lantmäteristyrelsens leverans
1850, SE/RA/420571/02/1/0092:00001 (1751-06-1752-08-31), bildid: R0002170_00001

Finnish
Consulting
Group

Himoksen Patalahden pohjoispuolisen alueen osayleiskaavojen maisemaselvitys

MAISEMASELVITYS

Jämsän kaupunki

Riikka Ger

15.8.2024

P50523

Sisällys

1	Yleistä.....	4
2	Maisema	4
2.1	Käytetyt menetelmät	4
2.2	Alueen yleiskuvaus	4
2.3	Maisemarakenne.....	6
2.4	Maisemakuva – maiseman nykytila	9
2.5	Maiseman arvot	19
3	Maankäytölliset suositukset maisemasuunnittelun näkökulmasta	22
3.1	Maisemallisten arvojen huomioon ottaminen maankäytön suunnittelussa	22
3.2	Säilytettäväksi suositeltavat alueet.....	23
	Tiivistelmä	25
	Liitteet	27

Liitteet

Liite 1: Maisemarakennekartta	
Liite 2: Maisemakuvakartta	
Liite 3: Arvokartta	
Liite 4: Maankäytölliset suositukset maisemasuunnittelun näkökulmasta -kartta.....	

Raportin valokuvat on ottanut Riikka Ger 2024.

*FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas") toimeksianton ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. **FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.***

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

15.8.2024

GR

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

1 Yleistä

Tehtävänä oli laatia maisemaselvitys Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen suunnittelualueelle. Työn tilaajana on Jämsän kaupunki ja työtä on ohjannut kaupungin maankäyttöinsinööri Rainer Nyholm. FCG Finnish Consulting Group Oy:ssä selvityksestä on vastannut maisema-arkkitehti MARK Riikka Ger. Kartta-aineiston on laatinut maisema-arkkitehti MARK Nea Kuusisto. Maastokäynti ja valokuvaukset on suoritettu Riikka Gerin toimesta. Maisemaselvitys on tehty yleiskaavoitusta varten tarvittavalla tarkkuudella.

2 Maisema

2.1 Käytetyt menetelmät

Työ on tehty kolmessa vaiheessa:

- esityöskentelyvaihe
- dokumentointi- ja analyysivaihe maastokäynteineen sekä
- raportointivaihe

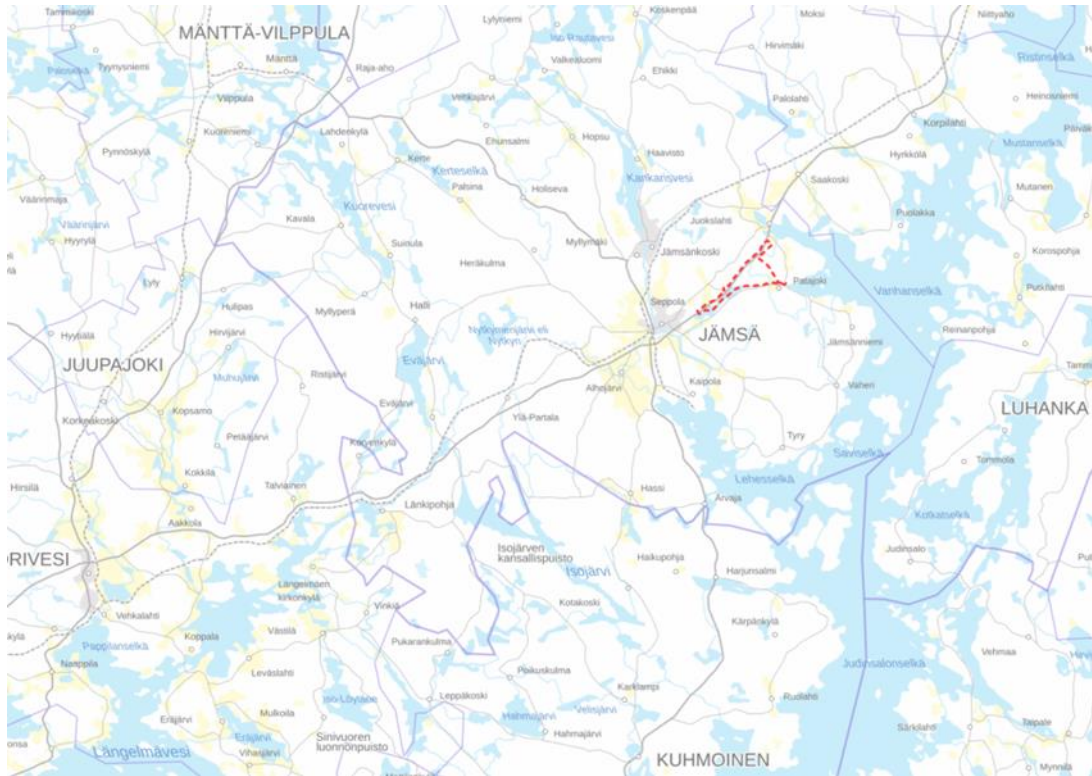
Maisemaselvitys perustuu kartta-, paikkatieto- ja ilmakuvatarkasteluihin sekä 14.5.2024 tehtyyn maastoinventointiin. Muista lähteistä mainittakoon Museoviraston internet-sivuilta Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY 2009; ympäristöministeriön julkaisu ”Maisemanhoito – Maisema-alue työryhmän mietintö I” (1993); ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen julkaisu ”Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Keski-Suomi, VAMA 2021”; Keski-Suomen maakuntakaava 2040; Keski-Suomen liiton julkaisu ”Keski-Suomen valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2016”.

2.2 Alueen yleiskuvas

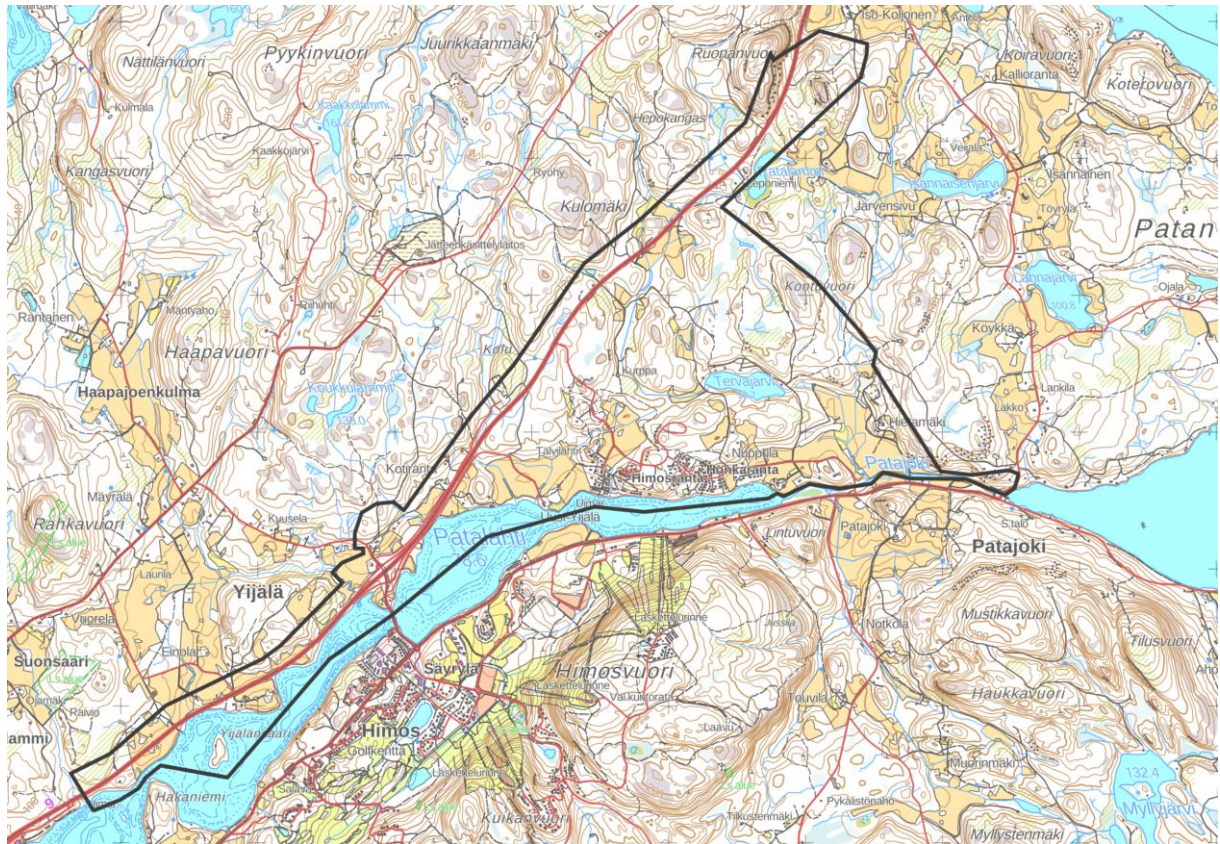
Tarkasteltavana alueena on Jämsän Himoksen Patalahden pohjoispuolinen alue. Jämsä sijaitsee Keski-Suomessa noin 58 kilometrin päässä Jyväskylästä lounaaseen. Selvitysalue sijoittuu Jämsässä Himoksen pohjoispuolelle, noin kolme kilometriä kaupungin keskustasta koilliseen. Selvitysalueen rajausta noudattaa Himoksen Patalahden pohjoispuolisen alueen osayleiskaavan rajausta. Alue on osin rakennettua ympäristöä, loma-asuntoja ja tilakeskuk-
sia ja osin rakentamatonta pelto- ja metsäaluetta. Aluerajauksen eteläosassa on Patalahti. Alueen kautta kulkee lounais-koillissuunnassa valtatie 9 (Jyväskylätie). Suunnittelualueen laajuus on noin 772 ha (7,72 km²).

15.8.2024

GR

Kuva 1 Selvitysalue sijaitsee Jämsässä Himoksen pohjoispuolella, noin kolme kilometriä kaupungin keskustasta koilliseen. Kuvassa selvitysalue on osoitettu punaisella rajauksella. Taustakartta: MML 2024

Kuva 2. Selvitysalue sijaitsee Patalahden pohjoispuolella. Selvitysalueen rajausta osoitettu mustalla viivalla. Maastokartta: MML 2024

2.3 Maisemarakenne

Suurmaisema

Ympäristöministeriön maisemamaakunnallisessa aluejaossa Himos kuuluu Hämeen viljely- ja järvimaahan ja tarkemmin määriteltynä Päijänteen seutuun. Maisema-alueityöryhmän mietinnön I mukaan (Ympäristöministeriö 1993a) Päijänteen seutu on toisaalta Hämeen viljely- ja järvimaan ja Itäisen Järvi-Suomen vaihtumisyöhykettä sekä luontonsa että kulttuuriperinteidensä puolesta - toisaalta se on luonnoltaan selvästi omanlaatuinen seutu.

Maamme toiseksi suurimpana järvenä Päijänne hallitsee seutuaan keskusakselinan ulottuen eteläosan savikkoisilta viljelyalueilta pohjoispään metsäisiin ja karuihin kallioisiin - paikoin suorastaan vuoristoisiin maihin, missä suhteelliset korkeuserot voivat olla jopa yli 100 metriä. Poikkeuksena maisemamaakunnan muihin vesistöihin Päijänne on osa Kymijoen vesistöä, kun muiden seutujen vedet laskevat pääosin Kokemäenjoen kautta.

15.8.2024

GR

Päijänteen allas lähiympäristöineen on useiden ruhje- ja halkeamalaaksojen yhdistelmä. Sen kallioiset rannat ovat useimmiten korkeita ja kivikkoisia. Korkeuserot voivat olla aika huimiakin. Pinnanmuodot ovat vaihtelevimmillaan Luhangan - Korpilahden lähes vuoristomaisilla tienoilla. Kalliokkoalueet hallitsevatkin seudun pohjoisosia. Viljavia, alavia savikoita on paitsi etelässä Lahden - Asikkalan alueella, myös pohjoisessa Jämsän seutuvilla. Merkittävimmät harjumuodostot liittyvät erityisesti etelässä Salpausselkien reunamuodostumiin mutta myös pohjoisessa ns. Sisä-Suomen reunamuodostumaan sekä koko alueella jokseenkin etelästä pohjoiseen kulkeviin harjujaksoihin.

Seutu on erittäin metsäistä, soita on vain niukalti syrjäisillä ja karuilla vedenjakaja-alueilla.

Harjoitetut elinkeinot ovat olleet monipuolisia, tämä on nähtävissä myös maisemakuvassa. Maanviljelyä on tukenut karjanhoito ja metsätalous. Kalastus on monin paikoin ollut tärkeä lisä elantoon. Teollisuuden tärkein haara on jo pitkään ollut vilkkaasti harjoitettu metsäteollisuus.

Päijänteen seudun asutuksella on pitkiä historiallisia perinteitä. Alueelta on tehty nimittäin useita rautakautisia asuinpaikkalöytöjä. Nykyinen asutus ei sijaitse aivan Päijänteen rannoilla, vaan sijoittuu lahdenpohjien laaksoihin sekä järven ja vesireittien solmukohtiin. (Ympäristöministeriö 1993a)

Perusmaisemarakenne

Tarkastelualueen maisemarakenteessa ei ole selvästi havaittavissa maiseman tietynlaista suuntautuneisuutta. Patalahti muodostaa halkeaman jyrkkäpiirteisen Himoksen ”vuorialueen” ja vaatimattomammista korkeuseroista muodostuvan Patalahden pohjoispuolisen kaava-alueen välille. Selvitysalue on suurelta osin sulkeutunutta metsävyöhykettä. Peltojen ja vesistöjen muodostamat avotilat ovat metsäalueisiin verrattuna selvästi pienempiä. Alueen vanhempi rakentaminen on pääsääntöisesti sijoittunut peltojen yhteyteen kumpareille tai vaihettumisvyöhykkeeseen tai Patalahden ja Tervajärven rannalle. Uudempaa, pääasiassa matkailua ja lomailua palvelevaa, rakentamista sijoittuu Patalahden rannalle ja tuntumaan.

Vesisuhteet

Tarkastelualueen eteläosaan, osittain aluerajauksen ulkopuolelle, sijoittuvat Patalahti ja Patajoki. Patalahti on Patajoen välityksellä yhteydessä Päijänteeseen, joka sijoittuu selvitysalueen itäpuolelle. Selvitysalueen kaakkoisosassa selvitysalueella on noin 100 metriä Päijänteen Siikaselän rantaviivaa. Selvitysalueelle sijoittuu yksi pieni järvi, Tervajärvi, joka sijaitsee alueen keskiosassa. Pohjoiseen haarakkeeseen sijoittuu osittain Ratalammi -niminen lampi/pieni järvi. On myös kapea lampi Silmänen sekä useita voimakkaiden

15.8.2024

GR

maastonmuotojen lomaan sijoittuvia pienialaisia kosteikkoja. Peltolaaksoja halkovat ojat. Samoin maastonmuotojen välissä matalammissa kohdissa kulkee oja.

Selvitysalue sijoittuu neljän eri valuma-alueen alueelle, joskin yhdelle niistä vain hyvin vähäisessä määrin.

Selvitysalueelle ei sijoitu pohjavesialueita.

Maaperä

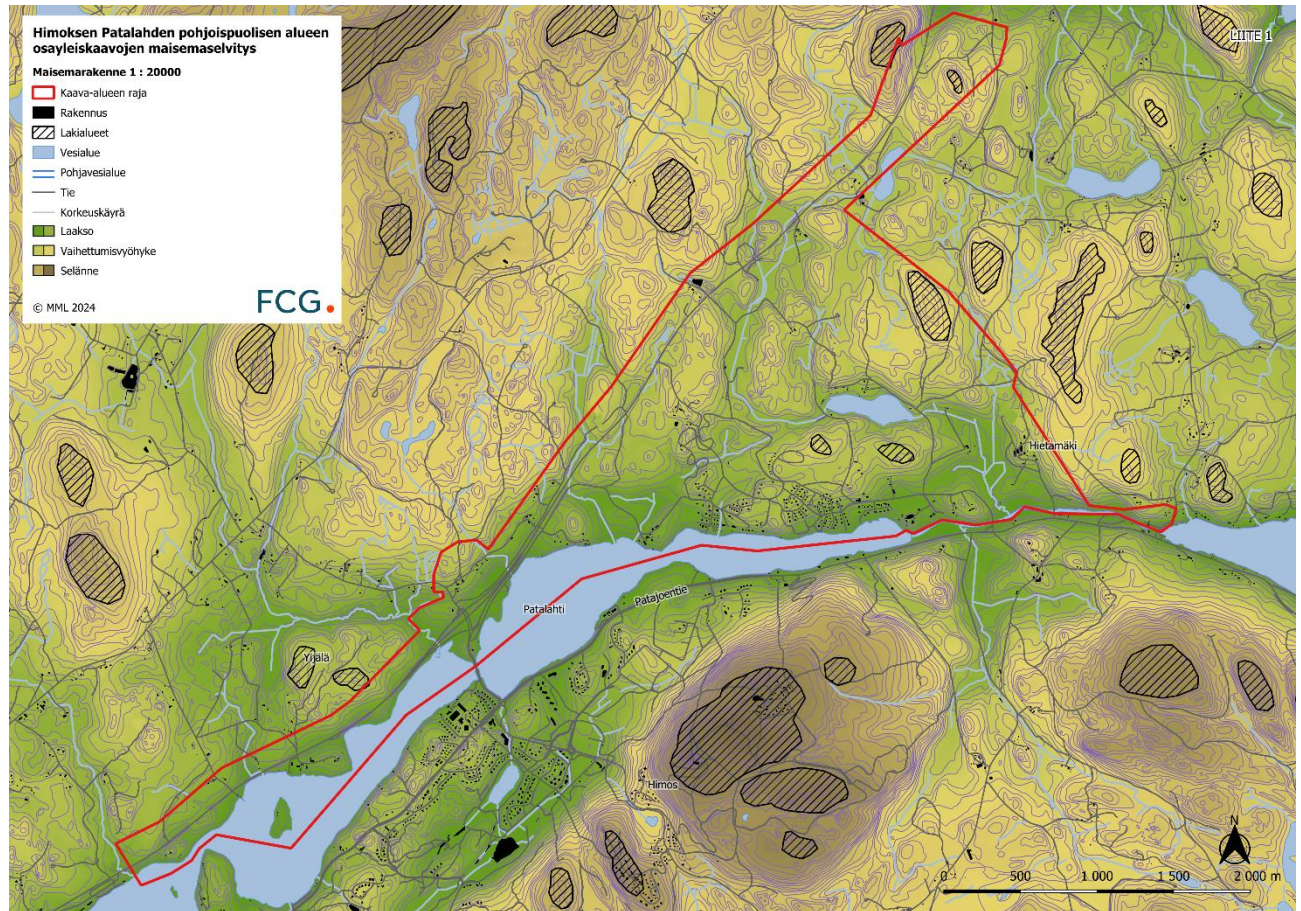
Tarkastelualueen maaperää luonnehtivat selännealueilla kallion ohella hiekkamoreenimaat ja laaksoissa pääsääntöisesti hieno hietä. Muita alueella esiintyviä maalajeja ovat savi, lieju ja vähäisessä määrin hiekka ja karkea hietä. Asutus on keskittynyt kallioalueille ja moreenimaille. Uudempaa loma-asutusta on myös Patalahden tuntumassa hietamaille.

Topografia ja korkeussuhteet

Tarkastelualue on maastonmuodoiltaan vaihtelevaa. Selvitysalueen itäosassa, jonne sijoittuu Kontuvuori, maasto kohoaa melko korkealle noin 137 metriä meren pinnan yläpuolelle. Ylävintä aluetta onkin tarkastelualueen itäreuna ja keskiosat. Alueen topografia on matalimmillaan Patalahden kohdalla ja sen rannalla. Patalahden korkeustaso on 78.9 metriä meren pinnan yläpuolella. Selvitysalueen sisällä suhteelliset korkeuserot ovat noin 25 metriä viljelylaaksoista sitä rajaavan selänteen laelle. Tervajärven äärellä suhteellinen korkeusero ylittää yli 40 metriin. Selvitysalueen pinnanmuodot ovat melko vaatimattomia verrattuna Patalahden eteläpuolella kohoaviin ”vuoriin” (Himosvuori, Mustikkavuori, Haukkavuori, Tilusvuori), joista Himosvuori kohoaa yli 225 metrin ja Mustikkavuori 200 metrin korkeuteen mpy.

Ilmasto-olot

Suomessa vallitseva tuulensuunta on lounaasta. Selvitysalueen eteläosan avotilojen suuntautuneisuudesta johtuen tuuli pääsee parhaiten puhaltamaan lounais-koillissuunnassa tai länsi-itäsuunnassa Patalahden ympäristössä. Voimakkaimmat tuulet puhaltavat Patalahden rannalla ja vähän laajemmilla peltoaukeilla. Peltoalueet ovat tosin kooltaan suhteellisen vaatimattomia, reunaviivaltaan polveilevia ja niiden yhteydessä on joitakin saarekkeita ja ojanvarsikasvillisuutta, joten tuuli ei pääse yltymään kovin kovaksi.

Kuva 3. Ote maisemarakennekartasta

2.4 Maisemakuva – maiseman nykytila

Tarkastelualue rajautuu etelässä ja lounaassa vesistöön: Patalahteen ja Patajokeen. Kaava-alueen raja kulkee Patalahden keskellä. Selvitys/suunnittelualueen keskeinen tarkastelu-suunta onkin Patalahden vastaranta, josta avautuvat monin paikoin esteettömät näkymät suunnittelualueelle. On hyvinkin olennaista, miltä alue näyttää vesistöltä ja vastarannalta käsin. Suunnittelualueelle avautuu myös näkymiä Himosvuoren laelta ja rinteistä. Maisemakuvakartalle on merkitty tärkeät näkymäpisteet Patajoentietä Patalahden ja Patajoen yli suunnittelualueelle. Kohdista avautuu kauniit tai muuten tärkeät/olennaiset näkymät suunnittelualueelle.

Seuraavaan on koottu valokuvat/ näkymät noista pisteistä.

Kuva 4 Näkymä Patajoentieltä Länsi-Himoksen kohdalta Patalahdelle pohjois-luoteeseen.

Kuva 5 Näkymä Patajoentieltä Länsi-Himoksen kohdalta Patalahdelle koilliseen.

15.8.2024

GR

Kuva 6 Näkymä Patajoentieltä Uusi-Yijälän suuntaan.

Kuva 7 Näkymä Patajoentieltä tiensuuntaisesti idän suuntaan.

15.8.2024

GR

Kuva 8 Näkymä Pohjois-Himoksen kohdalta (Patajoentie) luoteeseen Uusi-Yijälän suuntaan.

Kuva 9 Näkymä Patajoentietä Suorttiaiselle.

Kuva 10 Suorttiaisen taloryhmä ja ympäröivät laitumet

Avotilat ovat olennaisia suunnittelualueella. Viljelyalueita sijoittuu selvitysalueen lounais-osaan Yijälään, Himoksen liittymän yhteyteen, Uusi-Yijälän ympärille, Patalahden pohjukkaan ja välittömästi Patajoen pohjoispuolelle. Himosrannan pohjoispuolella ”sisämaassa” on myös viljelyalue, samoin Lankilan ympärillä valtatie 9 varressa. Lisäksi on useita pieniä pelloja hajallaan.

Yijälään sijoittuvat viljelyalueet ovat vanhoja ja visuaalisesti hienoja. Niistä tekee erityisen arvokkaan se, että ne ovat olleet viljelysmaata jo 1800-luvulla, mahdollisesti kauemminkin. Ne näkyvät peltona 1840-luvun historiallisessa kartassa. Sen sijaan Patalahden ja Patajoen pohjoispuoliset alueet ovat tuolloin olleet niittyä mutta avotilaa kuitenkin. Yijälän pellot ovat myös topografisesti kiinnostavia, osin rinnepeltoja, osin kauniisti kumpuilevia. Niihin liittyy myös kasvillisuusaarekkeitä.

Kuva 11. Karttaote vuodelta 1845. Hämeen lääni, Timo Meriluoto

Toinen hieno viljelymaisemakokonaisuus sijoittuu Patalahden pohjukkaan Suorttiaisien ympäristöön. Se jatkuu myös puron ja sitä reunustavan kasvillisuusvyöhykkeen itäpuolella Hietämäen edustalla. Kummassakin tapauksessa viljelymaa kumpuilee viehättävästi. Suorttiaisien ympärillä on myös laidunmaata ja hevosaitauksia. Alueen kautta kulkee tie, josta viljelymaisemaa pystyy havainnoimaan. Agraarimaiseman taustalla näkyy Patalahti ja sen etäpuoliset ”vuoret”. Suorttiaisien ympäristö on viehättävä myös etelästä Patajoentielle katsottuna.

Kuva 12 Näkymä Suorttiasen tilakeskuksen, peltujen ja laitumien yli Patalahdelle.

Hietämäkeä ympäröivät pellot kumpuilevat vielä Suorttiasen ympäristöäkin voimakkaammin. Peltokummun päällä on mielenkiintoinen yksityiskohta, pieni harmaa aitta.

Uusi-Yijälän tilakeskuksen ympärillä on myös laajahkot viljelyalueet. Patajoentietä katsottuna tilakeskuksen itäpuolinen peltoalue on maisemallisesti edustavampi ja tärkeämpi kuin länsipuolinen. Aluetta voi tarkastella vastapäiseltä mäeltä tai Pohjois-Himoksen kohdalta.

Himoksen liittymän (vt9) länsipuolinen rinnepelto on maisemallisesti tärkeä. Pellon takalaidalta avautuvat pitkät näkymät Patalahdelle ja Himoksen alueelle.

Himosrannan pohjoispuolinen peltoalue on melko tasainen. Se viettää eniten pohjoisosassa. Alue muodostaa melko tärkeän avotilan. Myös Tervajärven länsiosan jatkeena on kapea pelto, johon liittyy kaunis reunavyöhyke.

Valtatie 9 varteen sijoittuu Himoksen liittymän pohjoispuolella joitakin pienehköjä avotiloja. Itsessään nämä eivät ole kovin erityisiä mutta luovat kuitenkin vaihtelua tiemaisemaan.

15.8.2024

GR

Kuva 13 Hietämäkeä ympäröivät pellot ja pienen kumpareen laella oleva harmaa aitta.

Kuva 14 Näkymä Yijälän pelloilta.

Kuva 15 Näkymä valtatien 9 varresta Yijälän kohdalla.

Avoimet maisematilat rajautuvat selvitysalueella pääsääntöisesti selkeälinjaisiin elementteihin, kuten metsänreunoihin ja muulta osin rakennettuihin alueisiin. Joitakin reuna-alueita on hakattu.

Valtaosa alueen rakennuskannasta on uudehkoa ja palvelee vapaa-aikaa. Loma-asutus on selvitysalueella keskittynyt Patalahden pohjoispuolelle Himosrannan ja Honkarannan alueille. Loma-asutus muodostaa melko tiiviitä kokonaisuuksia. Samantyyppisiä mökkejä on muutamasta noin 25:een alueesta riippuen. Vanhempi, pääasiassa ympärivuotinen, asutus on sijoittunut peltöjen reunoille tai peltöjen keskellä oleville kumpareille. Maisemarakenteen näkökulmasta asutus on pääsääntöisesti sijoittunut vaihettumisvyöhykkeeseen eli rinteiden alaosiin tai pienille kummuille, kuitenkin peltoalaa vähän ylemmäksi. Se on perinteitä noudattaen sijoittunut pienilmastollisesti edullisille rakennusmaille ja suuntautunut tavallisesti etelään tai lounaaseen. Vanhempaa loma-asutusta on pienen Tervajärven rannalla. Maisemakuvallisesti tärkeitä rakennusryhmiä on kolme. Ne ovat samalla osa vähän laajempaa kiinnostavaa kokonaisuutta tai maiseman kiintopistettä.

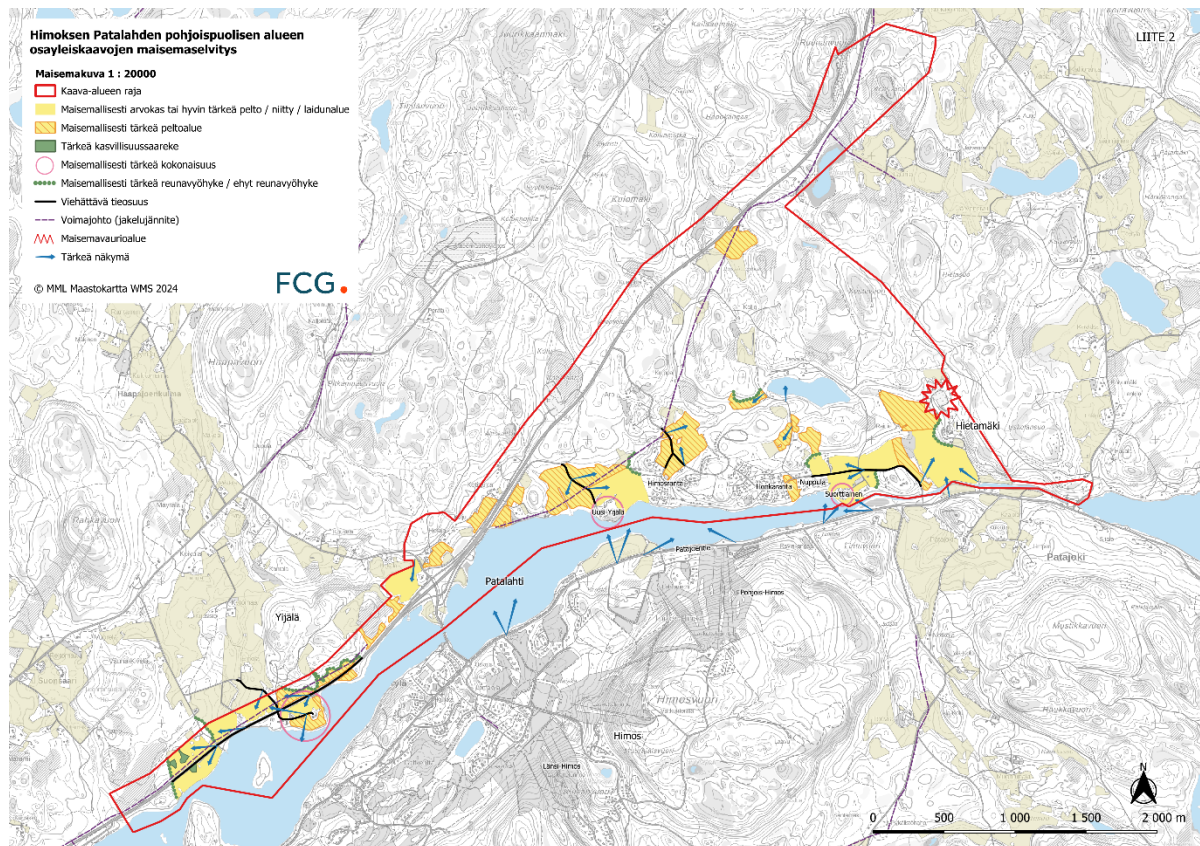
Patalahden etelärannalta varsinaisen selvitysalueen ulkopuolelta avautuvat pisimmät näkymät selvitysalueelle. On hyvinkin olennaista, miltä selvitysalue näyttää vastarannalta katsottuna. Toki selvitysalueelta avautuu myös pitkiä näkymiä Patalahdelle ja sen yli Himosvuorten alueelle. Peltoalueiden yhteydessä näkymät ovat myös paikoin varsin pitkiä.

15.8.2024

GR

Kiinnostavia näkymiä on erityisesti Yijälän alueella kumpuileville pelloille saarekkeineen ja toisaalta Patalahden suuntaan. Yijälän ja Vanha-Yijälän niemeke muodostaa hienon kokonaisuuden. Suorttiaisien ympäristössä avautuu kauniita näkymiä Honkalahdentieltä kummastakin suunnasta, niin Nuppulan suunnalta kuin idänkin suunnalta. Erityisesti idästä kumpareen takaa tultaessa avautuu viehättävä näkymä kumpuilevien peltojen, hevoslaidunten ja tilakeskuksen yli Patalahdelle. Laitumet ja tilakeskus muodostavat miellyttävän kokonaisuuden myös Patajoentieltä katsottuna. Myös Uusi-Yijälän rakennusryhmä muodostaa kiintopisteen maisemassa.

Selvitysalueelta löytyy muutamia viehättäviä tieosuuksia: valtatie 9 Yijälän kohdalla, Virhiäntie ja sen jatkeena oleva Vanha-Yijälälle johtava pikkutie, peltojen kautta Uusi-Yijälälle johtava osuus Yijälänsalmentiestä, osuudet Arontiestä ja Himosrannantiestä ja Honkarannantie Nuppulaan saakka. Tieosuuksia yhdistää niiden sijoittuminen viljelysmaisemaan. Useimmissa tapauksissa tieosuuksilta avautuu viehättävien peltonäkymien ohella hienoja vesistönäkymiä. Valtatie 9 sijoittuu tielinjan pohjoispuolisiin voimakkaasti kumpuileviin Yijälän peltoihin nähden aika alas. Pelto nouseekin jyrkähkönä rinteinä valtatie vieressä, eikä valtatieltä avaudu kovin pitkiä näkymiä pohjoisen suuntaan.

Kuva 16. Ote maisemakuva -kartasta.

2.5 Maiseman arvot

Selvitysalueen maisemalliset arvot rakentuvat Patalahden ja muutamien viljelyaluekokonaisuuksien ympärille. Viljelyaukeiden yli avautuvat näkymät ovat osaltaan selvitysalueen vahvuuksia. Kolme vanhasta rakennuskannasta ja ympäröivästä kasvillisuudesta tai/ja viljely/laidunmaasta muodostuvaa kokonaisuutta ovat myös tärkeitä kiinnekohtia maisemassa.

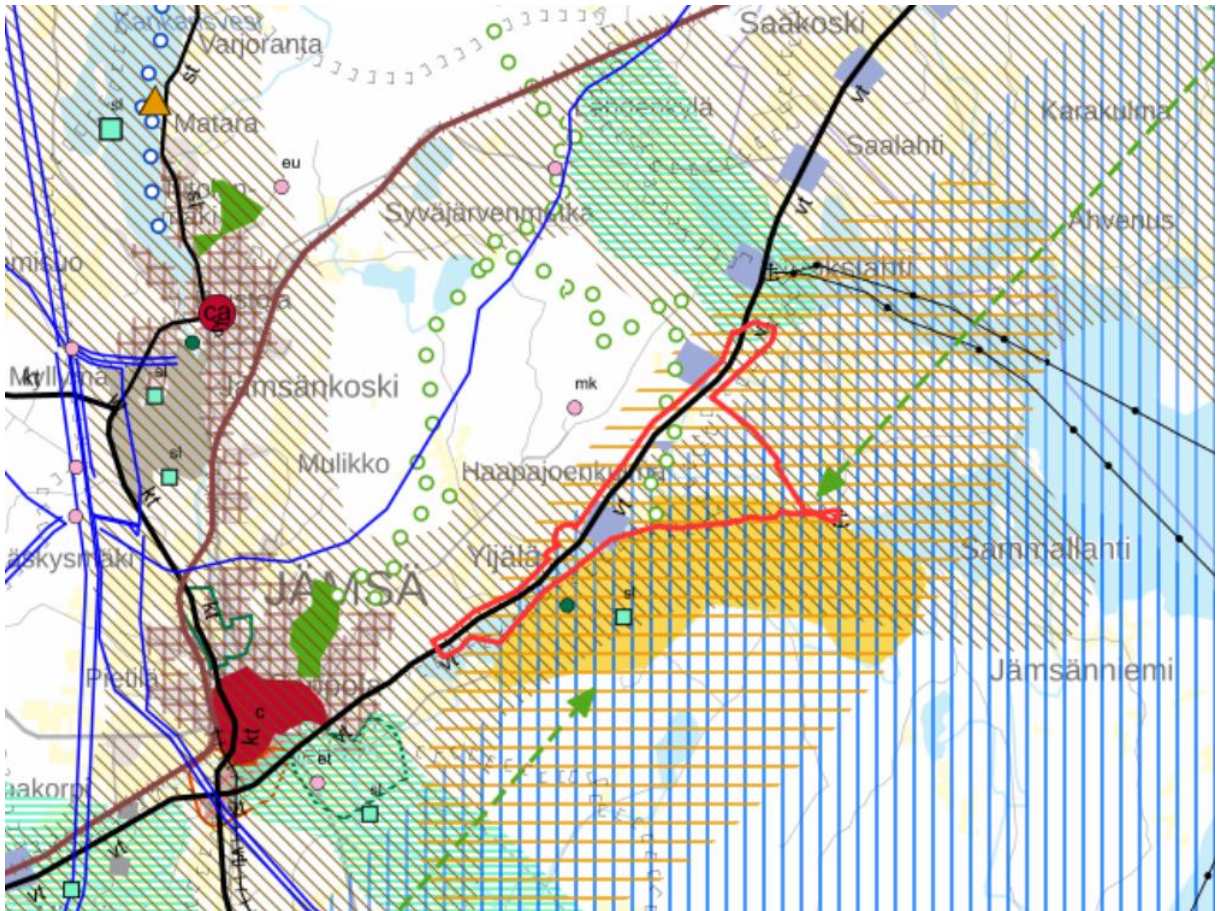
Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021)

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021) ovat Suomen maaseudun edustavimpia kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Suomessa on 186 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

Selvitysalue ei ole osa valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta. Lähin valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, Jämsänjokilaakso, sijoittuu selvitysalueen lounaispuolelle vajaan kilometrin päähän.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Keski-Suomessa on voimassa yksi lainvoimainen maakuntakaava: Keski-Suomen maakuntakaava. Maakuntavaltuusto hyväksyi 8.12.2023 niin sanotun vaihekaavan nimeltä Keski-Suomen maakuntakaava 2040. Vaihemaakuntakaavassa tarkasteltiin seudullisen kokoluokan tuulivoimatuotantoa, liikennettä sekä hyvinvoinnin aluerakennetta. Patalahden pohjoispuolisten osayleiskaavojen päivitystyön tarkastelualueelle ei ole osoitettu edellä mainitussa vaihemaakuntakaavassa merkintöjä.

Kuva 17 Ote Keski-Suomen maakuntakaavayhdistelmästä. Lähde: Keski-Suomen liitto, MML.

Tarkastelualueen pohjoisosa sijoittuu osin Juokslahden maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen sisään. Maisema-alueen sisällä oleva osuus on noin 20 hehtaarin kokoinen alue tarkastelualueen pohjoisosasta. Maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita on selvitetty Keski-Suomen maakuntakaavan tarkistuksen yhteydessä vuosina 2014-2015. Juokslahden arvoaluetta kuvaileva teksti on lainattu Keski-Suomen liiton julkaisusta Keski-Suomen valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2016.

Juokslahti, maakunnallisesti arvokas maisema-alue, 2016

”Juokslahti on yleispiirteiltään viljeltyä ja rakennettua kulttuurimaisema-aluetta, joka rajoittuu jyrkkäpiirteisiin metsäisiin kalliomäkiin. Keskellä aluetta sijaitsee kapean kannaksen Päijänteestä erottama Juoksjärvi, jota kohti rantapellot viettävät ja josta peltolaakso jatkuu luoteeseen. Alueen maasto on hyvin kumpuilevaa, kun suhteelliset korkeuserot ovat 25 – 80 m. Etenkin viljelyslaaksoa lounaispuolelta rajaava selännealue nousee jyrkästi.

15.8.2024

GR

Juokslahden alue on maisemakuvaltaan eheä kokonaisuus. Paikallisen omaleimaisuuden muodostavat laaja, kumpuileva viljelysaukea, sitä rajaava vuorimaisema, pitkät näkymälinjat vesialueilla ja kyläraitin rakennusryhmät. Erityisesti viljelyslaaksossa virtaavat puoroumat sekä lampi ja järviketjut rikastuttavat maisemaa. Avointa maisemaa elävöittävät lisäksi vanhat komeat yksittäispuut, puuryhmät sekä aitta- ja latorakennukset. Maamerkeinä toimivat maisemassa kauaksi näkyvät vuoret, kuten Riuttavuori ja Ruonanvuori. Tilojen ja alueen maataloustoiminnan elinvoimaisuus näkyy maisemassa viljeltyinä peltoina ja laajoina laidunalueina. Maisemakuvaa ovat muuttaneet alueen läpi rakennetut uudemmat tiet, Tampere-Jyväskylä välinen, vilkasliikenteinen valtatie 9 ja Jämsään johtava Juokslahdentie.”

Kuva 18 Juokslahden maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen raja 2016 on merkitty kartalle vihreällä, ja maisema-alueen vanha raja merkitty punaisella. Patalahden rakennetun kulttuuriympäristön selvityksen 2024 aluerajausta osoitettu kuvassa likimääräisesti sinisellä katkoviivalla. Kuvalähde: Keski-Suomen liitto, 2016.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt -inventoinnin kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on Valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen.

Selvitysalueella ei sijaitse valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY 2009). Lähin rakennetun kulttuuriympäristön kohde on Patalahden eteläpuolella Säyrylässä sijaitseva Suur-Jämsän empiretaloihin kuuluva ”Kuikka”-kohde 1830-luvulta. Se sijaitsee Säyrylänsalmen sillan lounaispuolella noin 500 metrin etäisyydellä selvitysalueen rajasta.

Maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Selvitysalueella ei sijaitse Keski-Suomen maakuntakaavassa osoitettuja maakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Selvitysalue sijaitsee maakuntakaavan *kulttuuriympäristön vetovoima-alueella*. Merkinnällä on osoitettu maakunnan kulttuuriympäristön monimuotoiset aluekeskittymät.

3 Maankäytölliset suositukset maisemasuunnittelun näkökulmasta

3.1 Maisemallisten arvojen huomioon ottaminen maankäytön suunnittelussa

Jatkosuunnittelussa selvitysalueen vahvuudet tulee ottaa huomioon. Olisi toivottavaa, että alueen maisemarakenne voisi vielä rakentamisen jälkeenkin hahmottua alueella liikkujalle. Paikan hengen ja ominaispiirteiden säilyttäminen on tärkeää. Keskeisimpiä maisemaelementtejä selvitysalueella ovat Patalahti ja muutamat viljelyaluekokonaisuudet. Kolme vanhasta rakennuskannasta ja ympäröivästä kasvillisuudesta tai/ja viljely/laidunmaasta muodostuvaa kokonaisuutta ovat myös tärkeitä kiinnekohtia maisemassa. Patalahden olemassaolon hahmottaminen on tärkeää. Patalahden rantojen umpeenkasvun ja mahdollisen voimakkaan rakentamisen myötä Patalahti ei saa kadota maisemasta. Vaikka Patalahden rannan tuntumaan sijoitettaisiinkin lisää uutta vapaa-ajan asumista, täytyy huolehtia siitä, että väliin jää myös riittävästi avotiloja, joiden kautta alueen teiltä säilyy näköyhteys Patalahdelle. Patalahden pohjoisrannalle voisi tehdä osalle matkaa virkistysreitit tai vähintään ”virkistyspistojä”, jotta joen äärelle pääsisi virkistäytymään. Koko alueen kannalta tärkeimpien

pelto- ja niittyalueiden säilyttäminen pääpiirteissään avoimena on olennaista. Riittävän reuna-alueen säilyttäminen on monin paikoin toivottavaa. Selvitysalueella on selviä ja melko suuriakin korkeuseroja. Selänteet ovat Patalahden eteläpuolisiin vuoriin verrattuina melko vaatimattomia mutta itsessään ne luovat kuitenkin paikoin haastetta muun muassa infrastruktuurille. Toisaalta selänteet mahdollistavat hienot näkymät. Selännealueille rakennettaessa on syytä ottaa maastonmuodot huomioon. Rakentamisen tulisi tukeutua topografiaan ja rakennusten massoittelun myötäillä maaston muotoja. Korttelit ja katuverkosto eivät saisi olla liian suoraviivaisia. Etelään, länteen ja lounaaseen suuntautuvat selänteiden ja laaksonpohjien väliin jäävät vaihteluväyhykset ovat pienilmastollisesti rakentamisen kannalta edullisimpia alueita. Myös maiseman kannalta rakentaminen usein sopii näille alueille. Mitä etäämmäksi selänteistä ja kumpareista siirrytään, sen matalampaa rakentamisen tulisi maiseman kannalta olla.

Vanhan rakennuskannan sekä maisemakuvallisesti tärkeiden rakennusten läheisyydessä rakentamispaikat ja rakennukset tulee suunnitella siten, että ne ovat sopusoinnussa olemassa olevien rakennusten ja maiseman kanssa. Ensisijaisesti pyritään kuitenkin välttämään rakentamista merkittävimpien vanhojen rakennusten välittömässä läheisyydessä. Avoimilla alueilla uusien rakennusten ympärille tulee istuttaa suojakasvillisuutta pehmentämään rakentamisesta aiheutuvaa vaikutelmaa. Peltojen reunaan, metsän puolelle rakennettaessa pyritään säästämään edes jonkin verran olevaa puustoa, etteivät rakennukset näy liian hallitsevasti maisemassa. Mikäli olevan puuston säilyttäminen on kohtuuttoman vaikeaa, istutetaan tontin rajalle alueelle luonteen omaista kasvillisuutta. Ei ole tarkoituksenmukaista istuttaa tasakorkeaa "kasvillisuusmuuria", vaan tulisi pyrkiä luontevaan kerrokselliseen vaikutelmaan. Myös muut toiminnot on toteutettava ympäröivän maiseman ehdoilla.

3.2 Säilytettäväksi suositeltavat alueet

Säilytettäväksi suositeltavat alueet sijaitsevat maisemallisesti tärkeillä, kauniilla tai ekologisesti herkillä, muutoksia heikosti sietävillä, paikoilla. Selvitysalueen tapauksessa tämä tarkoittaa lähinnä maisemakuvan kannalta tärkeitä viljely- ja laidunalueita, metsänreunoja ja muutamien vanhojen rakennusten välitöntä läheisyyttä tai lähiympäristön kanssa muodostamaa harmonista kokonaisuutta.

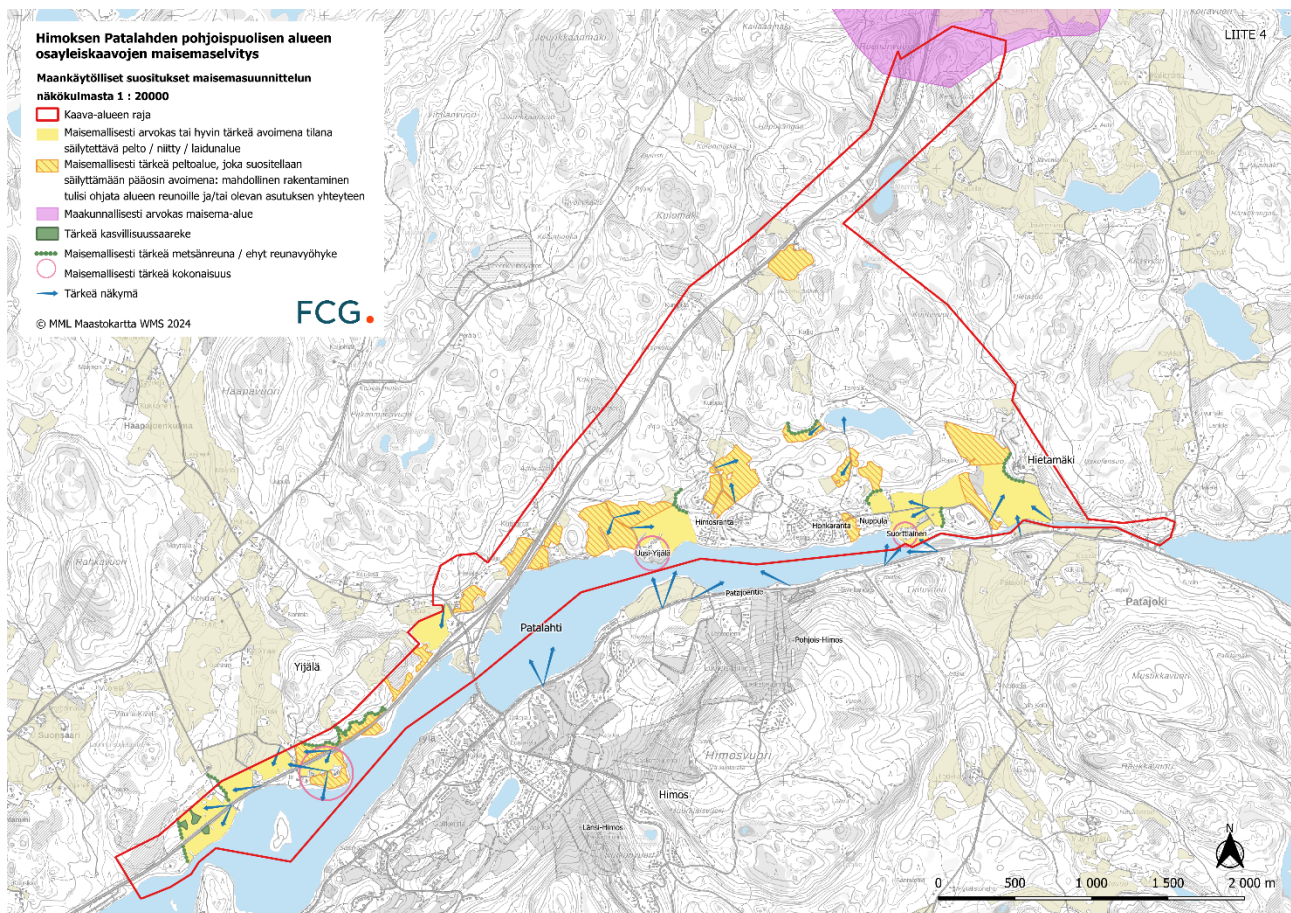
Selvitysalueen edustavimmat niitty- ja viljelyalueet tulisi säilyttää pääpiirteissään avoimena, mieluiten viljely- tai laidunkäytössä. Peltoalueiden ei kuitenkaan tarvitse välttämättä kaililta osin säilyä perinteisesti hoidettuina. Riittää, että ne säilyvät hengeltään avoimena esimerkiksi maisemapeltoina tai pelinurmina. Pelto- ja niittyalueiden metsittämistä ei suositella. Avotilojen läheisyydessä metsänreunat tulee pyrkiä säilyttämään mahdollisimman eheinä. Mahdollinen rakentaminen tulee ohjata joko metsän sisään tai selkeästi peltoaukean puolelle, kuitenkin siten, että rakentaminen tukeutuu olevaan

15.8.2024

GR

yhdyksuntarakenteeseen ja maastonmuotoihin. Avoimeen maisematilaan rakennettaessa rakentaminen tulisi näin ollen sijoittaa mieluiten peltoaukean reuna-alueille ja olevan yhdyskuntarakenteen yhteyteen. Avoimien maisematilojen yhteydessä tulisi ensisijaisesti välttää massiivista rakentamista. Avoimilla alueilla rakennusten ympärille on istutettava suojakasvillisuutta pehmentämään rakentamisen synnyttämää vaikutelmaa. Suojavyöhykkeen tarkoituksena ei ole muodostaa muurimaista estettä rakennetun ja avoimen välille. Kerroksellinen, erikorkuisista puista ja pensaista koostuva suojakasvillisuus on toivotuin vaihtoehto.

Viljelyalueista heikoimmin muutoksia sietävät valtatie 9 varteen sijoittuvat Yijälän pellot. Nuppulan, Suorttiaisen ja Hietämäen väliin jäävät pellot ja laidunalueet muodostavat myös melko herkin kokonaisuuden, vaikka alue rajautuukin osin uuteen vapaa-ajan rakennuskantaan Nuppulan päässä. Suorttiaisen ympäristö hevoslaitumiseen on varsin omaleimainen ja kiinnostava kohta maisemassa. On olennaista, että tilakeskuksen ympärille jää riittävästi vapaata tilaa ja että Honkarannantieltä avautuu Suorttiaisen yli näkymä Patalahdelle.

Kuva 19 Ote maankäytölliset suositukset maisemasuunnittelun näkökulmasta -kartasta.

Tiivistelmä

Patalahti, jonka pohjoispuolelle selvitysalue sijoittuu, muodostaa halkeaman jyrkkäpiirteisen Himoksen ”vuorialueen” ja vaatimattomammista korkeuseroista muodostuvan Patalahden pohjoispuolisen kaava-alueen välille. Selvitysalue on suurelta osin sulkeutunutta metsävyöhykettä. Peltojen ja vesistöjen muodostamat avotilat ovat metsäalueisiin verrattuna selvästi pienempiä.

Tarkastelualue rajautuu etelässä ja lounaassa vesistöön: Patalahteen ja Patajokeen. Kaava-alueen raja kulkee Patalahden keskellä. Selvitys/suunnittelualueen keskeinen tarkastelu-suunta onkin Patalahden vastaranta, josta avautuvat monin paikoin esteettömät näkymät suunnittelualueelle.

Avotilat ovat olennaisia suunnittelualueella. Yijälään sijoittuvat viljelyalueet ovat vanhoja ja visuaalisesti hienoja. Niistä tekee erityisen arvokkaan se, että ne ovat olleet viljelysmaata jo 1800-luvulla, mahdollisesti kauemminkin.

Toinen hieno viljelymaisemakokonaisuus sijoittuu Patalahden pohjukkaan Suorttiaisen ympäristöön. Se jatkuu myös puron ja sitä reunustavan kasvillisuusvyöhykkeen itäpuolella Hietämäen edustalla.

Uusi-Yijälän tilakeskuksen ympärillä on myös laajahkot viljelyalueet. Patajoentieltä katsottuna tilakeskuksen itäpuolinen peltoalue on maisemallisesti edustavampi ja tärkeämpi kuin länsipuolinen.

Valtaosa alueen rakennuskannasta on uudehkoa ja palvelee vapaa-aikaa. Loma-asutus on selvitysalueella keskittynyt Patalahden pohjoispuolelle Himosrannan ja Honkarannan alueille. Loma-asutus muodostaa melko tiiviitä kokonaisuuksia. Vanhempi, pääasiassa ympärivuotinen, asutus on sijoittunut peltojen reunoille tai peltojen keskellä oleville kumpareille.

Selvitysalueen maisemalliset arvot rakentuvat Patalahden ja muutamien viljelyaluekokonaisuuksien ympärille. Viljelyaukeiden yli avautuvat näkymät ovat osaltaan selvitysalueen vahvuuksia. Kolme vanhasta rakennuskannasta ja ympäröivästä kasvillisuudesta tai/ja viljely/laidunmaasta muodostuvaa kokonaisuutta ovat myös tärkeitä kiinnekohtia maisemassa.

Selvitysalueelle ei sijoitu valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita eikä valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Pieni alue (noin 20 hehtaaria) tarkastelualueen pohjoisosassa sijoittuu osin *Juokslahden maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen* sisään. Selvitysalueella ei sijaitse Keski-Suomen maakuntakaavassa osoitettuja maakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Selvitysalue sijaitsee maakuntakaavan *kulttuuriympäristön vetovoima-alueella*.

15.8.2024

GR

Patalahden olemassaolon hahmottaminen on tärkeää. Patalahden rantojen umpeenkasvun ja mahdollisen voimakkaan rakentamisen myötä Patalahti ei saa kadota maisemasta. Vaikka Patalahden rannan tuntumaan sijoitettaisiinkin lisää uutta vapaa-ajanasumista, täytyy huolehtia siitä, että väliin jää myös riittävästi avotiloja, joiden kautta alueen teiltä säilyy näköyhteys Patalahdelle. Patalahden pohjoisrannalle voisi tehdä osalle matkaa virkistysreitit tai vähintään ”virkistyspistejä”. Koko alueen kannalta tärkeimpien pelto- ja niittyalueiden säilyttäminen pääpiirteissään avoimena on olennaista.

Liitteet

Liite 1: Maisemarakennekartta
Liite 2: Maisemakuvakartta
Liite 3: Arvokartta
Liite 4: Maankäytölliset suositukset maisemasuunnittelun näkökulmasta -kartta.....

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen
osayleiskaavojen muutos ja laajennus – Rakennetun
kulttuuriympäristön selvitys

RAPORTTI

Jämsän kaupunki

Minttu Kervinen, Olli Kortelainen

13.11.2024

P50523

Sisällys

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus – Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys	4
1 Johdanto	4
1.1 Työn tausta ja tarkoitus.....	4
1.2 Sijainti	5
1.3 Käytetyt menetelmät ja arvottamisen kriteerit	6
1.4 Kaavatilanne ja aiemmat selvitykset ja inventoinnit.....	8
1.4.1 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt.....	8
1.4.2 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2021	8
1.4.3 Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet.....	10
1.4.4 Yleiskaava	14
1.4.5 Asemakaava	15
1.4.6 Aiemmat paikalliset selvitykset ja inventoinnit	16
2 Selvitysalueen rakentuminen ja historia	17
2.1 Tarkastelualueen maankäyttö ennen 1900-lukua	17
2.2 Tarkastelualue 1900-luvun alkuvuosikymmeninä.....	26
2.3 II maailmansota ja jälleenrakennuskausi tarkastelualueella	33
2.4 Tarkastelualue 1900-luvun jälkipuoliskolla ja liikenneyhteyksien kehitys.....	40
2.5 Tarkastelualue 1900-luvun lopulta nykypäivään ja matkailupalvelujen kehitys	44
3 Inventointikohteet.....	54
4 Johtopäätökset ja suositukset	56
5 Lähteet.....	59
Aiemmat selvitykset ja inventoinnit	59
Kaavat ja suunnitelmat	59
Karttalähteet.....	60
Rekisterilähteet.....	62
Suulliset lähteet	62
Kuvalähteet.....	62
Muut lähteet.....	62

*FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas") toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. **FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.***

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus – Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

1 Johdanto

1.1 Työn tausta ja tarkoitus

Tehtävänä oli laatia rakennetun kulttuuriympäristön selvitys ja rakennusinventointi Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen suunnittelualueelle. Työn tilaajana on Jämsän kaupunki ja työtä on ohjannut kaupungin maankäyttöinsinööri Rainer Nyholm.

Selvityksen ovat tehneet Minttu Kervinen (arkkitehti SAFA, YKS-548) ja Olli Kortelainen (rakennusarkkitehti AMK) avustajanaan Kaisa Hongisto (YTM, rakennusarkkitehtiopiskelija). Kervinen on vastannut inventoitavien kohteiden valinnasta sekä niiden kohdekuvausten, arvotuksen ja suositusten laatimisesta. Kortelainen on avustanut alueen rakentumisen historian kuvauksessa, kohdekuvausten ja inventointikorttien laatimisessa sekä raportoinnissa. Myös maastokäynti ja kohteiden valokuvaus on suoritettu Olli Kortelaisen toimesta.

Keski-Suomen museolta työtä on ohjannut Nina Moilanen.

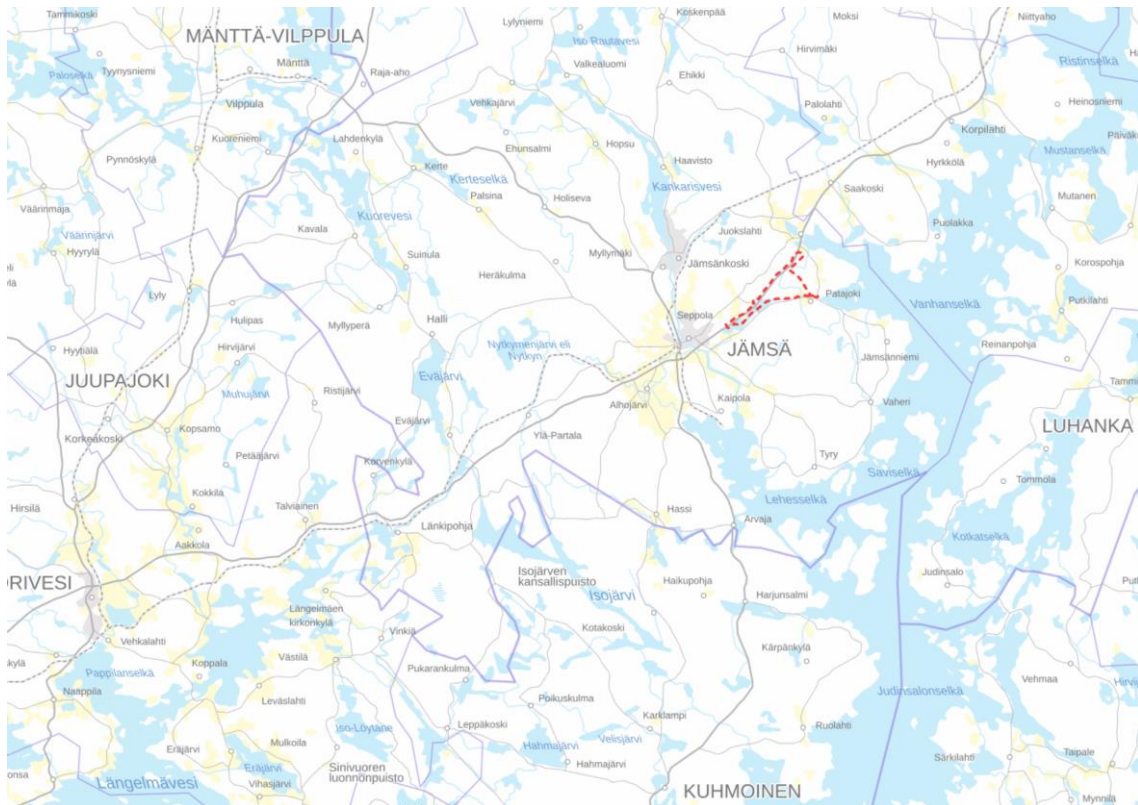
Rakennusinventointi on tehty yleiskaavoitusta varten tarvittavalla tarkkuudella ja siinä selvitetään tiedot tarkastelualueen rakennuskannan kulttuurihistoriallisista arvoista. Selvityksessä on:

- Kuvattu alueen maankäytön kehityksen tärkeimpiä vaiheita painottaen 1800-luvun jälkeistä kehitystä.
- Valittu 20 merkittävintä rakennuskohdetta selvitysalueelta, ja täytetty niistä inventointikortit Keski-Suomen museon käytössä olevaan kulttuuriympäristön tietojärjestelmään Collecte Kulttuuriympäristö. Korteissa kuvataan rakennusten perustiedot, ominaispiirteet, ympäristö ja arvot lyhyesti.
- Arvotettu kohteet selvitystyön perusteella ja annettu suositukset kohteiden huomioimisesta yleiskaavassa.

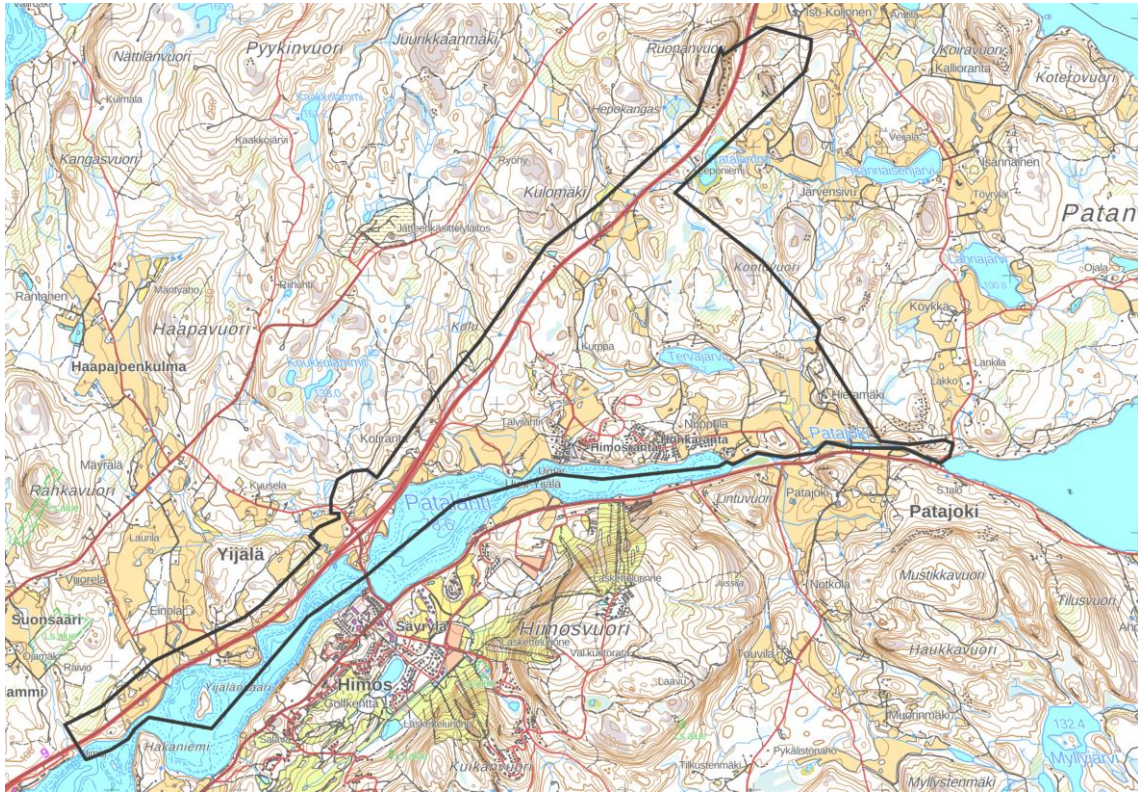
Inventoinnin perusteella varsinaisen kaavatyön yhteydessä kaavoittaja merkitsee kohteiden arvot mahdollisina suojelumerkintöinä ja määräyksinä kaavaan.

1.2 Sijainti

Selvitysalue sijaitsee Jämsän keskustaajaman itä-koillispuolella, valtatie 9:n varrella, Patalahden rannalla, Himoksen matkailukeskuksen läheisyydessä. Himoksen Patalahden pohjoispuolen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen kaava-alueen pinta-ala on noin 772 hehtaaria. Suunnittelualueen rajausta on tarkennettu alkuperäisestä osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtävilläolon aikana saatujen palautteiden perusteella.

Kuva 1 Selvitysalue sijaitsee Jämsässä Himoksen pohjoispuolella, noin 3 km kaupungin keskustasta koilliseen. Kuvassa selvitysalue on osoitettu punaisella rajauksella. Taustakartta: MML 2024.

Kuva 2 Selvitysalue sijaitsee Patalahden pohjoispuolella. Selvitysalueen raja-osa osoitettu mustalla viivalla. Maastokartta: MML 2024

1.3 Käytetyt menetelmät ja arvottamisen kriteerit

Työ on tehty kolmessa vaiheessa:

- lähtötietojen koonti ja läpikäynti
- dokumentointi- ja analyysivaihe maastokäynteineen sekä
- yhteenvedovaihe

Selvityksen lähtöaineistona on käytetty alueelta olevia aiempia rakennusinventointeja, alueen karttoja, paikkatietoaineistoja, ilmakuvia sekä alueelta otettuja valokuvia. Alueelle on tehty maastokäynti 18.- 19.4.2024. Raportin valokuvat on kuvannut Olli Kortelainen, ellei toisin mainita.

Mahdolliset selvitysalueelle sijoittuvat valtakunnalliset, maakunnalliset ja paikalliset aikaisemmin arvotetut ja inventoidut maisemallisesti ja mahdolliset kulttuurihistorialliset arvokkaat kohteet on selvitetty Museoviraston RKY-aineistosta ja

muinaisjäännösrekisteristä, maakunnallisista selvityksistä ja aiemmista rakennusinventoinneista.

Rakennetun kulttuuriympäristön inventointikohteet on valittu lähtötietojen ja maastokäynnin perusteella. Aiempien inventointien, vanhojen karttojen ja rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen perusteella ensin valittiin maastossa tarkistettavat kohteet, jotka käytiin valokuvaamassa. Rakennusarkkitehti Olli Kortelainen teki maastokäynnin alueelle 18. – 19.4.2024. Maastokäynnin perusteella valittiin inventoitavat kohteet yhteistyössä Keski-Suomen museon kanssa. Maastokäynnillä myös haastateltiin kohteiden omistajia mahdollisuuksien mukaan. Kohteista täytettiin inventointikortit Keski-Suomen museon käytössä olevaan kulttuuriympäristön tietojärjestelmään Collecte Kulttuuriympäristö.

Inventoitujen kohteiden osalta selvityksessä kuvataan saatavilla olevan lähtötiedon perusteella lyhyesti niiden historiaa, ominaispiirteitä, arkkitehtuuria ja arvoja. Inventointi tehtiin yleiskaavatasolla, eikä rakennusten sisätiloja tarkasteltu. Kohteiden kuntoa on tarkasteltu ulkoapäin kiinnittämällä huomiota rakennuksen ryhtiin, vesikaton toimivuuteen ja ulkovuorauksen vaurioihin. Arviot ovat suuntaa antavia. Mikäli kohteiden kunnosta tarvitaan tarkempaa tietoa, suositellaan niille tekemään kuntoselvitys. Kohdekuvaukset on laadittu rakennusarkkitehti Olli Kortelaisen sekä rakennusarkkitehtiopiskelija Kaisa Hongiston toimesta, ja arkkitehti Minttu Kervinen on vastannut kohteiden ominaispiirteiden ja arvojen kuvaamisesta.

Kohteita ja rakennuksia arvotettaessa on tarkasteltu niiden historiallisia arvoja, arkkitehtonisia ja rakennushistoriallisia arvoja sekä maisemallisia arvoja. Kohteisiin liittyvien arvojen perusteella ne on jaoteltu kolmeen arvoluokkaan. Seudullisesti merkittäviin kohteisiin (A) on katsottu liittyvän vähintään paikallisesti erittäin merkittäviä arvoja tai ne ovat tarkastelualueella ainoita rakennustyyppinsä edustajia. Paikallisesti merkittäville kohteilla (B) katsottiin olevan paikallista rakennushistoriallista, historiallista ja/tai maisemallista merkitystä osana kaava-alueen kerroksellista rakennuskantaa. Yksittäisinä kohteina näiden kohteiden rakennushistorialliset arvot jäävät rakennusten vaatimattomuuden ja/tai niihin tehtyjen muutosten vuoksi vähäisemmiksi kuin seudullisesti merkittävien kohteiden. Lisäksi tarkastelualueella tai lähiympäristössä on säilynyt vähintään jonkin verran muutakin vastaavaa rakennuskantaa samalta ajalta. Osaan inventoiduista kohteista ei katsottu liittyvän sellaisia erityisiä arvoja (-), että kohteet olisi syytä huomioida kaavoituksessa.

Arvoja on tarkasteltu mm. seuraavista näkökulmista:

Historiallinen arvo

- Kohteen merkitys historiallisen kehityksen, tapahtuman tai ilmiön todisteena

Arkkitehtoninen ja rakennushistoriallinen arvo

- Harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (harvinaisuus)
- Historiallinen tyypillisuus alueelle (tyypillisuus)
- Tiettyä suunnittelijaa, aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (edustavuus)
- Alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (alkuperäisyys)
- Näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (historiallinen kerroksisuus).

Ympäristöarvo

- Taajamakuullinen tai maisemallinen arvo
- Merkitys alueen tai yhteisön identiteetille

Kohteiden arvottamisen jälkeen laadittiin suositukset kohteiden huomioimisesta kaavaratkaisussa. Suositusten laadinnassa on huomioitu myös kohteiden säilymisedellytyksiä. Suositusten laadinnasta on vastannut arkkitehti Minttu Kervinen.

1.4 Kaavatilanne ja aiemmat selvitykset ja inventoinnit

1.4.1 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

Valtakunnallisen RKY-inventoinnin kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on Valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen.

Selvitysalueella ei sijaitse valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY 2009). Lähin RKY-kohde on Patalahden eteläpuolella Säyrylässä sijaitseva Suur-Jämsän empiretaloihin kuuluva ”Kuikka”-niminen kohde 1830-luvulta. Se sijaitsee Säyrylänsalmen sillan lounaispuolella noin 500 metrin etäisyydellä selvitysalueen rajasta.

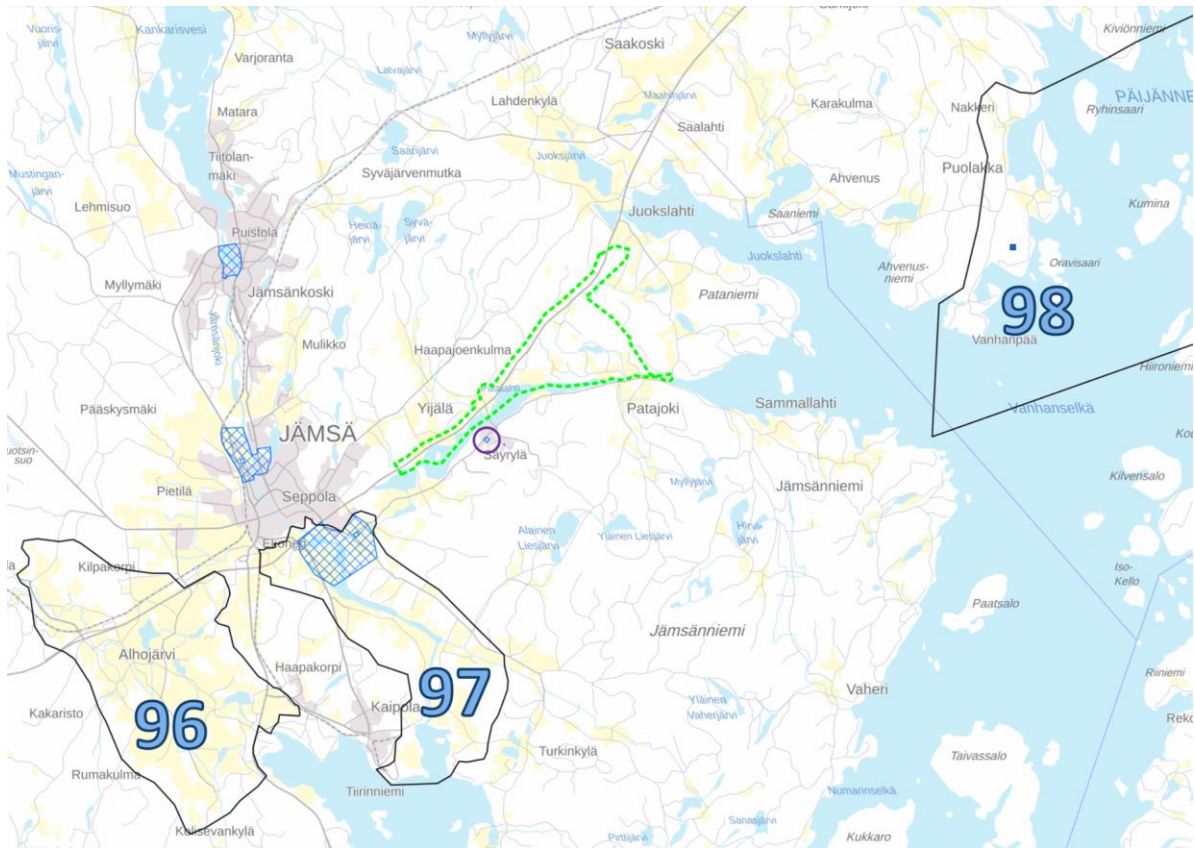
1.4.2 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2021

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021) ovat Suomen maaseudun edustavimpia kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen

kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Suomessa on 186 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta.

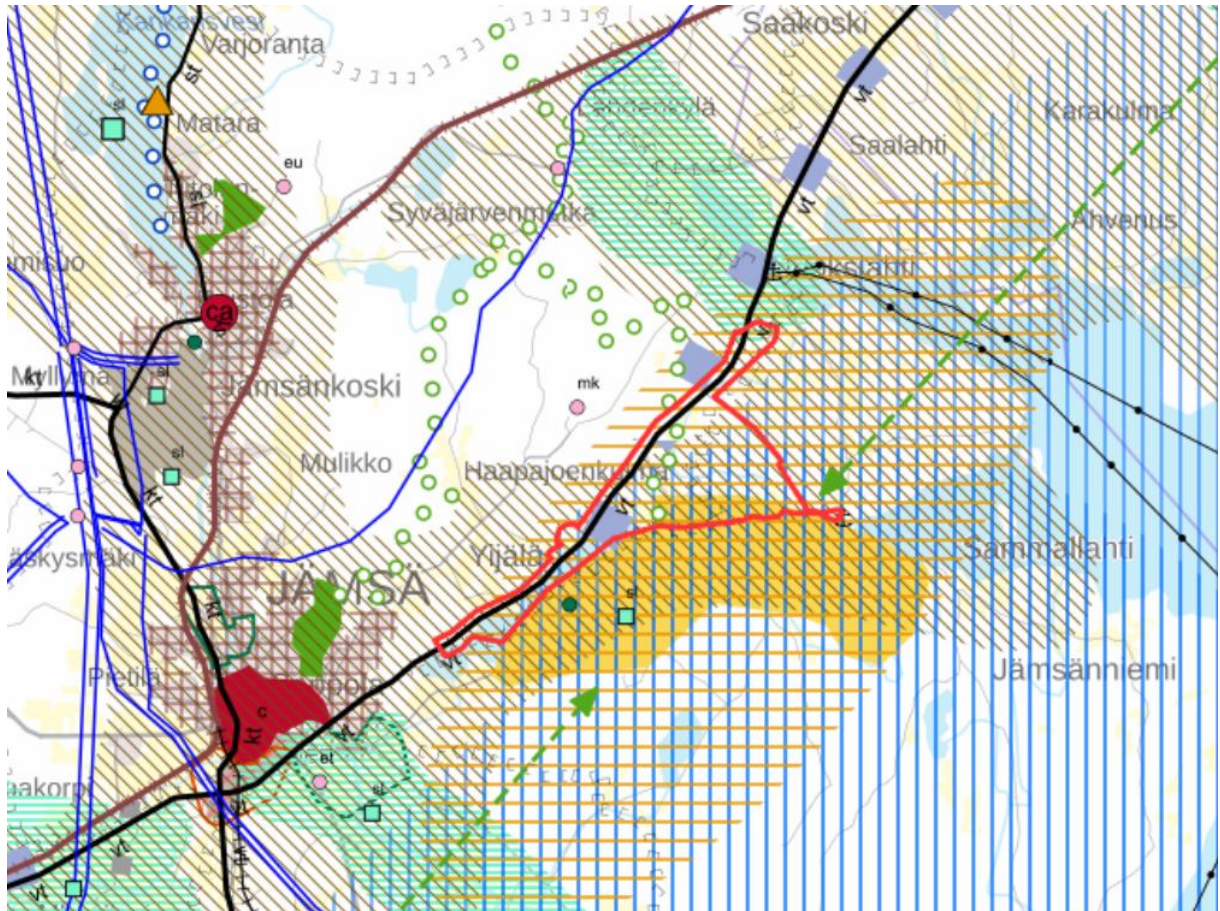
Selvitysalueella ei ole valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta, mutta selvitysalueesta lounaaseen Jämsän keskustan eteläpuolella sijaitsee kaksi aluetta ja itään yksi alue Päijänteen rannoilla:

- Alhojärven viljelymaisema (VAM100096) VAMA-kohde nro 96
- Jämsänjokilaakso (VAM100097), VAMA-kohde nro 97
- Oravivuoren maisemat (VAM100098), VAMA-kohde nro 98

Kuva 3 Karttaote Paikkatietoikkunasta. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021) on merkitty kuvaan mustalla ääriviivalla ja rakennusinventoinnin selvitysalue vihreällä katkoviivalla. Selvitysalueen lähiympäristön valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) merkitty sinisellä aluemerkinällä. Violetti ympyrä selvitysalueen eteläpuolella kuvaa lähimpänä sijaitsevaa RKY-kohdetta Suur-Jämsän empiretalo Kuikka.

1.4.3 Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet

Kuva 4 Ote Keski-Suomen maakuntakaavayhdistelmästä. Selvitysalue sijaitsee kulttuuriympäristön vetovoima-alueella (oranssi vaakaviivoitus) ja maakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella (turkoosi vaakarasteri alueen pohjoisosassa). Lähde: Keski-Suomen liitto, MML.

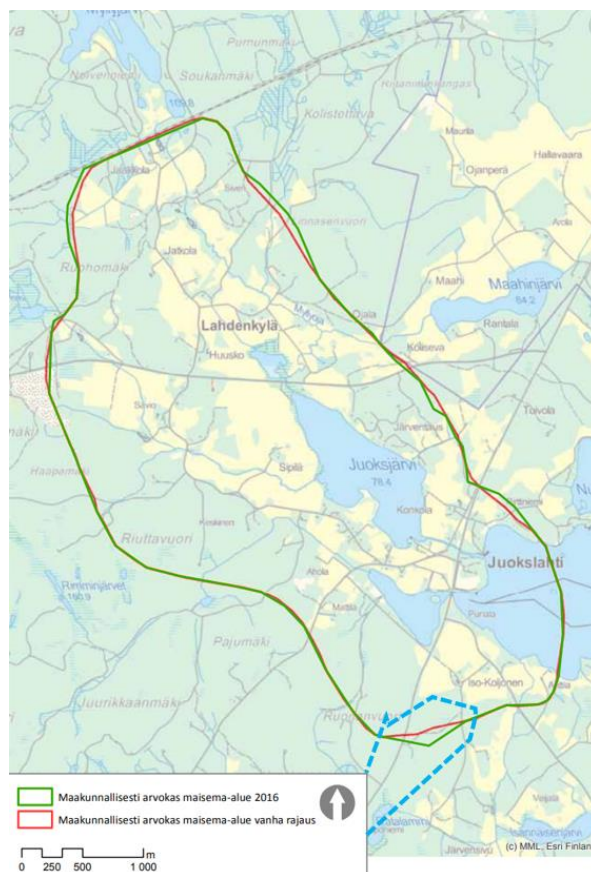
Keski-Suomessa on voimassa yksi lainvoimainen maakuntakaava Keski-Suomen maakuntakaava. Maakuntavaltuusto hyväksyi 8.12.2023 ns. vaihekaavan nimeltä Keski-Suomen maakuntakaava 2040. Vaihekaavassa tarkasteltiin seudullisen kokoluokan tuulivoimatuotantoa, liikennettä sekä hyvinvoinnin aluerakennetta. Patalahden pohjoispuolisten osayleiskaavojen päivitystyön tarkastelualueelle ei ole osoitettu edellä mainitussa vaihemaakuntakaavassa merkintöjä.

Selvitysalueella ei sijaitse Keski-Suomen maakuntakaavassa osoitettuja maakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Selvitysalue sijaitsee maakuntakaavan *kulttuuriympäristön vetovoima-alueella*. Merkinnällä on osoitettu maakunnan kulttuuriympäristön monimuotoiset aluekeskittymät. Aluemarkintään liittyy suunnittelumääräys:

”Alueen kehittämisessä tulee hyödyntää kulttuuriympäristön monimuotoisuutta. Alueidenkäytön suunnittelulla edistetään kulttuuriympäristöjen kestäväää käyttöä ja hoitoa. Alueilla metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.”

Tarkastelualueen pohjoisosassa sijoittuu osin *Juokslahden maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen* sisään. Maisema-alueen sisään osuu n. 20 ha:n kokoinen alue tarkastelualueen pohjoisosasta. Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukainen valtakunnallisesti arvokas maisema-alue sekä maakunnallisesti arvokas maisema-alue. Maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita on selvitetty Keski-Suomen maakuntakaavan tarkistuksen yhteydessä vuosina 2014-2015. Aluemarkintään liittyy suunnittelumääräys:

”Alueella tulee edistää kestävä maatalouden harjoittamista. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon arvokkaan maisema-alueen kokonaisuus, ominaispiirteet ja identiteetti. Alueilla metsien hoito ja käyttö perustuu voimassa olevaan metsälainsäädäntöön.”

Kuva 5 Juokslahden maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen raja 2016 merkitty kartalle vihreällä, ja maisema-alueen vanha raja merkitty punaisella. Patalahden rakennetun kulttuuriympäristön selvityksen 2024 aluerajausta osoitettu kuvaan likimääräisesti sinisellä katkoviivalla. Kuvalähde: Keski-Suomen liitto, 2016.

Juokslahti, maakunnallisesti arvokas maisema-alue, 2016

Luonnonpiirteet

Juokslahden viljelyslaakso sijaitsee Päijänteen luoteeseen työntyvän pitkän murroslaakson muodostamassa lahden pohjukassa. Luonnonpiirteet asettavat kylämaisemalle selkeät visuaaliset rajat. Maisema-alue on topografialtaan vaihtelevaa maastoa, jonka loivapiirteisimmät osat ovat Juoksjärven ympäristössä ja jyrkkäpiirteisimmät kyläalueen reunoilla. Idässä alue rajautuu Päijänteeseen. Etelässä, lännessä ja pohjoisessa laaksoa rajaavat selkeästi jyrkät metsäiset kalliovuoret. Maisemallisesti hyvin merkittävä Ruonanvuori hallitsee Päijänteen rantamaisemaa. Itäreunastaan massiivinen ja jyrkänteenä kohoava kallioselännealue rajautuu pohjoispuolella Juokslahden kylän peltoihin. Kallioinen itärinne pilkottaa puuston seasta rantaan saakka noin kilometrin päähän. Ruonanvuoren lisäksi viereinen Riuttavuori kohoaa lähes 200 metriä merenpinnan yläpuolelle. Juokslahden erottaa Päijänteestä maakannas, paikallinen maiseman solmukohta, josta aukeaa näkymät Päijänteelle.

Juokslahden luoteisin kolkka on kuroutunut erilleen noin neliökilometrin laajuiseksi Juoksjärveksi, jonka erottaa Päijänteestä puolen kilometrin levyinen maakannas. Alueen vedenjakajat kulkevat viljelyslaaksoa raajavilla selänteillä, joilta sade- ja sulamisvedet kulkeutuvat Juoksjärven kautta Juokslahteen ja Päijänteelle. Selänteiltä laskee suo- ja lampiketjujen kautta Juokslahteen Torninoja, Myllyoja ja Kolisevanoja. Rantojen kasvillisuuden rehevää. Juoksjärven ranta on valtaosalta saravaltaista rantaa.

Alueelta löytyy hyvin erilaisia kasvillisuustyyppisiä karuista kalliometsistä reheviin puronvarsilehtoihin. Tavallisia ovat lehtomaisen kankaan kuusivaltaiset metsät, mutta kalliorinteet ja länsiosan hiekkakangasmaasto ovat männikköisiä. Pääosin metsät ovat talousmetsinä hoidettuja ja muutamien paikoin on peltoja metsitetty istuttamalla koivua. Juoksjärvi ja etenkin Vilunen ovat kasvillisuudeltaan rehevämpiä.

Kulttuuripiirteet

Jämsän seudun vanhimmat asuinpaikkalöydöt ovat Muinais-Päijänne-vaiheen (noin 6000 vuotta sitten) aikaisia. Varhaisinta historiaa edustavat kivilautiset asuinpaikat Lahdenkylän alueella. Metsäinen maisemakuva on alkanut muuttua keskiajalla, kun asutus on vakiintunut ja kylät alkoivat muodostua ja maanviljelys voimistua. Laakson viljelykseen sopiva maaperä ja hyvät kulkuyhteydet ovat mahdollistaneet Juokslahden kehittymisen aikoinaan Jämsän toiseksi suurimmaksi kyläksi. Kylään on päässyt vesireitin ohella Vanhaa Laukaantietä pitkin. Kylän vanhin asutus, tiestö ja viljelykset seurailevat Myllyjärvestä Juokslahteen laskevaa rotkomaista vesistöreittiä, jossa ne ovat sijoittuneet Juokslahden ja Juoksjärven väliselle kannakselle sekä Juoksjärven länsirannalle ja pohjukkaan. Muu alava laaksoalue on ollut ensin laidunnuksessa ja otettu myöhemmin viljelykseen.

1500-luvun maakirjojen mukaan Juokslahden vanhoja kantatiloja ovat Heinänen, Huusko, Kattelua, Koljonen, Niemi ja Savio. 1700-luvun lopulla alueen väestö alkoi kasvaa. Lahdenkylä ja Niemenkylä muodostuivat 1800-luvulle tultaessa. Niemenkylä on syntynyt Päijänteen ja Juokslahden väliselle maakannakselle, johon muodostui alueen liikenteellinen ja liike-elämän keskus. Kannaksella on sijainnut aikanaan Juokslahden laivasilta ja kauppaliikkeitä.

Nykyisin koko peltoalue on edelleen viljelyksessä, ja käytöstä poistuneita peltoaloja ei juuri ole. Juokslahden pohjoispuolella sijaitseva Myllyjärvi on ollut alkujaan laajempi järvalue. 1800-luvun lopulla tukinuiton ja siihen liittyvien Myllyojan muokkaustoimenpiteiden takia järvestä purkautui vesivyöry, jolloin järven ala pieneni ja paljastunut maa-ala otettiin viljelyskäyttöön.

Juokslahden alue koostuu kahdesta kyläalueesta sekä yksinäistaloista. Lahdenkylä Jämsänkosken tien varressa on vanha kantakylä. Niin sanottu keskikylä sijoittuu nykyisen valtatievarrelle.

Se on muodostunut kaupan ja liikenteen keskukseksi. Lahdenkylän asutus on vaurasta perintötila-asutusta, jossa perintötilojen lisäksi on ollut pientilallisia, mökkiläisiä ja torppareita. Keskikylällä on puolestaan tiheämpää tienvarsiasutusta, jonne myös koulu ja seurantalo sijoittuvat. Pääpiirteittäin alueen rakennuskulttuuri kuvastaa kylän pääelinkeinoja maataloutta. Aktiivisessa kylässä on edelleen toimiva koulu sekä päiväkot. Alueella on useita matkailuyrittäjiä. Vakituinen asutus on tiheintä koulun ympäristössä Niemenkyläntien varrella sekä Vekkulantien varrella. Loma-asuminen on keskittynyt Päijänteen puolella erityisesti Nuorlahteen ja Juoksjärven puolella järven pohjoisrannalle sekä Ruonanlahden pohjoisrannalle. Maatilat sijoittuvat pääosin laajojen viljelysalueiden reunamille.

Maisemakuva

Juokslahti on yleispiirteiltään viljeltyä ja rakennettua kulttuurimaisema-aluetta, joka rajoittuu jyrkkäpiirteisiin metsäisiin kalliomäkiin. Keskellä aluetta sijaitsee kapean kannaksen Päijänteestä erottama Juoksjärvi, jota kohti rantapelit viettävät ja josta peltolaakso jatkuu luoteeseen. Alueen maasto on hyvin kumpuilevaa, kun suhteelliset korkeuserot ovat 25 – 80 m. Etenkin viljelyslaaksoa lounaispuolelta rajaava selännealue nousee jyrkästi.

Juokslahden alue on maisemakuvaltaan eheä kokonaisuus. Paikallisen omaleimaisuuden muodostavat laaja, kumpuileva viljelysaukea, sitä rajaava vuorimaisema, pitkät näkymälinjat vesialueilla ja kyläraitin rakennusryhmät. Erityisesti viljelyslaaksossa virtaavat puroumat sekä lampi ja järviketjut rikastuttavat maisemaa. Avointa maisemaa elävöittävät lisäksi vanhat komeat yksittäispuut, puuryhmät sekä aitta- ja latorakennukset. Maamerkkeinä toimivat maisemassa kauaksi näkyvät vuoret kuten Riuttavuori ja

Ruonanvuori. Tilojen ja alueen maataloustoiminnan elinvoimaisuus näkyy maisemassa viljeltyinä peltoina ja laajoina laidunalueina. Maisemakuvaa ovat muuttaneet alueen läpi rakennetut uudemmat tiet, Tampere-Jyväskylä välinen, vilkasliikenteinen valtatie 9 ja Jämsään johtava Juokslahden tie.

Arviointi

Juokslahti on elinvoimaista maatalousaluetta, jonka maisemakuva on säilynyt perinteisen maalaismaisena. Maisemallisesti eheän alueen viljelykset ja kylät ovat sijoittuneet lahtien äärelle ja viljelysmaisemia reunustaa jyrkkärinteiset kalliometsät.

Kuva 6 Juokslahden maisemaa (Keski-Suomen liitto, 2016).

1.4.4 Yleiskaava

Voimassa olevassa yleiskaavassa ei ole osoitettu tarkastelualueelle suojeltavia tai merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön kohteita.

1.4.5 Asemakaava

Kuva 7 Ote Himosrannan asemakaavasta (KValt hyv. 17.2.2004). Suojeltava alueen osa ympyröity punaisella (korttelin 4501 tontti 5).

Suunnittelualueen keskiosassa Himosrannassa on voimassa Himosrannan asemakaava, joka on hyväksytty kunnanvaltuustossa 17.2.2004. Asemakaavassa on osoitettu suojeltava alueen osa yhdelle tontille:

s-1. Suojeltava alueen osa. Kulttuurihistoriallisesti arvokas piha-alue, jonka rakentamisen ja istutusten tulee olla alkuperäiseen kokonaisuuteen soveltuvia.

Merkintä on osoitettu vanhan Talvilahden torpan pihapiiriin.

1.4.6 Aiemmat paikalliset selvitykset ja inventoinnit

Tarkastelualueen rakennuksia on inventoitu aiemmin kahden eri selvityshankkeen aikana.

Vuosien 1979-1980 aikana laaditussa rakennusinventoinnissa (Jämsän kaupunki, Keski-Suomen museo) on inventoitu tämän selvityksen kohteet **Yijälä, Vanha-Yijälä, Uusi-Yijälä** ja **Virhiä**. Vuosien 1979-1980 inventoinnissa kohteet **Yijälä** ja **Vanha-Yijälä** oli inventoitu samalla inventointikortilla yhtenä kohteena nimeltä Vanha-Yijälä. Inventointitietojen ja -lomakkeiden selkeyttämiseksi (ja kohteiden sijaitessa eri kiinteistöillä) on edellä mainitut rakennukset jaettu kahdeksi erilliseksi inventointikohteeksi vuoden 2024 selvityksessä. Vuoden 1979-1980 inventoinnissa kerrotaan Vanhan-Yijälän olevan merkityksellinen Yijälän rakennus- ja asutushistorian kannalta (rakennushistoriallinen, historiallinen, maisemallinen).

Lisäksi tämän selvityksen päivitysinventointikohde **Joenmäki** on aiemmin inventoitu Jämsän keskusta-alueen täydennysinventoinnissa 2005-2006 (Jämsän kaupunki, Keski-Suomen museo). Inventoinnissa tarkasteltiin Seppolaa ja keskustan lähialueita.

Valtaosa tarkastelualueella sijaitsevista rakennuksista on aiemmin inventoimattomia.

2 Selvitysalueen rakentuminen ja historia

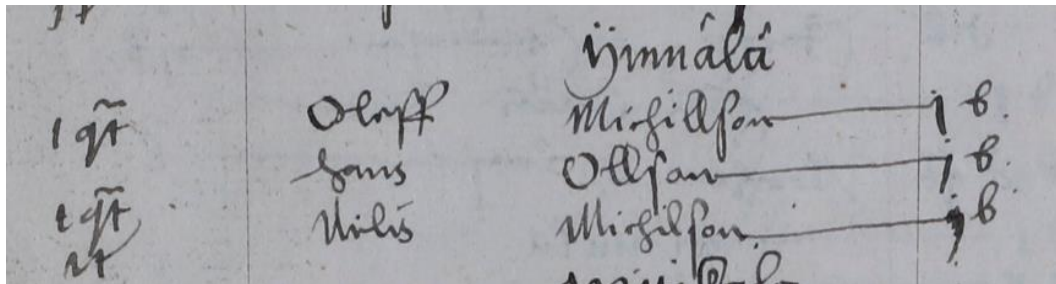
2.1 Tarkastelualueen maankäyttö ennen 1900-lukua

Pysyvää asutusta Jämsän seudulle alkoi muodostua jo keskiajalla. Jämsä oli keskiajalla Hämeen pohjoisin hallintopitäjä, ja se kuului Hämeen rintapitäjien erämaihin. Alueeltaan se oli paljon nykyistä Jämsää laajempi, sillä siihen kuuluivat itse Jämsän lisäksi Jämsänkoski, Koskenpää, pääosa Korpilahtea ja Muuramea sekä osa Säynätsaloa ja Petäjävettä. Tästä alueesta käytettiin nimitystä Suur-Jämsä. Vanhan emäpitäjän alueet alkoivat itsenäistyä 1860-luvulla, jolloin Suur-Jämsä supistui Jämsän, Jämsänkosken ja Koskenpään käsittäväksi alueeksi. Tämä, ns. Vanhan Jämsän aikakausi ulottui vuoteen 1926 saakka. (Jämsän kaupunki, 2024.) Jämsän kunta on perustettu vuonna 1866. Jämsä sai kauppalanoikeudet vuonna 1969, ja kaupungiksi se muutettiin vuonna 1977.

Kuva 8 Maakirjakartta 1650-luvulta. Patalahden pohjoispuolelle Yijälään on merkitty kaksi taloa ja eteläpuolelle toiset kaksi. Kartan tekijäksi on ilmoitettu Jonas Streng. Lähde: [JYX-julkaisuarkisto](#).

Hämeen ensimmäinen maakirja on vuodelta 1539. Maakirjan mukaan Jämsän talomäärä oli 91, kun taas kyliä oli 36. Yksi maakirjaan kirjatusta kylästä oli tämän selvityksen tarkastelualueella sijaitseva Yijälä. Yijälässä sijaitsi maakirjan mukaan tähän aikaan kolme taloa. Jämsän talomäärä pysyi oletetusti tasaisena 1500-luvulla, kunnes Jämsän maatioista autioitui noin kolmasosa 1500-luvun lopulla nuijasodan jälkeen.

Kuva 9 Hämeen ensimmäisessä maakirjassa vuodelta 1539 kerrotaan Yijälässä olleen kolme taloa. Lähde: [Astia, kansallisarkisto](#)

1650-luvun maakirjakarttaan (Kuva 8) on piirretty Patalahdelle neljä taloa. Kaksi näistä sijaitsee Patalahden pohjoispuolella tämän työn tarkastelualueella, Yijälän kylässä.

Kuva 10 1775, Wetterstedtin kartasto, Läntinen Suomi. Yijälän kantatilan sijainti merkittynä likimääräisesti punaisella ympyrällä. Lähde: www.vanhakartta.fi, Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto

Talojen takamaille alkoi Jämsässä ilmestyä vuokraviljelijöitä 1720-luvulta lähtien. Vuonna 1730 Jämsässä oli 6 torppaa. 30 vuodessa määrä kasvoi 112 torppaan ja 1860 määrä oli jo 883 torppaa. Torppien määrä ylittikin 1800-luvulla tilojen määrän, jolloin valtaosa viljelijöistä oli vuokraviljelijöitä. (Lähde: Museo24, Jämsä)

Kuva 11 Vanha-Yijälän tilan nykyinen päärakennus on 1800-luvulta. Yijälän kantatilan päärakennus on todennäköisesti sijainnut samoilla paikkeilla.

Kuva 12 Yijälän tilan nykyinen päärakennus 1800-luvulta.

Kuva 13 Jämsän pitäjänkartta vuodelta 1752, Olaf Borgström. 1700-luvun pitäjänkarttoille maanmittarin tuli määritellä pitäjän rajat, viljellyn maan ja niityn pinta-ala, arvioitava soiden, arvottomien vuorten, kaskimaiden, järvien ja jokien osuudet, kartoitettava metsäpaloalueet ja merkittävä ja nimettävä maastokohdat, maantiet, venereitit ja muut kulku-urat, talot, uudistilat, torpat ja sotilastorpat, kirkot, myllyt; sanalla sanoen, kaikki pitäjän talouteen vaikuttavat seikat. Maaston korkeussuhteita ei vielä pystytty kuvaamaan, mutta mäet ja kalliot piirrettiin karttaan viitteellisesti mustanharmaina. Lähde: [JYX-julkaisuarkisto](#).

Vuoden 1750 Hämeen maakirjan mukaan Yijälän kylässä oli 1700-luvun puolen välin aikoihin kaksi taloa. Vuoden 1752 pitäjänkartalle on piirretty Yijälän hevostilan (rustholl) tuntumaan yhteensä neljä taloa/rakennusta. Kaksi rakennuksista on nimetty torpiksi. Tarkastelualueelle ei ole esitetty kartalla muita rakennuksia. Viljeltyä maata oli Yijälässä melko vähän. Muualle tarkastelualueella ei ole esitetty viljeltyä maata ollenkaan. Patalahden pohjoisrannalla on kapeana vyöhykkeenä niittyä. Patalahden ja Patajoen etelärannalle on merkitty kaksi taloa ja muutamia torppia.

Jämsän alueella aloitettiin isojako 1750-luvun loppupuolella. Tuolloin Jämsän alueella oli 38 jakokuntaa ja 183 kylää. Isojako hajotti usein tiiviit sarkaviljelyä harjoittaneet kylät, mahdollistaen samalla tehokkaamman maanviljelyksen. Isojaon myötä talojen määrä kasvoi kokonaisuudessaan voimakkaasti. Reilussa sadassa vuodessa Suur-Jämsän talomäärä

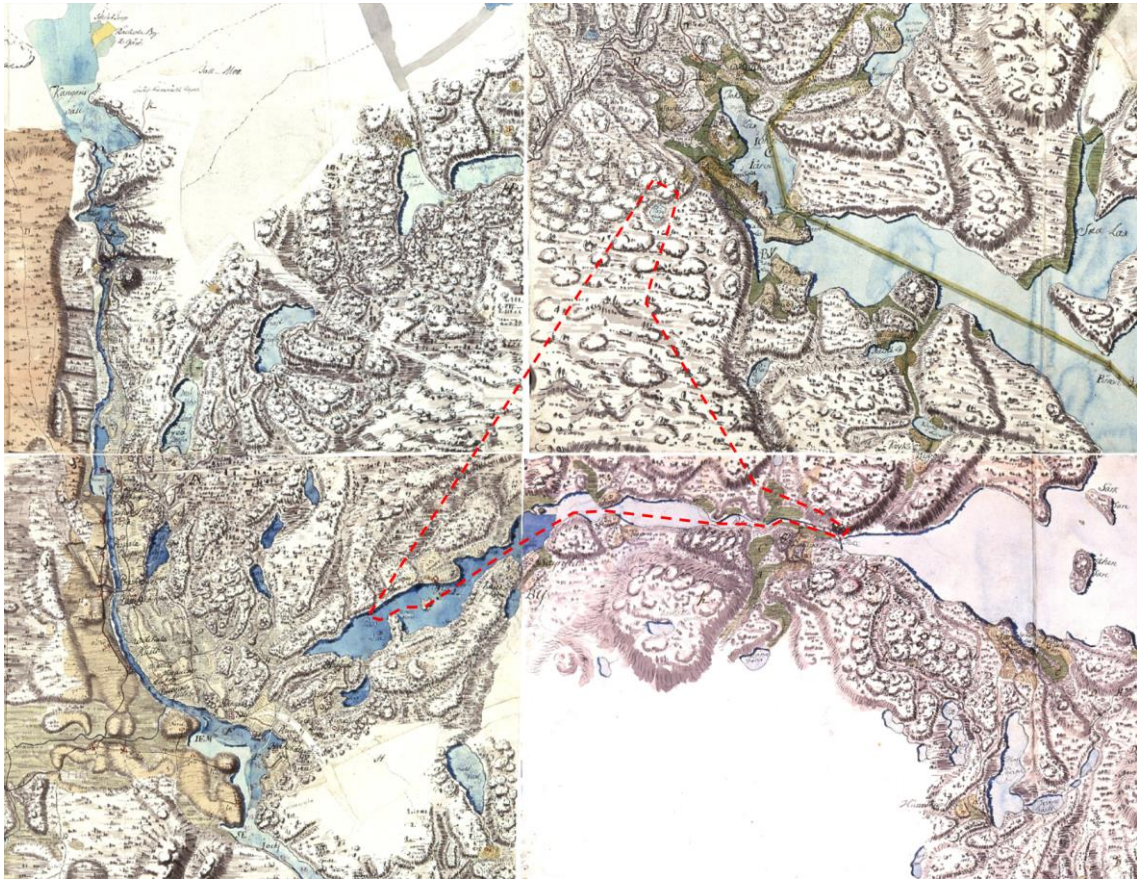
kolminkertaistui, ja alle kahdestasadasta talosta päädyttiin yli kuuteensataan taloon. Isojako paljasti myös, että 1 % Suur-Jämsän alueesta oli peltoa, 2 % niittyä, 19 % vettä ja 78 % suota ja metsää. (Lähde: Museo24)

Patalahden pohjoisrannalla sijaitseva keskiajan lopulla asutettu Yijälä oli yksinäistalona vuoteen 1786. Isojaossa Yijälän maita jaettiin kolmeen osaan (A, B, C). Vuoden 1793 isojakokartta (Kuva 14) osoittaa, että Yijälän maista valtaosa on jaettu kantatilalle (A) ja sen viereen muodostetulle talolle (B). Näistä taloista käytetään nimitystä Vanha-Yijälä ja Yijälä. Varsinainen jakotoimitus edellä mainituille taloille tehtiin vuonna 1795. Noin viidesosa kantatilan maista on jaettu idemmässä Patalahden pohjoisrannalla sijaitsevalle C-talolle, eli Uusi-Yijälälle. Uusi-Yijälä jaettiin tilan nykyisen maanomistajan laatiman sukututkimuksen mukaan Yijälän ratsutilasta vuonna 1784 (jakamisvuosiluku on Suur-Jämsän historia I:n mukaan 1786 tai 1795).

Kuva 14 Tarkastelualueelta ei ole saatavilla digitoituja isojakokarttoja. Kuvassa valokuva Yijälän isojakokartasta. Kartta on vuodelta 1793, ja sen laatijaksi on ilmoitettu Johan Bonej. (Valokuva: Vesa Laulumaa, Jämsän taajaman osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2015-2016. Karttalehti KA H31:15/1-6).

1840-luvun pitäjänkartoilla näkyy isojaon vaikutuksia tarkastelualueen maankäytössä. Myös alla olevassa koosteessa ns. "kuninkaankartastosta" (1776-1805) (Kuva 15) näkyy joitakin uusia Patalahden pohjoispuolelle perustettuja torppia ja mäkitupia. Tarkastelualueella sijaitseva Virhiä on jaettu vuoden 1980 Keski-Suomen museon rakennusinventoinnin mukaan Yijälän ratsutilasta torpaksi vuonna 1831. Virhiä oli hevostilana ja maanviljelystilana 1800-luvulla. Alkuperäisestä Yijälästä jaettiin myös mm. 1840- ja 1860-luvuilla useita torppia ja mäkitupia, mutta ne ovat sijainneet kauempana. Esmierikiksi tarkastelualueella sijaitseva Puukila (entinen Yijälän torppa) jaettiin Yijälästä 1840-luvulla.

Kuva 15 Kooste kuninkaankartaston karttalehdistä XVIII:AB, XIX:AB tarkastelualueen ympäristöstä, 1776-1805. Tarkastelualueen rajausta hahmoteltu suurpiirteisesti punaisella viivalla kartalle. Lähde: Timo Meriluodon vanhat kartat

Isojaossa jaetut peltomaat ovat viljeltyinä 1840-luvun pitäjänkartan (Kuva 16) mukaan. Uutta peltomaata viljellään Puukilan itäpuolella. Ainoat tarkastelualueelle merkityt varsinaiset talot ovat Vanha-Yijälä ja Uusi-Yijälä. Talojen peltomaat ovat melko maltillisen kokoisia, ja esimerkiksi Uusi-Yijälästä koilliseen on merkitty todella pieniä uusia viljelysmaita Talvilahden torpan paikkeille. Tällä kohtaa sijaitsee nykyään Himosrannan asemakaavassa (hyväksytty kaupunginvaltuustossa 17.2.2004) suojelumerkinnällä osoitettu kulttuurihistoriallisesti arvokas piha-alue. Myös vanhan Kurpan tilan kohdalla on havaittavissa todella pieni peltolaikku pitäjänkartalla. Uusi-Yijälästä länteen päin on merkitty uusi talo. Kyseessä on Ahon torppa, joka on todennäköisesti jaettu Uusi-Yijälästä.

Isojakotoimituksen jälkeen maata on alettu viljellä laajemmin myös Patalahden eteläpuolella, mm. Säyrylästä ja Patajoelta on syntynyt uusia torppia ympäröiviä maita viljelemään. Pieniä peltolaikkuja on ilmestynyt myös tarkastelualueesta pohjoiseen, missä vielä vuoden 1752 pitäjänkartalla oli vain mäkeä ja kalliota.

Kuva 16 Jämsä, Keski-Suomen lääni. Pitäjänkartta 1840-luvulta. Tarkastelualueen rajaus hahmoteltu suurpiirteisesti punaisella viivalla kartalle. Karttalehti 2233 07, lähde: www.vanhakartta.fi, Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto

1840-luvun pitäjänkartan karttalehdillä 2233 07 ja 2233 10 on esitetty isoimmat tielinjaukset tarkastelualueella. Yijälän ratsutilalle kulkee tielinja pohjoisen suunnalta. Vanha Moiskalantie alkaa Jämsän kirkonkylältä ja kulkee Moiskalan kylän suuntaan koilliseen Haapajoen tilalle, josta se risteää etelään Yijälän kylään. Nykyinen Moiskalantie kulkee Jämsän keskustasta Särkijärvelle asti suurin piirtein samoilla kohdin, mutta Särkijärvestä koillisen suuntaan Moiskalantie kulkee nykyään etelämpänä kuin pitäjänkartalla esitetty tie. Yijälään Haapajoen tilalta johtanutta tietä ei nykyisin enää ole kartalta hahmotettavissa.

Karttalehdelle 2233 10 on merkitty Päijänteen länsirannalta pohjoisen suuntaan lähtevä tie, josta on risteytynyt tielinja tarkastelualueelle Köykän tilan eteläpuolelta. Paikalla kulkenut tie kulki länteen nykyisen Hietamäen tilan ohitse Tervajärven itärannalle asti. Tervajärveltä on myös merkitty tiet etelään nykyisen Suortiaisensuon hevostilan paikkeille ja myös pohjoisen suuntaan. Edellä mainittu tielinja Suortiaisensuon Tervajärvelle on nykyisinkin käytössä oleva tielinja. Tervajärveltä itään merkitty tielinja on nykyisinkin maastokartalta hahmotettavissa polkuna, mutta polku ei nykypäivänä kulje enää Uskolansuon poikki itään (Kuva 17).

Kuva 17 Sammallahti, Keski-Suomen lääni. Pitäjänkartta 1840-luvulta. Tarkastelualueen rajausta hahmoteltu suurpiirteisesti punaisella viivalla kartalle. Karttalehti 2233 10, lähde: www.vanhakartta.fi, Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto

Kuva 18 Tie Tervajärveltä Suortiaiselle Patalahden suuntaan etelään kulkee samalla paikalla, kuin 1840-luvun pitäjänkartalla.

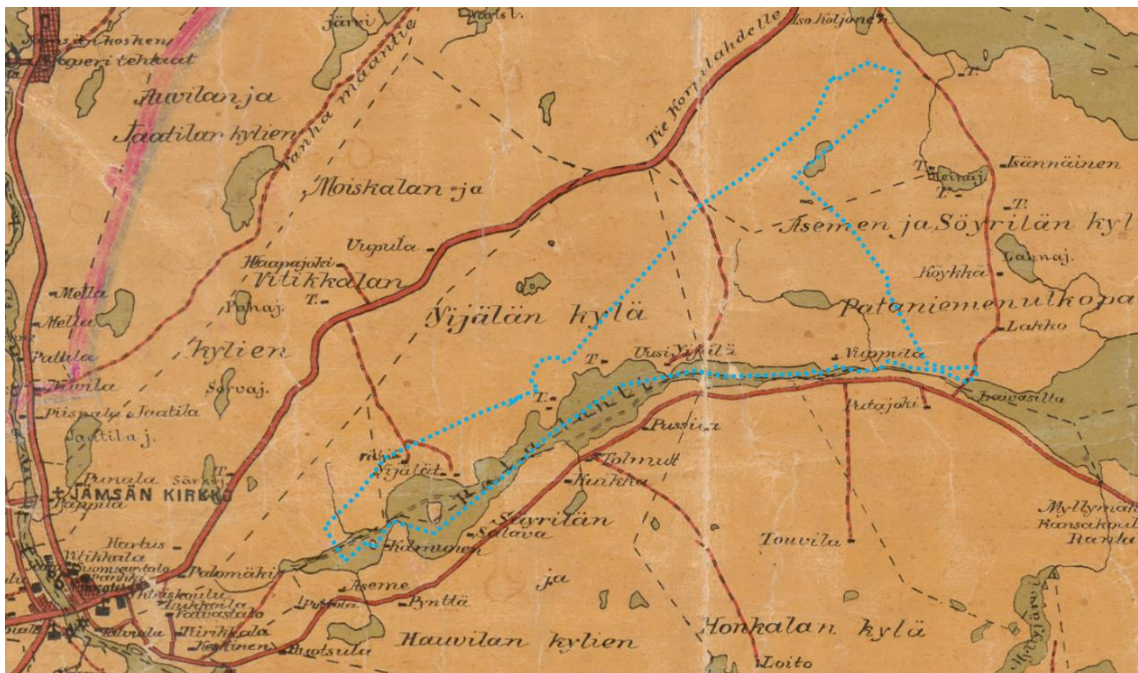
Kuva 19 Vanha Talvilahden torppa kuvattuna luoteesta. Rakennusta on kunnostettu ja se on asuinkäytössä. Taustalla Pohjois-Himoksen rinteet.

2.2 Tarkastelualue 1900-luvun alkuvuosikymmeninä

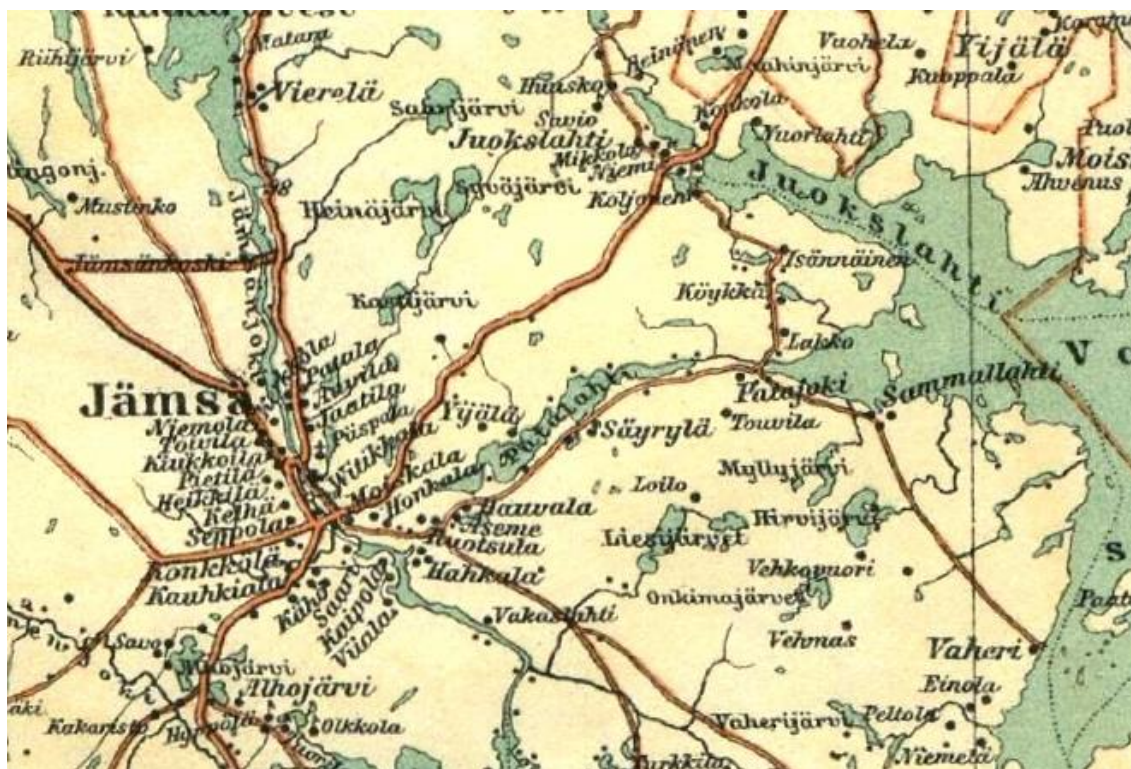
1800-luvulta 1900-luvulle siirryttäessä Suomen väkiluku kasvoi nopeasti. Vanhan Jämsän alueella asui 12 889 ihmistä vuonna 1901, kun väkiluku oli vuonna 1880 vain 9 898. Vuoteen 1926 mennessä alueen väkiluku oli kasvanut jo 14 429:ään. (Lähde: Doria.fi, Henkikirjoitettu väestö.)

Vuoden 1911 pitäjänkartta Jämsästä kertoo isojaon vaikutuksista ja väestön kasvusta Suomessa. Virhiä on merkitty kartalle Yijälän länsipuolelle muodostettuna tilana.

Patalahden rannoille on levittäytynyt useita torppia. Uusi-Yijälän länsipuolinen Ahon torppa on esitetty entistä suurempana, ja Puukilan torpan eteläpuolelle on merkitty uusi talo, joka kertoo maanviljelytoiminnan laajenemisesta. Kartalle on lisäksi merkitty uusi rakennus, Nuppula. Nuppula on merkitty nykyisen Suortiaisen paikkeille Patalahden koillisosassa. Pitäjänkartalla 1911 tie Korpilahdelle kulkee Uupulan ja Haapajoen tilojen läheltä tarkastelualueen ulkopuolella Moiskalan kylässä. Korpilahden tieltä risteää tie myös Virhiään ja Yijälän suuntaan. Tieltä risteää tarkastelualueelle johtava tie myös Uusi-Yijälään. Koillisessa tie Korpilahdelta risteää Iso-Koljosen tilan kautta etelään Patalahden suuntaan, josta on risteytynyt länteen pienempiä tarkastelualueen sisäisiä teitä.

Kuva 20 Jämsän pitäjänkartta vuodelta 1911. Kartan on toimittanut Armas Raitio. Suurpiirteinen selvitysalueen rajaus osoitettu sinisellä katkoviivalla. Lähde: Astia, kansallisarkisto

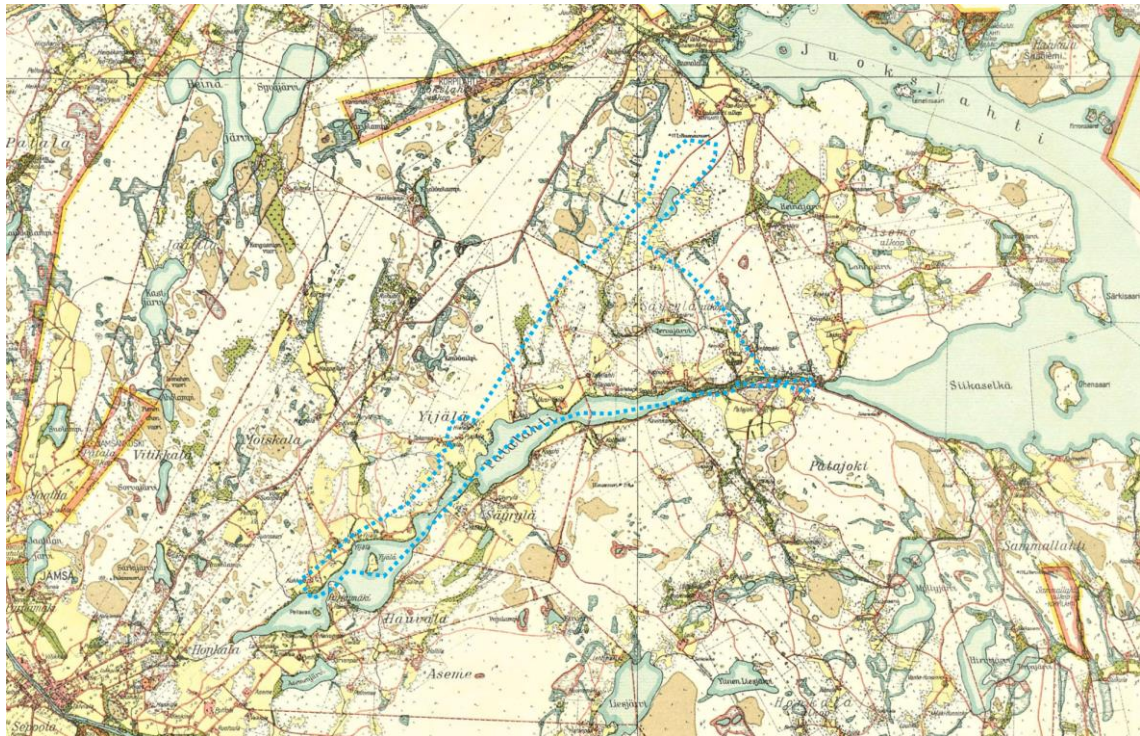
Kuva 21 Keski-Suomen ja Savon yleiskartasto, 1923. Lähde: Timo Meriluodon vanhat kartat

Suomi itsenäistyi vuonna 1917 ja vuonna 1918 käytiin sisällissota. Sisällissotaan vaikutti osaltaan I maailmansodan myötä kiristynyt taloudellinen tilanne, toisaalta työläisten ja torpparien asema. Jämsä oli koko sisällissodan ajan rintamien ulkopuolinen, valkoisten hallinnossa oleva alue. Jämsästä lähti joitakin ihmisiä Tampereen suunnalle ja Länkipohjaan liittymään punaisiin. Sodan alkuvaiheessa Jämsässä toimittiin kuten muillakin valkoisten hallitsemilla paikkakunnilla. Työväenliikkeen johtohahmot vangittiin ja heidät lähetettiin tuomittaviksi Jyväskylän kautta Pohjanmaalle. Jämsässä oli myös valkoista terroria. Jämsässä teloitettiin vuonna 1918 n. 70-80 työväenyhdistysten jäsentä ja punaisiksi epäiltyä. (Museo24.fi).

Sisällissodan jälkeen yhteiskunnan eheyttämiseksi jo vuonna 1918 annettiin laki vuokra-alueiden lunastamisesta eli ns. ”torpparilaki”, joka mahdollisti torpparien ja mäkitupalaiden lunastaa vuokra-alueensa. Vuonna 1919 laki laajennettiin koskemaan lampuoteja (AsK 90/1919), vuonna 1921 pappiloiden torppareita (73/1921) ja vuonna 1922 kruununtilojen torppareita.

Torppien ydinalueilla uusien lakien myötä syntyi runsaasti uusia itsenäisiä tiloja heti lakien tultua voimaan. Esimerkiksi Jämsän, Jämsänkosken ja Koskenpään alueella oli 1860-luvulla 385 torppaa, ja numero kasvoi 1900-luvun alussa lähes tuhanteen (Museo24). Osaltaan tähän vaikutti isojaon täydennyksen valmistuminen vuosisadan vaihteessa, jonka myötä

uusia tiloja myös lohkottiin ennen torpparilakeja. Torpparilakien myötä itsenäistyneet tilat usein uudistivat rakennuskantaansa. Selvitysalueella mahdollisesti torpparilakien jälkeen itsenäistyneitä tiloja ovat Hietämäki, Rainio, Kukkola, Tervajärvi, Kulju ja Takaharju (Justaharju 1935 pitäjänkartalla).

Kuva 22 Jämsän pitäjänkartta vuodelta 1935. Tarkastelualueen rajaus merkitty suurpiirteisesti sinisellä viivalla kartalle. Lähde: [Doria](#)

Vuoden 1935 pitäjänkartalla on esitetty Patalahden alue entistä tarkemmin, ja kartalta on luettavissa hyvin alueen maankäytön kehitys. Peltoalat ovat lisääntyneet huomattavasti edellisen vuosisadan pitäjänkartoista. Tarkastelualueelle on merkitty useita kantatiloista jaettuja uusia taloja. Virhiästä Patalahden rantaan lounaaseen päin on merkitty uusi viljelystila, Kukkola, johon on osoitettu tiivis rakennusryhmä. Kukkolaan on piirretty tiet Virhiästä ja Yijälästä, muttei suoraan Jämsän kirkonkylän suunnalta. Vanhasta-Yijälästä johtaa tie Patalahden rantaan pitkin itään päin, johon on merkitty aiemmin karttoihin merkitsemätön Yijälän mäkituvan paikka Kaiholahden rantaan. Paikalla on säilynyt mäkituvan vanha asuinrakennus. Tie Vanhasta-Yijälästä johtaa Säyrylänsalmelle saakka. Puukilan torpan viereen on rakennettu uusia tiloja: Takanen, Hakala, Hietala ja Kulju. Näillä tiloilla on nykypäivänäkin asutusta. Näille tiloille on merkitty tiet Moiskalantieltä ja Yijälästä. Uusi-Yijälä on kasvattanut peltoalueitaan, ja Aholle on merkitty uusia rakennuksia. Ahoon ja Uuteen-Yijälään kulkee edelleen tie Moiskalantieltä.

Kuva 23 Virhiän tilan nykyinen päärakennus on RHR:n mukaan rakennettu vuonna 1936. Kuva on otettu idästä.

Kuva 24 Takaharju, 1930-luvun rakennuskantaa Himosrannasta. Kuva otettu idästä.

Kuva 25 Kuvassa Tervajärven lounaispuolella sijaitsevan entisen Rainion torpan nykyistä rakennuskantaa. Kuva on otettu etelän puolelta. Rainion nykyinen päärakennus on rakennettu 1930-luvulla, ja taustalla näkyvä talousrakennus 1980-luvulla.

Uusi-Yijälästä itään on merkitty vuoden 1935 pitäjänkartalle lukuisia uusia taloja, muun muassa Aro, Taipale, Talvilahti, Justaharju, Seppälä, Suortainen, Rainio ja Hietämäki. Suurin osa tiloista on sijoittunut Patalahden pohjoisrannan tuntumaan, mutta esimerkiksi Tervajärven tila sijaitsee nimensä mukaisesti Tervajärven pohjoisrannalla, ja Aro sijaitsee pidemmällä metsässä Tervajärvestä suoraan länteen. Aron hevosviljelyä johtaa tie Nuppulasta ja Tervajärveltä. Lisäksi kartalle on merkitty useita nimeämättömiä mäkitupia ja pienempiä taloja, esimerkiksi Päijänteen länsirannalla oleva tila, joka sijaitsee nykyisinkin Patajoentien, Sammallahdentien ja Pataniemen risteyksessä osoitteessa Pataniemi 7. Muita tällä kartalla nimeämättömiä tiloja ovat esimerkiksi Kurppa, joka sijaitsee Arosta koilliseen. Kurpalle ei ole merkitty vuoden 1935 kartalla rakennuksia, mutta tilalle johtaa tienpätkä kartalla. Pohjoisemmassa Ratalammen lähistöllä kartalle on merkitty pienempiä rakennuksia peltojen yhteyteen: Ratalammen lounaisrannalla sijaitsee Leponiemi, ja Leponiemestä länteen Lankila. Nämä tilat ovat sijainneet Juokslahden kylän puolella. Uusia tiloja on jaettu alueelle Jämsän muistakin kylistä, esimerkiksi Hietämäki on maanomistajan tietojen mukaan jaettu alun perin Jämsän kirkonkylän suunnalla sijainneesta Pispalasta.

Suurin osa kartalle merkityistä Moiskalantieltä risteävistä tielinjauksista on edelleen hahmotettavissa selvitysalueen pohjoispuolella. Selvitysalueen sisäiset suurimmille tiloille vieneet tiereitit ovat edelleen teinä tai polkuina käytössä.

Kuva 26 Kurpan tilasta on säilynyt pieni mäkitupa/muonamiehen mökki Aron tilasta itään. Mökki ja sen koillispuolelle rakennettu uudempi pieni hirsimökki sijaitsevat suon laidalla. Rakennuksista kauempana pihapiiriin johtavan metsäpolun varrella sijaitsee vanha huonokuntoinen lato-/aittarakennus.

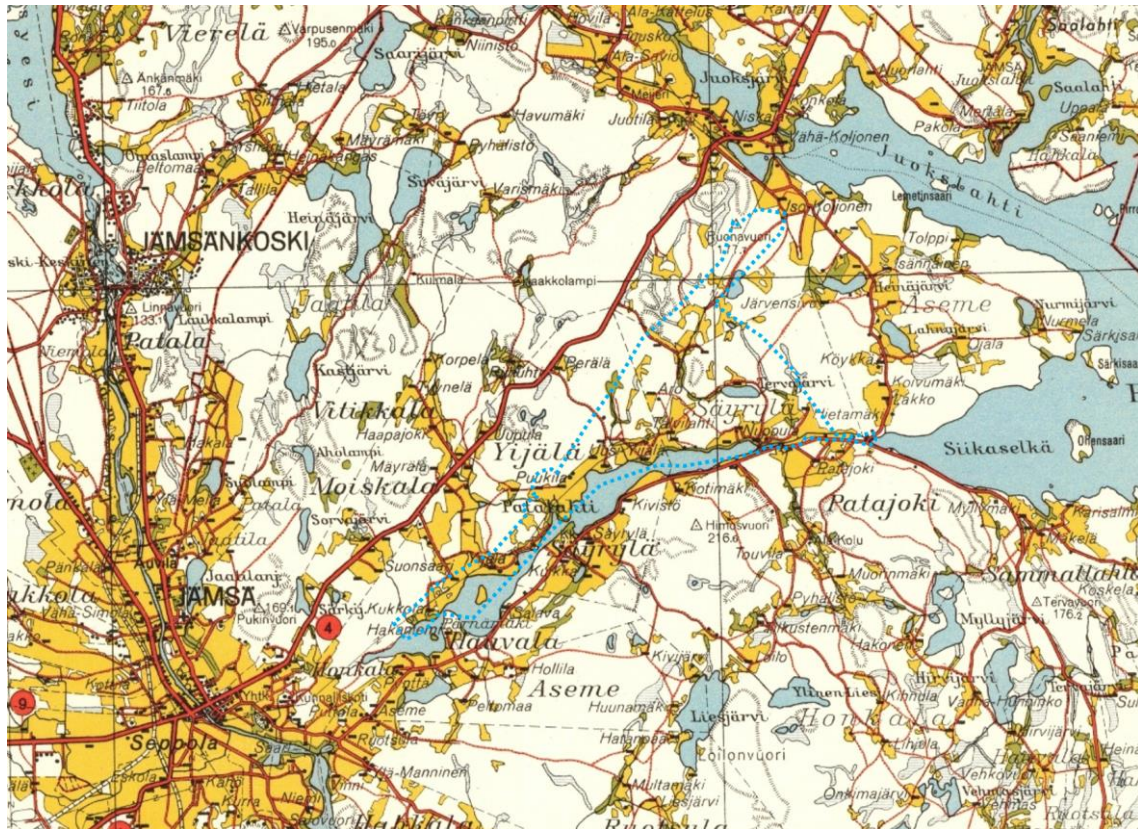

Kuva 27 Vuonna 1939 valmistunut kesähuvila Joenmäki edustaa 1930-luvun huvila-arkkitehtuuria ja siinä on selkeitä funktionalismin piirteitä. Tarkastelualueen itäosassa, Päijänteen rannan tuntumassa sijaitseva Joenmäki on arvotettu Jämsän taajamaosayleiskaavan rakennusinventoinnissa (Ramboll) paikallisesti arvokkaaksi kohteeksi.

Joenmäen funkishuvila 1930-luvulta on yksi harvoista Jämsän alueen huvilakulttuurista kertovista rakennuksista. Suomeen huvilakulttuuri rantautui alun perin Ruotsista Pohjanmaan seudulle 1800-luvulla, ja lipui sieltä etelään päin vuosien kuluessa. ([yle.fi](#)). Huvilakulttuuri syntyi teollistuvan kaupunkilaisyhteiskunnan varakkaan väen tarpeista viettää kesää luonnonläheisesti maalla. Päijänteen rannat olivat suosittuja kesäviettopaikkoja jo 1800-luvun lopulla ja 1900-luvulla huvilaelämän keskiluokkaistuessa, vaikkakin Jämsässä rakennettiin vähemmän kesähuviloita kuin vaikkapa Kuhmoisissa tai Korpilahdella ([Museo24.fi](#)). 1920- ja -30-luvuilla tehdaskaupunkeihin rakennuksia suunnitellut arkkitehti W.G. Palmqvist oli sukua Arvo Sipilälle, jonka suvun kesähuvilaksi Joenmäki on rakennettu 1930-luvulla.

2.3 II maailmansota ja jälleenrakennuskausi tarkastelualueella

Talvi- ja jatkosota vaikuttivat voimakkaasti Jämsään. Talvisodan aikana Jämsään saapui tuhansia pääosin Karjalasta kotoisin olevia sotaevakkoja. Toisen maailmansodan jälkeen teollistuminen kiihtyi Jämsässä. Esimerkiksi vuonna 1952 perustettu Kaipolan paperitehdas toi runsaasti työpaikkoja Jämsän alueelle. Tehtaan ympärille lähdettiin rakentamaan omaa teollisuusyhdyskuntaa asuinalueineen ja palveluineen. Jälleenrakennuskaudelta lähtien Jämsän ja erityisesti Jämsänkosken keskustaajamista muodostui muutenkin vireitä alueita, joissa asuinolot ja infrastruktuuri olivat edistyksellisiä. Tarkastelualue pysyi kuitenkin edelleen maaseutuna.

Kuva 28 Taloudellinen maanmittaushallituksen kartta vuodelta 1948. Lähde: [Timo Meriluodon vanhat kartat](#)

Jälleenrakennuskaudella Patalahdelle ja ympäröiviin kyliin perustettiin uusia tiloja. Selvitysalueella sijaitsevia säilyneitä jälleenrakennuskaudella perustettuja tiloja ovat Kotiranta ja Kallio. Säyrylänsalmen sillan pohjoispuolella Haapanenällä sijaitsevan Haapasalmen rapattu asuinrakennus muistuttaa noppamaiselta muodoltaan jälleenrakennuskauden asuintaloa. Talon kellarikerroksessa sijaitseva autotalli kertoo kuitenkin autoistumisesta, joka käynnistyi vasta jälleenrakennuskauden jälkeen 1960-luvulla Suomessa. Myös nykyisen Säyrylänsalmentien, Haapaojantien ja Jyväskylätien risteyksessä, Puukilan lounaispuolella sijaitsee yksi 1940-luvulla perustettu tila, joka on kartoille merkitty nimeämättömänä. Selvitysalueen tiloista Lankila ja Leponiemi ovat perustettu jo ennen sotia, mutta niiden nykyiset säilyneet asuintalot ovat peräisin jälleenrakennuskaudelta. Kukkolan tila, joka on merkitty jo vuoden 1935 pitäjänkarttaan tiiviinä rakennusryhmänä, on muuttanut muotoaan 1950-luvun alussa. Kukkolan maanviljelyyn liittyviä rakennuksia on purettu, ja uusi päärakennus on sijoitettu hieman enemmän rantaan päin verrattuna vanhaan päärakennukseen. Nykyisen Kukkolan päärakennus ja ulkorakennus on peräisin 1950-luvun alusta rakennus- ja huoneistorekisterin mukaan.

Kuva 29 Leponiemen tilan päärakennus ja vanha navetta kuvattuna etelän puolelta. Päärakennus on julkisivusaneerattu todennäköisesti 2010-luvulla.

Kuva 30 Kallion/Kalliomäen tilan päärakennus. Rakennus on RHR:n tietojen mukaan rakennettu vuonna 1952, mutta rakennus näkyy paikoillaan jo vuoden 1949 ilmakuvassa. Hahmoltaan rakennus on tyypillinen jälleenrakennuskauden tyyppitalo.

Kuva 31 Lankilan tilan päärakennus kuvattuna kaakosta. Taustalla navetta, joka on myös rakennettu 1950-luvun alussa. Pihapiirissä on kuvassa näkyvien rakennusten lisäksi kaksi muutakin talousrakennusta.

Kuva 32 Kukkolan päärakennus kuvattuna lännestä. Rakennusta on laajennettu, ja sen julkisivu on kunnostettu täysin.

Kuva 33 Kukkolan pihapiirissä sijaitsee päärakennuksen ja modernin rantasaunan lisäksi navetta 1950-luvun alusta.

Kuva 34 Vuonna 1962 (RHR:n tietojen mukaan) valmistunut Haapasalmen päärakennus kuvattuna idän puolelta. Hahmoltaan rakennus vastaa jälleenrakennuskauden noppamaisia taloja, mutta vaurastumisesta kertoo kellarikerroksessa oleva autotalli.

Kuva 35 Kotirannan tilan jälleenrakennuskaudelta säilynyttä rakennuskantaa. Kuva otettu lounaan puolelta. Kotirannan päärakennus on kunnostettu täysin 2000-luvulla.

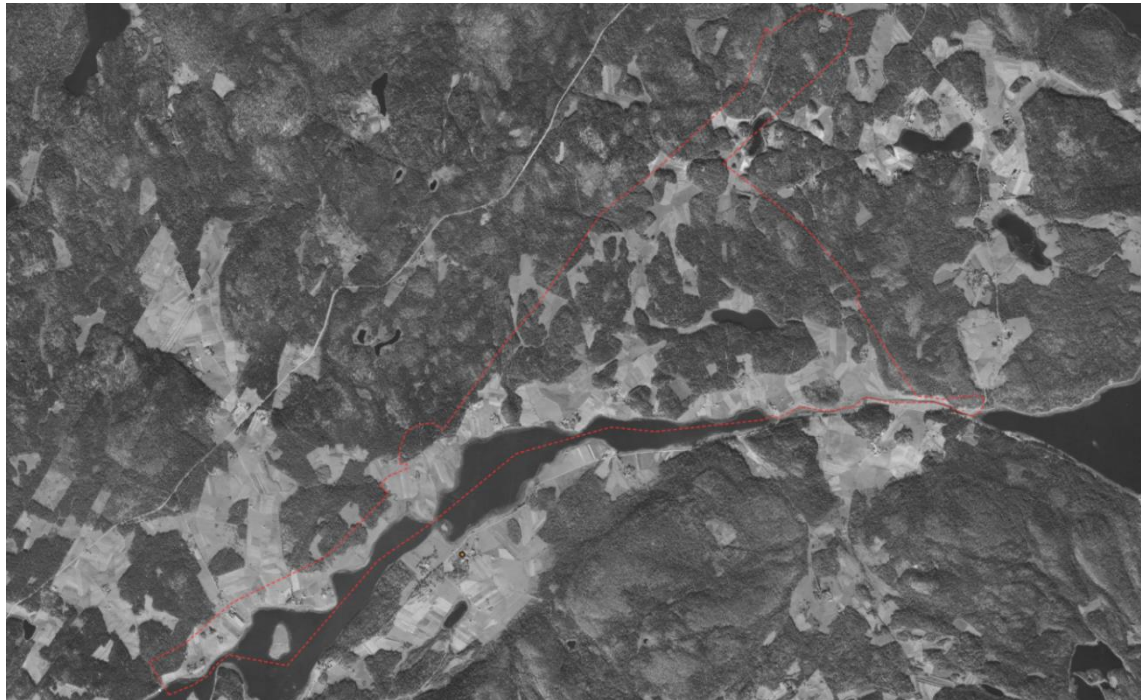
Tarkastelualueen ja sen ympäristön rakentumista pystyy seuraamaan hyvin Jämsästä otetuista eri vuosikymmenten ilmakuvista ja vanhoista peruskartoista. Vuoden 1949 ilmakuvassa voidaan havaita alueen viljeltyjen peltoalueiden määrän kasvaneen hieman verrattuna vuoden 1935 pitäjänkarttaan. Tarkastelualueen pohjoisosassa, Ratalammin lounaisrannalla, Leponiemen tila on lähtenyt kasvamaan 1940-luvun loppupuolella. Vuoden 1935 pitäjänkartalle Leponiemi on jo merkitty nimeämättömänä maata viljelevänä tilana. Vuoden 1949 ilmakuvassa tilan pihapiirissä on nähtävissä nykypäivänäkin pystyssä oleva navettarakennus, mutta Leponiemen tilan nykyinen päärakennus ei vielä näy vuoden 1949 ilmakuvassa. Myös Lankilassa on nähtävillä nykyisen tilan paikalla ulkorakennuksia, mutta nykyistä päärakennusta ei vielä näy. Kotirannan tilalla on jo havaittavissa vuoden 1949 ilmakuvassa nykyinen suuri navetta, saunarakennus ja nykypäivänäkin hyväkuntoinen päärakennus. Kallion/Kalliomäen tilan päärakennus on ilmeisesti valmistunut vuonna 1949, sillä sitä ei näy vielä vuoden 1948 ilmakuvassa, mutta vuoden 1949 ilmakuvassa se on jo selkeästi havaittavissa. Tilan suuri navetta on todennäköisesti rakennettu 1950-luvulla. Haapasalmen tilan päärakennus on rakennus- ja huoneistorekisterin mukaan valmistunut vuonna 1962. Patalahden rannat ovat tarkastelualueella täysin viljeltyt 1940-luvun lopun ilmakuvien perusteella.

Kuva 36 Hietämäen vanhempi päärakennus nykyasussaan on peräisin 1940- ja 1950-luvun taitteesta maanomistajan mukaan. Jykevästä porakiviperustuksesta päätellen samalla paikalla on saattanut sijaita jo ennen nykyistä asuinrakennusta tilan vanha päärakennus. Nykyistä päärakennusta on pohjoisen puolelta laajennettu ns. elintasosiivellä. Nykyisen päärakennuksen lisäksi pihapiirissä sijaitsee uudempi, 2000-luvun alussa rakennettu omakotitalo. Pihapiirissä on edelleen käytössä olevia talousrakennuksia, jotka ovat peräisin 1800- ja 1900-luvuilta.

Kuva 37 Hietämäen tilan, entisen Pispalan torpan edelleen viljellyillä pelloilla sijaitsee paikalle 1950-luvulla siirrettyjä ulkorakennuksia, jotka ovat peräisin maanomistajan mukaan 1800-luvulta.

Kuva 38 Vuoden 1949 ilmakuva. Lähde: Maanmittauslaitos

2.4 Tarkastelualue 1900-luvun jälkipuoliskolla ja liikenneyhteyksien kehitys

Orivesi–Jyväskylä-rata eli Jämsän rata on Suomen rataverkkoon kuuluva rataosuus, joka kulkee Orivedeltä Jämsän kautta Jyväskylään. Jämsänjokilaakso ei ollut mukana ensimmäisessä rautatierakentamisen aallossa 1800-luvun lopulla, jolloin muun muassa Tampere, Haapamäki ja Jyväskylä saivat rautatieyhteyden. Rata Orivedeltä Jämsänkoskelle määrättiin rakennettavaksi vuonna 1938. Rataosuuden hyväksyntään vaikutti Yhtyneiden Paperitehtaiden perustaja teollisuusjohtaja Rudolf Walden, joka lupasi, että tehtaot osallistuvat rakentamiskustannuksiin ([Museo24](#)).

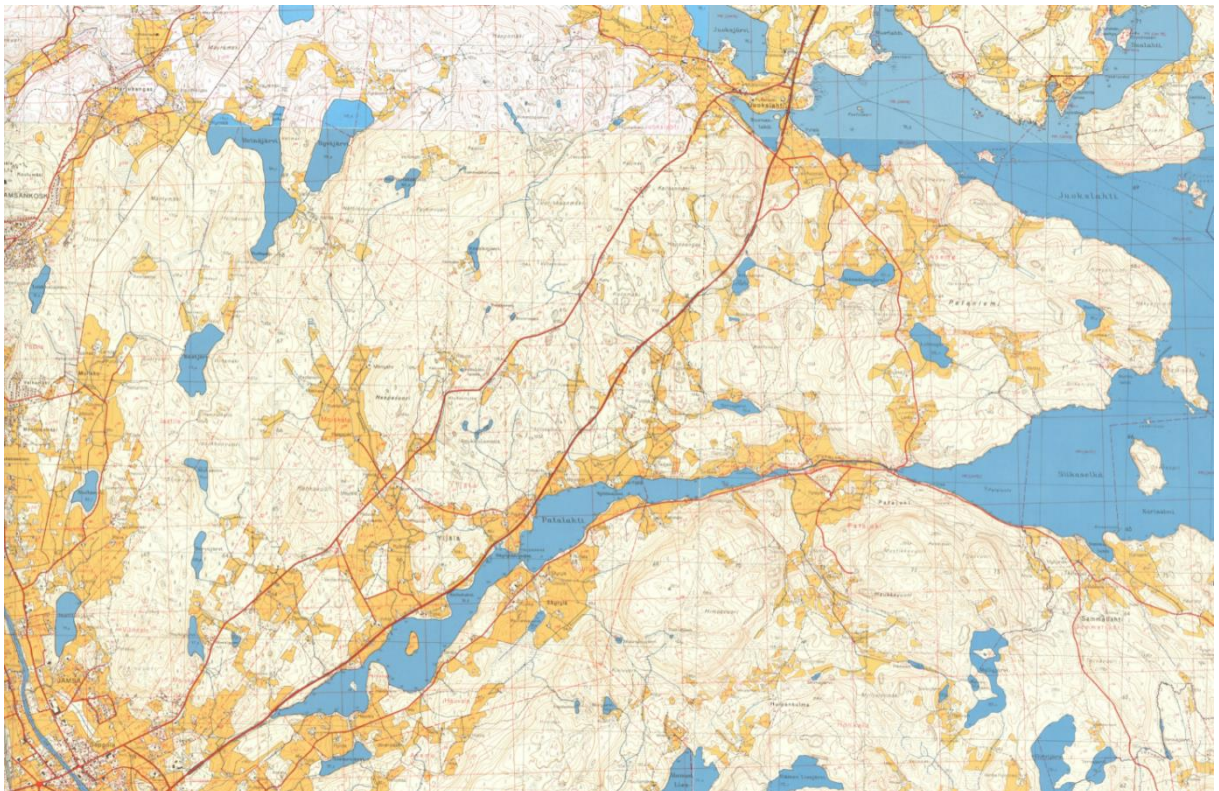
Rataosuus Jämsään valmistui vuonna 1950, ja jatko Jämsänkosken tehtaille vuonna 1951. Rata mahdollisti teollisuuden kasvamisen, sen helpottaessa puunjalostustuotteiden logistiikkaa. Osittain radan ansiosta Jämsänkosken paperitehdas sai rinnalleen Kaipolan paperitehtaan ja Olkkolan sahan. Nämä lisäsivät Jämsään työpaikkoja ja täten asukkaita. Autoistumisen myötä 1960-luvun lopulla henkilöliikenteen määrä Jämsänkosken radalla romahti, ja matkustajaliikenne lopetettiin vuonna 1969.

Pääraide Jyväskylästä Jämsään valmistui loppuvuodesta 1977, jolloin se otettiin tavaraliikennekäyttöön. Matkustajaliikenne alkoi vuonna 1978. Rata lyhensi junamatkaa Jyväskylästä Tampereelle 190 kilometristä 154 kilometriin. Jyväskylän suunnan rata oli alun

perin suunniteltu vain ylimääräiseksi pistoksi, mutta toteuduttuaan linja on tärkeä osa Suomen nykyistä rataverkkoa ([Museo24](#)).

Selvitysalueen läpi lounas-koillissuunnassa Patalahden pohjoisrantaa pitkin kulkeva Jyväskylätie, eli nykyinen valtatie 9, rakennettiin selvitysalueelle 1960-luvun alussa. Vuonna 1938 valtatieksi 9 oli nimetty Turun ja Jämsän välinen tie. Selvitysalueen läpi kulkeva Jämsän ja Jyväskylän välinen nykyinen ”ysitie” oli numeroitu valtatieksi 4. Valtatie 4 kulki Helsingistä Lahden kautta Päijänteen länsipuolta Jämsän keskustan läpi Jyväskylään päin. Vuoden 1996 tienumerouudistuksessa valtatie 4 viitoitettiin kulkemaan Päijänteen itäpuolelta ja tie Lahdesta Jämsään sai uuden numeron 24. Jämsän ja Jyväskylän välille 24-tietä ei merkitty, vaan osuus kuuluu nykyisin valtatiehen 9.

Jyväskylätien eli valtatiehen 9 linjaus kulkee selvitysalueella aivan Patalahden pohjoisrannan tuntumassa. Tieosuus pyrittiin rakentamaan siten, että olemassa oleva rakennuskanta pystyttäisiin säilyttämään. Jyväskyläntieltä rakennettiin ajoneuvoliittymiä suoraan useille tarkastelualueen asumuksille. Esimerkiksi Kukkolaan, Virhiään, Yijälään, Leponiemeen ja Kumpulaan liitytään edelleen suoraan Jyväskyläntieltä. Vuoden 1966 topografisella kartalla näkyy jo Säyrylänsalmen yli johtava Säyrylänsalmen silta. Silta on rakennettu Puukilan tilalle Moiskalantieltä johtaneen vanhan tielinjan jatkeeksi. (Lähde: [Matti Grönroos blogi](#)).

Kuva 39 Vanha peruskartta vuodelta 1963. Lähde: [vanhatkartat.fi](#)

Vuoden 1963 peruskartalta näkyy, että yksittäisiä rakennuksia on jouduttu purkamaan tai siirtämään pois Jyväskylätien tieltä. Leponiemen tilan koillispuolella sijainnut ulkorakennus on purettu, ja Lankilan tilan koillispuolella sijaitseva pieni ulkorakennus on joko purettu tai siirretty länteen päin Jyväskylätien alta. Myös Kotirannan tilan eteläpuolella sijainnut talousrakennus on purettu tai siirretty toisaalle. Puukilasta itään sijainnut pienempi todennäköisesti torppa/mäkitupa on purettu Jyväskylätien alta. Myös Vanhasta-Yijälästä koilliseen sijainnut rakennus, joka on todennäköisesti ollut torppa/mäkitupa, on jouduttu siirtämään.

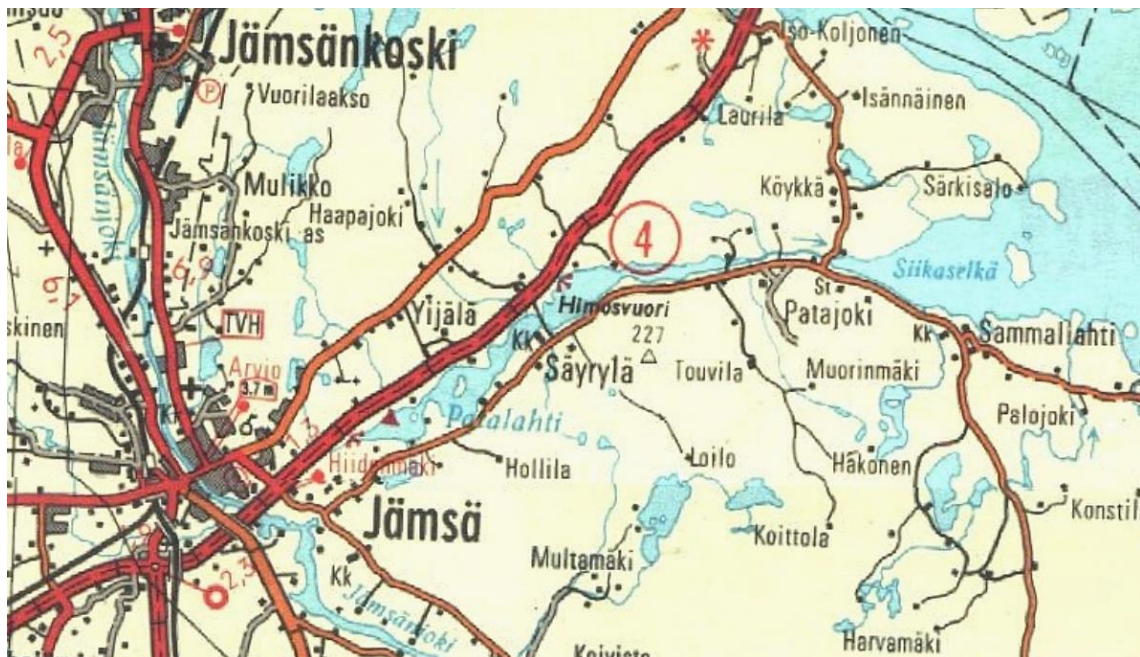
Kuva 40 Kukkolan päärakennus kuvattuna Jyväskylätien pohjoispuolelta. Kukkolalle on liittymä suoraan Jyväskylätieltä. Jyväskylätien rakentamisen yhteydessä osa sen läheisyydessä olevista pihapiireistä jouduttiin purkamaan tai niiden rakennuksia siirtämään.

Kuva 41 Lankilan tilan vanha puuvaja on jäänyt muusta pihapiiristä erilleen Jyväskylätien pohjoispuolelle.

Kuva 42 Topografinen kartta vuodelta 1966. Lähde: Timo Meriluodon vanhat kartat

Kuva 43 Tiekartta, 1966. Lähde: Timo Meriluodon vanhat kartat

Kuva 44 1970-luvun rakennuskantaa Himosrannasta. Taustalla Pohjois-Himoksen laskettelurinteet.

2.5 Tarkastelualue 1900-luvun lopulta nykypäivään ja matkailupalvelujen kehitys

Jyväskylätien rakentaminen mahdollisti suurempien väkimäärien saapumisen helpommin Jämsään. 1980-luvun nousukaudella lasketteluharrastus eli murroksen aikaa, kun elitistisestä lajista alkoi muodostua koko kansan ajanviete. Himoksen matkailu- ja laskettelukeskus avattiin vuoden 1984 lopulla. Tällöin valmistuivat Pohjois-Himoksen laskettelurinteet. Jo tätä ennen Säyrylänsalmen etelärannalla on ollut entisen kansakoulun ympärille perustettu leirintäalue. Leirintäalue näkyy vuoden 1980 peruskartassa. Himoksen laskettelukeskuksen suuri laajennus ajoittui kaudelle 1987-1988, jolloin Länsi-Himos saatiin laskettelijoiden käyttöön. Vuoden 1987 peruskarttaan näitä laskettelurinteitä ei kuitenkaan vielä ole merkitty. Himoksen matkailu- ja laskettelukeskus on vaikuttanut voimakkaasti maankäyttöön myös selvitysalueella Patalahden pohjoispuolella, kun alueelle on rakennettu mm. laskettelijoiden käyttämiä vapaa-ajan asuntoja.

Kuva 45 Vanha peruskartta vuodelta 1987. Lähde: vanhatkartat.fi

Vuoden 1987 peruskartalla nähtävissä olevat Himosrantaan rakennetut talot on purettu uusien lomamökkien tieltä. 1980-luvulla Ahon tilalle ja Kotirannalle on rakennettu omat tonttiliittymät suoraan Jyväskyläntieltä.

Peltoaloissa ei ole tapahtunut paljon muutoksia 1960-luvun jälkeen tarkastelualueella. Nykyisin pellot ovat pääosin edelleen viljantuotantokäytössä. Aro ja Suortainen ovat matkailuun tukeutuvia hevostiloja.

Kuva 46 Aron tilalla on hevosia. Etualalla näkyy arviolta 1900-luvun alussa rakennettu saunamökki.

Kuva 47 Ote vuoden 1995 ilmakuvasta. Kuvan keskiosassa kehittyvä Himosrannan lomamökkialue. Kuvan oikeassa reunassa Suortiainen, ja vasemmassa reunassa Uusi-Yijälä. Lähde: Maanmittauslaitos

Vuoden 1995 ilmakehu havainnollistaa hyvin Himosrannan ja Honkarannan maankäytön muutosta, kun Himoksen laskettelukeskus on ollut noin kymmenen vuotta auki matkailijoille. Himoksen matkailun vaikutus selvitysalueen maankäyttöön on ollut merkittävin Patalahden pohjoisrannalla Uusi-Yijälästä itään. Ilmakevassa on nähtävillä kaksi erillistä kehittyvää mökkikorttelia, Himosranta ja Honkaranta. Uusi-Yijälän peltojen itäpuolelle Himosrantaan on rakennettu ilmakevan ottamisen aikaan 6 lomamökkiä. Mökkialueelle kuljetaan Jyväskyläntieltä luoteesta Arontien kautta. Toinen mökkialue, Nuppulasta länteen Honkarannassa on kehittynyt jo pidemmälle. Honkarannassa on kuusi pihakatua ja yli 20 mökkiä. Osa Honkarannan mökeistä on rakenteilla ilmakevan ottohetkellä. Honkarantaan kuljetaan Patajoentieltä johtavan sillan välityksellä Suortiaisen kautta. Ilmakevassa ei ole havaittavissa mökkialueita yhdistävää tielinjaa.

Tarkastelualueen ensimmäiset kesämökit ja vapaa-ajan asunnot olivat pyöröhirsimökkejä. Niitä rakennettiin erityisesti 1980-luvun nousukaudella laskettelukeskusten yhteyteen. Lisäksi tarkastelualueella on lamellihirsimökkejä. Erityisesti 2000-luvulla on rakennettu lamellihirrestä.

Kuva 48 Honkarannan ensimmäisiä mökkikortteita 1980-luvulta, kuva etelän suunnalta.

Kuva 49 Himosrannan perinteistä pyöröhirsisten vuokramökkien rakennuskantaa 1990-luvulta. Kuva lännen puolelta.

Kuva 50 Himosrannan mökkialueen sisällä on säilytetty Talvilahden torpan pihapiiri ja rakennuksia. Torpan historia tarkastelualueella on LomaHimoksen mukaan selvitetty 1700-luvulle asti.

Kuva 51 Ote vuoden 2007 ilmakuvasta. Lähde: Maanmittauslaitos

Kuva 52 Ote vuoden 2021 ilmakuvasta. Lähde: Maanmittauslaitos

Vuosien 2007 ja 2021 ilmakuvista voidaan havaita mökkialueiden kehitys 2000-luvulla. Laajentuneiden Himosrannan ja Honkarannan lisäksi Suortiaiselle päin itään on rakennettu uusi mökkialue, Nuppulanranta. Uusia mökkejä varten on myös rakennettu uusia teitä. Vuonna 2024 myös Lehtelänkujalle vanhemmista mökkialueista pohjoiseen on laajentunut mökkikortteleita.

Kuva 53 Himostaipaleentien mökkikortteli kuvattuna luoteesta Himosrannantieltä. Himostaipaleentien mökit on rakennettu 1990-luvulla ja 2000-luvulla, arkkitehtonisesti ne edustavat pyöröhirsistä lomamökkiarkkitehtuuria.

Kuva 54 Vuosina 2021-2023 rakennetut Himoskuutiot sijaitsevat Lehtelänkujalla Himosrannasta pohjoiseen. Himoskuutiot edustavat 2000-luvun modernia mökkirakentamista mustine julkisivuineen, lyhyine räystääineen ja isoine ikkunoineen.

Uudempaa rakennuskantaa Patalahden pohjoispuolella edustavat mökkikylän lisäksi myös vanhojen tilojen maille rakentuneet modernit huvilamaiset omakotitalot.

Kuva 55 Suorttiaistentien päässä sijaitseva suuri moderni omakotitalo on rakennettu RHR:n mukaan 2002. Se edustaa modernia huvilamaista omakotitaloarkkitehtuuria.

Kuva 56 Vanhan Ahon tilan mailla sijaitseva lamellihirsirakenteinen omakotitalo, joka on rakennettu 2010 (RHR). Rakennuksen länsisivulla on suuri maahan asti ulottuva valokate.

Kuva 57 Kumpulan tilan päärakennus on rakennettu vuonna 1949, mutta sen julkisivu on muutettu täysin. Julkisivu on verhoiltu rakennuksen alakerran osalta tummanharmaalla muotopellillä, joka muistuttaa ulkonäöltään pystypanelointia. Rakennuksen yläosa on verhoiltu lämpimänsävyisellä keltaisella vaakapaneelilla.

Kuva 58 Täysin uudistettua rakennuskantaa vanhan Kumpulan tilan mailla. Rakennuksen julkisivu on verhoiltu värikkäällä muotopellillä, joka muistuttaa ulkonäöltään pysty- ja vaakapanelointia.

Kuva 59 Nuppulanrinteessä sijaitseva sininen huvilamainen omakotitalo on rakennettu RHR:n mukaan vuonna 2005.

Kuva 60 Nuppulanrinteessä sijaitseva keltainen omakotitalo on rakennettu RHR:n mukaan vuonna 2005.

3 Inventointikohteet

Lähtötietojen analysoinnin ja maastokäynnin jälkeen tarkemmin inventoitavaksi valittiin kaava-alueelta 20 pihapiiriä. Inventoitaviksi kohteiksi valikoituivat aiemmin inventoidut kohteet, ennen sotia rakennettuja kulttuurihistoriallisia arvoja omaavaksi arvioituja tiloja sekä torppia/pienasumuksia, jälleenrakennuskauden edustavimpia pihapiirejä sekä yksi matkailu- ja vapaa-ajan asumisen alue.

Kohteista täytettiin inventointikortit Keski-Suomen museon käytössä olevaan Collecte Kulttuuriympäristö -järjestelmään. Kohdekohtaiset inventointikortit kohdekuvauksineen, valokuvineen ja arvoluokituksineen ovat tämän raportin liitteenä.

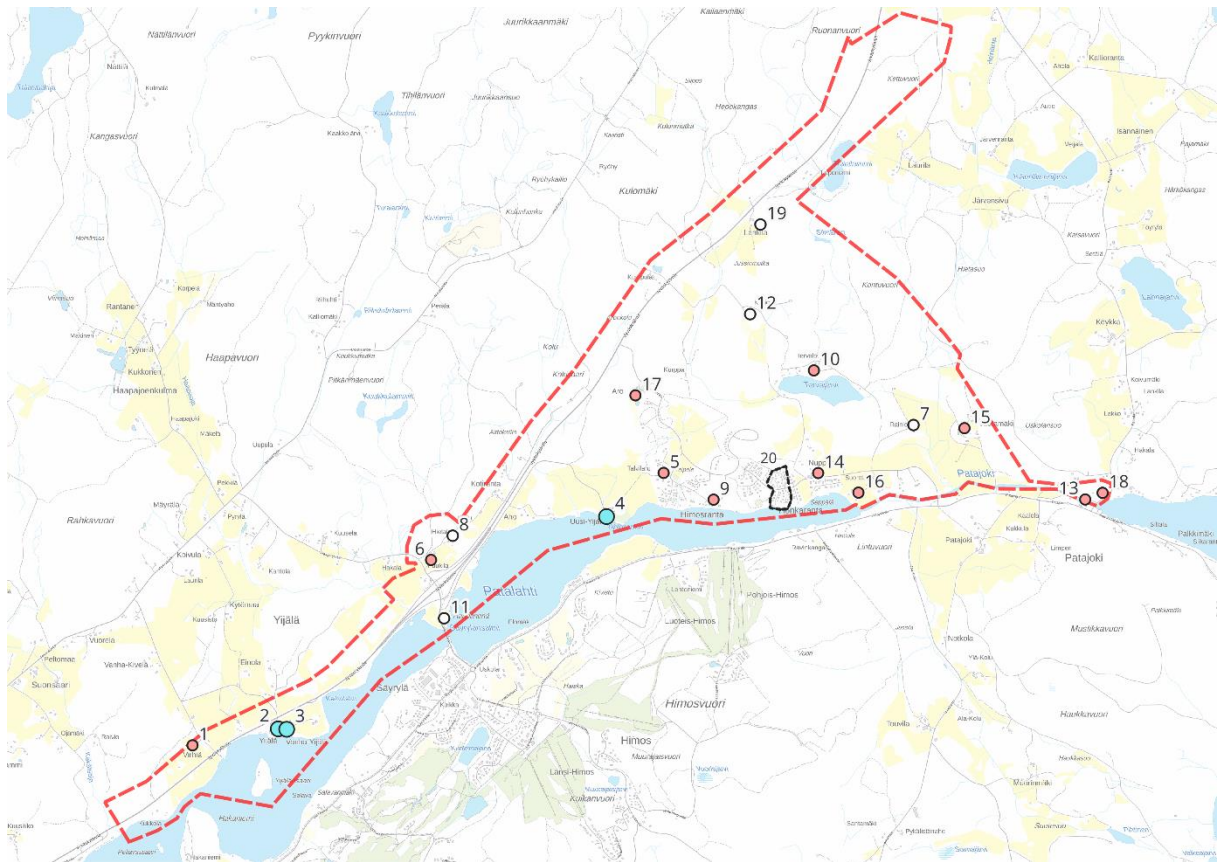
Maastokäynnillä tarkasteltiin myös kaava-alueen uudempaa matkailuun ja vapaa-ajan asumiseen sekä myös maatalouteen liittyvää rakennuskantaa. Rakennuskannan todettiin olevan rakennusajalleen tavanomaista eikä tällaisia kohteita inventoitu tarkemmin.

Vuonna 2024 inventoiduista kohteista neljä kappaletta oli inventoitu aikaisemmin. Yksi vuonna 1980 inventoiduista kohteista, Vanha-Yijälä, jaettiin vuoden 2024 inventoinnissa kahteen eri kohteeseen (Kuivuranta (Yijälä) ja Vanha-Yijälä). Kohteessa oli kaksi erillistä merkittävää päärakennusta omine talousrakennuksineen, ja rakennukset sijaitsivat eri kiinteistöillä, joten oli tarkoituksenmukaista inventoida ne omina erillisinä kohteinaan.

Taulukko 1 Taulukossa on esitetty inventointikohteista kartalla käytetty numerointi, kohteiden nimet ja tieto aiemmasta inventoinnista.

nro	Kohteen nimi	Aiempi inventointi
1	Virhiä	1980
2	Koivuranta (Yijälä)	1980 (inv. osana Vanha-Yijälää)
3	Vanha-Yijälä	1980
4	Uusi-Yijälä	1980
5	Talvilahti	Himosrannan ak
6	Puukila	
7	Rainio	
8	Kulju	
9	Takaharju	
10	Tervajärvi	
11	Haapasalmi	
12	Kallio	
13	Joensuu	
14	Nuppula	

15	Hietämäki	
16	Suortainen	
17	Aro	
18	Joenmäki	2006
19	Lankila	
20	Honkarannan pyöröhirsimökit	

Kuva 61 Inventointikohteet numeroituna taulukon 1 mukaisesti kaava-alueella. Seudullisesti merkittävät kohteet (A-luokka) ovat osoitettuna kartalle sinisin symbolein. Paikallisesti merkittävät kohteet (B-luokka) ovat osoitettuna vaaleanpunaisin symbolein. Valkoiset symbolit merkitsevät inventointikohteita, joilla ei katsottu olevan sellaisia rakennusperintöarvoja, joita tulisi osoittaa yleiskaavassa suojelumerkinnällä. Aluekohde Honkarannan pyöröhirsimökit (-, nro 20) on osoitettu mustalla katkoviivaraajauksella. Taustakartta: MML, 2024.

4 Johtopäätökset ja suositukset

Kohteita ja rakennuksia arvotettaessa on tarkasteltu niiden historiallisia arvoja, arkkitehtonisia ja rakennushistoriallisia arvoja ja maisemallisia arvoja. Kohteisiin liittyvien arvojen perusteella ne on jaoteltu kolmeen arvoluokkaan, jotka on esitetty raportin luvussa 1.3 Käytetyt menetelmät ja arvottamisen kriteerit.

Kohteiden arvoluokat perusteluineen on kuvattu inventointikohteiden inventointikorteilla (liitteenä, koottu Collecte Kulttuuriympäristö -järjestelmästä). Arvojen pohdinnan jälkeen kohteiden huomioimisesta kaavaratkaisussa laadittiin suositukset. Suositusten laadinnassa on huomioitu myös kohteiden säilymisedellytyksiä.

Inventoiduista kohteista kolmella katsottiin olevan vähintään paikallista kulttuurihistoriallista merkitystä ja kuuluvan täten arvoluokkaan seudullisesti merkittävät kohteet (A). Kohteet suositellaan huomioitavan yleiskaavassa suojeltavina rakennuksina tai rakennusryhminä (sr-1). Rakennuksia ei saa purkaa (maankäyttö- ja rakennuslain 41 § mom. 2). Kohdetta tai sen kulttuurihistoriallisia arvoja omaavaa ympäristöä koskevien toimenpiteiden ja suunnittelun on oltava kokonaisuuden säilymistä turvaavia. Rakennuksissa tai rakennelmissa suoritettavien muutos- ja korjaustöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen tai rakennelman rakennustaiteen, kulttuurihistorian ja/tai maisemakuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Kohteita koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Inventoiduista kohteista 11:llä katsottiin olevan paikallista kulttuurihistoriallista merkitystä ja kuuluvan täten arvoluokkaan paikallisesti merkittävät kohteet (B). Kahdessa kohteessa kohteen vanha päärakennus on purettu tai menettänyt rakennushistoriallisen merkityksensä ja näissä kohteissa kulttuurihistoriallista arvoa on lähinnä säilyneillä vanhoilla talousrakennuksilla. Kahdessa kohteessa osa rakennuskannasta on niin heikossa kunnossa, että kunnostaminen voi olla vaikeaa rakennusten arvot säilyttäen. Näissä kohteissa suojelumerkintä suositellaan kohdentamaan paremmin säilyneeseen rakennuskantaan. Paikallisesti merkittävät kohteet suositellaan huomioimaan yleiskaavassa arvokkaina rakennuksina tai rakennusryhminä (sr-2). Arvokkaan rakennuskannan säilyminen on suotavaa. Aluetta tai kohdetta koskevan toimenpiteen tai suunnittelun tulee olla kokonaisuuden säilyttämistä turvaavia. Rakennuksissa suoritettavien muutos- tai korjaustöiden tulee olla sellaisia, että rakennusten rakennustaiteellisesti ja/tai taajamakuvan kannalta merkittävä luonne säilyy. Mahdollinen uudisrakentaminen on sovitettava huolella kulttuuriympäristön ominaispiirteisiin. Kohdetta tai aluetta koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Lisäksi inventoinnissa tarkasteltiin yhtenäistä 1990-luvulla rakennettua loma-asuntoaluetta aluemaisena kohteena. Alueeseen ei katsottu liittyvän sellaisia kulttuurihistoriallisia arvoja,

että alue olisi tarpeen huomioida kaavoituksessa muuten kuin mahdollistamalla alueen nykyinen maankäyttö loma-asumiseen ja matkailupalvelujen tuottamiseen.

Taulukko 2 Taulukossa on esitetty kohteiden numerointi, nimi, tieto aiemmasta inventoinnista ja arvoluokituksesta, nyt tehty arvoluokitus sekä suositus kohteen huomioimisesta yleiskaavassa.

nro	Kohteen nimi	Aiempi inventointi	Aiempi arvoluokitus	Arvoluokitus 2024	Suositus kaavamerkinäiksi
1	Virhiä	1980	Historiallinen	B	sr-2
2	Koivuranta (Yijälä)	1980 (inv. osana Vanha-Yijälää)	Rakennushistoriallinen, historiallinen, maisemallinen	A	sr-1
3	Vanha-Yijälä	1980	Rakennushistoriallinen, historiallinen, maisemallinen	A	sr-1
4	Uusi-Yijälä	1980	Historiallinen	A	sr-1
5	Talvilahti	<u>Himosrannan</u> <u>ak</u>		B	sr-2
6	Puukila (asuinrak.)			B	sr-2
7	Rainio			-	
8	Kulju			-	
9	Takaharju			B	sr-2
10	Tervajärvi			B	sr-2
11	Haapasalmi			-	
12	Kallio			-	
13	Joensuu			B	sr-2
14	Nuppula (otsaaitta)			B	sr-2
15	Hietämäki			B	sr-2
16	Suortiainen (savusauna ja aitta)			B	sr-2
17	Aro			B	sr-2
18	Joenmäki	2006	Paikallisesti arvokas	B	sr-2
19	Lankila			-	
20	Honkarannan pyöröhirsimökit			-	

5 Lähteet

Aiemmat selvitykset ja inventoinnit

Jämsän alueen rakennus- ja kulttuuriympäristöinventointi 1979-1980. Andersson Päivi, Keski-Suomen Museo.

Jämsän keskusta-alueen täydennysinventointi 2005-2006. Ramboll.

Keski-Suomen liitto, valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2016. s. 104-107. <http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2017/03/KSU-raportti-valtakunnalliset.pdf>

Jämsän taajaman osayleiskaava-alueen (Jämsän taajamaosayleiskaava 2030) arkeologinen inventointi 2015-2016. Vesa Laulumaa/Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito-osasto, Arkeologiset kenttäpalvelut. Tilaaaja Ramboll.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021, Keski-Suomi.

Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus.

https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/VAMA%202021_12%20Keski-Suomi.pdf

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) -internetsivusto.

RKY - Museovirasto

http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

Kaavat ja suunnitelmat

Keski-Suomen maakuntakaava. Maakuntavaltuusto 1.12.2017 hyv. (§ 41). (KHO on hylännyt 28.1.2020 valituslupahakemuksen koskien 1.12.2017 hyväksyttyä maakuntakaavaa).

[https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/2020/09/25788-](https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/2020/09/25788-ksmaka_MV01122017hyvaksyma.pdf)

[ksmaka_MV01122017hyvaksyma.pdf](https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/2020/09/25788-ksmaka_MV01122017hyvaksyma.pdf)

Keski-Suomen maakuntakaava 2040. Maakuntavaltuusto 8.12.2023 hyv. (§ 21)

<https://keskisuomi.fi/wp-content/uploads/2023/12/Keski-Suomen-maakuntakaava-2040-MV08122023hyvaksyma.pdf>

Himoksen osayleiskaava. Jämsän kaupunki, Jaakko Pöyry Infra.

<https://www.jamsa.fi/uploads/sites/2/2022/05/8-2.pdf>

Säyrylän osayleiskaava. Jämsän kaupunki, Arkkitehtitoimisto Risto Vuolle-Apiala.

<https://www.jamsa.fi/uploads/sites/2/2022/05/3-2.pdf>

Valtatie 4:n ja Valtatie 9:n lähialueiden maankäytön ja liikenteen osayleiskaava. Jämsän kaupunki, Keski-Suomen tie- ja vesirakennuspiiri, Liikennetekniikka Oy, Arkkitehtitoimisto Kauko Lahti Ky. <https://www.jamsa.fi/uploads/sites/2/2022/05/6-3.pdf>

Himosrannan asemakaava. Jaakko Pöyry Infra.

<https://www.jamsa.fi/uploads/sites/2/2022/05/125.pdf>

Himoslehtelän asemakaava ja Honkarannan asemakaavan muutos. FCG Finnish Consulting Group Oy. <https://www.jamsa.fi/uploads/sites/2/2022/05/176.pdf>

Honkarannan asemakaava. Jaakko Pöyry Infra.

<https://www.jamsa.fi/uploads/sites/2/2022/05/118.pdf>

Nuppulan ja Kauniston asemakaava. Jaakko Pöyry Infra.

<https://www.jamsa.fi/uploads/sites/2/2022/05/115-1.pdf>

Karttalähteet

Arvokkaat maisema-alueet, sovellus v.2021 (arcgis.com)

<https://syke.maps.arcgis.com/apps/PublicInformation/index.html?appid=0b4ebad1b3a440d89bed0218bca3ea7b>

Jämsän karttapalvelu, Louhi ja SpatialWeb ©Sitowise, kartta.jamsa.fi

- Asemakaavayhdistelmä 2024
- Yleiskaavayhdistelmä 2024

Maanmittauslaitoksen (MML) avoimet rajapinnat

- Kiinteistöjaotus (wmmts)
- Maastokartta (wmmts)
- Taustakartta (wmmts)

MML Historialliset ilmakuvat 1948, 1949, 1995, 2007, 2021.

Timo Meriluodon vanhat kartat -sivusto (<https://timomeriluoto.kapsi.fi/>)

Kuninkaankartasto (1776-1805), karttalehdet XVIII:A-B, XIX:A-B.

<https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4%201776-1805/J%C3%A4ms%C3%A4%20ymp.%20%284+0,%20et%29.jpg>

Keski-Suomen ja Savon yleiskartasto, 1923.

<https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/Suomi%20yleiskarttakirjoja/Suomi%20yleiskarttakirja%201950/Yleiskartat/Keski-Suomi%20&%20Savo%20%28koottu%29.jpg>

Taloudellinen maanmittaushallituksen kartta vuodelta 1948.

<https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/Taloudelliset%20kartat/Taloudellinen%20kartta%201:100.000%20J%C3%A4ms%C3%A4%201948.jpg>

Topografinen kartta vuodelta 1966.

<https://timomeriluoto.kapsi.fi/KARTAT/Topografiset%20kartat/Topografinen%20kartta%201:100.000%20J%C3%A4ms%C3%A4%201966.jpg>

Tiekartta, 1966.

<https://timomeriluoto.kapsi.fi/Sivut/Paasivu/KARTAT/Tiekartat/Tiekartat.html>

Vanhat kartat - Suomi

<https://vanhatkartat.fi/#12/61.8881/25.29271>

- Peruskarttalehti 1:20 000 2233 07 vuodelta 1963
- Peruskarttalehti 1:20 000 2233 10 vuodelta 1963
- Peruskarttalehti 1:20 000 2233 07 vuodelta 1987
- Peruskarttalehti 1:20 000 2233 10 vuodelta 1987

Kansallisarkiston digitaaliset aineistot, Astia

Sisäasiainministeriön diarioidut kd-aktikaavat (kokoelma). kd Kd -aktikartat ja -piirustukset. SM kd 116/546 1940_5. 20. Jämsän pitäjä. Kansallisarkisto. Viitattu 23.8.2024.

Jämsän pitäjänkartta 1935: Jämsän pitäjä / kartta tehty maanmittaushallituksessa v. 1934., 01.01.1935, s. 1m <https://digi.kansalliskirjasto.fi/teos/binding/1965561?page=1>
Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. Viitattu: 23.08.2024

JYX-julkaisuarkisto

1775, Wetterstedtin kartasto, Läntinen Suomi, Eric Wetterstedt

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200908203698>

Maakirjakartta 1650-luku, Jonas Streng <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201009162604>

Jämsän pitäjänkartta vuodelta 1752, Olaf Borgström. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201008202477>

Jämsä, Keski-Suomen lääni. Pitäjänkartta 1840-luvulta. Karttalehdet 2233 07 - 2233 10.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-200907303137>

Rekisterilähteet

Rakennus- ja huoneistorekisteri 12.3.2024.

Suulliset lähteet

Inventointikohteiden omistajien/osallisten haastattelut maastokäynnillä 18.4.2024 ja 19.4.2024.

Kuvalähteet

Valokuvat: Olli Kortelainen FCG ellei toisin mainita.

1793 fyysisen isojakokartan Yijälä/Patalahti Karttalehti KA H31:15/1-6 (Johan Bonej) on valokuvannut Vesa Laulumaa (Jämsän taajaman osayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2015-2016).

Muut lähteet

Hämeen voutikuntien tilejä. Asiakirjat. 3668. Maakirja (1539-1539). Kansallisarkisto. Viitattu 24.6.2024. https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=1570671915

Suur-Jämsän historia I. Virkkala, K.

Museo24.fi – Jämsän alueen kulttuuriperintösivusto

LomaHimos <https://lomahimos.fi/mokkivuokraus/talvikallio-ab-6-2-henkiloa/>

Huvilakulttuuri <https://yle.fi/a/3-7323050>

Jämsän historia <https://www.jamsa.fi/jamsan-kaupunki/kuntainfo/jamsan-historia/>

Valtatie 9 – Tiet (mattigronroos.fi) https://www.mattigronroos.fi/w/index.php/Valtatie_9

Finnish
Consulting
Group

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus - liikenneselvitys

RAPORTTI

Jämsän kaupunki

FCG Rakennettu Ympäristö Oy

20.3.2025

P50523

20.3.2025

Sisällys

1	Lähtökohdat.....	4
1.1	Yleistä ja tavoitteet	4
1.2	Suunnittelualue.....	4
1.3	Aluetta koskevat liikenneselvitykset, -suunnitelmat ja -hankkeet.....	5
2	Liikenteen nykytilanne	8
2.1	Ajoneuvoliikenne	8
2.1.1	Liikenneverkko.....	8
2.1.2	Liikennemäärät.....	10
2.1.3	Liikenne-ennuste	12
2.1.4	Liikenteen toimivuus.....	13
2.1.5	Liikenneonnettomuudet ja liikenneturvallisuus.....	13
2.2	Kävely ja pyöräily	15
2.3	Joukkoliikenne	16
2.4	Ulkoilureitit ja liikuntapaikat	17
3	Kaavaratkaisu.....	18
3.1	Uuden maankäytön tuottama liikenne	18
3.1.1	Asuminen	18
3.1.2	Vapaa-ajan asuminen	19
3.1.3	Työpaikka-alue.....	19
3.2	Liikenneverkon kehittäminen.....	19
3.2.1	Uudet katu- ja tieyhteydet.....	20
3.2.2	Kävely ja pyöräily	20
3.2.3	Joukkoliikenne	21
4	Vaikutusten arviointi.....	21
4.1	Liikennejärjestelmän kehittäminen ja liikenteen suuntautuminen	21
4.2	Liikenteen toimivuus.....	22
4.3	Liikenneturvallisuus	22
4.4	Kävely ja pyöräiliikenne	23
4.5	Joukkoliikenne	23

20.3.2025

*FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas") toimeksianton ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. **FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.***

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

20.3.2025

1 Lähtökohdat

1.1 Yleistä ja tavoitteet

Työn tehtävänä oli laatia liikenneselvitys Jämsän kaupungin Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutosta ja laajennusta varten. Osayleiskaavassa maankäytön yleisiä tavoitteita ovat mm. liikenneverkoston, liikenneturvallisuuden sekä matkailutoimintojen kehittäminen. Osayleiskaava tulee oikeusvaikutteisena ohjaamaan asemakaavoitusta. Liikenneselvityksessä on tarkasteltu suunnittelualueen liikenneverkon ja sen eri liikennemuotojen linkittymistä nykyiseen liikennejärjestelmään.

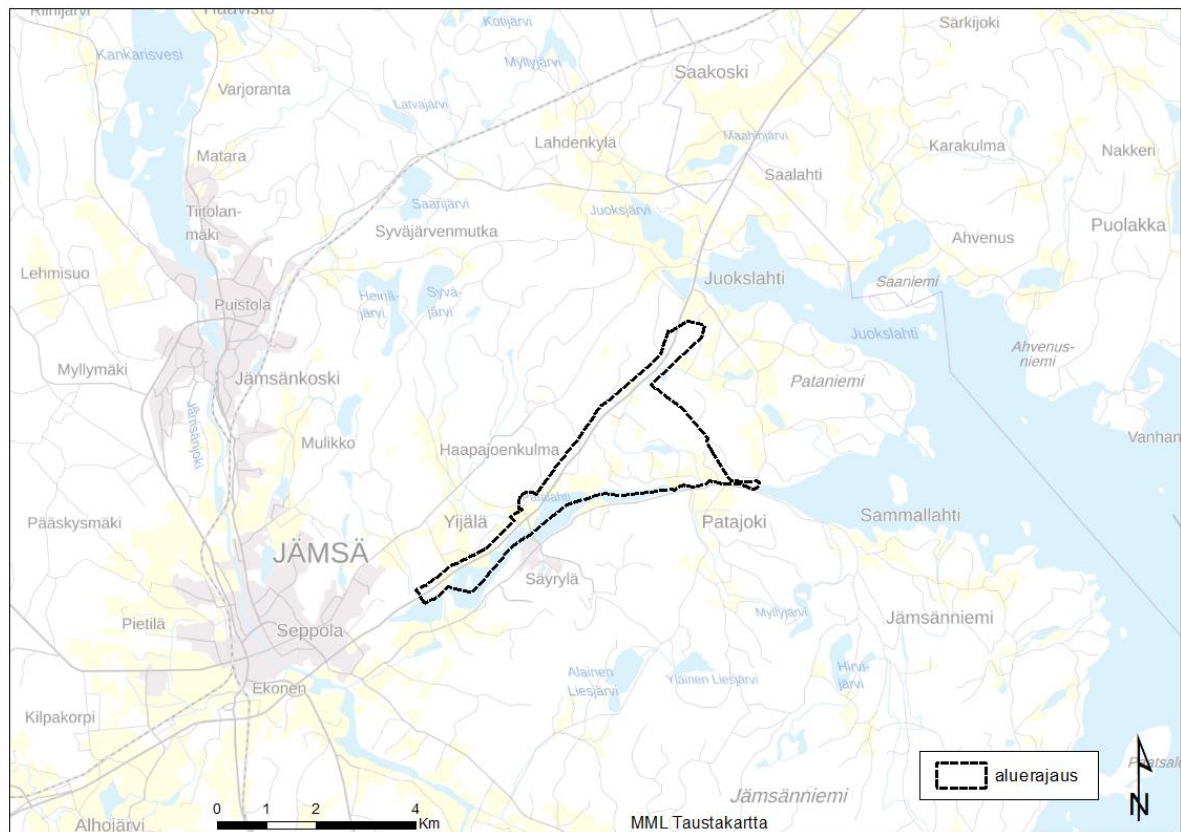
Jämsän kaupungin toimeksiannosta FCG Finnish Consulting Group Oy on laatinut liikenneselvityksen. Työssä projektipäällikkönä on toiminut insinööri Arto Sipinen, ja suunnittelijoina ovat toimineet DI Tuomas Miettinen ja DI Lydia Virtanen.

1.2 Suunnittelualue

Suunnittelualue sijaitsee Jämsän kaupungin keskustaajaman Seppolan itä- ja koillispuolella. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 770 hehtaaria. Jyväskylätie eli valtatie 9 kulkee koillislounassuunnassa suunnittelualueen läpi Jyväskylästä Jämsän keskustaan päin. Suunnittelualueessa on noin 8 km osuus valtatiestä. Koillisessa suunnittelualue rajautuu juuri ennen Juoksulahden kaupunginosaa. Etelässä suunnittelualue rajautuu Patalahden järveen sekä Patajokeen ja lännessä raja kulkee noin 150 metriä valtatie 9 pohjoispuolella. Silta kulkee Säyrylänsalmen kohdalla Patalahden yli Patalahden eteläpuolelle, missä sijaitsee Himoksen matkailukeskus. Idässä suunnittelualue rajoittuu Patajokeen ja Päijänteeseen. Alueella sijaitsee myös pienempiä järviä.

Suunnittelualue on suurimmaksi osaksi kaavoittamatonta aluetta, joka on metsää ja peltoja. Asutus suunnittelualueella on keskittynyt Patalahden järven ympärille Himokselle, Honkarantaan sekä Tervajärven ympärille. Suunnittelualueella on vain yksittäisiä palveluita. Suurempi palveluiden keskittymä on alueen ulkopuolella Himoksen keskustassa. Suunnittelualueen itäosa on suurimmaksi osaksi kaavoittamatonta aluetta, jolla on vain vähän asutusta. Suunnittelualueen sijainti ja raja-alue on esitetty kuvassa 1.

20.3.2025

Kuva 1. Suunnittelualueen sijainti ja rajaus

1.3 Aluetta koskevat liikenneselvitykset, -suunnitelmat ja -hankkeet

Keski-Suomen maakuntakaavassa (hyväksytty 1.1.2017) suunnittelualue on merkitty asuminen ja vapaa-ajan asumisen vetovoima-alueeksi sekä matkailun ja virkistyksen vetovoima-alueeksi. Toimivat reitistöt on oltava turvattu. Ulkoilureitin on myös merkitty kulkevan suunnittelualueen läpi.

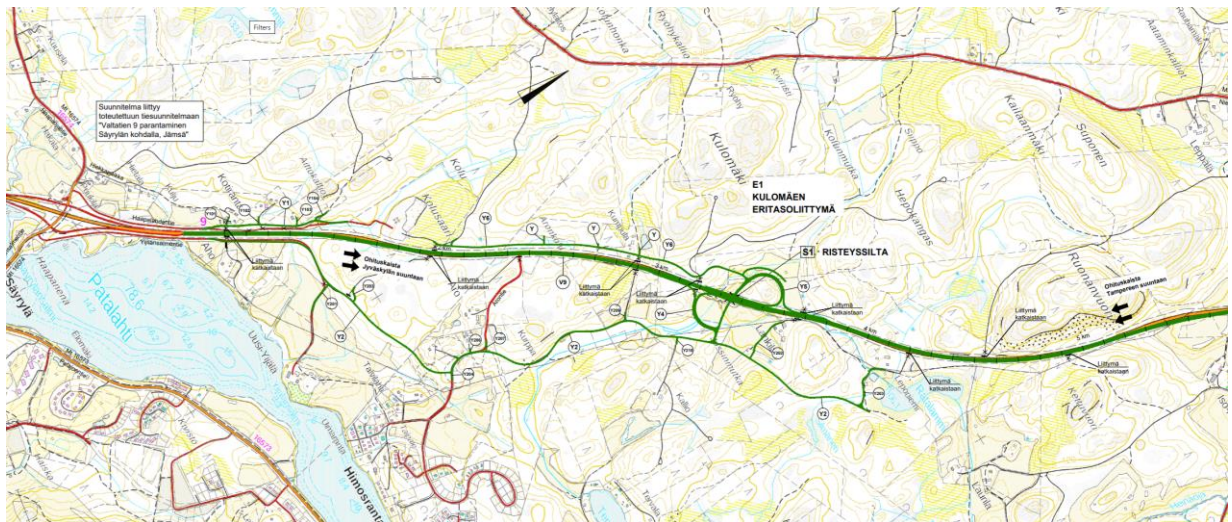
Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma (14.2.2023) sisältää kaavahankkeen sekä suunnittelut perustiedot ja tavoitteet.

Taajamaosayleiskaavan liikenneselvityksessä (2016) käsiteltiin Jämsän taajama-aluetta ulottuen myös Säyrylän ja Himoksen alueelle. Tiesuunnitelma on tehty valtatie 9 parantamiseksi välillä Alhojärvi-Hyrkkölänmäki sekä tiesuunnitelman muutossuunnitelma välillä Patalahti-Juokslahti (2011). Valtatie 9 parantamisesta Himoksen kohdalla on myös tehty tie- ja rakennussuunnitelmat. Säyrylän eritasoliittymä valmistui vuonna 2022.

20.3.2025

Valtatien 9 toimenpideselvityksessä Välillä Orivesi-Jyväskylä (Keski-Suomen ELY-keskus, 2022) käsitellään suunnittelualueen osuutta valtatiestä 9. Valtatiellä 9 on rinnakkaistie Moiskalantie, jolle jalankulku- ja pyöräliikenne sekä hidas liikenne ohjataan. Jämsän rakennemallissa 2025 (2012) kuvataan liikkumisen kehitettäviä yhteyksiä, joihin kuuluu mm. valtatie 9:n moottoritietasoisien yhteyden kehittäminen Jämsän ja Jyväskylän välillä.

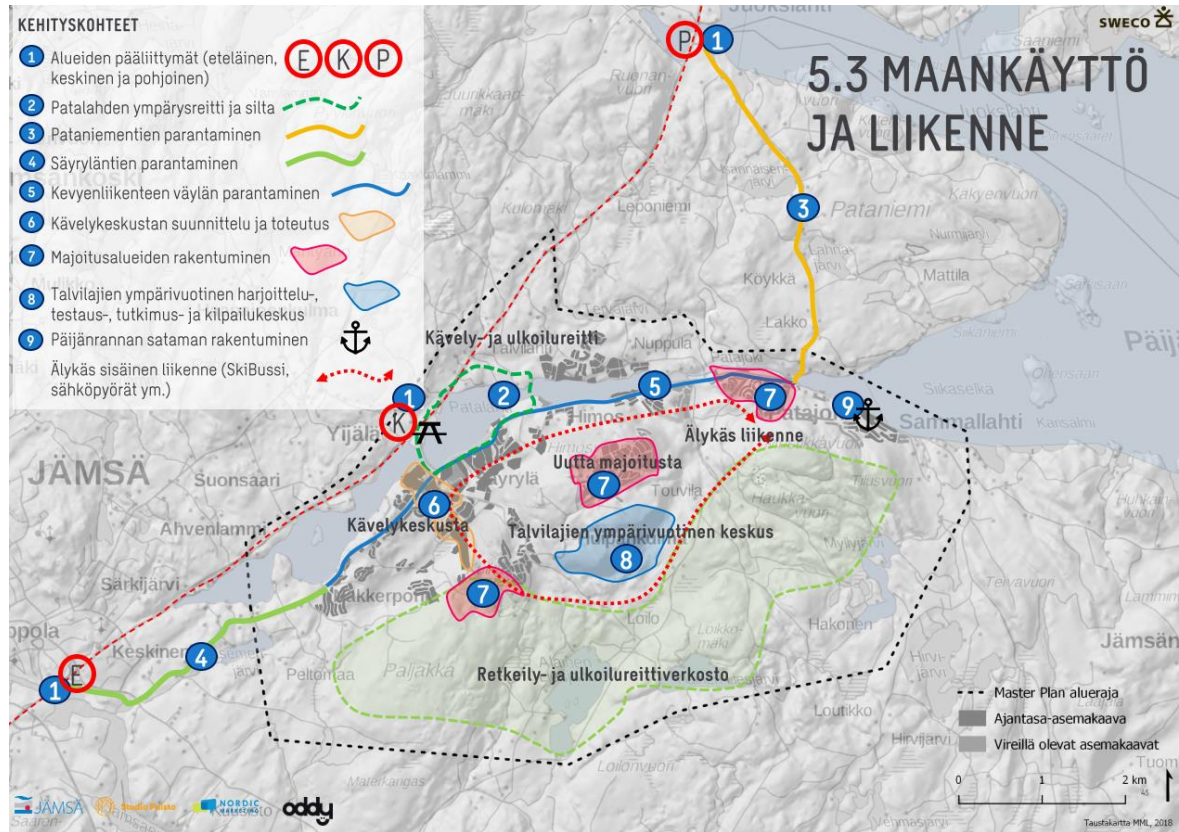
Valtatien 9 ohituskaistojen parantamiseen välillä Patalahti – Lahdenvuori ollaan laatimassa tiesuunnitelmaa, joka valmistuu vuonna 2025 (Keski-Suomen ELY-keskus, Väylävirasto, 2023). Patalahti-Juokslahti välillä on molempiin suuntiin ohituskaistaosuudet, joissa ei ole keskikaidetta ja ohituskaistojen kohdilla on yksityistieliittymiä. Tiesuunnitelmassa tarkastellaan ohituskaistojen parantamista muun muassa niiden pidentämisen ja valaisun, yksityistieliittymien poistamisen ohituskaistaosuuksilta ja liittymien kehittämisen kautta. Tiesuunnitelmassa esitetään osayleiskaavan suunnittelualueelta kahdeksan liittymän sulkemista valtatie 9 varrelta ja tilalle rinnakkaistien ja yksityisjärjestelyjen rakentamista. Kuvassa 2 on ote tiesuunnitelmasta välillä Patalahti-Juokslahti.

Kuva 2. Ote tiesuunnitelmasta välillä Patalahti – Juokslahti (Keski-Suomen ELY-keskus, Väylävirasto 2023).

Himos Master Plan 2035 (hyväksytty 27.5.2019) on matkailun kehittämisen visio, jossa otetaan huomioon matkailutrendien ja toimintaympäristön muutokset ja hyödynnetään niitä Himoksen kehittämisessä. Himoksen keskustasta on suunniteltu kävelykeskustaa. Suunnitelmassa suunnittelualueelle kehityskohteiksi on merkitty Patalahden ympärysreitti ja silta, joka sijaitsisi Yijälänsalmen kohdalla. Säyrylän eritasoliittymä on merkitty alueen keskiseksi pääliittymäksi. Kuvassa 3 on esitetty Master Plan 2035 maankäytön ja liikenteen kehityskohteet.

20.3.2025

Kuva 3. Master Plan 2035 maankäytön ja liikenteen kehityskohteet (Himos Master Plan 2035, Sweco)

Keski-Suomen liikennejärjestelmäsuunnitelmassa (2020) nostetaan esille, että valtatie 9 kuuluu Suomen pääväyläasetuksen mukaan palvelutasoluokkaan I. Valtatie 9 on osa TEN-T-kattavaa verkkoa ja Eurooppatietä E63. Pääväylillä on oltava säännöllisesti turvallisia ohitusmahdollisuuksia ja liittymien määrä on oltava rajoitettua. Tavoitteena pääväylällä on 80 km/h nopeusrajoitus ja moottoriteillä 100 km/h nopeusrajoitus. Valtatien 9 parantaminen välille Jyväskylä-Jämsä on yksi Keski-Suomen valtakunnallisesti merkittävä kärkihanke, koska kohteen ongelmina ovat liikenteen sujuvuus ja liikenneturvallisuus.

20.3.2025

2 Liikenteen nykytilanne

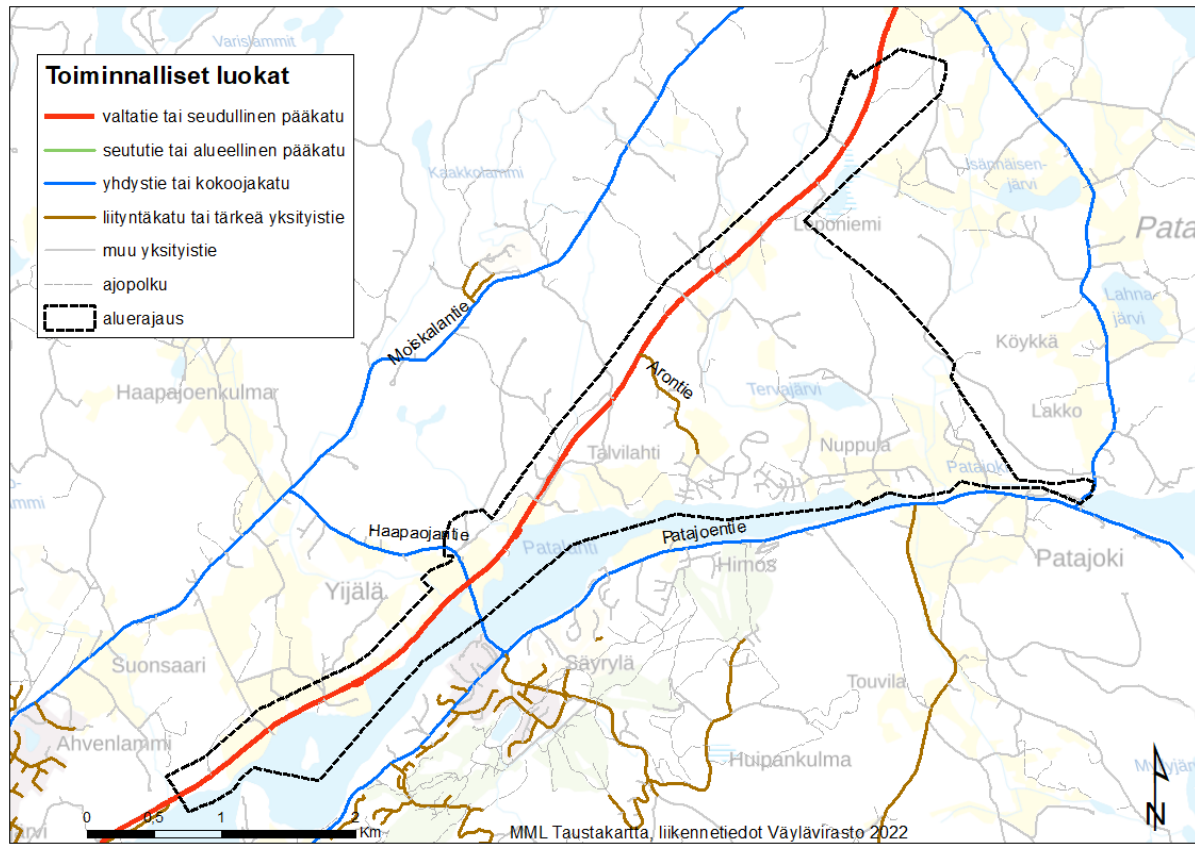
2.1 Ajoneuvoliikenne

2.1.1 Liikenneverkko

Kuvassa 4 on esitetty alueen liikenneverkko jaoteltuna toiminnallisiin luokkiin. Suunnittelualueen läpi kulkee valtatie 9 eli Jyväskylätie sekä yhdystie Säyrylänsalmentie (16574). Valtatie 9 on yksiajoratainen maantie, joka kulkee koillis-lounassuunnassa Jyväskylästä Jämsän keskusta ja jolla on suunnittelualueella ohituskaistaosuus. Ohituskaistaosuudet ovat lyhyitä 1,5 km pitkiä. Ohituskaistaosuuksilla on tasoliittymiä eikä valaistusta. Valtatieltä 9 puuttuu sujuva ja lähellä valtatie 9:ltä kulkeva varareittikelpoinen rinnakkaistie. Säyrylänsalmentie kulkee Patalahden järven yli valtatie 9:ltä Säyrylän keskusta eli Himoksen alueelle. Säyrylän kohdalla Säyrylänsalmentien valtatie 9 liittymään on rakennettu vuonna 2022 Säyrylän eritasoliittymä.

Suunnittelualueella merkittävimmät tieyhteydet valtatie 9 ja Säyrylänsalmentien lisäksi ovat Haapaojantie (16574), joka tulee valtatie 9 Säyrylän eritasoliittymään pohjoisesta päin. Suunnittelualueella sijaitsee myös valtatieltä 9 tuleva liityntäkatu tai tärkeä yksityistie Arontie. Näiden lisäksi alueella on yksityisteitä ja ajopolkuja. Suunnittelualueen ulkopuolella sijaitsevat myös yhdystiet Moiskalantie, Säyryläntie, Patajoentie, Sammallahdentie ja Pata-niemi.

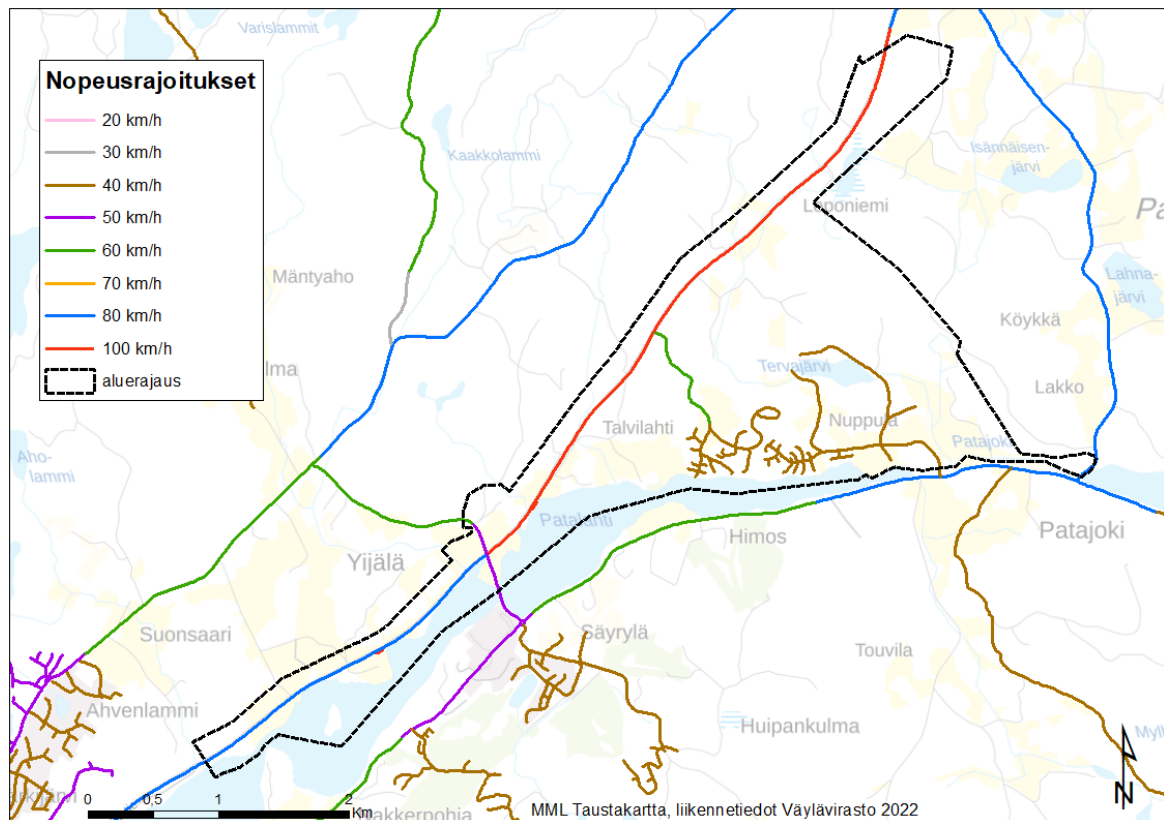
20.3.2025

Kuva 4. Suunnittelualueen väylien toiminnalliset luokat.

Nopeusrajoitus valtatiellä 9 on koillisesta päin tullessa Säyrylän liittymään asti 100 km/h, minkä jälkeen se on 80 km/h. Yhdysteiden nopeusrajoitukset vaihtelevat välillä 60–80 km/h, mutta Säyrylänsalmentiellä ja Säyrylän keskustassa nopeusrajoitus on 50 km/h. Pienemmillä yksityistiellä nopeusrajoitus on yleisimmin 40 km/h. Nopeusrajoitukset on esitetty kuvassa 5. Suunnittelualueella valtatie 9 on valaistu Jämsän keskustasta päin Säyrylän liittymään asti. Säyrylän liittymä ja Säyrylänsalmentie Himoksen puolelle asti on myös valaistu. Suunnittelualueella ainoastaan valtatie 9 ja Säyrylänsalmentie ovat päällystettyjä.

20.3.2025

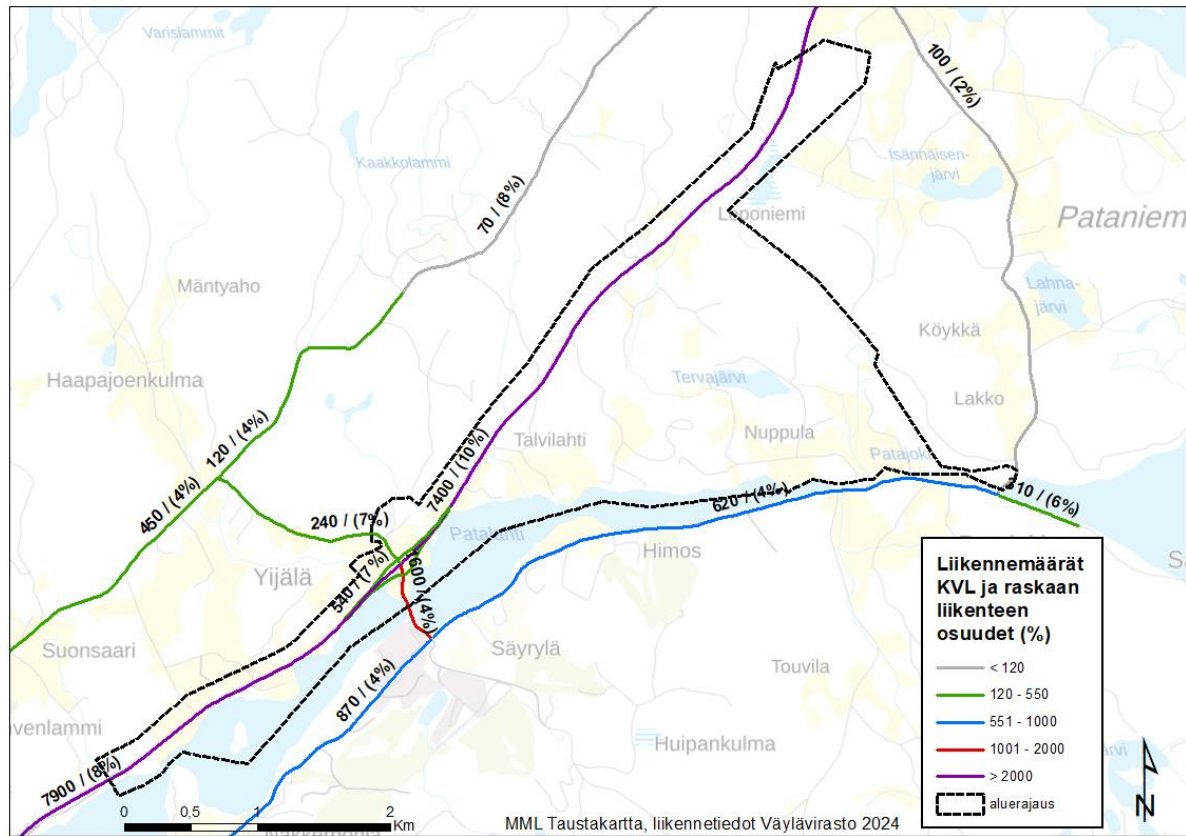

Kuva 5. Suunnittelualueen ja sen ympäröivän alueen väylien nopeusrajoitukset

2.1.2 Liikennemäärät

Valtatien 9 keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) suunnittelualueella vuonna 2024 on noin 7400–7900 ajoneuvoa vuorokaudessa ja raskaan liikenteen osuus on noin 8–10 % riippuen valtatie kohdasta. Säyrylänsalmenttiellä Himoksen keskustan ja valtatie 9 välillä kulkee vuorokaudessa keskimäärin 1600 ajoneuvoa. Säyrylän läpi menevän Säyryläntien ja Patajoentien liikenne on noin 600–870 ajoneuvoa vuorokaudessa. Moiskalantien liikennemäärä on noin 70–450 ajoneuvoa vuorokaudessa riippuen tien kohdasta. Näillä yhdysteillä raskaan liikenteen osuus on pienempi, vain noin 4 %. Yleinen huomio on, että samalla tiellä liikennemäärät kasvavat lounaaseen päin eli mitä lähempänä Jämsän keskustaa ollaan. Kuvasa 6 on esitetty vuonna 2024 maanteiden keskimääräiset vuorokausiliikennemäärät sekä raskaan liikenteen osuudet niistä.

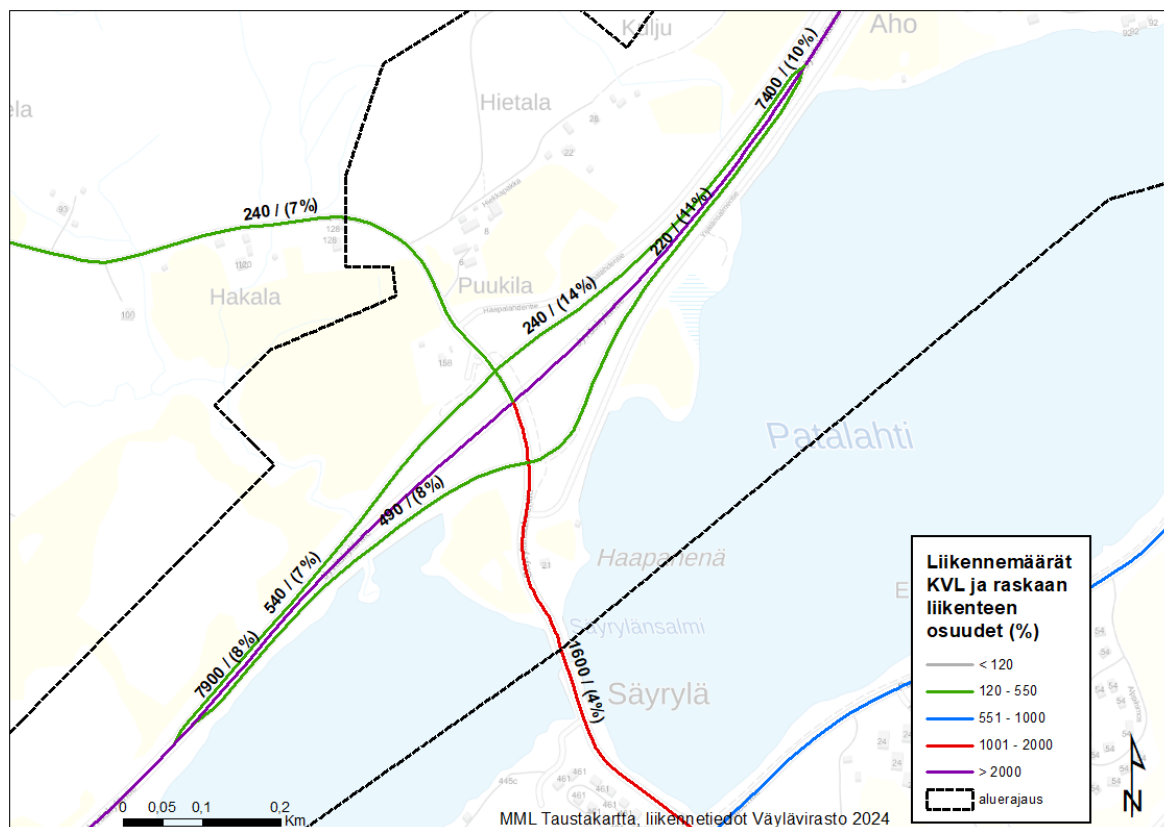
20.3.2025

Kuva 6. Väylien keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) ja raskaan liikenteen osuudet (%).

Säyrylän eritasoliittymä on tällä hetkellä merkittävin liittymä ja ainoa eritasoliittymä suunnittelualueella. Sen keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) ja raskaan liikenteen osuudet liikennemäärästä vuonna 2024 on esitetty kuvassa 7. Lounaaseen eli Jämsän keskustaan päin olevien ramppien keskimääräiset liikennemäärät ovat noin 490–540 ajoneuvoa vuorokaudessa, mikä on selvästi enemmän kuin koilliseen eli Jyväskylään päin olevien ramppien liikennemäärät, mitkä ovat noin 220–240 ajoneuvoa vuorokaudessa. Raskaan liikenteen osuudet ovat noin 11–14 % koilliseen päin olevilla rampeilla, mikä on enemmän kuin lounaaseen päin olevilla rampeilla, joilla osuus on noin 7–8 %.

20.3.2025

Kuva 7. Säärylän eritasoliittymän keskimääräinen vuorokausiliikenne (KVL) vuonna 2024 ja raskaan liikenteen osuudet (%).

2.1.3 Liikenne-ennuste

Valtakunnallisissa Traficomien Tieliikenteen ennusteissa (2022) on määritelty liikenteen kasvukertoimet valtatien 9 yhteysvälille Jämsä-Muurame vuosikymmeninä 2030–2060. Liikenteen kasvukertoimet on myös annettu välille 2021–2050 Keski-Suomessa. Taulukoissa 1 ja 2 on esitetty nämä liikenteen kasvukertoimet interpoloituina vuoteen 2024. Kaikki kertoimet ovat yli yhden eli liikenteen ennustetaan kasvavan.

Taulukko 1. Liikenteen kasvukertoimet 2024–2050 Keski-Suomessa.

Liikenteen kasvukertoimet 2024–2050	Valtatiet	Kantatiet	Seututiet	Yhdystiet	Yhteensä
Kevyet ajoneuvot	1,258	1,175	1,148	1,109	1,210
Raskaat ajoneuvot & ajoneuvoyhdistelmät	1,077	1,070	1,062	1,054	1,072
Kokonaissuorite	1,270	1,184	1,133	1,089	1,211

Taulukko 2. Liikenteen kasvukertoimet vuonna 2024 yhteysvälillä Vt9 Jämsä-Muurame.

Liikenteen kasvukertoimet yhteysvälillä	2030	2040	2050	2060
Vt9 Jämsä-Muurame	1,102	1,227	1,384	1,507

20.3.2025

Kasvukertoimien perusteella valtatie 9 liikenne-ennuste vuodelle 2050 on noin 9300–9800 ajoneuvoa vuorokaudessa, mistä raskaita ajoneuvoja on noin 700–800 eli noin 7–8 %. Ras-kaan liikenteen osuuden ennustetaan siis vähenevän nykytilaan verrattuna.

2.1.4 Liikenteen toimivuus

Vuonna 2022 valmistunut Säyrylän eritasoliittymä sujuvoittaa liikennettä, kun esimerkiksi liittymässä vasemmalle kääntyminen onnistuu sujuvammin. Valtatielle 9 rakennettavat uudet ohituskaistat ja nykyisten ohituskaistajärjestelyiden parantaminen lisäävät valtatie 9 liikenteen sujuvuutta ja turvallisuutta. Aikaisemmin liikenne on jonoutunut ajoittain ja peräänajoriskejä on aiheutunut lukuisista kääntymistilanteista vasemmalle.

Valtatien 9 välin Orivesi-Jyväskylä toimenpideselvityksen mukaan tavoitetilanteen kehittämiskäytännössä palvelutaso vuonna 2050 valtatiellä 9 suunnittelualueella on välttävä (D) sadanneksi vilkkaimman huipputunnin liikennetilanteessa. Palvelutasoluokassa D liikennevirta on hyvin tiheä ja ajonopeuden valintamahdollisuudet ovat vähäiset. Liikkuminen on epämiellyttävää ja pienikin liikennemäärän lisäys saattaa aiheuttaa vakavankin häiriön liikennevirrassa.

2.1.5 Liikenneonnettomuudet ja liikenneturvallisuus

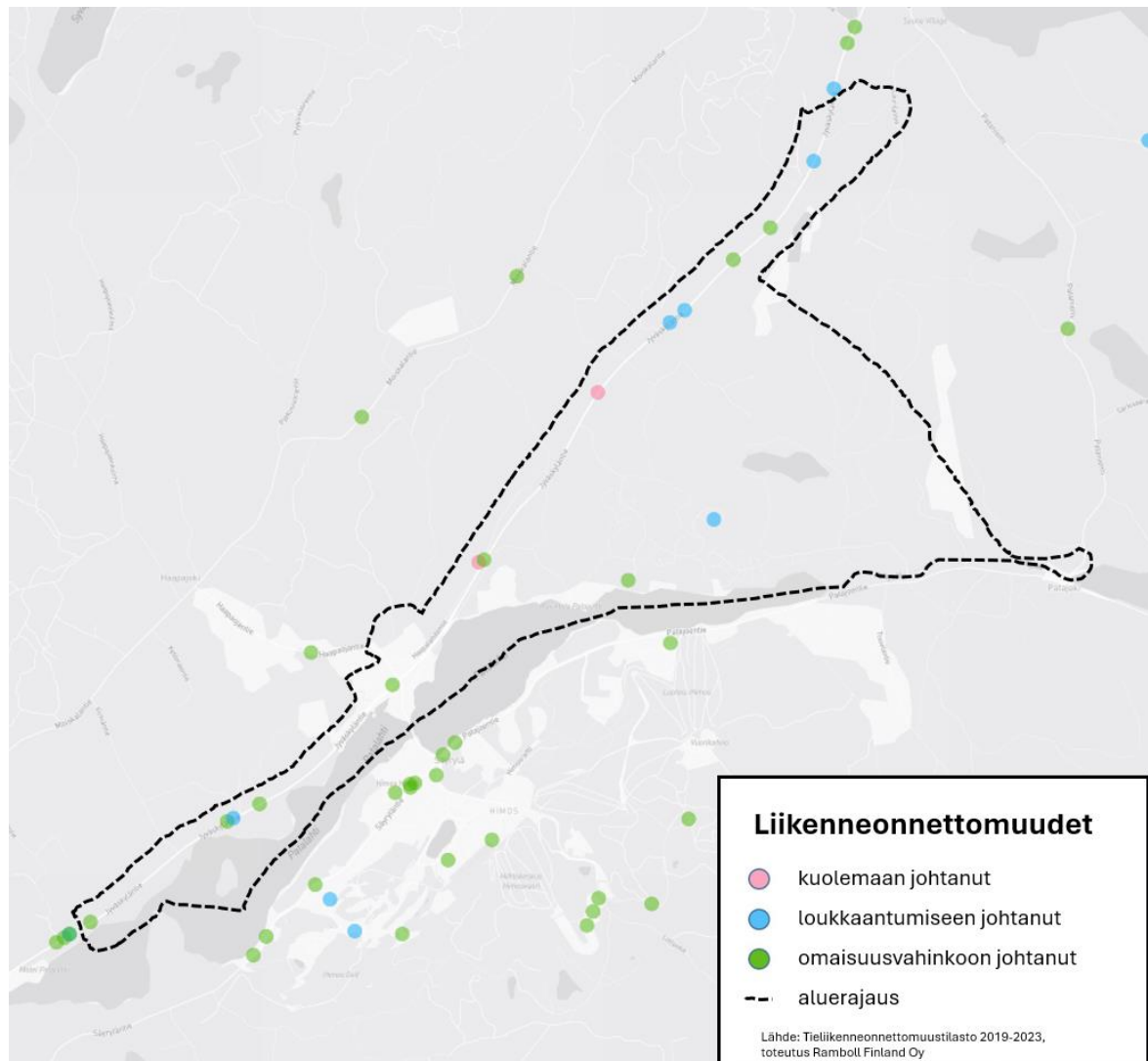
Suunnittelualueella on tapahtunut 14 poliisin tietoon tullutta liikenneonnettomuutta vuosina 2019–2023. Liikenneonnettomuuksista kaksi on johtanut kuolemaan ja viisi on johtanut loukkaantumiseen. Loput kahdeksan onnettomuutta ovat johtaneet omaisuusvahinkoon. Suurin osa onnettomuuksista on tapahtunut valtatiellä 9. Poliisin tietoon tulleet liikenneonnettomuudet suunnittelualueella vuosina 2019–2023 on esitetty kuvassa 8.

Kuolemaan johtaneet onnettomuudet tapahtuivat valtatiellä 9 sekä sen rinnakkaisella tiellä Haapalahdentiellä. Valtatie 9 onnettomuus oli kohtaamisonnettomuus ja Haapalahdentien onnettomuus oli yksittäisonnettomuus.

Loukkaantumiseen johtaneista onnettomuuksista yksi yksittäisonnettomuus on tapahtunut Lehtelänkujalla Honkarannan läheisyydessä. Muut loukkaantumiseen johtaneista onnettomuuksista ovat tapahtuneet valtatiellä 9. Ne ovat olleet yksi hirvionnettomuus, peuraonnettomuus ja kaksi yksittäisonnettomuutta.

Poliisin tietoon tulleet omaisuusvahinkoon johtaneet onnettomuudet ovat myös sijoittuneet pääosin valtatielle 9 lukuun ottamatta yhtä yksittäisonnettomuutta, joka on tapahtunut Himosrannassa. Muut liikenneonnettomuuksien luokat ovat olleet kaksi ohitusonnettomuutta, kaksi peräänajo-onnettomuutta, yksi hirvionnettomuus, yksittäisonnettomuus ja muu eläinonnettomuus.

20.3.2025

Kuva 8. Poliisin tietoon tulleet liikenneonnettomuudet suunnittelualueella ja sen läheisyydessä vuosina 2019–2023.

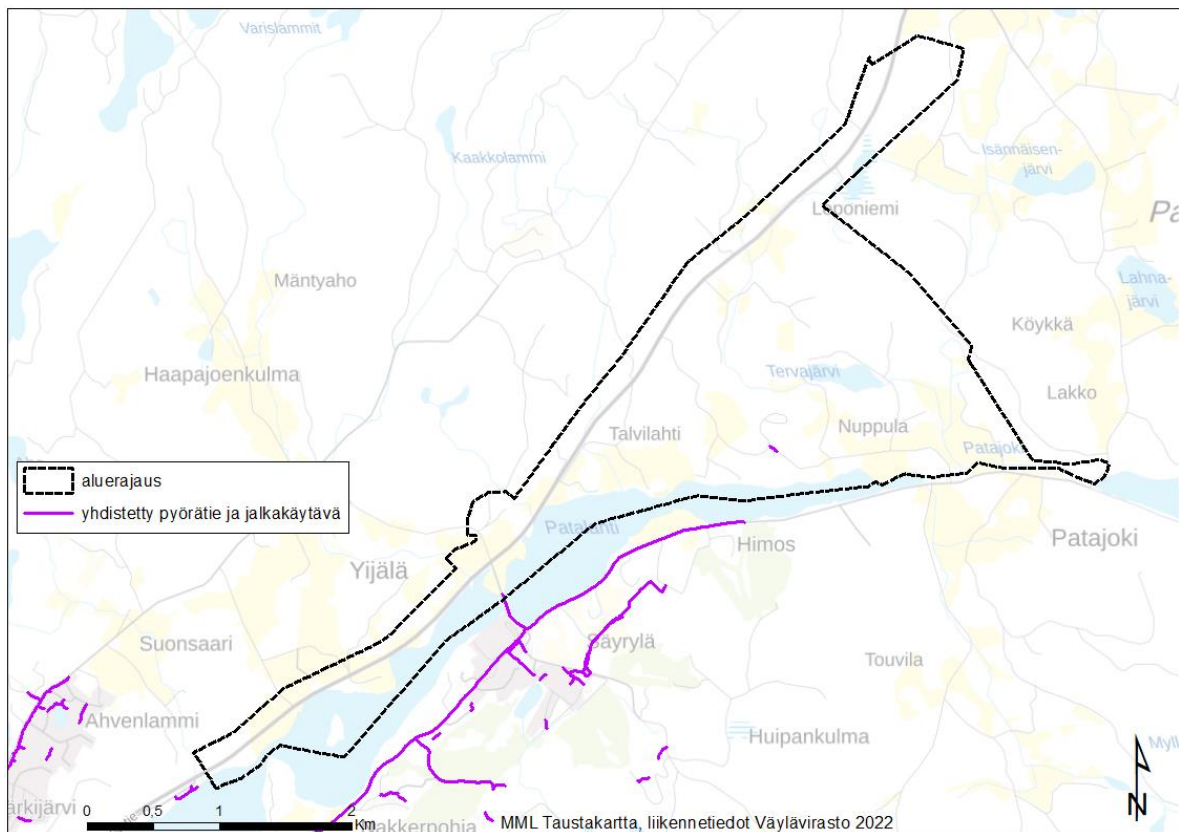
Suunnittelualueella valtatiellä 9 on paljon yksityisteiden tasoliittymiä. Ohituskaistojen kohdalla valtatiellä on suoria yksityisteiden tasoliittymiä, jotka aiheuttavat vaaratilanteita ja onnettomuuksia. Kulomäen eritasoliittymä ja lukuisten pienempien liittymien poistuminen valtatie 9 varrelta parantavat liikenneturvallisuutta vähentäen liikenneonnettomuuksien riskiä, kun liikenteen konfliktipisteiden määrä valtatie 9 varrella pienenee ja liittymissä tapahtuvien onnettomuuksien vakavuus lievenyy. Kohtaamisonnettomuuksien ja peräänajojen riski myös vähenee.

20.3.2025

2.2 Kävely ja pyöräily

Suunnittelualueella ei käytännössä sijaitse yhdistettyjä pyöräteitä ja jalkakäytäviä. Ainoastaan Säyrylän eritasoliittymän kohdalla on jalankulku- ja pyöräilyväylä. Turvallisuuden sekä liikkumismukavuuden kannalta valtatie 9 ei sovellu jalankululle ja pyöräilylle. Valtatiellä 9 on jatkuva rinnakkaistie Moiskalantie, jolle jalankulku- ja pyöräiliikenne sekä hidas liikenne ohjataan. Lähimmät jalankulku- ja pyöräilytiet sijaitsevat Säyrylänsalmentiellä Säyrylän eritasoliittymän ja Himoksen keskustan välillä sekä Himoksen keskustassa. Yhdistetty pyörätie ja jalkakäytävä jatkuu Himoksen keskustasta lounaaseen tien päättymiseen asti ja koilliseen noin 2 km. Yhdistetyt pyörätiet ja jalkakäytävät suunnittelualueella ja sen läheisyydessä on esitetty kuvassa 9.

Jämsän kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa (2022) valtatie 9 osuus etelästä päin Säyrylän liittymään asti on merkitty pyöräliikenteen tavoiteverkon pääreittein vaihtoehdoksi B. Säyrylänsalmentie on merkitty aluereitiksi sekä virkistys-, matkailu- ja muu vapaa-ajan reitiksi.

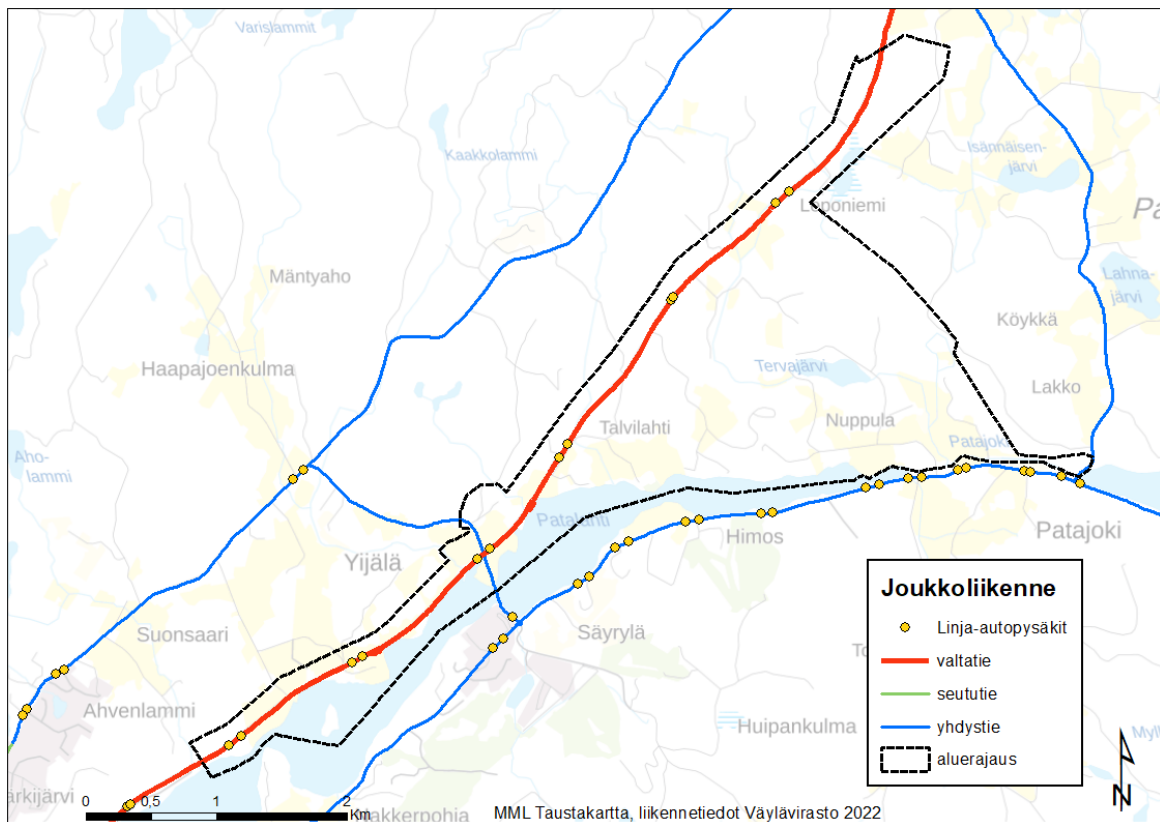

Kuva 9. Yhdistetyt pyörätiet ja jalkakäytävät suunnittelualueella ja sen läheisyydessä. Kartasta puuttuu Säyrylän eritasoliittymän kohdalla oleva jalankulku- ja pyöräilyväylä.

20.3.2025

2.3 Joukkoliikenne

Jämsän kaupunki ei ole suoraan osa Jyväskylän seudun Linkki-paikkaliikennettä, mutta Linkin seutuliikenteen reitit ylettyvät Jämsään asti. Jyväskylän liikenne liikennöi bussilinjaa Jämsänkoskelta Jyväskylään, joka pysähtyy suunnittelualueella pysäkeillä Soljana, Yljänä ja Säyrylänsalmen silta noin kahden tunnin välein. Jämsän linja-autoasemalta kulkee myös noin viisi kertaa päivässä Jyväskylän liikenteen suora bussilinja Jyväskylään pysähtyen Säyrylänsalmen sijaan Himoksen tienhaaran pysäkillä. Valtatien 9 pysäkeistä ainoastaan Himoksen tienhaaran pysäkillä on turvalliset jalankulku- ja pyöräily-yhteydet ylikulun kautta. Muille valtatie 9 pysäkeistä ei ole turvallisia yhteyksiä valtatie suuntaisesti tai valtatie poikki. Kuva 10 esittää linja-autopysäkkejä suunnittelualueella ja sen läheisyydessä.

Kuva 10. Linja-autopysäkit suunnittelualueella ja sen läheisyydessä.

Onnibussin linjat M9, F9 (Tampere-Jyväskylä) ja M24/F24 (Lahti-Jämsä-Jyväskylä) liikennöivät suunnittelualueen kautta valtatie 9 pitkin pysähtyen Himoksen tienhaaran pysäkillä Säyrylänsalmen eritasoliittymässä. M9 kulkee arkisin 5–8 kertaa päivässä, kun F9 ja F24 kulkevat kerran päivässä.

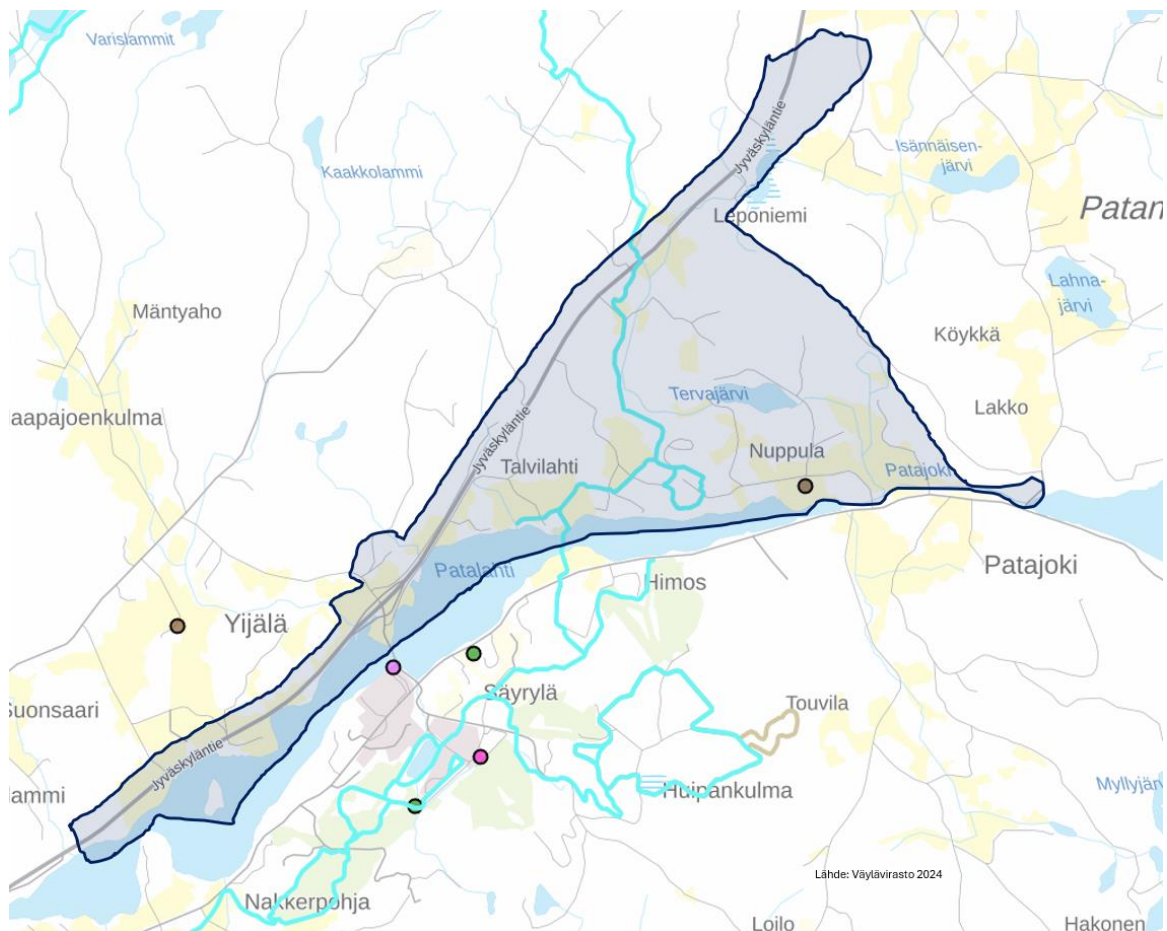
Jämsässä toimii Pali-kutsuohjattu palveluliikenne, joiden kuudesta eri reitistä kaksi kulkee suunnittelualueella tai sen läheisyydessä. Reitti 2 Vekkula-Juokslahti kulkee Jämsän linja-autoasemalta Jämsänkosken kautta Jämsän pohjoisosiin Vekkulaan ja takaisin

20.3.2025

suunnittelualueen pohjoispuolella olevaa yhdystietä Moiskalantietä Jämsän linja-autoasemalle. Reitti 5 Jämsänniemi 2 kulkee puolestaan Jämsän linja-autoasemalta valtatieltä 9 koilliseen, Säyrylänsalmentietä Himoksen keskusta, käy Jämsänniemessä ja kulkee takaisin Jämsän linja-autoasemalle Patalahden toista puolta Säyryläntietä. Molemmat reitit kulkevat kerran päivässä, mutta aikataulu ja reitti on ohjeellinen ja asiakas voidaan hakea kotiovelta sopivan aikataulun mukaisesti. Liikennöitsijänä toimii Tilausliikenne Lampinen Oy.

2.4 Ulkoilureitit ja liikuntapaikat

Säyrylän alueella sijaitsee liikuntapaikkoja ja ulkoilureittejä. Suunnittelualueella sijaitsee ratsastuskenttä ja suunnittelualueen läpi kulkee ulkoilureitti pohjoiseteläsuunnassa. Kuvassa 11 on esitetty ulkoilureitit ja liikuntapaikat suunnittelualueen ympäristössä. Suunnittelualueella kulkee myös moottorikelkkareitti, joka kulkee Säyrylän keskustasta Juokslahdelle päin.

20.3.2025

Kuva 11. Ulkoilureitit ja liikuntapaikat. Ulkoilureitit ovat merkitty kartassa turkoosilla sekä oliivinvihreällä. Liikuntapaikat on merkitty erivärisillä ympyröillä. Suunnittelualue on merkitty tummemmalla.

3 Kaavaratkaisu

Himoksen Patalahden uuden osayleiskaavan tavoitteena on mahdollistaa vakituisten asuinalueiden ja vapaa-ajan alueiden laajeneminen alueelle parantaen liikenneyhteyksiä valtatielle 9.

3.1 Uuden maankäytön tuottama liikenne

Uuden maankäytön muodostamaa liikennetuotosta on arvioitu asiantuntija-arviona Ympäristöministeriön laatiman ohjeen *Liikennetarpeen arviointi maankäytön suunnittelussa* (2008) mukaisesti. Liikenne suunnittelualueelle ja sieltä pois on pääosin autoliikennettä ja raskasta liikennettä.

3.1.1 Asuminen

Kaava-alueen liikennemäärät kasvavat osayleiskaavan maankäytön toteutuessa. Kaava-alueelle on arvioitu vuoteen 2050 mennessä sijoittuvan noin 150–200 uutta vakituista asukasta. Tähän sisältyvät myös asukkaat, jotka sijoittuvat jo kaavoitetuille mutta rakentamattomille tonteille. Ainoastaan uusille määrätyille kaava-alueille arvioitu vuoteen 2050 mennessä lisääntyvä vakituisten asukkaiden määrä on noin 90–150. Uusi asuminen painottuu osayleiskaavassa pientaloasumisena Himosrannan ja Honkarannan alueille.

Uusi asuminen sijoittuu autovyöhykkeelle. Suunnitteluohjeen mukaisesti Jämsän kaupunki kuuluu matkatuotosten kuntaryhmäjaossa kategoriaan alle 20 000 asukkaan kaupunkiseudut ja muut seutukunnat. Himoksen Patalahden alue voidaan kategorioida kyläasukuksen alueluokkaan, vaikka ei vastaakaan perinteistä kyläasukasta. Suunnittelualueella tehdään noin 2,45 kotiperäistä eli saapuvaa tai poistuvaa matkaa asukasta kohden. Auton kulkutapaosuudeksi arvioidaan noin 76 %. Keskimääräinen kuormitusluku noin 1,48 henkilöä autoa kohti.

Osayleiskaava-alueelle kaavoitettu asuminen tuottaa noin 300 uutta henkilöautomatkaa vuorokaudessa. Uusi asuminen kytkeytyy valtatiehen 9, jonka välityskyky kestää maankäytön kehityksen myötä pitkällä aikavälillä tapahtuvan liikennemäärien kasvun. Yhteys valtatielle 9 on kahden eritasoliittymän kautta. Pohjoisen suunnasta yhteys valtatielle 9 on Kulomäen eritasoliittymän kautta, joka on suunnitteilla osana tiesuunnitelmaa *Valtatien 9*

20.3.2025

ohituskaistojen parantaminen välillä Patalahti - Lahdenvuori, tiesuunnitelma, Jämsä ja Jyväskylä. Etelän suunnasta yhteys valtatielle 9 on Säyrylän eritasoliittymän kautta.

3.1.2 Vapaa-ajan asuminen

Himos Patalahden kaava-alueelle on arvioitu vuoteen 2050 mennessä sijoittuvan noin 17 uutta vapaa-ajan rakennuspaikkaa, jotka tuottavat arviolta noin 50 uutta henkilöautomatkaa vuorokaudessa. Kun otetaan huomioon myös rakentamattomien rakennuspaikkojen tuottama liikennetuotos vuoteen 2050 mennessä, on kaava-alueen liikennetuotos noin 130 uutta henkilöautomatkaa vuorokaudessa verrattuna nykytilaan.

Vapaa-ajan liikenne painottuu vahvasti viikonloppuun, kun mökeille mennään ja sieltä lähdetään. Liikenne suuntautuu vahvasti Himoksen keskukseen ja valtatielle 9. Liikennetuotos kuvaa maksimiliikennetuotosta. Todellisuudessa liikennetuotos on vähäisempää.

3.1.3 Työpaikka-alue

Osayleiskaava-alueelle on suunniteltu noin 11,9 hehtaarin kokoinen työpaikka-alue, jonka aluetehokkuus on 0,5. Tonttien määräksi arvioidaan kuusi kappaletta ja työntekijämääräksi noin 100 uutta työntekijää. Työpaikka-alue sijoittuu autovyöhykkeelle, joten henkilöautojen kulkutapaosuus on noin 95 %. Työpaikka-alueen liikennetuotoksen arvioidaan olevan noin 280 ajoneuvoa vuorokaudessa, josta raskasta liikennettä on arviolta noin 15 %. Liikenne suuntautuu suurimmaksi osaksi Kulomäen eritasoliittymän kautta valtatielle 9.

Työpaikka-alueen liikennemäärät riippuvat keskeisesti työpaikkojen tyypistä. Työpaikka-alueelle voidaan sijoittaa myymälä- ja terminaalitiloja, jotka voivat muistuttaa tyypiltään kaupallisia palveluita, joissa liikennemäärät voivat olla paikoin korkeita. Työpaikka-alueen toteutuminen edellyttää Kulomäen eritasoliittymän sekä läheisten pienempien teiden valmistumista. Työpaikka-alueen työntekijöiden voidaan olettaa saapuvan alueelle Jämsän talousalueelta.

3.2 Liikenneverkon kehittäminen

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavan alueen liikenneverkon kehittäminen perustuu uuden maankäytön luomaan liikennetarpeeseen, liikenteen toimivuuden ja turvallisuuden parantamiseen, alueelle rakentuvien uusien väylien kytkemiseen saumattomaksi osaksi liikenneverkkoa.

20.3.2025

3.2.1 Uudet katu- ja tieyhteydet

Osayleiskaavassa esitetyt katu- ja tieyhteydet perustuvat vahvasti ELY-keskuksen ja Väyläviraston laatimiin tiesuunnitelmiin. Tiesuunnitelman mukaisesti valtatielle 9 liittyminen keskitetään kahteen eritasoliittymään, Kulomäen ja Säyrylän eritasoliittymiin. Samalla valtatielle 9 nykyistä liittymistä poistetaan kahdeksan. Näistä suurimpia ovat Arontie liittymä sekä Kumpulan kohdalla olevat yksityistiet. Muut ovat tonttiliittymiä ja pienempiä kärrypolkuja.

Uusi maankäyttö tukeutuu osin nykyiseen liikennejärjestelmään, mutta suurin osa uudesta maankäytöstä edellyttää uutta liikenneverkkoa. Osayleiskaavassa alueelle esitetyt uudet liikenneväylät ovat pääosin liityntäkatuja. Näitä ovat liityntäkatu Yijänsalmentien ja Arontien välillä, liityntäkatu Arontien ja uuden työpaikka-alueen välillä sekä pienemmät kadut uusille asuntoalueille ja loma-asuntoalueelle. Jalankululle ja pyöräilylle soveltuva ylikulkusilta on suunniteltu Patalahden kaava-alueen eteläosaan Yijälänsalmen kohdalle.

Himosrannan ja Honkarannan välillä Lehtelänkujan ja Honkarannan välissä oleva yhteys on Himoslehtelän asemakaavassa ja Honkarannan asemakaavan muutoksessa merkitty merkinnällä *Jalankululle ja polkupyöräilylle varattu katu/tie, jolla huoltoajo on sallittu*. Katuyhteydestä on annettu asemakaavoituksen yhteydessä lausunto, että katuyhteyden avaaminen on mahdollista avata, kun valtatie 9 liittymäjärjestelyt ovat sellaisella tasolla, että se mahdollistaa katuyhteyden avaamisesta syntyvän liikennetuotoksen kasvun valtatie liittymässä. Vuoteen 2050 mennessä valtatie 9 liittymäjärjestelyjen voidaan nähdä olevan tarpeeksi hyvällä tasolla, joten oletetaan, että katuyhteys on silloin auki myös moottoriajoneuvoliikenteelle.

Uuden liikenneverkon liityntäkatujen nopeusrajoitus on alustavasti 40 km/h. Tämä tarkentuu asemakaavavaiheessa, kun alueita suunnitellaan yksityiskohtaisemmin.

3.2.2 Kävely ja pyöräily

Uusi maankäyttö tuottaa vain vähän kävely- ja pyöräilyliikennettä. Kaava-alueelta jalankulku- ja pyöräilyliikenne suuntautuu pääosin ajoneuvoliikenteen väyliä pitkin liittyen nykyisiin jalankulun ja pyöräilyn väyliin Patajoentiellä ja Säyrylänsalmentiellä.

Jalankululle ja pyöräilylle soveltuva ylikulku Patalahden yli kaava-alueen eteläosassa parantaa yhteyksiä etelään Himoksen keskukseen päin. Kuten kuvasta 11 nähdään, ylikulun kohdalla kulkee nykyäänkin ulkoilureitti, joka on käytössä vain talvisin moottorikelkkareittinä, kun Patalahti on jäässä. Ylikulku tukee nykyisen ulkoilureitin käyttämistä ympäri vuoden. Ylikulkusillan myötä nykyinen 5 km pyöräilymatka Honkarannasta Himoksen keskustaan on enää 3 km matka lyhentäen matka-aikaa pyöräillen nykyisestä noin 15 minuutista noin 10 minuuttiin. Ulkoilureitit kaava-alueella parantavat liikkumismahdollisuuksia kävellen ja

20.3.2025

pyöräillen kaava-alueen sisällä. Kattava kävelyn ja pyöräilyn verkko tukee kestävien liikunta-muotojen kasvamista alueella moottoriajoneuvoliikenteen sijaan.

3.2.3 Joukkoliikenne

Uusi maankäyttö tuottaa vain vähän joukkoliikenteen kysyntää. Maankäytön kehittäminen alueella parantaa joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä. Uusi liikenneverkko mahdollistaa, että linja-autolinja voi kulkea eritasoliittymien välillä Himosrannan läpi valtatie 9 rinnak-kaisella väylällä. Linja-autolinjan kulkeminen Himosrannan läpi edellyttää linja-autopysäk-kien rakentamista alueelle. Kulomäen eritasoliittymän ja työpaikka-alueen rakentuessa val-tatiella 9 kohdalla olevasta Uosukaisen pysäkkiparista voi tulla keskeisempi pysäkki, jota käyttävät työpaikka-alueella käyvät.

4 Vaikutusten arviointi

4.1 Liikennejärjestelmän kehittäminen ja liikenteen suuntautuminen

Himoksen Patalahden liikenneverkon kehittäminen mahdollistaa valtatie 9 kehittämisen ja parantaa sen liikenteen toimivuutta, kun monien tasoliittymien sijaan valtatielle 9 liitytään Säyrylän ja Kulomäen eritasoliittymien kautta. Työpaikka-alueen kehittäminen Kulomäen eritasoliittymän läheisyyteen mahdollistaa työpaikka-alueelle hyvän liikenteellisen saavu-tettavuuden ja sujuvat liikenneyhteydet.

Suunnittelualueen asukasmäärän kasvaessa liikennemäärät kasvavat myös hieman. Liiken-nemäärien kasvu uuden maankäytön myötä on vähäistä, koska uusi maankäyttö on maltil-lista. Suunnittelualueen kehittyvä maankäyttö ja uudet suunnittelualueelle sijoittuvat tie- ja katuyhteydet muuttavat merkittävästi alueen liikenteen suuntautumista. Kaavassa esite-tyssä uudessa liikenneverkossa alempitasoiset väylät, liityntäkadut ja kokoojakadut ohjaa-vat liikennettä suurempikapasiteettisemmalle liikenneverkolle.

Kokonaisuudessaan liikenne suuntautuu kaava-alueelta vahvemmin Jämsän suuntaan ete-lään kuin pohjoiseen Jyväskylän suuntaan. Kaava-alueella liikenne suuntautuu selkeästi kol-meen suuntaan: Kulomäen eritasoliittymään, Säyrylän eritasoliittymään ja Honkarannan-tielle. Kulomäen eritasoliittymän kautta liikenne suuntautuu kaava-alueelta valtatie 9 poh-joiseen Jyväskylään päin. Poikkeuksena on työpaikka-alueen liikenne, joka tukeutuu Kulo-mäen eritasoliittymään myös valtatie 9 etelän suuntautuvan liikenteen osalta. Säyrylän eritasoliittymän kautta liikenne suuntautuu kaava-alueelta Säyrylänsalmentien kautta pää-osin valtatie 9 etelään Jämsän keskustaan päin. Osa liikenteestä suuntautuu myös kohti Hi-moksen keskusta. Vain marginaalinen osa jatkaa valtatie 9 yli Haapaojantielle.

20.3.2025

Honkarannantien kautta liikenne suuntautuu pääosin Patatietä länteen Himoksen keskukseen päin. Osa liikenteestä suuntautuu myös Patatietä itään Pataniemen ja Sammallahdentien teitä kohti.

Uuden maankäytön tuottama liikennesuorite kohdistuu nykyisestä liikenneverkosta enimmässin osin valtatielle 9. Uuden maankäytön aiheuttama liikenteen kasvu valtatie 9 liikenteestä vuonna 2050 on arviolta kuitenkin vain noin 4–5 %. Suurin osa valtatie 9 liikenteestä on läpiajoliikennettä. Työpaikka-alue aiheuttaa raskaan liikenteen liikennevirtaa valtatielle 9. Säyrylänsalmentie toimii yhdystienä valtatie 9 ja Himoksen keskuksen välillä, minkä takia iso osa uuden maankäytön aiheuttamasta liikenteestä kohdistuu sille.

4.2 Liikenteen toimivuus

Liikenteen toimivuus valtatiellä 9 kaava-alueella paranee monien tasoliittymien poistuessa ja liikenteen suuntautuessa eritasoliittymiin. Eritasoliittymät kestävät kasvavaa liikennekuormaa. Valtatiellä 9 on uuden maankäytön aiheuttaman liikenteen kanssa vuoteen 2050 mennessä yli 10 000 ajoneuvoa vuorokaudessa, mikä vaatii tarkastelua, että valtatiellä ei ilmene toimivuusongelmia. Maankäytön kehitys ja liikennemäärien kasvu tapahtuu vaihteittain vuosien aikana kysynnän mukaan, joten nopeasti syntyvää ongelmaa liikenteen toimivuudessa ei aiheudu suunnittelualueen liikenneverkolla. Valtatie 9 uudistukset vuoteen 2050 mennessä parantavat välityskykyä niin huomattavasti, että liikenteen toimivuusongelmia ei pitäisi syntyä. Ennen valtatie 9 kehittämisen toteutumista on myös keskeistä

4.3 Liikenneturvallisuus

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavassa uusi maankäyttö kasvattaa liikennemääriä hieman, mikä kasvattaa hieman myös liikenneonnettomuusriskiä. Sopivilla nopeusrajoituksilla ja muilla paikallisilla liikenneturvallisuustoimenpiteillä voidaan vaikuttaa vähentävästi liikenneonnettomuuksien määrään ja vakavuuteen.

Valtatie 9 liittymäratkaisujen myötä liikenneturvallisuus paranee, kun useiden tasoliittymien sijaan liittyminen valtatielle 9 tapahtuu eritasoliittymien kautta. Työpaikka-alueen aiheuttama raskas liikenne ohjautuu Kulomäen eritasoliittymän myötä suoraan valtatielle 9, mikä on keskeistä kaava-alueen sisäisen liikenneturvallisuuden ylläpitämisen kannalta. Erityisesti raskas liikenne on tärkeää ohjata suuremmalle tieverkolle.

Ennen kuin kaava-alueen liikenneratkaisut ja valtatie 9 parantamistoimenpiteet ovat toteutuneet, kaava-alueen ja valtatie 9 liikenneturvallisuus saattaa heikentyä hetkellisesti. Näin käy varsinkin, jos maankäytön kehityksen myötä liikennemäärät kasvavat mutta valtatie 4 parantamistoimenpiteet eivät etene samassa tahdissa.

20.3.2025

Suunnittelualueelle osoitetut uudet kävelyn ja pyöräilyn yhteydet parantavat erityisesti kävelijöiden ja pyöräilijöiden liikenneturvallisuutta.

4.4 Kävely ja pyöräliikenne

Kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkko kehittyy ja täydentyy suunnittelualueella, kun maankäyttö kehittyy. Ulkoilureitti läpi kaava-alueen tukee jalankulun ja pyöräilyn yhteyksiä. Jalankululle ja pyöräilylle sallittu silta Patalahden Yijälänsalmen kohdalla on erityisesti parantamassa jalankulun ja pyöräilyn yhteyksiä tarjoten katu- ja tieverkkoa suuremman reitin Himoksen keskustaan. Kaava parantaa Himoksen alueen virkistys- ja vapaa-ajan reitistöjen käyttömahdollisuuksia. Nykyistä liikenneverkkoa täydentävää kävelyn ja pyöräilyn liikenneverkkoa on myös osoitettu kaavassa esimerkiksi Haapaojantien lyhyelle osuudelle.

Suunnittelualueen erityispiirteinä ovat valtatie ja Patalahden järven luomat laajat estevaikutukset kävelylle ja pyöräilylle. Osayleiskaavassa on osoitettu ulkoilureitti Kulomäen eritasoliittymän kohdalla, mikä voidaan toteuttaa alikulkuna. Alikulku ehkäisee valtatie estevaikutusta ja yhdistää alueita. Jalankulku- ja pyöräily silta Patalahden yli vähentää Patalahden järven estevaikutusta.

Kestävän liikkumisen edellytykset suunnittelualueella paranevat uusien kävely- ja pyöräilyväylien myötä. Kaava-alueelle osoitetut uudet ulkoilureitit yhdistävät asuinalueita ympäröivään liikenneverkkoon sekä muihin asuinalueisiin tukien alueen matkailua. Laadukkaat kävely- ja pyöräilyväylät suunnittelualueella kasvattavat kävelyn ja pyöräilyn kulkutapaosuutta.

4.5 Joukkoliikenne

Suunnittelualueen uusi maankäyttö luo mahdollisuuksia alueen joukkoliikenneyhteyksien parantamiseen, kun väestön määrä kasvaa. Väestönkasvu on maltillista, joten kysynnän kasvu on myös vähäistä. Vapaa-ajan asumisen myötä kysyntä voi kasvaa suuremmaksi sesonkiaikoina. Linja-autoyhteys Himosrannan läpi valtatie 9 rinnakkaisella väylällä eritasoliittymien välillä on mahdollista uuden liikenneverkon myötä. Kyseinen linja parantaisi joukkoliikenneyhteyksiä suunnittelualueelta sekä Jämsän keskustaan että Jyväskylään päin.

Jämsän kaupunki

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen
alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus,
meluselvitys

Max Mannola

FCG Rakennettu ympäristö Oy

Raportti P50523 21.3.2025

Sisällys

1	Taustaa	2
2	Lähtötiedot ja menetelmät	4
2.1	Melualuelaskenta	4
2.2	Maastomalli ja rakennukset	4
2.3	Tieverkko	4
2.4	Liikennetiedot.....	5
2.5	Kaavaluonnokset ja rajat	5
3	Arviointiperusteet	6
4	Tulokset	8
4.1	Melualuetulosten tulkintaperiaatteet.....	8
4.2	Melualuetulosten analyysi	9
4.3	Epävarmuusarvio.....	9
5	Tiivistelmä ja johtopäätökset	10
	Lähteet	11

Liitteet (kaikki A4, 1:10000)

Liite 1A. Tiemelu vuoden 2050 ennusteliikenteellä nykyisillä tielinjauksilla ja -rakenteilla, päivällä klo 7–22

Liite 1B. Tiemelu vuoden 2050 ennusteliikenteellä nykyisillä tielinjauksilla ja -rakenteilla, yöllä klo 22–7

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavojen muutos ja laajennus, meluselvitys

1 Taustaa

Suunnittelualue sijaitsee Jämsän keskustaajaman itä-koillispuolella, valtatie 9:n varrella, Patalahden rannalla, Himoksen matkailukeskuksen läheisyydessä. Himoksen Patalahden pohjoispuolen alueen osayleiskaavojen muutoksen ja laajennuksen kaava-alueen pinta-ala on noin 772 hehtaaria.

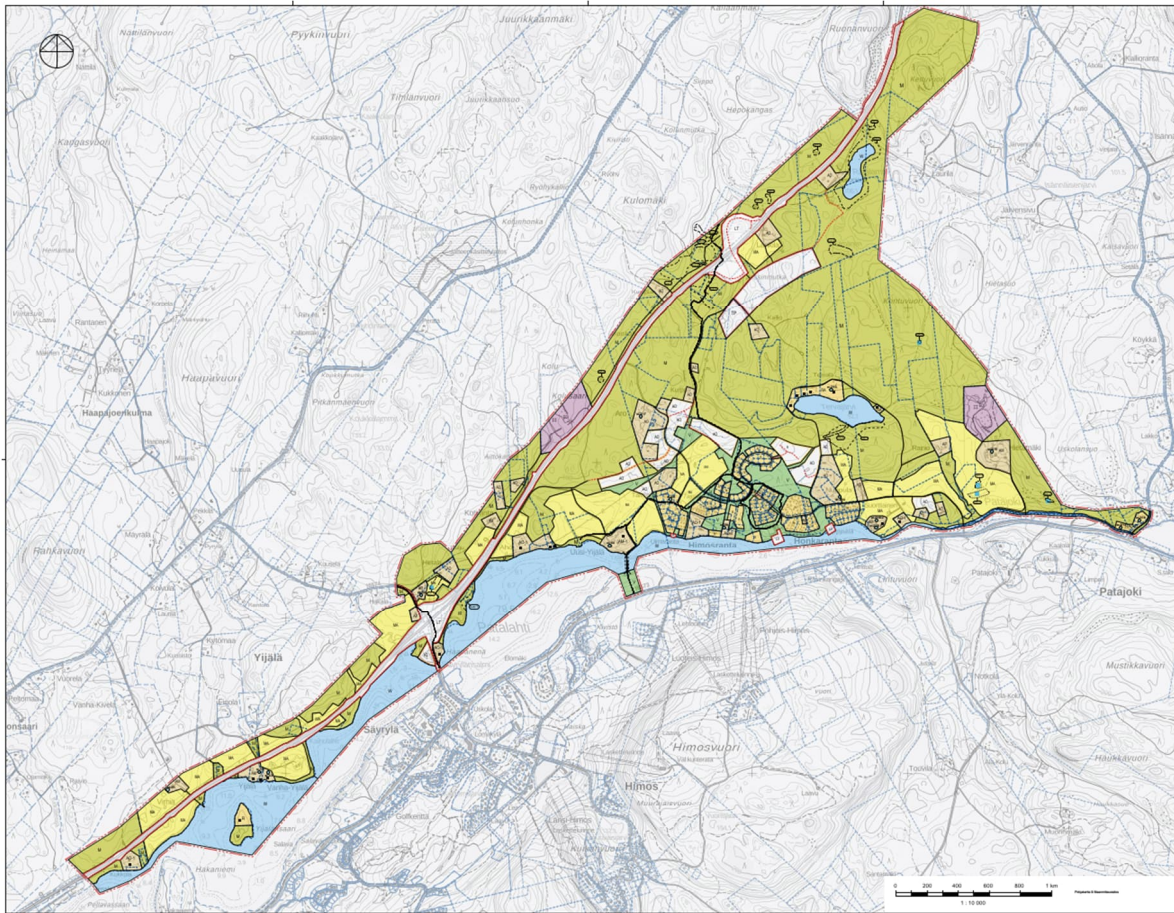
Jämsän kaupungin kaavoituskatsauksessa 2021 todettiin yleiskaavan laadinnan tarpeesta seuraavaa: "Himoksella Patalahden pohjoispuolella on voimassa useampi eri yleiskaava, joista vanhin on vuodelta 1986 ja viimeisin alueella voimassa oleva yleiskaava on vahvistettu 2001. Kaiken kaikkiaan alueella on voimassa kolme eri yleiskaavaa, joista yksi on oikeusvaikutteinen ja kaksi ovat oikeusvaikutuksettomia. Alueen yleiskaavoja olisi syytä päivittää ja ottaa uusia alueita mukaan yleiskaavoituksen piiriin."

Kaavahankkeen keskeisimmät tavoitteet ovat:

- Liikenneyhteyksien selvittäminen valtatie 9:ltä Himoslehtelän ja Honkarannan alueelle
- Valtatie 9 Särylän eritasoliittymän tiesuunnitelman huomioon ottaminen yleiskaavassa
- Valtatie 9, Haapaojantien ja Särylänsalmentien risteysalueen tulevaisuuden maankäytön selvittäminen
- Särylän eritasoliittymän yhteyteen liikerakentamisen mahdollisuuden selvittäminen
- Alueen matkailua tukevan virkistys- ja reitistöpotentiaalin selvittäminen
- Nykyisten loma-asuntoalueiden laajentamismahdollisuuksien selvittäminen
- Yleiskaavan päivittäminen toteutuneen maankäytön mukaan.

Tässä työssä laskettiin melumallinnuksena osayleiskaava-alueeseen kohdistuvan melun päivä- ja yöajan keskiäänitasot ennustetilanteessa (v. 2050). Raportissa tarkastellaan, alittuvatko melun ohjearvot eri kaavamerkintäalueilla.

Meluselvityksen laati FCG:ssä DI Max Mannola, käyttäen lähtötietonaan FCG:n kaavoitus-työryhmän laatimaa alustavaa kaavaluonnosta sekä liikennetyöryhmän liikenneselvitystä.

Kuva 1: Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavan luonnos 21.3.2025, FCG.

2 Lähtötiedot ja menetelmät

2.1 Melualuelaskenta

Melulaskennat tehtiin SoundPlan 9.0 -melulaskentaohjelmalla. Ohjelma käyttää melun leviämisen mallintamiseen digitaalista maastomallia ja pohjoismaisia tieliikennemelun ja raideliikennemelun laskentamalleja. Melulaskennoissa on otettu huomioon yksi heijastus.

Laskentamalli olettaa sääolosuhteiksi myötätuulen tai kevyen inversiotilanteen.

Ympäristöministeriön ohjeiden mukaisesti ilman absorptio lasketaan +15 °C, 70 % RH ja 101 kPa olosuhteissa. Yleisen käytännön mukaan kasvillisuuden vaikutusta ei huomioida, sillä se vaihtelee vuodenajoittain.

Malli on kansainvälisesti verifioitu alle yhden kilometrin etäisyydelle laskettavalle melulle ja sen tarkkuudeksi ilmoitetaan ± 2 dB. Malli on implementoitu kaikkiin kaupallisiin laskentaohjelmiin. Laskentamallin on alan kirjallisuudessa arvioitu antavan pitkäaikaisiin mittauksiin verrattuna alle 3 dB:n eron.

Laskennoissa melutasot on laskettu pisteisiin, jotka sijaitsevat 10 metrin välein tarkasteltavalle alueelle sijoitetussa ruudukossa. Melukäyrät on muodostettu laskentaruudukkoon laskettujen arvojen avulla interpoloimalla. Käyrän paikka voi erota enintään puolen laskentaruudun verran verrattaessa pisteeseen suoritettuun laskentaan. Laskentapisteen korkeus on pohjoismaisen mallin mukaisesti kaksi metriä (2 m) maan pinnasta.

Päiväaikaiselle melulle on laskettu keskiäänitasot. Ohjelmalla on laadittu laskennan tulosten perusteella meluvyöhykkeet 5 dB välein välille 45–75 dB.

2.2 Maastomalli ja rakennukset

Suunnittelualueesta ja sen ympäristöstä laadittiin kolmiulotteinen maastomalli

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan ja 2 metrin korkeusmallin avulla. Korkeusmallissa mittapistet sijaitsevat 2 metrin välein ja niiden korkeustarkkuus on muutama senttimetri. Siten se on tarkempi kuin korkeuskäyriin perustuva kantakartta.

Maastomallin rakennukset mallinnettiin kaikki niiden yleisimmän korkeuden mukaan eli 4 metrin korkuisiksi, ja niiden ulkoseinien oletettiin heijastavan ääntä 1 dB:n vaimennuksella (absorptiokerroin 0,21). Tiet ja kadut sekä myös vesialueet mallinnettiin ääntä heijastavina ($G=0$). Mallissa käytetty heijastusten lukumäärä oli 1.

2.3 Tieverkko

Nykyiset yleiset tiet, jotka sisällytettiin maastomalliin, olivat valtatie 9 (Jyväskylätie), maantie 16574 (Haapaojantie ja Säyrylänsalmentie) sekä kaava-alueen ulkopuolelta maantie 16573 (Säyryläntie, Patajoentie ja Sammallahdentie) ja maantie 16577 (Pataniemi).

Maastomalliin ei ole sisällytetty uusia tielinjauksia tai -rakenteita, koska niitä ei ole ollut vielä saatavilla eikä niiden käytön edellyttämä työ määrä ole ollut tämän meluselvitystyön rajoissa. Siten valtatie 9 ohituskaistojen parantamisen tiesuunnitelmaa välillä Patalahti – Lahdenvuori ei ole otettu huomioon. Siinä suunnitelmassa tulevia tieverkkoa uudistavia toimenpiteitä ovat mm. valtatiellä 9 Kulomäen eritasoliittymä ja siihen liittyvä uusi tieyhteys Arontielle (tiesuunnitelmassa yksityistiet Y5 ja Y2), nykyisen Arontien ja valtatie 9 liittymän poistaminen sekä uusi tieyhteys Arontieltä Säyrylänsalmentielle (Yijälänsalmentie, Y2).

Uusien tieyhteyksien sijasta Arontien seudun ennusteliikenne on mallinnettu täysin Arontien nykyiselle linjaukselle ja nykyiselle liittymälle valtatielle 9. Siten melumallinnus käytännössä näyttää tiemelutilanteen sellaisessa tapauksessa, että valtatielle 9 ei tehdä parantamistoimenpiteitä, mutta osayleiskaavan uutta maankäyttöä silti toteutetaan Arontienkin vaikutusalueella.

2.4 Liikennetiedot

Mallinnettujen teiden käytetyt liikennemäärät on esitetty taulukossa 1. Lähteenä on ennusteliikenteen osalta hankkeen oma liikenneselvitys, joka on ottanut huomioon nykyliikenteen (2024), yleiset kasvukertoimet ja osayleiskaavan tuoman uuden maankäytön aiheuttaman liikenteen. Uusi maankäyttö tuottaisi liikenteen lisääntymistä vakituiseen asumiseen osalta noin 300 ajoneuvoa, vapaa-ajan liikenteen osalta noin 50 ajoneuvoa ja työpaikka-alueen osalta noin 280 ajoneuvoa vuorokaudessa, eli yhteensä noin 630 ajoneuvoa vuorokaudessa.

Nopeusrajoitukset saatiin Paikkatietoaineistosta ja oletettiin vuonna 2050 samoiksi kuin 2024.

Taulukko 1. Selvityksessä käytetyt liikennemäärät 2050.

Tie/Katu	Osa	KVL 2050 (norm. ennuste)	Maankäy- tön lisäys 2050	KVL 2050 (yhteensä)	Rask. % 2050	Nopeus 2050
Valtatie 9	Jämsä – Säyrylänsalmentie	9820	370	10190	7	80
Valtatie 9	Säyrylänsalmentie – Arontie	9310	310	9620	8	100
Valtatie 9	Arontie – Jyväskylän suunta	9310	160	9470	8	100
Haapaojantie	Moiskalantie – Vt9	270	40	310	7	60, 50
Säyrylänsalmentie	Vt9 - Himos	1730	210	1940	4	50
Säyryläntie	Ruotsulantie – Himos	960	50	1010	3	50, 60, 50
Patajoentie	Himos – Honkarannantie	680	90	770	4	60, 80
Patajoentie	Honkarannantie – Pataniemi	680	40	720	4	80
Sammallahdentie	Pataniemi – Sammallahhti	340	10	350	9	80
Pataniemi	Patajoentie – Vt9	110	30	140	9	80
Honkarannantie	Patajoentie – Honkaranta	90	130	220	2	40
Arontie	Vt9 – Aron alue	40	160	200	3	60
Arontie	Aron alue – Himosranta	40	20	60	3	60

2.5 Kaavaluonnokset ja rajat

Tämä meluselvitys pohjautui osayleiskaavaluonnokseen 17.3.2025. Melukartoilla on esitetty tämän kaavaluonnoksen mukaiset yleiskaavamerkintöjen rajat.

3 Arviointiperusteet

Meluntorjuntaa ohjaavat Suomessa valtioneuvoston päätöksen VnP 993/1992 mukaiset melutason ohjearvot. Taulukossa 2 esitetään kyseiset ohjearvot.

Kyseessä on mm. asumista palveleva alue, joten ulko-oleskelualueille ulkona annetut ohjearvot ovat selvityksen kannalta olennaisia. Sisätiloissa pätevät valtioneuvoston päätöksen 993/1992 ohjearvot sekä asumisterveysasetuksen 545/2015 toimenpiderajat melulle.

Taulukko 2. Yleiset melutasojen ohjearvot (VnP 993/1992).

Ulkona	L_{Aeq} , klo 7-22	L_{Aeq} , klo 22-7
Asumiseen käytettävät alueet, virkistysalueet taajamissa ja niiden välittömässä läheisyydessä sekä hoito- tai oppilaitoksia palvelevat alueet	55 dB	50 dB ¹⁾²⁾
Loma-asumiseen käytettävät alueet, leirintäalueet, taajamien ulkopuoliset virkistysalueet ja luonnonsuojelualueet	45 dB	40 dB ³⁾⁴⁾
Sisällä		
Asuin-, potilas- ja majoitushuoneet	35 dB	30 dB
Opetus- ja kokoontumistilat	35 dB	-
Liike- ja toimistohuoneet	45 dB	-

1) Uusilla alueilla on melutason yöohjearvo kuitenkin 45 dB.

2) Oppilaitoksia palvelevilla alueilla ei sovelleta yöohjearvoa.

3) Yöohjearvoa ei sovelleta sellaisilla luonnonsuojelualueilla, joita ei yleisesti käytetä oleskeluun tai luonnon havainnointiin yöllä.

4) Loma-asumiseen käytettävillä alueilla taajamassa voidaan kuitenkin soveltaa asumiseen käytettävien alueiden ohjearvoja.

Asumisterveysasetus 545/2015 asettaa toimenpiderajat rakennusten sisälle kantautuvalle melulle, ja niiden suhteen tarkastellaan VnP993/1992 ohjearvoja opetus- ja kokoontumistiloille.

Asumisterveysasetuksessa suositellaan taulukossa 1 mainittujen ohjearvojen lisäksi kuulovammaisten ja kielenopetuksen luokahuoneisiin toimenpiderajaksi 30 dB:ä, jota voidaan siis pitää kyseisten tarkoitusten opetustilojen suositeltavana enimmäisohjearvona.

Kun melulähde on tieliikennemelu, se ei ole kapeakaistaista, iskumaista eikä matalataajuista, eikä siihen tehdä korjauksia verrattaessa VnP993/1992 ohjearvoihin tai StMA 545/2015 toimenpiderajoihin.

Asetus 796/2017 rakennusten ääniympäristöstä korvaa aiemmin Rakennusmääräyskokoelmaan sisältyneet määräykset rakennuksen ääneneristävyydestä ym. Asetuksessa määrätään ulkovaipan

ääneneristävyydeksi vähintään 30 dB. Siten asemakaavaan tulee merkitä vain, jos meluntorjunta vaatii joltain julkisivulta yli 30 dB äänitasoeroa. Käytännössä tämä tilanne tulee asuintilojen tai opetustilojen kohdalla vastaan päiväajan julkisivumelutason ylittäessä $(30 + 35) \text{ dB} = 65 \text{ dB}$, tai asuintilojen kohdalla yöajan julkisivumelutason ylittäessä $(30 + 30) \text{ dB} = 60 \text{ dB}$.

4 Tulokset

4.1 Melualuetulosten tulkintaperiaatteet

Liitteinä olevissa liikennemelun keskiäänitason kartoissa on esitetty tiemelun päivä- ja yöajan keskiäänitasot vuoden 2050 ennustetilanteessa ilman melusuojausratkaisuja. Kartoissa taustalla ovat alustavan kaavaluonnoksen mukaiset uudet (vakituisen ja vapaa-ajan) asuinrakentamisen alueet.

Asuinalueiden (AO- ja AP-alueet) ulko-oleskelualueiden ohjearvojen mukaan päivämelun keskiäänitason yläraja on 55 dB. Jos jonkin tontin oleskelualueella esiintyy yli 55 dB olevia päivämelun keskiäänitasoja (kartalla keltainen ja sitä tummemmat punertavat värit), saattaa lisämelusuojaus olla tarpeellinen. Samaa tulkintaa noudatetaan taajamissa olevilla, nykyisten loma-asuntojen tonteilla.

Asuinalueiden (AO- ja AP-alueet) ulko-oleskelualueiden ohjearvojen mukaan yömelun keskiäänitason yläraja on 50 dB vanhoilla alueilla ja 45 dB uusilla alueilla. ”Uudella alueella tarkoitetaan pääsääntöisesti vähintään korttelin kokoista aluetta, jolla on ennestään hyvin vähän tai ei lainkaan asuinrakennuksia, jolle luodaan uutta infrastruktuuria ja jolla laajennetaan kaavoitettua aluetta tai luodaan uutta. Tulkintaan vaikuttaa lisäksi alueen sijainti muihin alueisiin nähden.”. Jos oleskelualueilla esiintyy näiden arvojen yläpuolella olevia yömelun keskiäänitasoja, saattaa lisämelusuojaus olla tarpeellinen. Tavanomaisella yöliikenneosuudella (10 %) yömelu on mitoittava vain uusilla asuinalueilla (joilla ohjearvo on tiukempi eli 45 dB), kun taas vanhoilla asuinalueilla päivämelu on mitoittava.

Tämän kaavan uudet vakituisen asumisen rakentamisalueet ovat kaikki nykyisten jo rakennettujen alueiden ulkopuolella, joten ne alueet voidaan katsoa ”uusiksi alueiksi”, jolloin yömelun melutasot (ohjearvo 45 dB) ovat niillä määrääviä tavanomaisella 90%:n päiväliikenneosuudella.

Taajamien ulkopuolisten vapaa-ajan asumistonttien (AO- ja AP-alueilla) ulko-oleskelualueiden ohjearvojen mukaan päivämelun keskiäänitason yläraja on 45 dB ja yömelun 40 dB. Jos jonkin tontin oleskelualueella esiintyy näiden rajojen ylittäviä päivämelun keskiäänitasoja, saattaa lisämelusuojaus olla tarpeellinen, tai toteuttaminen ei ole suositeltavaa.

Sisämelun ohjearvojen mukaan asuin- ja opiskelutarkoitettujen tilojen (käytännössä AO- ja AP-alueet) päivämelun keskiäänitaso saa olla korkeintaan 35 dB, ja asuinkäyttöön tarkoitettujen tilojen yömelun keskiäänitaso korkeintaan 30 dB. Tämä tarkoittaa, että ulkomelu tällaisten tilojen julkisivujen kohdalla saa olla päivällä korkeintaan 65 dB tai yöllä 60 dB.

Sisämelun ohjearvojen mukaan liike- ja toimistokäyttöön tarkoitettujen tilojen (käytännössä P-, PY- ja TP-alueet) päivämelun keskiäänitaso saa olla korkeintaan 45 dB. Tämä tarkoittaa, että ulkomelu tällaisten tilojen julkisivujen kohdalla saa olla päivällä korkeintaan 75 dB.

Virkistysalueiden (V-, VL- ja VU-alueet), jos ne sijaitsevat taajaman yhteydessä (kuten tässä hankkeessa), ohjearvojen mukaan päivämelun keskiäänitason yläraja on 55 dB ja yömelun 50 dB. Jos virkistysalueella esiintyy yli 55 dB olevia päivämelun keskiäänitasoja (kartalla keltainen ja sitä

tummemmat punertavat värit) tai yli 50 dB olevia yömelun keskiäänitasoja (kartalla tummanvihreä sekä keltainen ja sitä tummemmat punertavat värit), saattaa lisämelusuojaus olla tarpeellinen.

Jos merkittäville teille tai kaduille tehdään merkittäviä muutoksia, kuten uusien teiden rakentamista (kuten ohikulkutien tai eritasoliittymän) tai nykyisen poikkileikkauksen tai tasauksen muutosta (kuten valtatielle ohituskaistoja), niin muutokset pakottavat huomioimaan ja mahdollisesti korjaamaan melutilannetta myös vanhojen alueiden kohdalla.

4.2 Melualue tulosten analyysi

Asumisen alueet: Suunnittelualueella luvuissa 3 ja 4.1 selostetut melutasojen ohjearvot eivät ylity millään uudella vakituisen tai vapaa-ajan rakentamisalueella. Kaikilla Aron alueen sekä Honkarannan ja Tervalan välisillä uusilla AO- ja R-alueilla ohjearvojen melutasot alittuvat sekä päivällä että yöllä. Sen sijaan useimmilla valtatie 9 lähellä sijaitsevilla vanhoilla asuinrakentamisen alueilla melun ohjearvot ylittyvät, mutta tämä ei kosketa tämän kaavamuutoksen selvitystä.

Liike- ja toimistoalueet: Osayleiskaavan alueella ei ollut sellaisia liike- ja toimistoalueita (TP-alueet), joilla päivämelutaso 75 dB ylittyisi. Edes 55 dB ei kaavan TP-alueilla ylittynyt.

4.3 Epävarmuusarvio

Melun laskentamenetelmän tarkkuudeksi arvioidaan tässä kyseessä olleilla lyhyillä etäisyyksillä olevan 2 dB suuntaansa. Liikennemäärän epätarkkuus 10 % aiheuttaa laskentatulokseen noin 0,5 dB epätarkkuuden, joka ei vielä muuta kokonaisepätarkkuutta.

Lähtötiedoissa on muutakin epävarmuutta, joka johtuu ohikulkutien ja Urheilukentänkadun uuden osuuden lopullisen tasauksen (ja linjauksenkin) suunnittelemattomuudesta, sekä eritasoliittymän kohdalla valtatie 10 ja sen alittavien teiden lopullisen tasauksen suunnittelemattomuudesta.

5 Tiivistelmä ja johtopäätökset

Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen osayleiskaavan alueelle tehtiin melumallinnus ennustevuodelle 2050, jossa huomioitiin alueella tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat tärkeimmät tiet (mm. valtatie 9, Säyrylänsalmentie, Säyryläntie, Patajoentie). Valtatien 9 parantamissuunnitelmassa esitettyjä uusia teitä sen sijaan ei ollut melumallinnuksessa mukana.

Melulaskentojen tulosten analyysin mukaan osayleiskaavan kaikki uudet kaavamerkintäalueet sijaitsevat kyseisen tyyppisen alueen melun ohjearvojen alapuolella. Sen sijaan useimmilla valtatie 9 lähellä sijaitsevilla nykyisillä asuinrakentamisen alueilla melun ohjearvot ylittyvät.

FCG Finnish Consulting Group Oy

FCG Finnish Consulting Group Oy ("FCG") on laatinut tämän raportin FCG:n asiakkaan ("Asiakas", eli Forssan kaupungin) toimeksiannon ja ohjeiden mukaisesti. Tämä raportti on laadittu FCG:n ja Asiakkaan välisen sopimuksen ehtojen mukaisesti. FCG ei ole vastuussa tästä raportista tai sen käytöstä suhteessa mihinkään muuhun tahoon kuin Asiakkaaseen.

Tämä raportti voi perustua kokonaan tai osaksi kolmansien osapuolten FCG:lle antamiin tietoihin tai julkisiin lähteisiin ja näin ollen tietoihin, joihin FCG:llä ei ole ollut vaikutusmahdollisuuksia. FCG toteaa nimenomaisesti, ettei sillä ole vastuuta sille annettujen virheellisten tai puutteellisten tietojen perusteella.

Kaikki oikeudet (mukaan lukien tekijänoikeudet) tähän raporttiin kuuluvat FCG:lle, tai Asiakkaalle, mikäli niin on sovittu FCG:n ja Asiakkaan välillä. Tätä raporttia tai sen osaa ei saa muokata tai käyttää uudelleen toiseen tarkoitukseen ilman FCG:n kirjallista lupaa.

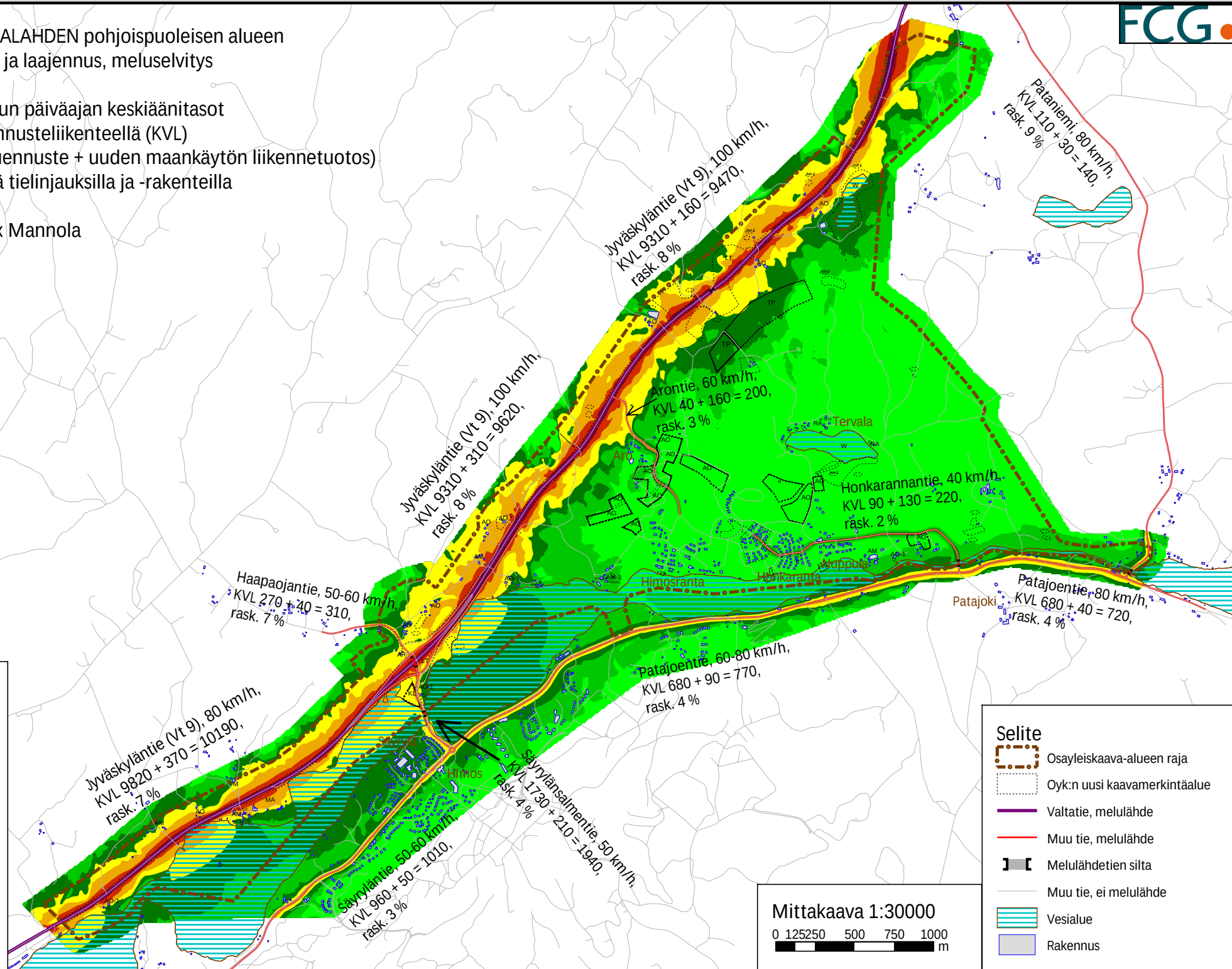
Lähteet

Kartta-aineistot	Maanmittauslaitos: Maastotietokanta, 08/2024
	Maanmittauslaitos: Korkeusmalli 2 m, 01-02/2025
Tieliikennetiedot	Väylävirasto: Liikennemääräkartat vuodelta 2024: Suomen väylät
	FCG: Kaavahankkeen oma liikenneselvitys
	Keski-Suomen ELY-keskus: Valtatien 9 ohituskaistojen parantaminen välillä Patalahti – Lahdenvuori, tiesuunnitelma, 2023
Melun säännöksiä:	Valtioneuvoston päätös melun ohjearvoista 993/1992
	Asumisterveysasetus 545/2015
	Asetus rakennusten ääniolosuhteista 796/2017 muutoksineen
Melumallinnus:	Nordic Council of Ministers 1996: Road traffic noise. Nordic Prediction method - TemaNord 1996:525
Kaavoitustiedot:	FCG: Himoksen Patalahden pohjoispuoleisen alueen osayleiskaavaluonnokset 28.2.2025 ja 17.3.2025

HIMOKSEN PATALAHDEN pohjoispuoleisen alueen
oyk:jen muutos ja laajennus, meluselvitys

Liite 1A. Tiemelun päiväajan keskiäänitasot
vuoden 2050 ennusteliikenteellä (KVL)
(normaali kasvuennuste + uuden maankäytön liikennetuotos)
teiden nykyisillä tielinjauksilla ja -rakenteilla

FCG 20.3. / Max Mannola

HIMOKSEN PATALAHDEN pohjoispuoleisen alueen oyk:jen muutos ja laajennus, meluselvitys

Liite 1B. Tiemelun yöajan keskiäänitasot
vuoden 2050 ennusteliikenteellä (KVL)
(normaali kasvuennuste + uuden maankäytön liikennetuotos)
teiden nykyisillä tielinjauksilla ja -rakenteilla

FCG 20.3. / Max Mannola

